

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 45.

Lördagen den 17 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran särskilda utskottets utlåtande nr 16.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående mjölkavgift m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

*Förordnings-
förslag ang.
mjölkförsälj-
ningsavgift
m. m.*

Genom en den 12 maj 1933 dagtecknad proposition, nr 258, vilken hänvisats till jordbruksutskottet och sedermera enligt överenskommelse mellan detta utskott och bevillningsutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till dels förordning angående mjölkavgift, dels ock förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 10 februari 1933 (nr 29) med bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter.

Förslaget till förordning angående mjölkavgift var i nedan angivna delar så lydande:

3 § 2 mom.

Avgiften för mjölk skall utgå med det belopp för kilogram, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Avgiften må ej bestämmas till högre belopp än som begärts av mejerisammanslutning, som avses i 2 §, samt ej för något fall högre än till 3 öre för kilogram.

Bestämmelsen om ikraftträdandet.

Denna förordning träder i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer och gäller till och med den 30 juni 1935. Genom denna förordning upphäves förordningen den 30 juni 1932 (nr 325) om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter; dock att de äldre bestämmelserna äga tillämpning beträffande avgifter, som avse tiden före den nya förordningens ikraftträdande.

Till utskottet hade jämväl överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1:o) de likalydande motionerna nr 338 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl. och nr 531 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen ville dels i förslaget till förordning angående mjölkavgift intaga stadgande därom, att avgiften kunde utgå med olika belopp inom olika delar av landet, dels ock uttala, att avgiftsbeloppet skulle fastställas så att konsumtionsmjölkpriset inom de olika delarna kunde upprätthållas på skälig nivå;

Första kammarens protokoll 1933. Nr 45.

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

2:o) motionen nr 339 i första kammaren av herr *Frändén*, däri hemställt, att riksdagen måtte besluta, att i Kungl. Maj:ts förordning om mjölkavgifter skulle bestämmas, att endast mjölkproducenter boende inom mejerierorganisationernas tillförselområden skulle åläggas betala mjölkavgifter;

3:o) motionen nr 532 i andra kammaren av herr *Pehrsson* i Bramstorp, däri hemställt, att riksdagen ville antaga sådan komplettering av förslaget till förordning angående mjölkavgift, att en högre avgift för åstadkommande av erforderlig utjämning mellan konsumtionsmjölkpriset och produktmjölkpriset medgäves, där framställning därom gjordes av mejerierorganisation inom området och framställningen vore omfattad i enlighet med vad som gällde för nuvarande lokala avgift, ävensom att vissa i motionen föreslagna ändringar av samma författningsförslag måtte genomföras;

4:o) de likalydande motionerna nr 340 i första kammaren av herr *Lundell* m. fl. och nr 533 i andra kammaren av herrar *Petersson* i Lerbäcksbym och *Skoglund*, i vilka hemställt, att riksdagen i samband med beslut angående upptagandet av mjölkavgift måtte uttala, dels att inflytande avgiftsmedel måtte få användas med större frihet än nu skedde för ostprisets stödande, dels att smör borde användas i största möjliga utsträckning i stället för margarin vid de statliga inrättningarna; samt

5:o) de likalydande motionerna nr 341 i första kammaren av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Lundell* samt nr 534 i andra kammaren av herr *Sandström* m. fl., i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta dels att förordningen angående mjölkavgift skulle gälla tillsvidare, dels ock sådan ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förslag till nämnda förordning att olika mjölkavgifter kunde uttagas inom olika områden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 258, i vad den avsåge förslag till förordning angående mjölkavgift, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt med bifall till de likalydande motionerna I: 341 av herrar Johan Bernhard Johansson och Lundell och II: 534 av herr Sandström m. fl., i vad de avsåge förordningens giltighetstid, ävensom med avslag å ej mindre motionen II: 532 av herr Pehrsson i Bramstorp än även de likalydande motionerna I: 338 av herr von Heland m. fl. och II: 531 av herr Andersson i Dunker m. fl., samt de förut nämnda motionerna I: 341 och II: 534, sistberörda fyra motioner i vad de avsåge sådan ändrad lydelse av förordningen, att mjölkavgift skulle kunna uttagas med olika belopp inom olika delar av riket, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående mjölkavgift med den ändring, att bestämmelsen om ikraftträdandet erhöle följande lydelse:

Denna förordning träder i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer. Genom denna förordning upphäves förordningen den 30 juni 1932 (nr 325) om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter; dock att de äldre bestämmelserna äga tillämpning beträffande avgifter, som avse tiden före den nya förordningens ikraftträdande.

2) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 10 februari 1933 (nr 29) med bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter; samt

3) att förenämnda motioner I: 338 och 341 samt II: 531 och 534, motionen I: 339 av herr Frändén och de likalydande motionerna I: 340 av herr Lundell

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

m. fl. och II: 533 av herrar Petersson i Lerbäcksbyn och Skoglund, i den mån dessa motioner ej kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt samt förut anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten 1 av utskottets hemställan hade reservationer avgivits av, utom annan,

1) herrar *Johansson* i Uppmälby, *Björnsson*, *Åström*, *Eriksson* i Ljusdal, *Andersson* i Ystad, *Ericson* i Boxholm, *Werner* i Hultsfred och *Andersson* i Lööbo, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 258, i vad den avsåge förslag till förordning angående mjölkavgift;

2) herrar *Ericson* i Obergå, *von Stockenström*, *Olsson* i Ramsta och *Gustafson* i Vimmerby, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, med anledning av motionerna I: 338 och II: 531, II: 532 samt I: 341 och II: 534, samtliga motioner i vad de avsåge sådan ändrad lydelse av förordningen angående mjölkavgift, att avgift skulle kunna uttagas med olika belopp inom olika delar av riket, besluta, att 3 § 2 mom. i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående mjölkavgift skulle hava följande ändrade lydelse:

Avgiften för mjölk skall utgå med det belopp för kilogram, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Avgiften må för riket i dess helhet ej bestämmas till högre belopp än som begärts av mejerisammanslutning, som avses i 2 §, samt ej högre än till 3 öre för kilogram. För särskilda delar av riket kan avgiften, där så finnes erforderligt för vinnande av det med dess upptagande avsedda syftet, bestämmas till högre belopp än som fastställts för riket i dess helhet, dock ej till mer än 2 öre däröver. Sådan förhöjning av avgiften må ej ske, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom vederbörande område enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, och denna framställning biträts av minst $\frac{3}{4}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{4}{5}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

3) herr *Gustafson* i Domö, som likväl ej antytt sin åsikt.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr von Stockenström: Herr talman! Det förslag, som här framlagts av regeringen, innebär i vissa avseenden en revision av det system för mjölk-hushållningens stödande, som antogs vid förra årets riksdag. Det var, som vi veta, ett alldeles nytt system, som vi då införde. Att man ansåg sig böra framlägga detta förslag, berodde på de svåra förhållanden, som gjort sig gällande inom denna mycket viktiga gren av lantushållningen, och jag får erkänna, att jag förstår, att man på många håll kunde ställa sig tveksam och undrande och kanske rentav avog mot ett dylikt i och för sig ganska ingripande system, som man förut inte alls hade prövat i vårt land. Nu har ju systemet inte varit i kraft mer än i omkring ett halvt år.

Vad man åsyftade med denna mjölkreglering var i första hand att kunna hålla ett högre smörpris inom landet, än som betingades av priset på export-smöret, och det erkännes nu såväl av regeringen som av utskottet, att man i stort sett kunnat nå det syftet. Nu åsyftas emellertid att söka hålla ett

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

ännu bättre smörpris än det, man hittills haft. För närvarande utgör noteringen på smöret i partihandeln 1 kr. 95 öre per kilogram, och det framgår av departementschefens uttalanden liksom även av uttalanden i en annan proposition, som avser vissa åtgärder för smörprisets stödjande, att man åsyftar att kunna hålla ett smörpris av 2 kr. 30 öre per kilogram.

Jag kan för min del inte annat än uttrycka min tillfredsställelse och glädje över, att man även från regeringens sida vill medverka till att på detta sätt förbättra smörpriset, så att det kan hållas på en nivå, som åtminstone står i bättre relation till produktionskostnaderna än hittills varit fallet. Jag vill emellertid framhålla, att man kunde ernå en dylik förbättring av smörpriset genom att något höja den allmänna avgift, som redan nu uttages. Någon förändring i den gällande författningen skulle av den anledningen icke vara erforderlig. Det behövs endast ett beslut av Kungl. Maj:t efter därom gjord framställning om upptagande av en höjd avgift, varigenom man skulle erhålla tillräckliga medel för att betala ett sådant tillägg på exportsmöret, att man kunde hålla ett ytterligare förhöjt smörpris inom landet.

Det förra året genomförda systemet hade emellertid också ett annat syfte. Genom rätten att upptaga en lokal avgift inom vissa bestämda områden avsåg man att få till stånd, i viss mån åtminstone, en utjämning i priset mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk. Spänningen mellan dessa bägge prisnivåer hade genom smör- och ostprisernas fall kommit att bli avsevärd, och genom upptagande av lokala avgifter åsyftade man att utjämna denna pris-skillnad så långt det lät sig göra, och man avsåg också att på så sätt göra det möjligt att hålla ett något så när rimligt pris på konsumtionsmjölk. Det nu föreliggande förslaget har, kan man säga, i stort sett byggts på det sättet, att det innebär ett sammanförande av bägge de hittills gällande grenarna av systemet. Genom upptagande av en allmän avgift, som man åsyftar skulle komma att utgå med väsentligt högre belopp, kanske med ett par öre per kilo i stället för 0.4 öre, avser man att dels möjliggöra höjande av smörpriset och dels också, så långt medlen räcka, genomförande i hela landet av en prisutjämning.

Att detta nu har föreslagits beror, såvitt jag förstår, närmast därpå, att man ansett, att det hittillsvarande systemet med lokala mjölkavgifter är förenat med en del svårigheter. Den av Kungl. Maj:t tillsatta mjölkutredningen har bland annat särskilt påpekat, att det råder svårighet att avgränsa de områden, där lokala avgifter skola upptagas, från andra områden, och att det ofta kan uppstå orättvisor och svårigheter, då det gäller att draga dessa gränser. Det har också påpekats, att upptagandet av en enda gemensam avgift skulle innebära en avsevärd förenkling av hela systemet.

Nu vill jag givetvis inte förneka, att ett system med lokala avgifter kan vara förenat med vissa svårigheter, ehuru jag icke kan finna, att erfarenheterna under den korta tid av endast några få månader, som ett dylikt system varit i tillämpning i vissa delar av landet, givit vid handen, att svårigheterna äro av så allvarlig beskaffenhet, att anledning skulle förefinnas att, innan närmare erfarenhet vunnits, helt och hållet ändra systemet.

Jag antydde inledningsvis, att det var ett ganska nytt system, som man förra året införde, och även om jag medverkade vid detta systems tillkomst, får jag säga, att därest man kan finna något bättre, enklare och lämpligare, kan jag naturligtvis vara med därom. Jag känner mig i det avseendet inte bunden av vad riksdagen beslöt i fjol på ett sådant sätt, att jag, om man kan finna något bättre system, inte skulle kunna medverka till dess genomförande. Jag medger, att det nya systemet med upptagande av en förhöjd allmän avgift i hela landet innebär en viss förenkling av det hela. Jag vill

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

också erkänna, att man nu kan få till stånd en prisutjämning mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk i många delar av landet, där man eljest sannolikt inte skulle kunna genomföra detta på ganska lång tid, kanske inte förrän efter loppet av några år, på grund av att organisationerna där ännu icke nått sådan styrka, att vederbörande kunna få rätt att upptaga dylika lokala avgifter.

Vad jag emellertid har att erinra mot förslaget är närmast det, att jag tror, att det i vissa delar av landet, där spänningen mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk är mycket stor, icke över allt blir möjligt att ernå en sådan prisutjämning, en sådan förminskning av denna spänning, som är nödvändig för att upprätthålla ett rimligt pris på konsumtionsmjölken. Det har redan visat sig på flera håll i landet, att man varit nödsakad att sänka priset på konsumtionsmjölken.

Nu kan man med allt fog invända, att om vi få förbättrat pris på smör — jag hoppas i sinom tid även på ost — kommer givetvis spänningen redan av den anledningen att bli mindre. Men jag kan trots detta icke undgå att hysa en del farhågor, särskilt för vissa delar av landet, där jag tror, att spänningen ändå kommer att vara så stor, att en sänkning av priset på konsumtionsmjölk kommer att bli ofrånkomlig. Man kan också befara, att detta kan ge anledning till svåra stridigheter mellan leverantörerna.

Det är av denna anledning, som jag ansett det vara önskvärt, att man kunde göra den påbyggnaden på systemet, att Kungl. Maj:t medgäves rätt att bevilja sådana organisationer, som nått en viss, större omfattning, tillstånd att upptaga en något förhöjd allmän avgift. Jag tänker mig då, att detta skulle ske inom stora, bestämt avgränsade områden och efter framställning från vederbörande organisationer.

Nu invändes kanske, att man på det sättet får tillbaka de lokala avgifterna. Ja, jag medger, att syftet är att utjämna prisskillnaden mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk i något större utsträckning än propositionen avser, men jag tror å andra sidan, att om detta kan ske inom var för sig relativt stora områden, böra även de olägenheter, som man förmenat kunna vara förenade med det hittillsvarande systemet med lokala avgifter, komma att elimineras. Det är av denna anledning, som jag i utskottet har anslutit mig till dem, som yrkat bifall till de motioner, vilka i denna kammarväckts av herr von Heland och i andra kammaren av bland andra herr Pehrsson i Bramstorp, och som just gå ut på denna rätt för vissa organisationer, vilka nått en större omfattning, att få upptaga en något förhöjd avgift inom sina områden.

Reservationen går alltså ut på bifall i övrigt till den kungl. propositionen, men med denna påbyggnad. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Ericson i Oberga m. fl.

Herr Björnsson: Herr talman! Det förslag, som vi i dag ha att behandla, går ju ut på, att man skulle ersätta den i följande beslutade fullmakten för Kungl. Maj:t att åstadkomma prisreglering på mjölkmarknaden med en ny. En av de anmärkningar, som i följande gjordes, var den, att fullmaktslagen konstitutionellt var minst sagt betänkelig. Det förslag, som nu föreligger, är i detta avseende så hyfsat, att man måhända kan säga, att det till nöds går ihop med grundlagens krav. I ett avseende har emellertid utskottets majoritet förstört denna hyfsning. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att lagen skulle få en till två år begränsad giltighetstid. Utskottets majoritet anser, att lagens giltighetstid bör vara obegränsad. En grupp reserveranter — herr Johansson

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)
i Uppmälby m. fl. — har yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat även i detta avseende.

Den, som suttit i bevillningsutskottet under en följd av år, finner det fullkomligt orimligt, att man skulle bevilja Kungl. Maj:t fullmakt att som här föreslås avväga en skattesats för obegränsad tid. Jag vill erinra om flera prejudicerande fall. Kungl. Maj:t har under en följd av år haft rätt att åsätta kamptullar på varor gentemot vissa länder och sedan fått fullmakt att rent generellt höja tullar eller åsätta nya tullar med en viss begränsning men dessa medgivanden ha givits begränsad giltighetstid.

Det är klart, att spänningen mellan regeringsmakt och folkmakt inte är på långt när så stark nu som på den tiden, då man från riksdagens sida med misstänksam omsorg bevakade alla regeringsmaktens försök att kringskära folkrepresentationens beskattningsmakt, men jag skulle tro, att gångna tiders erfarenheter i alla fall ge vid handen, att det är mycket oklokt att på grund av en sådan ändring i spänningen slå in på nya banor. Jag finner det därför klokt, att riksdagen ger denna fullmaktslag — liksom den i regel brukar göra — begränsad giltighetstid och hemställer därför, herr talman, i detta hänseende om bifall till den reservation, som innebär godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick.

Om jag därefter övergår till den sakliga innebörden av detta förslag och den kritik, som herr von Stockenström ägnat detsamma, vill jag till att börja med konstatera, att denna kritik var mycket lindrig, mycket mjuk. Men jag vill erinra om, att innebörden i herr von Stockenströms yrkande är följande: man skulle till att börja med få lov att uttaga en allmän mjölkavgift av 3 öre per kilogram och utöver denna en tilläggsavgift av 2 öre för vissa distrikt — alltså högst 5 öre per kilogram. För att belysa den kvantitativa innebörden av detta förslag skall jag ta ett exempel. En arrendator här i Stockholmstrakten, som jag känner, betalar i arrende för sitt jordbruk 1,350 kronor om året och säljer ungefär 55,000 liter mjölk för konsumtion per år. Om man skulle hitta på något så tokigt som att åsätta mjölken en beskattning av 5 öre per liter, skulle han få betala 2,750 kronor per år i mjölkskatt, alltså ett belopp, som är dubbelt så stort som hans årliga arrende. En så fantastisk skatt på jordbruket tycker jag knappast hans kolleger skulle vilja vara med om, så mycket mindre som jag vet, att kammarens ledamöter mycket väl känna till, att det råder ett allmänt utbrett missnöje med den nu gällande lagstiftningen. Men jag skulle knappast tro, att flertalet så där i hast kunna bedöma innebörden av den reservation, som herr von Stockenström avgivit. Herr von Stockenström medgav, att denna reservation på en omväg skulle återinföra de lokala mjölkavgifterna, fastän han själv var med om att utdöma dem, och jag tror, att när han utdömde dem, hade han mera rätt, än då han rekommenderade deras återinförande på en omväg.

Då vi i fjol i riksdagens sista timme fattade beslut i detta ärende, förelåg en plan för utnyttjande av fullmakten beträffande lokala avgifter, som var ett fullkomligt monstrum av teoretiskt skrivbordsarbete i okritisk mjölk-aritmetik. Hade den planen verkligen börjat tillämpas, skulle vi vid detta laget haft ett tjugotal mjölkfylken i detta land, kringgårdade av tullmurar, d. v. s. spärravgifter, som vore fullkomligt oöverstigliga, och mellan dessa mjölkfylken skulle vi ha haft områden, som man från mjölkprotektionistiskt håll skulle ha betraktat som vita fläckar. Man skulle inom dessa tullområden haft fackföreningsstrider, som säkerligen inte hade stått de vanliga fackföreningsstriderna efter i fråga om skärpa och överdrifter.

Tack vare en förnuftig lagtillämpning har man inte råkat ut för detta spektakel. På grund av att Kungl. Maj:t vägrat vara med om alla projekt,

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

som eljest formellt skulle kunnat fylla förutsättningarna, har man tvungits att begränsa sig till ett relativt litet antal större mjölkdistrikt; spärravgift har inte i något fall ifrågakommit, och den lokala avgift, som medgivits, har i stort sett varit 2 öre per liter med ett enda undantag, nämligen i Stockholmstrakten 2½ öre. Trots att man på detta sätt haft större distrikt, har gränsdragningen dem emellan vållat utomordentliga svårigheter och säkerligen för leverantörer och kunder stora olägenheter. Jag skall belysa det med ett enda exempel — jag skulle kunna ta många fler, men jag vill inte upptaga kammarens tid därmed.

I Kristianstads län hade man en frivillig prisutjämning, som man var belåten med. Ett par mejerier, som deltog i denna, sålde mjölk till Sölvesborg, och ur det pris, som de där kunde betinga sig, fingo de naturligtvis lämna bidrag till prisutjämningen i Kristianstads län. Men sedan ville skåningarna i övrigt ha laglig reglering av denna prisutjämning, liksom också Blekingeborna, och följden har blivit, att gränsen mellan Blekingedistriktet, som tillkommit huvudsakligen för Karlskronaintressets skull, och Skånedistriktet går mellan dessa mejerier i Kristianstads län och deras kunder i Blekinge län. Av Kristianstadsborna upptages en avgift, som användes för att gagna jordbrukarna i Blekinge i dess helhet.

Vidare skulle man i vart och ett av dessa små distrikt ha haft ett litet skatteuppbördsverk, organiserat av amatörer. Man har nu på övertalningens väg lyckats få det ordnat så, att uppbörden av de lokala avgifter, som utgå, ombesörjes centralt, och jag tror, att detta innebär en stor trygghet i olika avseenden.

Emellertid innebär nu Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende en synnerligen stor förenkling. Rent tekniskt sett innebär Kungl. Maj:ts förslag, att man upptar en och samma mjölkavgift för hela landet, och vidare, att man således inte behöver skilja mellan produktionsmjölk och konsumtionsmjölk. Detta har hittills varit en annan svårighet. Det är egentligen den jordbrukare, som säljer konsumtionsmjölk, som skall betala den där tilläggsavgiften, men när han säljer till ett mejeri och detta mejeri säljer till en partihandlare, som i sin tur säljer till en återförsäljare, är det rätt svårt att veta, när jordbrukaren säljer sin mjölk, om den skall bli konsumtionsmjölk en gång i världen eller om den på något av de ställen, där den vilar sig under distributionsprocessen, skall förvandlas till smör. Med det nya systemet kommer man bara att behöva skilja mellan mjölk, som saluföres, och därav beredda mejeriprodukter.

Slutligen vill jag erinra därom, att såsom utskottets motivering är formulerad, har man velat skaffa möjlighet att utnyttja dispensrätten i större utsträckning än hittills. För en del gränskommuner, fjällkommuner och skärgårdskommuner har man redan nu ansett, att det inte lönar sig att ta upp avgifter. Avgifterna skulle inte giva på långt när så mycket, som uppbörden skulle kosta. Men det har ändå vållat trassel. Nu vill man ha detta dispensförfarande utsträckt att gälla även glest befolkade bygder i allmänhet, särskilt i våra skogstrakter, där det inte finnes mejerier och där man kanske också saknar förutsättningar för mejeridrift. Detta tror jag är en fördel, som man inte skall underskatta. Genom en sådan anordning kan man säkerligen bryta udden av mycket missnöje, som nu finnes och som säkert inte är utan grund.

Men det viktigaste är kanhända en annan omständighet. Den avgörande frågan, då det gäller att bedöma en åtgärd som denna, är väl om den lett till det önskade syftet eller icke, och då vill jag konstatera, att man här i det mellansvenska området, Stockholmstraktens tillförselområde, har visat en

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

utomordentlig energi i sitt arbete på beskattningsfronten. Man fick rätt att ta upp lokala avgifter från och med februari, men redan den 18 mars, innan någon väsentlig del av avgiften för februari hade influtit och ännu mindre någon prisutjämning hade ägt rum, var man färdig att begära förhöjning. Denna begäran avstyrktes av en enhällig mjölk nämnd, men inom kort, i april månad, var man ånyo färdig att begära förhöjd lokal avgift och denna ansökan beviljades så till vida, att avgiften höjdes till 2 $\frac{1}{2}$ öre. Men trots denna höjning har man här i Stockholmstrakten fått sätta ned priset på konsumtionsmjölk. Det sammanbrott, som man länge hotat med, har således icke desto mindre kommit, sannolikt inte på grund av avgiften, men därför att man inte vid dess tillämpning förfarit med den smidighet, som varit önskvärd. Man har, såvitt jag kunnat finna, genom vissa åtgärder förmått mjölkhandlarna att skaffa mjölk från mera avlägset boende leverantörer, exempelvis ända bortifrån Västergötland. Jag tror, att man kan konstatera, att här har den lokala avgiften visat sig icke kunna fylla sitt syfte. Borta i västra Sverige — i Göteborgs och Borås' tillförselområden — har man inte begärt någon lokal avgift, men där har sammanbrottet på konsumtionsmjölksmarknaden helt uteblivit.

Jag tror, att denna jämförelse kan vara tillräcklig för att visa, att den lokala avgift, som herr von Stockenström nu på en omväg vill ha tillbaka, är i hög grad överskattad. Jag tror, att det skulle vara mycket klokt, om man definitivt komme bort från den, så att de personer, som ägna sig åt organisationsarbetet, med mera odelad uppmärksamhet kunde ägna sig åt den affärsmässiga sidan av sitt problem och mindre åt den sida, som går ut på att skaffa högre avgifter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Angående de olika förslagen om mjölkavgift skall jag fatta mig mycket kort, ty här finnas i kammaren representanter, som ha mera intim kännedom om, hur dessa olika förslag möjligen kunna tänkas verka, än vad jag sitter inne med.

Vid behandlingen av ärendet i utskottet har jag kommit till det resultatet, att det synes mig, som om man med förtroende skulle kunna acceptera Kungl. Maj:ts förslag, och jag vill hoppas, att detta skall komma att verka så, att effektivitet uppnås i mjölkprisets reglering och att den blir, om inte tillfredsställande, så i varje fall betydligt upphjälpt. Läget på marknaden är ju fortfarande sådant, att det är nödvändigt, att någonting göres för att förbättra prisförhållandena, och något annat system än det, som nu föreligger, har man inte kunnat hitta på, i varje fall inte något, som man kunnat förorda framför det föreliggande.

Huruvida det sedan kan vara nödvändigt att gå på reservanternas förslag är en annan sak. Reservanterna åsyfta en förbättrad effektivitet, men jag ställer mig tveksam huruvida detta kan anses vara nödvändigt, och ber sålunda att härutinnan få förorda Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Vad giltighetstiden beträffar har jag däremot ansett, att man borde låta den fortsätta och inte begränsa den till enbart två år. Det är ju så, att det verkar något lösligt, om man endast fastställer tiden till kort tid, och det ger mer intryck av att det är något fast att bygga på, om man låter lagen få utsträckt giltighetstid. Denna riksdag binder ju ej på något sätt kommande riksdagar. Om anledning skulle finnas att göra ändring i ett eller annat avseende, har Kungl. Maj:t givetvis full befogenhet att inkomma till riksdagen med ändringsförslag. Likaså står det varje riksdagsman fritt att härutinnan väcka förslag motionsvägen. Jag kan inte tänka mig annat, än att det skulle vara

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

riktigt och klokt, om man sålunda ginge in för utskottets förslag att låta denna förordning gälla tills vidare.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Heland: Herr talman! Vad jag huvudsakligen har emot det av utskottet förordade förslaget är, att man ej får bort spänningen mellan priset å produktmjölk och å konsumtionsmjölk. Herr Björnsson får ursäkta mig, att jag anser, att det icke går att ha någon vidare stark spänning mellan dessa båda pris. Det har erfarenheten visat på ett mycket tydligt sätt, särskilt just inom det området jag tillhör, alltså Stockholmsråjongen.

Herr Björnsson nämnde, att sammanbrott har ägt rum här inom Stockholmsområdet, trots att Mellansveriges mejeriföreningars centralförening fick en förhöjd lokalavgift till två och ett halvt öre.

Herr Björnsson angav, att detta nog mycket berodde därpå, att man icke förfarit tillräckligt smidigt. Ja, med hänsyn till det anförandet av herr Björnsson må man ju beklaga, att vi ej ha sådana personer i vår ledning, som kunna ordna denna sak tillräckligt smidigt, men jag kan försäkra herr Björnsson, att vill herr Björnsson skaffa oss någon eller några sådana personer, som kunna ordna saken smidigt, skola säkert jordbrukarna inom detta område bli synnerligen tack samma. Men jag betvivlar, att en sådan person går att uppbringa.

Jag skall icke i detalj gå in på en massa exempel härvidlag. Jag skall endast taga ett exempel, som gäller mig själv. Menar man, att jag i längden, därför att jag vill vara solidarisk med min förening, skall hålla till godo med ett pris, som är cirka 2 öre mindre än min granne får, därför att han skickar sin mjölk 14 mil till Stockholm till konsumtionsförsäljning, under det jag vill försöka arbeta på sammanhållning, och alltså tills vidare håller till godo med denna mindre tilldelning i priset? Det betyder för mig, skulle jag tro, det samma, som en arrendator här i Stockholm skulle få betala, om det skulle bli högre beskattning av mjölk för åstadkommande av prisutjämning. Jag skall taga bara ett exempel, som visar mycket tydligt, att det ej går att bibehålla en sådan prisspänning, som följer med utskottsförslaget, och det är, att under sista tiden ha 46 medlemmar brutit sig ut från Norrtälje andelsförening för att kunna få ett högre pris genom att skicka sin mjölk till konsumtion hit till Stockholm. Jag är övertygad om, att hade icke medlemmarna i vår största andelsförening, Mjölkcentralen, lärt sig att vara solidariska, skulle de nuvarande förhållandena ha lett till, att man fått se en ytterligare icke önskvärd konkurrens här på Stockholmsmarknaden.

Det är en sak, som är särskilt beklaglig beträffande denna konkurrens, och det är, att den leder till alldeles för höga distributionskostnader. Om vi jämföra exempelvis butiksantalet i Stockholm och andra huvudstäder, så finnes det ingen huvudstad, som har så många mjölkbutiker per invånare som Stockholm, och det är beroende på, att mjölkproducenter försöka få personer att planlöst öppna mjölkbutiker för att på så sätt få sälja konsumtionsmjölk och få litet mera betalt för sin mjölk.

Jag skall icke besvara med siffror, fastän jag har dem framför mig. Men jag vill nämna, att år 1931 var det i Stockholm endast 267 konsumenter per butik. Det är också enligt min uppfattning otvivelaktigt, att om riksdagen nu fattar ett beslut, som gör, att man icke kommer att få ned prisspänningen mellan konsumtionsmjölk och produktmjölk, så kommer det att leda till ett ytterligare prisfall här i Stockholm, och det betyder ofantligt mycket för oss, som tillhöra Stockholmsråjongen. Jag kan nämna vilka som tillhöra detta tillförselområde. Det är jordbrukarna i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Sö-

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

dermanlands, Östergötlands och Örebro län jämte några socknar i Kalmar norra län, men med undantag för vissa områden i norra Uppland och norra Västmanland, som ha sin naturliga avsättning på Gävle och angränsande delar av Kopparbergs län. Om man med utgångspunkt från tillgängliga siffror för de mjölkkvantiteter, som produceras inom detta tillförseleområde, skulle beräkna, hur mycket man skulle förlora genom en ytterligare prissänkning, vill jag belysa det med att säga, att endast ett öre högre eller lägre medelpris per kg mjölk betyder omkring 7 miljoner kronor större eller mindre mjölkinkomster per år för de berörda områdenas jordbrukare, och ett öres differens i priset på mjölken för Storstockholms försäljning av konsumtionsmjölk betyder endast det över en miljon kronor och samma differens på konsumtionsmjölken för hela området omkring 3,300,000 kronor per år. Detta gäller alltså ifrågavarande mjölkleverantörer.

Om alltså majoriteten i riksdagen nu icke vill gå med på ett förslag, som minskar spänningen mellan konsumtionsmjölken och produktmjölken, då få också dessa medlemmar av riksdagen och inga andra taga på sig ansvaret för en eventuell prissänkning inom detta stora område. Det kan icke vara jordbrukarnas fel — ja, kanske indirekt, därför att de i dessa bistra tider söka konkurrera ihjel varandra — men i första hand är det dock riksdagen, som borde vara skyldig att rätta till ett sådant tråkigt förhållande. Jag för min del känner mig icke alls bunden av, vilka vägar riksdagen vill gå för att ordna detta, men jag väddar till kammaren att, eftersom det nu ej finns något annat förslag än en av reservationerna, som kan åstadkomma denna avspänning, gå in för denna reservation.

Herr Björnsson måste jag ytterligare vända mig emot. Herr Björnsson anförde, att om man skulle hitta på något »så tokigt» — det var herr Björnssons uttryck — som att man ville sätta en högre skatt på mjölk, så skulle det leda till, att en hel del jordbrukare i Stockholmsområdet skulle bli alldeles för högt beskattade. Herr Björnsson nämnde då en arrendesumma, som en viss arrendator hade att betala, och denna ytterligare beskattning på honom skulle bli högre än arrendet. Ja, många påstå också, att arrendesummorna äro satta med hänsyn till, att arrendatorerna skola få så och så högt mjölkpris, därför att de bo så nära Stockholm. Denna idé måste anses kullslagen genom vad som inträffat beträffande transportmedlen. Genom transportmedlens förträfflighet har åtminstone största delen av den gamla fördelen att bo i närheten av samhällen borteliminerats. Herr Björnsson nämnde också, att man skickade mjölken ända från Västergötland, och jag kan nämna, att på grund av lättheten att transportera mjölk, man skickar mjölk till Stockholm från exempelvis Töreboda i Västergötland, och att man skickar mjölk från Nässjö i Småland upp hit, därför att man kan få högre pris genom att spänningen mellan priset på produkt- och konsumtionsmjölk icke är borttagen.

Jag vill dessutom stanna vid en annan liten detalj, och det är, att utskottet har förenat sig med Kungl. Maj:t om att använda sig av alternativ 2 vid uttagandet av avgiftsmedlen för smörpriset stödjande. Jag förstår mycket väl, att man vill stanna för detta alternativ, därför att det kanske är lättare ur redovisningssynpunkt, men jag beklagar, att man stannat vid det alternativet, ty alternativ 1 skulle minska den prisspänning, som jag anser vara ett fördärv för jordbruket. Jag kan ej hjälpa, att jag tycker, att om man nu går in för alternativ 2, blir det efter vanligheten ett gynnande av Skåneprovinsen. Vi ha ju många mycket bemärkta skåningar i riksdagen inom de olika partierna, och de äro väl tillfredsställda just med denna lösning, men genom alternativ 2, som utskottet nu förordnat, komma otvivelaktigt andra delar av landet att få hjälpa skåningarna till att höja smörpriset, fast de icke producera så mycket smör

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

som skåningarna. Det är väl ej så mycket att säga om detta, eftersom det endast kommer att kunna betyda ett par tiondels öre, men jag anser, att det varit bättre och rättvisare om man gått in för alternativ 1, trots att det hade försvårat redovisningen.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid med detta ämne, men jag vädjar än en gång till kammaren att beakta de farhågor, som många här i Stockholmsområdet ha, att man icke skall kunna bibehålla konsumtionsmjölkpriset, om man går in för det system, som bevarar spänningen mellan konsumtionsmjölkpriset och produktmjölkpriset, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Ericsons i Obergas m. fl. reservation.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Till en början ber jag att få belysa ett par detaljfrågor.

I utskottsutlåtandet liksom i den reservation, som är avgiven av herr Ericson i Obergas m. fl., har man här gjort ett avsteg från propositionens förslag om giltighetstiden, i det man föreslår, att förordningen skall gälla tills vidare, under det att Kungl. Maj:t har föreslagit, att den skulle gälla tills vidare under två år.

Jag vill i denna sak endast göra den deklarationen, att ifrån regeringens sida har det ej varit någon avsikt med detta förslag att därigenom redan nu taga ståndpunkt till detta systems varaktighet, utan från regeringens synpunkt har förslaget tillkommit allenast för att såvitt möjligt tillgodose de konstitutionella synpunkterna och alltså tillvarata riksdagens rätt i en beskattningsfråga. Det är ju självklart, att ifall riksdagen anser, att det är så viktigt att här stärka regeringsmakten, så att man till och med måste nagga grundlagen i kanten, är det väl icke regeringens sak att vara grundlagsväktare.

Vidare och utan att gå in på det invecklade systemet för mycket vill jag säga gentemot herr von Heland, att den omständigheten, att man i Kungl. Maj:ts förslag gått in för alternativ 2, då det gällde att bekosta stödjandet av smörpriset, icke betyder, att jag vill gynna skåningarna utan därför, att man genom att välja detta alternativ 2 förenklar hela proceduren oerhört. Vi skola komma ihåg, att en av förutsättningarna för, att detta system överhuvud skall kunna bestå, är, att man gör det så enkelt, att det lätt kan tillämpas, ty försöka vi krångla till detta system med en mängd ting bara för att klara en skillnad av några tiondelar i den s. k. spänningen, utsätter man hela systemet för en spänning, som gör, att det mycket lätt kan springa i luften av tekniska skäl.

Vad sedan gäller själva huvudfrågan, föreligger ju ej någon meningsskiljaktighet mellan Kungl. Maj:t, utskottet och reservanterna i fråga om åtgärder till stödjande av smörpriset, utan vad man har tvistat om är egentligen frågan om, hur långt staten skall gå, då det gäller att utjämna prisskillnaden mellan konsumtionsmjölken och produktmjölken. Från herr von Helands sida och jag föreställer mig också från de reservanters sida, som stödjare herr Ericsons i Obergas reservation, har man den meningen, att staten skall genom detta system upphäva den verkliga skillnaden i priset mellan konsumtions- och produktmjölken och att man skall tillgodose den av herr von Heland åsyftade rättvisan på det sättet, att den ene jordbrukaren icke skall för sin mjölk få mera betalt än den andre. Men då vill jag ställa den frågan: vågar verkligen svenska staten gå så långt i denna mjölkpolitik, att staten deklarerar den principen, att spänningen mellan konsumtions- och produktmjölk skall helt avskaffas? Vi må ju dock komma ihåg, att det alltid har funnits en spänning mellan konsumtions- och produktmjölk, och det är att gå för långt, om man in-

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

tager den ståndpunkten, att här får icke föreligga någon spänning alls. Om det är så, att jordbrukarnas organisationer anse det vara ett mål att sträva efter att nå en fullständig utjämning, så må det vara dessa organisationers ensak, och det må vara dem fritt att söka med sin organisatoriska styrka nå detta mål, men det går icke an att ställa det kravet på staten, att staten skall se till, att det icke blir någon skillnad i mjölkpriset mellan olika mjölkproducenter. Och det är därför, herr von Heland, som det ej är rimligt att säga, att det är riksdagen och regeringen, som skall taga ansvaret, om det blir en prissänkning i Stockholmsområdet. Vi skola komma ihåg, att prissänkningen på konsumtionsmjölk om den kommer är ett led i organisationernas kamp för att utjämna prisskillnaden. Om ej organisationerna vilja avskaffa prisskillnaden, så blir det ingen prissänkning, det blir intet mjölkkrig. Vilja organisationerna till varje pris ha bort spänningen, blir det mjölkkrig, men jag undrar: skall staten intaga den ståndpunkten i denna fråga, att staten skall utan vidare dekretera: det får icke bli någon spänning? Jag menar därför för min del, att från statens sida bör man göra vad man kan för att minska denna s. k. spänning, så att den icke blir så stor, att den leder till mera avsevärda omkastningar i mjölkens användning och distribution. Men att man ej kan gå så långt som att helt och hållet avskaffa denna spänning, anser jag klart. Det finns ett mycket starkt skäl för, att staten ej bör intaga den ståndpunkten, och det är det, att det föreligger också en annan spänning, nämligen spänningen mellan producenterna av produktmjölk och producenterna av konsumtionsmjölk. Vi skola komma ihåg, att hela detta system medför, att den jordbrukare, som säljer mjölk till konsumtionsändamål, får utav sitt pris betala ett tillskott till den jordbrukare, som producerar produktmjölk. Vi skola icke tro, att jordbrukarna äro ett så altruistiskt släkte, att de utan vidare taga på sig vilka bördor som helst till förmån för andra människor. Och det torde icke vara obekant för någon i denna kammare, att det system, vi hittills haft, lett till fruktansvärd psykologisk spänning inom jordbrukarnas egna led, där den ene står i harnesk mot den andre och man är färdig att bekämpa varandra på kniven. Jag frågar: Tror någon, att i fortsättningen detta tillstånd skall leda till någon styrka för jordbrukarnas organisation? Förstår icke var och en, att vad man dock har att se till vid tillämpningen av denna mjölkreglering är, att spänningen mellan producenterna själva och spänningen i deras sinnesstämning blir så liten som möjligt. Jag vill för min del säga, att det förslag, som här framlagts från Kungl. Maj:ts sida, går producenterna av produktmjölk tillmötes ett mycket långt stycke. Om jag därtill lägger, att riksdagen nyss genom sitt beslut om skatt på oljekakor ytterligare gett sitt bidrag till att nedbringa spänningen, tror jag, att man har rätt att säga, att dessa två saker sammanlagda böra ge det bidrag till nedbringandet av spänningen i mjölkpriset, som rimligen kan från statens sida påfordras. Det är min bestämda övertygelse, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag dessutom skulle leda till mycket betydande avspänning av den motsättning, som för närvarande existerar mellan jordbrukarna på olika orter och i olika ställning.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att på det varmaste rekommendera bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Från den konservativa ståndpunkt, jag intager nu som alltid, kan det aldrig vara något önskemål, att staten skall påkallas för att ingripa i alla möjliga enskilda förhållanden till hjälpande av den ena eller andra sidan, när man kan förutsätta, att vederbörande kunna hjälpa sig själva. Men det är från denna ståndpunkt också

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

möjligt, att i särskilt påfrestande tider ett tillfälligt ingripande äger rum, så långt det kan ske inom lagens ramar.

Jag ber att i sammanhang härmed få till regeringen uttala min synnerliga tillfredsställelse över att det förslag, som här framlagts, är konstitutionellt oantastligt, så långt som det synes i den framlagda författningen. Den stora skillnaden ligger däri, att den avgift, som nu kommer till stånd, är en allmän avgift, en skatteavgift, och icke en avgift till enskilda sammanslutningar.

Men förslaget innehåller mera än vad som synes. Det förutsätter nämligen en kompletterande tillämpningsförfattning, och *innan man har sett denna tillämpningsförfattning*, som jag förutsätter måste komma att ersätta den nuvarande, kan man ej helt och klart bedöma detta förslags innebörd. Jag befärrar högeligen, att denna författning i viss mån kommer att lida av en ärftlig belastning, som det icke är så gott att komma ifrån, och denna ärftliga belastning får man ju räkna med på det sättet, att när tillämpningsförordningen kommer, man fortfarande låter uppbörden ske genom de enskilda sammanslutningarna. Jag kan icke göra någon invändning mot, att man provisoriskt gör det på det sättet, men det måste emellertid förutsättas, att nästa steg för att överföra förhållandena till det konstitutionellt riktiga är att borttaga uppbörden från dessa enskilda föreningar. Det är möjligt, att detta kan redan nu åvägabringas genom en praktisk tillämpningsförfattning, men jag tror icke, att det låter sig göra nu omedelbart; å andra sidan torde det, lika väl som det dock stora steget kunnat tagas, som i år tages i förhållande till det föregående årets huvudförfattning, vara möjligt, att om man måste nöja sig med en tillämpningsförfattning i år, som tager hänsyn till de faktiska förhållandena, sådana de nu äro, man ett följande år kan få författningen ännu mer förbättrad och kanske fullt riktig.

Med den utgångspunkten, herr talman, är det icke för mig möjligt att ansluta mig till utskottets uppfattning, att denna författning allenast skulle bestämmas att gälla tills vidare, d. v. s. tills den upphäves. Nu är det en skatteförfattning. Som sådan är den beroende av gemensam votering, och skatteförfattningar bruka ju i allmänhet gälla för ett år i sänder. Men vi ha med avseende på postavgifterna det förhållandet, att riksdagen överlätit åt Kungl. Maj:t att bestämma vissa grunder och avgifter under en period, som jag vill minnas är fyra år, motsvarande andra kammarens valperiod, och vill man i detta avseende följa exemplet och överlåta åt Kungl. Maj:t att här bestämma med avseende å en så begränsad tid, så kan det låta sig göra. Kungl. Maj:t har föreslagit två år, till sista juni 1935. Jag skulle, om det kunde vara någon möjlighet att härmed förena dem, som nu hålla på utskottets uppfattning, tänka mig, att man kunde öka tiden till år 1937, således den 30 juni 1937. Därmed tillgodosåge man det berättigade kravet på viss stabilitet. Det är dock icke i och för sig önskvärt enligt min mening. Jag skulle hellre vilja gå på Kungl. Maj:ts förslag, därför att Kungl. Maj:ts förslag medför den möjligheten och fördelen, att man tidigare kommer till revision av det, som säkerligen ännu behöver revideras i dessa författningar, men man kan i alla fall, såsom den ärade ordföranden i utskottet framhöll, under denna fyraårsperiod, om det först blir en sådan, åstadkomma ändringar ändå. Då blir fördelen av en fyraårsperiod den dock mycket väsentliga, att man därmed hävdar, att riksdagen icke överlåter åt Kungl. Maj:t att bestämma om grunderna för annat än en begränsad tid, och man håller skarpare än förut fast vid, att det här gäller en skatteförfattning.

Detta gör, herr talman, att jag skall tillåta mig framställa yrkandet, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag men med den ändring, som ligger mitt emellan, kan jag säga, Kungl. Maj:t och utskottet, att giltighetstiden

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

sättes till den 30 juni 1937. Det står på sid. 3 i det kungl. författningsförslaget till slut: »till och med den 30 juni 1935». Jag tillåter mig föreslå »den 30 juni 1937». På det viset går man, som jag nyss nämnde, en medelväg mellan Kungl. Maj:t och utskottet. Man vinner vad utskottet vill vinna, nämligen en större stabilitet under exceptionella förhållanden, som icke torde så hastigt upphöra. Men vi måste komma ihåg, att denna författning avser en kristid, avser ett tillfälligt förhållande, som inte får göras konstant och som jag ifrån min utgångspunkt måste på det allra skarpaste motsätta mig att det blir konstant. Detta gör, att jag tror, att denna anordning är den bästa.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts förslag, med den ändringen, att tiden bestämmes varken enligt Kungl. Maj:t eller utskottet utan till den 30 juni 1937.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! Det är självfallet, när en så omfattande anordning som den i fjol införda mjölkregleringen skall träda i kraft, att det uppstår vissa svårigheter och åtskilligt gnissel, men om man har en klar uppfattning om omfattningen av arbetet och svårigheterna vid mjölkregleringens anordnande, tycker man inte, att det missnöje, som på sina håll kommit till uttryck är så överväldigande; alla de tiga, som funnit mjölkregleringen vara i deras intresse och till stor nytta för dem.

I det framlagda förslaget har man sökt avhjälpa de bristfälligheter, som vidlådit det förra systemet, men en förenkling i det tekniska förfarandet vid uppbörden ernås givetvis med det nya systemet, i det endast en slags avgift skall upptagas. Det har från vissa fall försports en viss fruktan för att det nya systemet ej skall bliva lika effektivt i fråga om minskande av spänningen emellan produkt- och konsumtionsmjölk, som det nu rådande systemet — rätt tillämpat. Det är dock att hälsa med tillfredsställelse, att regeringsförslaget visar förståelse för nödvändigheten att i viss grad minska spänningen mellan konsumtionsmjölkpriset och produktmjölkpriset. Huruvida regeringsförslaget medger tillräcklig minskning i spänningen kan dock ifrågasättas. Till detta återkommer jag senare.

Beträffande giltighetstiden för förordningen är det naturligtvis av stor betydelse, att de organisationer, som skola fullgöra den dem enligt förordningen tillkommande funktion, ha så lång tid på sig som möjligt för att kunna inrätta sig någorlunda ordentligt och att inte någon större otrygghet råder om förordningens giltighet för någorlunda lång tid. Jag kan emellertid, med hänsyn till de betänkligheter av konstitutionell art, som här ha framförts mot att låta förordningen gälla tills vidare, för min del biträda, vad professor Reuterskiöld i detta fall föreslagit såsom ett förslag, som i viss mån tillgodoser båda dessa olika intressen.

Jag har närmast tagit till ordet, därför att jag till betänkandet fogat en blank reservation. Jag har liksom herr von Stockenström m. fl. varit av den uppfattningen, att det kan medföra vissa och mycket stora svårigheter att fastställa en lika avgift över hela landet. Det råder ju ganska olika förhållanden i riket ifrån nordligaste Norrland och ned till de sydligaste delarna av landet. Emellertid hade jag tänkt mig, att denna skiljaktighet i avgiftens storlek, som jag förmenar kanske borde finnas, skulle kunna ernås på det sättet, att man redan vid fastställandet av den avgift, som i förordningen här är föreslagen, delade upp landet i några stora, likartade områden för att för varje område kunna, om så skulle visa sig erforderligt, fastställa olika avgifter. Jag tror, att man på det sättet skulle kunna nått det resultat, som de nyssnämnda reservanterna här åsyfta, utan att man behövde få den något

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

mera komplicerade anordning, som givetvis en tilläggsavgift i och för sig innebär, särskilt beträffande uppbörderna.

Det måste emellertid erkännas, att en viss utjämningsmöjlighet utöver den direkta prisutjämnningen är möjlig enligt Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda förslag, i det avseendet, att detta medger möjlighet att redan vid uttagande av bidraget för stödjande av smörexporten åstadkomma en viss utjämning mellan de olika landsdelarna. För min personliga del anser jag dock, att dessa möjligheter icke medföra tillräcklig avspänning i vissa områden.

Avgörande för huruvida det nya mjölkregleringssystemet skall medföra avsedd verkan är avgiftens storlek. Att döma av antydningar i propositionen — exempelvis tabellerna, som angiva verkan av avgift å 1½—2 öre — torde departementschefens avsikt vara att godkänna avgifter å c:a 2 öre. En avgift å två öre torde vara den lägsta, som under nuvarande förhållanden bör ifrågakomma. Även med denna avgift torde det vara synnerligen svårt eller omöjligt att uppehålla nuvarande konsumtionsmjölkpris.

Jag vill vidare här framhålla, att resultatet av regleringen i hög grad beror på, hur den handhaves. Det är därför angeläget, att de tillämpningsföreskrifter, som komma att utfärdas, medge en tillräcklig rörelsefrihet för organisationen och mjölknämnden så att dessa kunna anpassa de behövliga åtgärderna efter förhandenvarande förhållanden.

Jag vill särskilt påpeka nödvändigheten därav, att man i högre grad än hittills beaktar nödvändigheten av att vidtaga åtgärder för att låta ostpriset närmare ansluta sig till smörpriset. Det förekommer nu en eftersläpning i fråga om ostpriset, som är ganska påtaglig. Svårigheterna att kunna höja ostpriset komma helt säkert att vid den nu förestående höjningen av smörpriset bliva ännu mer kännbara och påtagliga, och man bör därför ha möjlighet att kunna använda avgiftsmedlen på så sätt, som möjliggör att realisera nu ineliggande stora ostlager, vilka löpa fara att förstöras. Det bör vara angeläget för mejeriorganisationerna och för mjölknämnden att ordna det så, att produktionen av ost kan betala mjölken med samma pris som smörproduktionen. Då samma avgift uttages bör också eftersträvas lika resultat i prisförbättringshänseende. Vidare anser jag, att man bör ägna uppmärksamhet åt möjligheten att genom anordnandet av uppsamlingsställen och lagerhus för ost kunna komma till rätta med de smärre osttillverkarnas lagerspörmål. Det borde vara möjligt att få lån ur mejerilänefonden även till ostlagerhus.

Jag tror inte, att tillräcklig anpassning av ostpriset till smörpriset är möjlig, utan att även åtgärder vidtagas för en anpassning av ostproduktionen efter konsumtionsbehovet, och jag har därför i utskottet givit uttryck åt den meningen, att det bör ordnas så, att en produktionsanpassning befrämjas genom användning av avgiftsmedlen.

Jag ber också att få framhålla lämpligheten av, att avgiftsbefrielse lämnas hemmaproducenter, s. k. tillverkare av bondsmör och bondost, i större utsträckning än hittills skett. Det kan vara helt beroende på avgiftens storlek, huruvida någon sådan avgift överhuvud taget behöver och bör uttagas. Vid en avgiftsstorlek av 2 öre, som jag för min del anser vara den lägsta avgift, som under nuvarande förhållanden bör ifrågakomma, torde man inte behöva räkna med, att någon avgift alls skall påläggas tillverkningen av smör och ost i hemmen.

Det har förut gjort sig gällande skiftande meningar i fråga om mjölkregleringen, men allt efter som jordbrukarna sätta sig in i systemet och se, hur det verkar, och få erfara att det medför påtagliga och gynnsamma resultat, vilka var och en, som sätter sig in i frågan, måste finna vara obestriddligen till jordbrukets fördel, skall den spänning mellan jordbrukarna, som herr statsrådet

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)
talade om, helt säkert så småningom ge med sig. Jag är av den uppfattningen, att allt eftersom vi jordbrukare verkligen komma in i denna svårbedömliga fråga, skola vi också märka, att det varit nödvändigt att anordna mjölkregleringen, och vi skola också finna att densamma är avgörande för mjölkproduktionens ekonomi.

Herr Björnsson: Herr talman! Då det framför allt varit konstitutionella hänsyn, som dikterat min anslutning till reservationen i fråga om giltighetstiden, skall jag i enighetens intresse be att få taga tillbaka mitt yrkande och instämma i herr Reuterskiölds.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Jag bekänner, att jag inte har något emot att instämma i det yrkande, som framställts av herr Reuterskiöld, men jag tycker inte, att frågan är av den vikt och betydelse, att man här bör ställa det så, att kamrarna skulle fatta olika beslut. Nu är det så, att andra kammaren har tagit utskottets förslag utan votering, och jag hoppas därför, att första kammaren vill fatta enahanda beslut. Annars skola vi nu i riksdagens sista timme åstadkomma en sammanjämkning — jag förmodar nämligen, att det skulle kunna gå för sig sammanjämningsvägen. Jag tycker, att det vore lämpligast att undvika detta, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Sedan utskottets högt ärade ordförande har förklarat, att han i själva verket inte har något emot, att giltighetstiden förlänges till fyra år, och han endast hade den invändningen att göra emot yrkandet, att det skulle medföra sammanjämningsarbete inom utskottet, tillåter jag mig endast stryka under, att sammanjämningsarbetet väl är nästan klart: det kan bli tre år: två år enligt ena förslaget och fyra år enligt det andra bli vid sammanjämkning tre år. Detta eller annat lika enkelt resultat torde väl under herr ordförandens skickliga ledning inte taga längre tid än två minuter att uppnå.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan, såvitt anginge 3 § 2 mom. av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående mjölkavgift, särskilt angående samma hemställan, i vad den avsåge bestämelsen om ikraftträdandet av den föreslagna förordningen samt särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan, såvitt anginge 3 § 2 mom. av förordningsförslaget, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels, att densamma skulle bifallas, dels ock att nämnda moment skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Ericson i Oberga m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i nu förvarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Stockenström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Förordningsförslag ang. mjölkavgift m. m. (Forts.)

Den, som, med bifall till vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 2 punkten 1 hemställt, godkänner 3 § 2 mom. av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående mjölkavgift, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som förordats i den av herr Ericson i Obergå m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande utskottets hemställen, i vad den avsåge bestämmelsen om ikraftträdandet av den föreslagna förordningen, yttrade nu vidare herr talmannen, återstode, sedan herr *Björnsson* återtagit sitt tidigare framställda yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, följande yrkanden, nämligen 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; samt 2:o), av herr *Reuterskiöld*, att utskottets hemställen skulle bifallas med den ändring, att bestämmelsen om ikraftträdandet i förordningsförslaget avfattades på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, dock att tidsbestämmelsen »den 30 juni 1935» utbyttes mot »den 30 juni 1937».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 2 punkten 1 hemställt i avseende å bestämmelsen om ikraftträdandet av den föreslagna förordningen angående mjölkavgift, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Reuterskiölds yrkande i ämnet.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. accis å
margarin
m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om accis å margarin, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 2 juni 1933 dagtecknad proposition, nr 264, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, i vad den avsåge förslag till förordning om accis å margarin samt om höjning av tullen å margarin, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, såvitt nu vore i fråga,

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om accis å margarin,

dels ock besluta, att, därest förordnande om uttagande av margarinaccis av Kungl. Maj:t meddelades, Kungl. Maj:t skulle äga att för tid, varunder sådan accis utginge, förordna om motsvarande höjning av tullen å margarin (ur tulltaxenummer 114; statistiskt nummer 274).

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade nämnda proposition i oförmälda delar hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, här nedan kallat utskottet.

Till utskottet hade jämväl överlämnats

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

motionen nr 536 i andra kammaren av herr *Hage*, däri hemställts, att riksdagen måtte, vid ett bifall till proposition nr 264 om margarinaccis, i motiveeringen uttala, att riksdagen skulle finna det rimligt, om Kungl. Maj:t verkställde en undersökning rörande storleken och omfattningen av den ekonomiska merbelastning, som för de minsta inkomsttagarna och särskilt sådana med stor familj kunde bli en följd av ett bifall till nämnda proposition samt i övrigt vid bifall till andra förslag av liknande innebörd, vilka framförts eller bifallits vid denna riksdag, samt att nämnda undersökning även finge omfatta, om det kunde vara tekniskt möjligt samt skäligt att på ett eller annat sätt bereda här nämnda samhällskategorier en större eller mindre kompensation för nämnda merbelastning, exempelvis i form av ytterligare skattelättnad, då det gällde den direkta stats- eller kommunalbeskattningen (större skattefria avdrag m. m.);

motionen nr 537 i andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 264; samt

motionen nr 538 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå, däri likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 264;

dels ock följande under motionstiden vid riksdagens början väckta motioner, nämligen:

a) överlämnade från bevillningsutskottet:

de likalydande motionerna nr 112 i första kammaren av herr *Per Gustafsson* m. fl. och nr 187 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en tillverkningsavgift av femtio öre skulle utgå för varje kilogram inom landet tillverkat margarin, samt jämväl besluta, att importerat margarin skulle åsättas en tull av femtio öre per kilogram; och

de likalydande motionerna nr 113 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och nr 212 i andra kammaren av herr *Liedberg* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta att, från den dag Kungl. Maj:t bestämde, åsätta det inom landet förbrukade margarinet en accis av 20 öre per kilogram; samt

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

b) överlämnade från jordbruksutskottet:

de likalydande motionerna nr 32 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl. och nr 90 i andra kammaren av herr *Olsson* i Golvvasta m. fl., i vilka hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av margarinförordningen, att bestämmelse infördes om förbud mot viss färgning av margarin enligt de av jordbruksutskottet år 1932 i utlåtandet nr 70 angivna riktlinjerna; och

motionen nr 52 i andra kammaren av herr *Carlström*, däri hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående förutsättningarna för samt verkningarna av att genom skärpta bestämmelser på margarinlagstiftningens område eller i annan ordning begränsa avsättningen inom landet av margarin och fettemulsioner samt vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 264, i vad den avsåge förslag till förordning om accis å margarin, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, samt med anledning av dels de likalydande motionerna I: 112 av herr *Per Gustafsson* m. fl. och II: 187 av herr *Petersson* i Broaryd m. fl., i vad de avsåge tillverkningsavgift å margarin, dels ock de likalydande motionerna I: 113 av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och II: 212 av herr *Liedberg* m. fl. ävensom med avslag å motionerna II: 537 av herr *Andersson* i Stockholm m. fl. och II: 538 av herr *Hagberg* i Luleå, i vad de avsåge accis å margarin, antaga i utlåtandet infört förslag till förordning om accis å margarin;

2) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 264 och de likalydande motionerna I: 112 av herr *Per Gustafsson* m. fl. och II: 187 av herr *Petersson* i Broaryd m. fl., i vad propositionen och motionerna avsåge tull å margarin, ävensom med avslag å motionerna II: 537 av herr *Andersson* i Stockholm m. fl. och II: 538 av herr *Hagberg* i Luleå, i vad de avsåge Kungl. Maj:ts förslag angående tull å margarin, besluta, att Kungl. Maj:t skulle åga att från dag, då förordningen om accis å margarin trädde i kraft, förordna om höjning av tullen å margarin (ur tulltaxenummer 114; statistiskt nummer 274) med samma belopp som det, varmed accis å margarin skulle utgå; samt

3) att motionerna II: 536 av herr *Hage*, I: 32 av herr *von Heland* m. fl. och II: 90 av herr *Olsson* i Golvvasta m. fl. samt II: 52 av herr *Carlström*, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Ericson* i Obergå, *Aström*, *Hjalmarsson*, *Eriksson* i Ljusdal, *Granath*, *Ericson* i Boxholm, *Werner* i Hultsfred, *Andersson* i Löbbo och *Pehrsson* i Bramstorp, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 264, i vad den avsåge förslag till förordning om accis å margarin, samt med anledning av dels de likalydande motionerna I: 112 av herr *Per Gustafsson* m. fl. och II: 187 av herr *Petersson* i Broaryd m. fl., i vad de avsåge tillverkningsavgift å margarin, dels ock de likalydande motionerna I: 113 av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och II: 212 av herr *Liedberg* m. fl. ävensom med avslag å motionerna II: 537 av herr *Andersson* i Stockholm m. fl. och II: 538 av herr *Hagberg* i Luleå, i vad de avsåge accis å margarin, antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om accis å margarin;

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

2) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 264, i vad den avsåge tull å margarin, samt med anledning av motionerna I: 112 av herr Per Gustafsson m. fl. och II: 187 av herr Petersson i Broaryd m. fl., likaledes i vad de avsåge tull å margarin, ävensom med avslag å motionerna II: 537 av herr Andersson i Stockholm m. fl. och II: 538 av herr Hagberg i Luleå, i vad de avsåge Kungl. Maj:ts förslag angående tull å margarin, besluta, att, därest förordnande om uttagande av margarinaccis av Kungl. Maj:t meddelades, Kungl. Maj:t skulle äga att för tid, varunder sådan accis utginge, förordna om motsvarande höjning av tullen å margarin (ur tulltaxenummer 114; statistiskt nummer 274); samt

3) att motionerna II: 536 av herr Hage, I: 32 av herr von Heland m. fl. och II: 90 av herr Olsson i Golvvasta m. fl. samt II: 52 av herr Carlström, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det nu föredragna utlåtandet ingår som ett led i den stora bytesaffär, som avslutats mellan den sittande regeringen och bondeförbundet, en bytesaffär, där båda parterna ha givit upp sina gamla, inför valmännen framförda grundsatser för att nå ett positivt resultat i de sedan flera år svävande tvistefrågorna om arbetspolitiken och jordbruksprotektionismen.

Såvitt en enkel ledamot av kammaren kan bedöma har regeringen tillförsäkrat de arbetslösa några miljoner mera i arbetslöner vid de med stats- och kommunhjälp anordnade arbetena än dem de annars skulle ha fått, och till gengäld har en sådan massa av bondeförbundets speciella krav på handelspolitikens och den allmänna politikens område tillgodosetts, att bondeförbundet väl inte i sina vildaste drömmar om framgång hade vågat hoppas på ens hälften därav. Vem skulle väl, mina herrar, under tidigare riksdagar och allra helst efter höstens valutgång ha vågat förutspå, att exempelvis skatt på margarin, denna föda för de mindre bemedlade ej minst torpare, statare och små hemmansägare, skulle bli en av de stora reformer, för vilka en socialdemokratisk regering skulle träda fram med hela sin auktoritet? I det stora flertalet valtal och valartiklar ifrån socialdemokratiskt håll torde nämligen planerna på beskattning av margarin ha framställts såsom högst olämpliga och skadliga för folkhushållet. Och på samma sätt förhåller det sig med nästan samtliga de »reformer» på folkhushållningens område, som de närmaste dagarna skola accepteras av den svenska riksdagen under den socialdemokratiska regeringens ledning. Dessa reformer ha alla tidigare bekämpats med stor iver av partiet och nu helt plötsligt — efter en kort tids enskilda förhandlingar — knä-satts och fått det dop, som gör dem till bärande element i arbetarpartiets politik.

Det är inte min avsikt, herr talman, att förvandla debatten om margarinaccisen till en allmän principdebatt om hela det stora komplex av problem, var-till den träffade uppgörelsen kunde ge anledning. Visserligen måste jag ju konstatera, att då denna kammare ansåg sig ha råd att för ett par dagar sedan ägna fyra, fem timmar åt att diskutera skolfrågan med anledning av en motion, som på grund av kända omständigheter icke kunde leda till något positivt beslut av riksdagen, så borde riksdagen ha råd att ägna åtminstone tio gånger så lång tid åt att dryfta det förevarande stora ärendets innebörd och dess konsekvenser, som äro av den mest revolutionerande art både samhälls-ekonomiskt och politiskt.

Men, mina herrar, riksdagsmannens hemlängtan är som bekant en faktor, som allt mer kommit att bli avgörande i svensk politik under mäktiga regis-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

sörers skickliga händer, och mot denna hemlängtan äro alla argument verkningslösa. Vi sågo, hur det gick med mjölkskatten föregående år. Den slungades fram i sista ögonblicket, och det vägrades riksdagen varje rådrum att ingående diskutera den frågan. Vi ha sett det samma beträffande en hel del förslag innevarande riksdag, och det skulle inte förvåna mig, mina herrar, om vi i sista stunden nästa riksdag skulle få se ett förslag om kaffemonopol slungas fram på riksdagens bord och hänvisas till ett särskilt utskott, där man kan med lämpliga medel övertyga folk om att det är lämpligt att ta det och få något annat i utbyte, och så kommer det att genomföras, ehuru en allmän folkomröstning i den frågan utan tvivel skulle ge en absolut förkrossande, åtminstone tre fjärdedels majoritet emot monopolet. Men detta är den moderna politiken.

Man får mer och mer, herr talman, känslan av att det är ett obevekligt och blint öde, som styr folken. Den tro, som många av oss hyste i vår ungdom och som jag åtskilliga gånger tagit mig friheten ge uttryck åt här i kammaren, nämligen att politiken till sist skulle bli en rationell verksamhet — denna tro är snart död och begravnen, och den, som i likhet med mig ännu vågar hysa den, betraktas allt mer som en ståndaktig men ömkansvärd tennsoldat, som inte fattar det fina i maktpolitikens kråksång.

Jag skall därför, som jag sade, inte komma med ett så ohemult anspråk, som att vad jag ämnar anföra skall påverka någon eller ge anledning till en debatt, som skulle riskera att fördröja riksdagsarbetets avslutning.

Vad jag vill, herr talman, är sålunda endast att från kammarens talarstol få ge dem, som valt mig, en helt säkert behöflig förklaring, varför jag icke kan följa med i den glada galoppen utan måste intaga den föga avundsvärda positionen som en ensam opponent mot hela den anda, som har tagit sig uttryck i förslaget om margarinsskatt liksom i en rad andra förslag, som riksdagen under de närmaste dagarna har att godkänna enligt träffad överenskommelse.

Till en början ber jag emellertid att få göra ett par allmänna anmärkningar i sakfrågan. Det synes mig icke ligga någon verklighet bakom det så ofta hörda påståendet, att det låga smörpriset beror på konkurrens från margarinets sida. Natursmör och margarin äro två skilda varor såväl med i stort sett olika användning som med konsumtionen uppdelad på olika samhällsklasser. Det finns visserligen ett gränsområde, där de båda varorna konkurrera, men detta område är ingalunda så brett som man ofta påstår. Prisfallet på smör är inte heller — vilket med absolut tydlighet framgår av föreliggande siffermaterial — framkallat av någon margarinets erövring av smörets avsättningsområde eller av föregående stark prissänkning på den förra varan. Den enklaste eftertanke borde säga margarinets vedersakare, att om de hade rätt i sin propaganda, borde smörpriset ha stått lägst, då margarinproduktionen var som högst. Men så var icke förhållandet. Smörpriset har rört sig utan samband med margarinpriset, beroende på tillgång och efterfrågan på smör. Margarinpriset har däremot stått mera stilla. Variationerna däri ha icke varit på något sätt jämförliga med växlingarna i smörpriset. Jag fastslår detta förhållande, som är ovedersägligt och som även legat till grund för mitt partis tidigare motstånd emot bondeförbunds- och högerkraven på tvångsgårdar mot margarinet.

Vad det nu rör sig om är sålunda alls inte att skydda smöret mot margarinets övermäktiga konkurrens, utan att med anlitande av statens ekonomiska tvångsmakt driva konsumenterna att överge margarinet till förmån för smöret. Man syftar sålunda till en tvångsmässig omläggning av förbrukningen av två varor, och medlet skall bestå i en fördyring av den billigare varan,

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

som har konsumerats av de fattigare och betryckta i landet i första rummet, genom en beskattning, varav inkomsten på något sätt skall komma producenterna av den dyrare varan till godo, så att deras inkomst av tillverkningen ökas utan att priset i allmänna marknaden behöver stegras i motsvarande grad. Det hela utgör sålunda ett försök ifrån statens sida att flytta över konsumtionen ifrån ett område till ett annat — ett försök som sedan i dag kommer att beslutas även beträffande en annan vara, nämligen sulfitspriten.

Om man ser närmare efter, skall man finna, att den verkliga orsaken till det låga smörpriset är en smörproduktionsökning av stora mått. Den samhällsekonomiska innebörden av vad som nu skall beslutas liksom av spannmålsregleringen och flera andra regleringar är, att en producentgrupp skall tillerkännas rätt att producera hur mycket den själv finner för gott att producera och att staten sedan skall ha skyldighet att sätta lagen om tillgång och efterfrågan helt ur spelet genom särskilda åtgärder. Staten skall med andra ord garantera denna producentgrupps avsättning av hela dess år från år ökade produktion och detta till priser, som med hänsyn till avsättningen voro riktiga och lämpliga vid en vida mindre produktion men ingalunda vid den, som nu i verkligheten förekommer. För att kunna göra detta måste således staten lägga tunga skattebördor på övriga samhällsmedlemmar och företag och införa allehanda hinder för det fria bytet samt liksom beträffande vissa varor i vissa stater — exempelvis kaffe i Brasilien och spannmål i För-enta staterna — vara beredd att förstöra redan eventuellt frambragta och betalda varor för att kunna taga emot mer, och beträffande andra varor — såsom smör — tvinga fram en ökad förbrukning genom att på konstlat sätt omlägga prisnivån.

Jag vet, herr talman, att man allt mer visar benägenhet att avvärja kritiken mot dessa tillvägagångssätt genom att framställa dem såsom ett utslag av planhushållning eller — som på sista tiden till min stora förbluffelse har skett — såsom ett förverkligande av socialismens idéer. Det är inte regeringen, som har gjort det, men den kommer väl! Att fasthålla vid uppfattningen, att produktionen är till för konsumtionens skull och att just de nytighetsvaror, som människorna anse sig själva behöva, skola framställas blott i sådana mängder att de gå åt, den uppfattningen kallas för Manchesterliberalism. När jag för 30 år sedan, herr talman, inträdde i arbetarpartiet såsom ung student, var den allmänna uppfattningen inom partiet, att människorna en gång skulle lära sig att behärska produktionen, så att den så noga som möjligt svarade mot folkets behov, och att produktionen skulle vara en samhällets tjänarinna. Aldrig någonsin kunde vi falla på den besynnerliga tanken, att vem som ville skulle få producera så mycket han ville av en vara och sedan kunna fordra, att samhället övertog varan och betalade för den det av producenterna begärda priset. Den, som på den tiden hade framställt en sådan teori, skulle ha blivit utskrattad eller betraktad såsom mindre vetande. Men sådant kallas dock nu för tiden planhushållning och höjes på sina ställen upp till rang, heder och värdighet av socialism och försvaras av nationalekonomer, som tydligen inte utan skäl uppställt föränderligheten som ledstjärna i livet och vetenskapen. — Ja, apropå föränderligheten, finns det ett ord från gamla tider, som lyder: »Tempora mutantur et nos mutamur in illis», tiderna förändras och vi i dem, eller som en gammal snäll kronolänsman en gång i hastigheten råkade citera: »Tempora mutantur et nos tamutur in illis.» — Jag kan, som jag redan sagt, inte följa med i galoppen, och jag skall med några få ord ange, hur jag ser saken, ej blott från ekonomisk synpunkt utan även allmänmänskligt.

Ekonomiskt sett är ett samhälle, där den besynnerliga ställning, som jag

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

nyss berört, beredes åt produktionen, en omöjlighet. Det måste leda till den rena anarkien, om producenterna få rätt att tvinga på samhället så mycket produkter, som de önska framställa. Möjligen har man på sina håll den tanken i reserv, att när anarkien, som man de senaste åren över allt i världen har strävat att sätta i högsätet, har nått sin höjdpunkt och bringat hela det ekonomiska maskineriet i olag — då man flyttat utgifter och inkomster, vinster och förluster tillräckligt många gånger över olika konton, så att ingen längre kan skönja sammanhanget och ingen kan identifiera de olika posterna, och då alla begrepp ha upplösts i kaos — skall tiden vara mogen att låta det drömda idealsamhället träda fullrustat fram ur en regerings huvud. Jag varnar för min del för sådana tankar, om de verkligen på allvar skulle näras någonstades. Att bygga ett nytt samhälle på en kaotiskt förvirrad, genom oförståndiga åtgärder och statsingrepp tilltrasslad ekonomi är som att resa ett högt torn mitt i ett bottenlöst träsk. Bättre kan ett samhälle bli blott genom att varje förändring går i rationaliseringens och ändamålsenlighetens tecken. Och att den nu föreslagna icke gör det, det voro vi dock fullständigt på det klara med inom arbetarpartiet så sent som vid denna riksdags början.

Enligt min åsikt föreligger även ett annat och från mina utgångspunkter kanske ännu viktigare skäl än det nu angivna att icke vid denna riksdag genomföra bondeförbundets ekonomiska program i så stor utsträckning, som regeringen har föreslagit oss. Detta skäl synes visserligen även hålla på att bli gammalmodigt i många stater, men det kan inte hjälpas, att det här i Sverige allt fortfarande borde betraktas som fullt livskraftigt. Svenska folket i val — den enda instans, som äger befogenhet i sådant hänseende — har icke givit riksdagen fullmakt att genomföra detta program, allra minst beträffande skatt på margarin. Om vi här i landet hade referendum liksom i Schweiz, finnes det enligt min bestämda uppfattning — som naturligtvis kan vara subjektivt färgad — icke något tvivel om, att allmän folkomröstning skulle begäras i anledning av ett bifall till utskottets förslag, och det kan knappast heller vara tvivelaktigt, att riksdagsbeslutet skulle bli förkastat med stor majoritet liksom en rad andra förslag, som nu föreligga. Nya val på det sedan valet i höstas helt förändrade ekonomiska handlingsprogrammet skulle från min synpunkt ha varit det enda riktiga av hänsyn till vårt demokratiska styrelsesätt.

Ytterligare en synpunkt, som också har betydelse vid den allmänna värderingen av vad som nu har skett, skall jag be att få framföra. Utskottsutlåtandets beskaffenhet ger en antydning om vad vi nu ha att vänta här i landet, sedan även socialdemokraterna ha släppt det fasta greppet i det handelspolitiska förnuftets ledstång. Genom lottens hjälp har ett »överbud» blivit utskottets hemställan — ett överbud över socialdemokraternas och bondeförbundarnas överenskommelse. Detta, mina herrar, bådär något för framtiden. Hur i all världen skall man kunna hindra, att auktionen fortsätter i samma stil, sedan genom den träffade överenskommelsen fastslagits, att auktion är det rätta sättet att avgöra, vem som är bondevänlig eller icke bondevänlig? Varför just 30 öres margarinaccis? Om det är erkänt, att accis är bra, så kan man väl bjuda väljarna både 60 och 90 öre och 1 krona 20 öre för att bli vald. Gäller bondeförbundets anknytning till regeringsprogrammet i accisfrågan för framtiden, eller står det kanske bondeförbundet fritt att nästa år göra en annan affär och lämna sitt politiska bistånd det året åt den, som bjuder den högsta accisen och de största bidragen i övrigt? Den här gången har bondeförbundet uppträtt som en hederlig affärsman. Det har inte svikit gjorda överenskommelser, men om överenskommelsen icke är träffad för fram-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

tiden, är det väl ingenting som hindrar, att man nästa år gör en fördelaktigare affär än den som regeringen bjudit. Och antag att arbetarna ute i landet komma och säga: »Vi skola väl också vara med på ett hörn. Då sådana här åtgärder äro av riksdagens största parti, av vårt eget parti, erkända som nyttiga för jordbruket, så måtte väl de och de underkurenna, vilkas nytta vi förut ha förnekat, vara bra för industrien.» Vad ämnar regeringen svara på ett sådant resonemang? Det skulle intressera mig mycket att veta. Här ha under föregående riksdagar arbetarrepresentanter kommit hitresande och bett att få tull på den ena eller andra varan, därför att deras arbetsgivare ha lovat dem, att bara de lyckas hos det socialdemokratiska partiet vinna sympati för tullen och få igenom den, skola de få behålla sina löner eller erhålla ökat arbete. Vi ha alla år sagt nej till sådana krav och funnit det vara bättre för samhället, att det träder emellan med arbetslöshetshjälp för någon kortare övergångsperiod i stället för att trassla till ekonomien och binda förhållandena på en oekonomisk bas för framtiden.

Inom parentes, herr talman, skall jag be att få erinra om en angelägenhet, som står i nära samband med vad riksdagen redan har beslutat och nu ytterligare i dag kommer att besluta, nämligen oljefrågan. Den dynasti, som regerar i Kalmar på det ekonomiska området, begärde ju att få tull på margarinråvaror som villkor för att driva oljefabriken där nere, den kombinerade internationella trust- och svenska fabriken. Det avvisades, fastän det gällde 120 arbetare, som skulle få sysselsättning. Man menade nämligen, att denna industri skulle kunna drivas utan understöd av samhället. Sedan gick Kooperativa förbundet och köpte för 3 miljoner kronor den andra oljefabriken, den som ligger i Karlshamn, satte den i gång och visade, att affären går att driva under de förutsättningar, som man hade anledning att räkna med, nämligen rätt att obehindrat sälja fodervaror till jordbrukarna och att avsätta margarinråvaror i den utsträckning, som den förut gällande friheten medförde. Om den av riksdagen beslutade åtgärden får den verkan, som är beräknad — jag säger inte, att det verkligen kommer att bli fallet, ty verkningarna komma nog att bli mycket besynnerliga — går det naturligtvis inte att driva den industri, för vilken högern och bondeförbundarna tidigare ha visat ett sådant oerhört starkt intresse. Nå, då komma arbetarna. Vad skola vi svara dem? Skall man taga av den inflytande margarinskatten och betala arbetarna, eller skola de kastas på bar backe? Skall den, som i förlitande på att svenska riksdagen menade allvar med sina förslag satt i gång en industri, taga den förlust, som här uppkommer, eller hur tänker man bära sig åt? Det är en hel del frågor, som här uppkomma och som tyda på att det ingalunda frambringas någon planmässighet genom dylika åtgärder och heller icke någon sund grund att stå på vid fullföljandet av svensk handelspolitik.

Jag framställer också den frågan: Skall hädanefter varje val bli en marknad, där det schackras med protektionistiska mått och steg? Hittills har industriarbetarklassen varit den fasta pelare, på vilken den under de senare åren förda handelspolitiken har vilat. Underlaget under den pelaren är nu rubbat, och vad återstår då annat än det stora schackrandet — det som har berett den australiska staten en sådan oerhörd »fördel», som herrarna veta. Australien brukar ju alltid i högerpressen framhållas som ett avskräckande exempel på hur det går, när man driver socialism. I själva verket är det ingen socialism, som man har drivit där, utan det är bondeförbundspolitik både i fråga om industri och jordbruk, och för all del också högerpolitik.

Jag skall sluta, herr talman. Jag skall bara till sist göra en rent personlig deklaration. Min kamp emot begränsningen av varubytesrätten i

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

världen, mot de senare årens protektionism och ekonomiska kvaacksalveri har varit dikterad av den ärliga övertygelsen, att dylika åtgärder i längden måste vara ägnade att skada vårt folk och att försvåra alla folks framtågande emot ett ökat välstånd. För mig har frihandeln aldrig varit en taktisk position, lämplig att intaga, så länge vinden blåste åt frihandelshåll, men olämplig att bibehålla, om opinionsvinden skulle vända sig. Därför känns det för mig uteslagningsbittert att nödgas uppleva den dag, då det visade sig, att det var så lätt för mitt parti att byta bort och förneka den, att acceptera vad nyss offentligen proklamerats som oriktiga och för folket skadliga mått och steg.

Det är för att på detta sätt tillkännagiva anledningen till att jag vidhåller, även i år, den ståndpunkt, som jag intog förra året — emedan jag anser den vara lika sakligt riktig och hållbar i år som i fjol — som jag har vågat taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Genom att jag så länge har talat här i dag har jag tillkännagivit min mening även om alla de kommande frågorna av samma art och behöver således senare icke besvara kammaren med något annat än ett specialinlägg i en eller annan fråga. Även om jag skulle stå absolut ensam i denna kammare, ensam i riksdagen och ensam i hela landet, skulle jag säga detsamma som jag säger nu. Herr talman, med hur stor majoritet riksdagen skulle vilja besluta, att två gånger två är fem, så är det ändå fyra. Och hur mycket man än må förneka detta i ord och gärning, så gäller det dock, att konsumentens valfrihet och det nationella och internationella bytets obehindrade fortgång äro ofrånkomliga förutsättningar för framsteg både i välstånd och kultur.

Med dessa ord yrkar jag avslag på icke blott utskottets förslag och reservationen utan även den kungl. propositionen. Jag bör tillfoga, att även om jag icke reser mig upp och yrkar avslag på längre fram under dagen eller en följande dag kommande förslag, så menar jag i alla fall att yrka avslag, ehuru jag icke vill besvara herr talmannen och kammaren med att resa mig upp och göra det, då jag på förhand vet, hurudant resultatet kommer att bli.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman, mina herrar! Efter den föregående talarens ingående kritik av föreliggande förslag kan jag fatta mig mycket kort.

Med herr talmannens tillstånd ber jag först att få göra ett uttalande angående behandlingen av ett ärende, som står i närmaste samband med nu föreliggande fråga, nämligen sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 265 med förslag till förordning om skatt å oljekakor och vissa slag av fodermedel m. m. Detta betänkande inkom på kammarens bord den 12 juni. Redan följande dag, som var en tisdag, avgjordes sagda utlåtande. Man hade fått den föreställningen, att det icke skulle bli arbetsplenium den 13 juni, men icke förty upptogs frågan till avgörande efter endast en bordläggning. Jag beklagar, herr talman, att det icke är möjligt att på föredragningslistan få utsatt, huruvida det kommande plenium är ett arbetsplenium eller endast ett bordläggningsplenium. Jag ber alltså att på denna punkt få anmäla mitt missnöje.

Vad det föreliggande förslaget angår, utgör det ju, såsom bekant är, ett led i den överenskommelse, som träffats mellan vissa medlemmar inom särskilda utskottet och även andra parter om tvenne komplex av frågor, som äro vitt skilda från varandra. Jag torde senare få möjlighet att ingå på ett bedömande av denna uppgörelse, men redan nu kan sägas, att i enlighet med uppgörelsen förslag framkommit från Kungl. Maj:t till fördyrande av vissa livsmedel, som man icke kunnat vänta av den nu sittande regeringen.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Här föreslå Kungl. Maj:t och utskottet åtgärder till fördyrande av smöret och margarinet. Därigenom framkallas givetvis beträffande smöret en ökad produktion under det att konsumtionen inom landet kommer att minskas. Samtidigt har riksdagen, som jag nämnde, för några dagar sedan fattat ett beslut om fördyring av oljekakor, en åtgärd, som är ägnad att fördyra produktionen av smör och därigenom även att förminska produktionen. Men trots detta uppstår det ett stort överskott av smör, som måste exporteras.

Nu är meningen, att genom margarinskatten exporten av smöröverskottet skall stödjas. Att de betänkligheter, som här resa sig ur internationell handelspolitisk synpunkt, icke framkallat något synligt motstånd inom regeringen, icke ens hos hans excellens utrikesministern, är ägnat att väcka förvåning.

Man kan vidare fråga sig: vad ha de mest betryckta i samhället för glädje av, att regeringen åt dem genom sin metod att regera lyckas utverka en något högre arbetslön, när regeringen samtidigt går in för ett program, som är ägnat att höja priset på viktiga livsmedel? Här kommer man, såvitt jag kan förstå, i en cirkel, och man är inne på en väg, där man har svårt att säga stopp. Enligt min mening är det en alldeles oriktig väg. Det är endast att vältra en börda över från en befolkningsgrupp till en annan. Strax efter vältras den kanske genom någon ny åtgärd tillbaka, och under tiden växer bördan och folket dignar.

Vi kunna t. ex. tänka på en landsdel sådan som Göteborgs och Bohus län, där det bor en kustbefolkning på, låt mig för att inte överdriva, 25,000 människor, som äro nödsakade att köpa alla sina livsmedel. Då kan jag inte förstå rättvisan i att för denna befolkningsgrupp, som arbetar under minst lika svåra omständigheter som jordbrukarna, lägga på en ökning av kostnaderna för deras dagliga livsuppehälle. Om jag tänker på de många arbetslösa i samma län så synes orättvisan uti föreliggande förslag ännu större.

Socialiseringsnämnden i vårt land har ju arbetat i många och långa år och inte lyckats framlägga något förslag till socialisering, i varje fall intet som lett till något resultat. Ur socialdemokratisk synpunkt synes det inte heller vara behövt. Regeringen och riksdagen äro redan inne på vägar, som leda till eller i varje fall syfta mot socialisering. Staten skall i större eller mindre omfattning taga hand om näringarna. Faktiskt bildas här det ena monopolet efter det andra. Härigenom fördröjes återhämtningen. När det en gång blir bättre konjunkturer, kommer det att möta oändliga svårigheter att åter komma fram till ett fritt näringsliv. Mig förefaller det högst egenomligt, att de borgerliga partigrupperna till synes utan tvekan fortsätta på dessa farliga vägar. Vi åka allt mer ned i ett subventionsträsk, som det kommer att kosta många mödor att komma upp ur, om vi nu någonsin kunna göra det.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka avslag såväl på utskottets hemställan som på reservationen.

Herr Åström: Herr talman! Det är ju en särskild slump, som gjort, att det blivit ett lika stort antal ledamöter, som dikterat utskottets ställningstagande, och som återfinnas under reservationen. Att det kommit att bli på det sättet, berodde dessutom på ett missöde vid bestämmandet av antalet ledamöter inom utskottet.

Jag åhörde de båda första talarnas inlägg, som ju av den siste talaren kunde göras ovanligt kort, då den förste talaren egentligen skött den andre talarens

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

uppgifter. De liberala synpunkterna hade framförts på ett utomordentligt starkt och kraftigt sätt av herr Örne. Det liknade mest något slags sorgemässa över det socialdemokratiska partiets utveckling. Det enda märkvärdiga var, att herr Örne själv inte föreföll att vara så synnerligen ledsen. Man kan ju förstå detta, ty han kommer säkert att på en hel del håll förklaras vara den enda rakryggade politikern i detta land och kommer att se sitt anförande refererat av Folkets Dagblad Politiken och Dagens Nyheter, som starkt komma att sentera detsamma.

Det är inte utan, att jag vid det första genomläsandet av den kungl. propositionen hade en känsla, som något liknade herr Örnes uppfattning; men undan för undan som jag försökte komma in i frågan, kom jag underfund med, att sådana synpunkter, som skulle vara alldeles riktiga under vanliga, normala förhållanden, inte så alldeles säkert äro lika riktiga under de nuvarande förhållandena. Dessutom kom jag att tänka på, att man här kan säga, att det visserligen är sorgligt, att man skall behöva taga ut en särskild skatt av de fattigaste i landet för att hjälpa det betryckta jordbruket. Men så kom jag ihåg en gammal historia om en äldre, präktig general, som fanns i staden en gång i tiden och som var mycket populär. Till honom kom en dag en kusk, som många gånger hade skjutsat generalen och som av överståthållarämbetet hade lyckats få en ny droskrättighet men saknade de ekonomiska förutsättningarna för att börja sin verksamhet. När kusen bad om hjälp, svarade generalen, som inte hade så gott av denna världens goda: »Men kära du, det vet du väl, att jag är fattig.» — »Ja, det vet jag», svarade den andre, »men, bästa greven, hur skulle det gå om inte vi fattiga hjälpte varandra?» Och generalen ansåg det vara så pass stark logik i detta yttrande, att han gjorde vad han kunde för att hjälpa honom.

Vi få väl betrakta denna situation på ett liknande sätt, ty det är tydligt, att om det skall bli någon verkligt effektiv hjälp, få alla samhällsgrupper lov att deltaga i detta hjälparbete. Sådan som situationen är, har ju Kungl. Maj:t i sin proposition framhållit, att om det skulle visa sig framför allt att exporten icke skulle komma att bli av den omfattning, som man borde kunna beräkna, så bleve det nödvändigt med accis på margarin. Det kan ju också sägas, att det vid olika tillfällen har framhållits från andra håll, att genom statens ingripande för höjande av mjölkpriset får margarinfabrikationen ett ganska stort handtag, då det gäller att uppehålla priset, och även möjlighet att höja detsamma.

Nu är det ju en internationell trust, som behärskar största delen av margarintillverkningen här i landet. Även om Kooperativa förbundets margarintillverkning i landet för närvarande beräknas till 20 procent, återstå ju 80 procent, som huvudsakligen komma på den internationella trusten. Man har då även från Kungl. Maj:ts sida ansett, att det skulle vara rimligt att begränsa de vinstmöjligheter, som på det sättet skulle uppstå för margarinindustrien genom påläggande av accis. Man har då begärt rätt att få pålagga en sådan från 10 upp till 50 öre. Redan detta är, det skall erkännas, otvivelaktigt ett avsteg från de principer och ståndpunkter, som man från vårt partis sida förut intagit i denna fråga. Men när man från olika håll förebrår oss detta och när man gör det exempelvis i en del av den frisinnade pressen och visar, hur lätt vi ha för köpsläende, skulle jag vilja varna för att vara så oförsiktig, då man själv i någon mån befinner sig i ett mycket skört glashus.

Vid fjolårets riksdag intogo de frisinnade och socialdemokraterna en precis liknande ståndpunkt i dessa frågor. I den ena frågan stodo vi tillsammans inom utskottet såsom majoritet för ett avslagsyrkande, då det gällde accis på margarin, och då det gällde andra frågor, stodo vi tillsammans som reservanter.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

I år hava socialdemokraterna slutit upp kring regeringspropositionen tillsammans med bondeförbundets representanter i utskottet. Men de folkfrisinnade ha nu slutit sig tillsammans med högern. Nu har ju Kungl. Maj:t hemställt om rätt att, om det visar sig vara av behovet påkallat, pålägga en accis från 10 till 50 öre, men de folkfrisinnade äro färdiga att gå med på högerns förslag, att riksdagen direkt från början beslutar påläggandet av en accis av 30 öre per kilogram med rätt att höja denna till 50 öre, om så skulle behövas. Här har man således inte hyst det förtroendet till regeringen, att man vill lämna åt den rätten att — efter att ha tagit hänsyn till utvecklingen på området och de krav, som skulle kunna framföras på grund av denna utveckling — bestämma accisens storlek utan gått ett avsevärt stycke längre än man är absolut säker på att man verkligen behöver gå.

Att högern anslutit sig till denna ståndpunkt, beror väl huvudsakligen på någonting, som har framförts från en del håll, nämligen att man anser, att även om denna accis på margarin inte behöver tillgripas för reglering av smörpriset, kan det vara synnerligen tacknämligt att få några överskottsmiljoner, som möjligen skulle inflyta direkt till statsbudgeten. Från början intog man i varje fall denna ståndpunkt, men sedan har man gått med på den frisinnade ståndpunkten, som utmynnar i att man skall vänta till nästa år för att taga ställning till frågan om vad överskottsmiljonerna möjligen skola kunna användas till. När man inte vet, hur utvecklingen på området kommer att te sig, och inte känner de åtgärder, som margarinindustrien anser sig vara tvungen att vidtaga i fråga om höjning av priset eller uttagande av det belopp, som kan bli en följd av accisen, förefaller det mig, som om det vore det naturligaste, att man överlämnar åt Kungl. Maj:t, som har möjlighet att, när regleringen träder i tillämpning, bedöma verkningarna av densamma, att besluta om de åtgärder, som kunna bli av behovet påkallade.

Det är dessa synpunkter, som varit avgörande för reservanternas, och jag ber, herr talman, att utan att längre upptaga kammarens tid få yrka bifall till den av herr Johansson i Uppmälby m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! De båda första ärade talarna i denna fråga ha ju inte så djupt gått in på själva frågans innebörd utan mera beklagat sig över att de inte kunna få sina frihandelsideal förverkligade, så som de uppställt för sig från sin ungdoms dagar.

Jag kan ju förstå, att när man haft förmånen att få en grundlig teoretisk och kanske delvis även praktisk utbildning och fått en inställning, att så och så skall man medverka till att leda landets öden, så kan det när det inte går i de rätta fårorna kännas bittert, att man måste avvika från de utstakade linjerna. Ja, det har ju varit tillfälle att säga så många gånger tillförne, att över de ekonomiska förhållandena i världen kan ju inte ett land av en storleksordning som vårt ha möjligheter till att öva något avgörande inflytande, utan vi ställas ju inför nödvändigheten att åtminstone i viss utsträckning rätta våra förhållanden efter världssituationen. Särskilt herr Örne har säkerligen mycket ingående erfarenhet av, hur svårt det är att vid förhandlingar med främmande makter kunna upprätthålla dessa frihandelsprinciper. Vi ha ju inte blivit opåmint om detta ens under denna riksdag utan fått erfara, att förhållandena i även de mest utpräglade frihandelsländer äro mera protektionistiska än i vårt eget land.

Vad konsumtionen av smör och margarin beträffar, ville herr Örne låta påskina, att de inte hade något direkt sammanhang med varandra. Men det torde väl vara uppenbart för var och en, att så är förhållandet. Tydligt är

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

ju, att efter hand som tekniken gått framåt och det varit möjligheter till att framställa detta surrogat för smör i sådan form och till sådan kvalitet, att det är lätt att förväxla med smör och prisläget också har kunnat bli så abnormt lågt som för närvarande, så måste det ju nödvändigt bli en förskjutning i konsumtionen för den billigare varan, och det är ju tydligt och klart ådagalagt, att det inte finns någon möjlighet att i fortsättningen producera smör här i landet till sådana priser, som vi nu under en längre tid haft. Tillverkningen har gått med stora och rena förluster.

Herr Örne har vidare velat fördöma, att man gått in för en produktionsreglering och att staten delvis skall ingripa i produktionen, på sätt som nu delvis är föreslaget. Han menar, att tillgång och efterfrågan skulle fritt få reglera dessa förhållanden. Men jag vill då erinra om alla de åtgärder, som staten under de senaste decennierna vidtagit för att stimulera till produktion på jordbruksområdet. Det torde vara tydligt, att alla de åtgärder, som vi företagit på jordbruksundervisningens område, och all den vägledning, som staten offrat stora summor på, ju skett i syfte, att man skulle stimulera till en ökad produktion. Jag vill inte underlåta att vid detta tillfälle peka på att jordbrukarna ha ju också från mycket sakkunnigt håll, när det har gällt våra handelsförhållanden, fått det rådet, att man skulle gå över från en vegetabilisk produktion till en animalisk produktion. Herr Örne torde väl ingalunda kunna förneka, att han själv varit en av de rådgivare, som velat föra utvecklingen i denna riktning. Med samma pretentioner att bli trodd och med samma pondus, varmed han fört fram sitt anförande i dag, har han tidigare velat råda oss att gå helt andra vägar.

Det är ju alldeles tydligt, att då det blivit en sådan ordning, att ett eller två stora företag kunna genom import av råvarorna från främmande länder sätta i gång en produktion, som sysselsätter ett tusental arbetare, så kan man genom rationella metoder inom landet göra en tillverkning, som till största delen tillgodoser behovet av de varor, som vi här diskutera om. Men vi få då alldeles bortse från produktionsförhållandena på de platser, där råvarorna odlas och tillverkas och under vilka förhållandena varorna transporteras hit. Om vi skulle kunna tänka oss, att produktionsförhållandena i de exotiska länderna skulle kunna komma i tillämpning även här, undrar jag, vilka sociala förhållanden vi skulle gå till mötes. Men vill man på detta område alldeles bortse från de sociala förhållandena och endast tänka på de affärsmässiga, då skulle man ju möjligen kunna vandra den vägen. Men jag undrar, vilka olyckor som skulle drabba oss, om vi utan att på något sätt ingripa reglerande skulle gå till väga på det sättet. Vi ha ju stora affärsorganisationer här i landet. Här finns ju Kooperativa förbundet, som utan tvivel har utfört ett utomordentligt viktigt och aktningvärt arbete, och säkerligen på många områden gjort mycket stort gagn och nytta. Men jag tror, att även en sådan organisation kan gå till överdrift, när den begär, att den på alla områden, där det passar den, skall få fritt förfoga över sina stora kapitaltillgångar och ordna förhållandena inom landet, så som man finner med sina intressen förenligt. Jag tror, att även denna organisation måste ha skyldighet att se på det allmänna tillståndet i landet. Man skulle ju kunna tänka sig, att Kooperativa förbundet en vacker dag sade: »Vi äro villiga att övertaga postbefordringen här i landet. Vi skulle exempelvis kunna tänka oss att sänka priserna till hälften genom att kalla in billig arbetskraft och trycka ned priserna på de anställda, som finnas inom detta verk.» Man skulle ju därigenom möjligen kunna åstadkomma en prisbillighet på detta område, men jag undrar, vilken verkan detta skulle ha i socialt avseende. Det skulle bli alldeles samma effekt, som då vi nu tillgodose vårt smör och fettbehov genom att låta dessa

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

mer eller mindre brunhyade medmänniskor arbeta för oss under synnerligen billiga ekonomiska förhållanden och under asociala förhållanden i andra län-der. Man skulle ju lika väl kunna låta dem komma in i landet och springa i våra trappor med våra postförsändelser för kanske en fjärdedel eller en femtedel av den lön, som vi nu betala till svenska medborgare.

Jag drar fram detta exempel, för att herr Örne skall tänka sig in i förhål-landena och se vart det leder, om man skulle låta allting utveckla sig fritt och inte lägga någon hämsko på någonting utan ekonomiskt utnyttja alla möj-ligheter. Jag förmodar, att det inte är farligt att framkasta denna tanke, ty det är väl ingen, som reflekterar att ta upp den så på allvar, att den kan komma till förverkligande.

Herr Örne nämnde vidare, att Kooperativa förbundet gått in för att fort-sätta driften av den med mycket stora kostnader tillkomna oljefabriken i Karlshamn, och det är ju riktigt och synnerligen glädjande, att fabriken satts i gång. Men jag vill samtidigt erinra om att denna fabrik anlades under nå-got andra ekonomiska förhållanden, än vi för närvarande ha. Den har ett mycket högt anläggningsvärde, som det på grund av de förändrade ekonomi-ska förhållandena inte varit möjligt att göra räntabelt. Slutligen ha de förut-varande innehavarna av denna stora industriella anläggning tröttnat, och Ko-operativa förbundet har sedermera för ett i förhållande till anläggningskost-naderna mycket lågt pris förvärvat fabriken, som sedan, på grund av att de ursprungliga anläggningskostnaderna på så sätt blivit nedskrivna, kan ekono-miskt löna sig för förbundet. Det är ju ett tillvägagångssätt, som stora eko-nomiska sammanslutningar ofta begagna sig av, att de låta folk sätta i gång dyrbara anläggningar, som sedan stå på huvudet, och så kunna de stora sam-manslutningarna med sina stora kapitalresurser eventuellt själva övertaga fö-retagen till lågt pris, så att de kunna bli lönande. Det är ju en utveckling, som gör sig gällande på massor av områden, där man kanske varit mer eller mindre obetänksam att anlägga företag. Men vi vilja väl inte få till stånd en sådan utveckling på jordbruksområdet, att vi skulle komma ned i sådant ekonomiskt läge, att de nuvarande innehavarna av Sveriges jordbruk skulle bli tvingade att i en ändå större utsträckning, än för närvarande är förhållan-det, avhända sig sina fäderneärvda egendomar, genom att dessa skola slumpas bort för en spottstyver, och sedan detta väl skett, skulle man gå att reglera förhållandena.

Man skulle ju kunna tala om dessa saker hur länge som helst; men jag tror inte, att det tjänar mycket till, då vi ju äro så pass inne i förhållandena, att jag förmodar, att var och en har sin ståndpunkt klar, när frågan skall avgöras.

Jag vill nu gå in på själva utlåtandet och därvid beröra den skillnad, som finnes mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha ansett, att det är tillrådligt att när man nu skall gå in för en margarinaccis låta den träda i tillämpning omedelbart. Den lägsta accis, som vi anse nödvändig för att nå det smörpris, som Kungl. Maj:t ansett ligga i underkant, nämligen 2 kronor 30 öre, anse vi böra vara 30 öre. Man kan sålunda inte nöja sig med en accis av 10 öre. Jag tror det skulle vara synnerligen olyckligt, om man inte ginge in för detta, därför att även om Kungl. Maj:t har den redligaste avsikt att försöka hålla detta smörpris från början, nämligen 2 kronor 30 öre, så blir det, om inte margarinpriset höjts i viss mån, ju så, som herr Åström här erin-rade om, att margarinfabrikanterna komma att genom denna konstlade åtgärd — vi må ju kalla den så — som vidtages för att höja smörpriset, under det margarinfabrikanterna fortfarande ha möjlighet att importera sina råvaror för dessa låga pris, draga en ofantlig nytta av den prisreglering på mjölk, som åstadkommits, och komma otvivelaktigt att inhösta mycket stora vinster

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

på detta. Om man inte omedelbart går in för en höjning av margarinpriset i någon mån — och det lägsta anser jag vara 30 öre — befarar jag, att man för över konsumtionen av fettämnen från smör till margarin i ganska stor utsträckning, och om Kungl. Maj:t eventuellt under tryck från konsumenternas sida inte anser sig i rätt tid vilja gå in för denna prishöjning, så kan det taga sin tid och vara förenat med vissa svårigheter att föra konsumtionen tillbaka igen till smöret. Det är ju tydligt, att om hemmakonsumtionen skulle avtaga allt för mycket, så att det blir ett större exportöverskott, så behövs det ju, för att vi skola kunna hålla detta pris, ett betydligt större belopp, än om man kan hålla exportkvantiteten vid den, som man har beräknat. Det är ju inte heller säkert, att vi ha möjligheter att ens kunna exportera det kvantum, man räknat med, och det torde vara små utsikter för närvarande att kunna öka denna export, i varje fall till något så när väl avvägda priser.

Jag tror därför, att klokheten bjuder oss att gå in för åtminstone det förslag, som utskottet kommit till, och att det skulle vara opraktiskt att taga det lägre beloppet. Det är ju, som jag redan har sagt, tydligt, att man kan ju få samma accis, om Kungl. Maj:t finner det vara nödvändigt att tillgripa den, men jag har den bestämda uppfattningen, att den lägsta accis, som man är hjälpt med för närvarande, är 30 öre, och den bör man införa genast. Jag är inte förvissad om att ens detta räcker till, utan det kan bli nödvändigt att gå till ännu högre belopp, och det har ju också Kungl. Maj:t möjligheter till, i fall detta skulle visa sig erforderligt, vare sig man tar Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets.

För min del vill jag på det varmaste rekommendera utskottets förslag och ber, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Då det råkar vara ett par motioner, som jag framburit i kammaren i år och i fjol, vilka synas åtminstone delvis ligga till grund för det utlåtande, som vi nu debattera, har jag ansett mig böra taga till orda för att till vad som förut yttrats lägga några ord. Jag tillät mig i fjol i debatten om hithörande saker uttala mitt tvivel om att vi skulle kunna fortsätta att exportera smör i samma utsträckning som förut, vilket då ifrån motsatt håll påstods skulle bli fallet. Jag kanske får anföra, vad en representant för bevillningsutskottet då yttrade: »Om det är någon som tror att inom den närmaste tiden hela vår export av mejerismör skulle försvinna eller reduceras till en ren obetydlighet, skulle jag kunna finna en förnuftig mening uti att söka begränsa konsumtionen av margarin under vad den nu är.» Den som yttrade detta, står numera med på den sida, som vill ge Kungl. Maj:t rätt att införa margarinaccis; det var herr Björnsson. Jag tillät mig då säga honom, att jag var rädd för att vi gingo mot tider, då det skulle bli ytterst svårt att avsätta något smör på världsmarknaden, åtminstone till priser, som tillnärmelsevis komme att täcka våra produktionskostnader, och jag yttrade också sedan, att enligt min uppfattning vore mjölkproduktionen och smörtillverkningen den allra viktigaste delen av vår jordbruksantering. Detta har väl heller inte egentligen bestritts från något håll. Vad som låg under min motion i fjol liksom under motionen i år, är, som det uttryckligen sagts i båda, att vi måste få upp ett bättre pris för smöret för att kunna ge möjlighet till existens under nuvarande tider för alla de jordbrukare, som äro helt eller nästan helt beroende av denna produktion. Jag tänkte mig då, att den enda väg, som syntes någorlunda säker, vore införande av en mar-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

garinaccis. Tankegången och en del av vad som yttrades i motionen i år ha tagits upp av Kungl. Maj:t i propositionen. Kungl. Maj:t säger emellertid i sin proposition, att för att ernå ett visst smörpris finnas olika vägar att gå. Kungl. Maj:t anser sig genom skatten på kraftfoder, genom de mjölkavgifter som infördes i fjol och genom accis på margarin kunna uppehålla ett rimligt smörpris, och Kungl. Maj:t har sagt, att detta skall utgöra minst 2 kr. 30 öre per kilogram. Jag höll före i fjol och är allt fortfarande av den åsikten att år 1929 hade här inom Sverige priserna på olika produkter stabiliserats i viss mån efter den förutvarande krisen. Sedan dess har emellertid priset på jordbruksprodukterna och speciellt smöret och mjölken kommit att ramla ned till en nivå, som utgör hälften av 1929 års priser. Man återför inte priserna på smöret och mjölken till 1929 års prisnivå genom ett smörpris av 2:30; det borde vara högre. Emellertid har Kungl. Maj:t yttrat, att detta är målet för strävandena, och tagit på sig ansvaret för att vi svenska smörproducenter skulle under den närmaste tiden framåt kunna påräkna ett partipris på smöret av minst 2 kr. 30 öre. Det ansvaret vill jag för min del inte hjälpa till att avlyfta från dem, som påtagit sig det.

Det kunde ju vara rätt mycket att säga rörande konkurrensen mellan margarin och smör och de villkor, under vilka margarinproduktionen här i Sverige arbetar, men en del har redan anförts av föregående talare. Utskottets ärade ordförande pekade emellertid enligt min uppfattning på en av de viktigaste faktorer, varför margarin kan säljas för det låga pris, som nu sker. Allt framställt fett, åtminstone i form av smör och margarin, är med undantag av det valfett, som ingår i margarin, dock en produkt av grödor, som vuxit på jorden någonstans. Vårt svenska smör är en produkt av den svenska åkerjorden. Det är huvudparten av Sveriges skörd, som går den vägen. Huvudparten av råvaran till margarinet har vuxit på helt andra håll. Den har givit arbete, men inte åt svenska bönder. Det är inte Sveriges för närvarande i viss mån arbetslösa jordbruksarbetare, som frambragt den råvaran, utan det är australnegrer och mandsjuer. Jag kan inte förstå, varför vi här i Sverige skola låta våra egna kämpa med oerhörda svårigheter, för att en världsomfattande trust skall kunna tjäna pengar på ett ytterligt dåligt betalt arbete nere på söderhavsöarna. Att margarintrusten tjänar pengar, torde väl ingen vilja förneka. Om herrarna vilja ha besvär med att gå ut i biblioteket och söka upp de engelska tidningarna där, kunna ni finna en illustration ifrån den stora margarintrustens chefs bostad, vilken bostad framställes som höjden av lyx och av vad London kan prestera för närvarande, liksom en del av våra tidskrifter brukat roa sig med att visa, hur Ivar Kreuger kunde bygga och vad han kunde åstadkomma. Att margarintrusten kan genom mjölkregleringen i fjol och genom de åtgärder, som vidtagas för att höja vårt smörpris, tjäna pengar här, är jag absolut övertygad om. Jag kan dock inte förstå, varför vi skulle låta den göra det, och ur den synpunkten sett anser jag, att det är fullt befogat, att man ser efter, att man även från margarinet får bidrag till att hjälpa svenskar ur de ekonomiska svårigheter, som för närvarande råda.

Nu vill jag också säga, att jag har inte den uppfattningen, att margarinet är just de allra fattigastes föda. Jag tror jag sade det i fjol, och jag är alltför av samma mening, att i fall man kunde följa margarinpaketens vandring ifrån fabriken ut till hemmen, skulle man icke alls kunna säga, att det är just de allra fattigaste, som äro konsumenter av margarin, utan den konsumtionen bestäms av andra faktorer, mången gång är den enbart förmågan att kunna köpa ett visst kvantum fett.

Jag vill också passa på tillfället att säga, när herr Örne hänvisar till att för 25—30 år sedan var det otänkbart att komma med sådana här tankar som

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

frågan om margarinaccis, att för det första rårde för 25—30 år sedan ute på världsmarknaden helt andra förhållanden och för det andra förekom en mycket stor emigration av svenskar, t. ex. till Förenta staterna. Nu äro förhållandena ändrade på dessa områden. Vi ha ett befolkningsöverskott varje år inom Sverige, men vi ha ingen emigration nu. I de svenska landsbygdshemmen kvarstanna nu en hel del unga personer, som förut inte stannade där. Dessa kunna inte som situationen för närvarande är finna användning inom industri eller andra näringsgrenar. De vistas hemma på landsbygden. Jag tror också, jag vågar påstå, att den s. k. rationaliseringen går fortare inom industrien än inom jordbruket och att därför en återgång till mera normala förhållanden inom industrien icke komme att sysselsätta så mycket folk, som om vi kunde utöka möjligheterna inom vårt jordbruk att taga mot flera unga krafter.

Så vill jag komma till det, att importen av råvaran till margarin motsvarar — om vi räkna med endast 40,000 ton margarin — inte mindre än en fjärdedel av hela den svenska mjölkproduktionen enligt byråchefen Höijer. Räkna vi med en margarinproduktion av över 50,000 ton, komma vi upp till bra nära tredjedelen av hela den produktion av mjölk, som svenskt jordbruk kan prestera. Jag tycker, att där borde finnas en marginal för sysselsättning åt svenska arbetare i stället för åt australnegrer, vilken vi borde söka utnyttja.

Likaså erkännes det kanske, att vi för närvarande kunna producera hela vårt behov av brödsäd. Vi ha dock under de senaste 25 åren med undantag av krigsåren, när vi inte kunde importera något, tagit in spannmål, som har motsvarat ungefär en femtedel av hela den svenska skörden av spannmål. Detta gällde 1908—1910, och det gäller alltfört. Vi ha därför även på den delen av jordbrukets område möjligheter att bereda arbetstillfällen för åtskilliga personer till, ifall vi utnyttja tillfällena och enligt min uppfattning måste dessa möjligheter anknytas till animalieproduktionen och icke till brödsädesspannmålen. Ett tillbakaträngande successivt av margarinkonsumtionen menar jag därför måste vara nationalekonomiskt berättigat, så länge inte man låter den produktionen få ett ekonomiskt oriktigt övertag över andra näringsgrenar. Jag hoppas dock, att ingen här i kammaren kan våga påstå, att för närvarande de, som producera ladugårdsprodukter ha en för hög betalning i förhållande till betalningen för annat arbete. Vi borde åtminstone i så fall komma över de priser, som gällde 1929.

I det nu föreliggande betänkandet från det sammansatta utskottet har, säges det, med lottens försorg en viss åsikt kommit att bli utskottets, men ett lika stort antal personer hyste den åsikt, som har framförts i reservationen. Båda sidorna ha åberopat den motion, jag tillåtit mig väcka. När det gäller att taga ställning till frågan, ligger skillnaden såsom utskottets ärade ordförande nyss nämnde, mest däri, att det minimibelopp, som finge uttagas, skulle enligt utskottets förslag bli 30 öre i stället för 10 öre. Maximibeloppet skulle enligt båda förslagen bli det av mig föreslagna, 50 öre, men det uttagna beloppet skulle dels läggas på annat sätt i statsregleringen enligt utskottets förslag och dels uttagas obligatoriskt. Enligt reservationen skulle accisen uttagas efter beslut av Kungl. Maj:t. När Kungl. Maj:t har åtagit sig att svara för att Sveriges jordbrukare skola få ett skäligt pris för sitt smör och därmed svara för ett skäligt mjölkpris, såsom jag nyss nämnde, vill jag inte överflytta det ansvaret på något annat håll, utan jag litar absolut på Kungl. Maj:t. Utskottet säger, att då utskottet ansett mjölkproducenternas intresse på förevarande punkt böra säkerställas på ett mera betryggande sätt än enligt propositionen skulle bliva fallet, har utskottet funnit sig böra ändra på propositionen. För mig räcker det, när Kungl. Maj:t lovar att hålla ett pris av minst 2:30 för smöret, och jag har ingen anledning att tvivla på detta löfte. Jag är ab-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)
solut förvissad om att jordbruksministern aldrig kommer att förneka sin namnteckning.

Av det skälet, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Reuterskiöld, Oscar Ericson och Anton Pettersson.*

Herr **Holmgren**: Min uppfattning i den fråga, som vi nu diskutera, känner kammaren till. Jag skall därför inte besvära kammaren med att redogöra för den. Jag har bara velat tillkännagiva, att jag inte funnit anledning ändra den och att jag alltså ansluter mig till de yrkanden om avslag, som framställts av herrar Örne och Andersson.

Herr **von Heland**: Herr talman! Om man skall döma av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, synas jordbrukarna antligen kunna erhålla en effektiv hjälp för den inhemska smörproduktionens avsättningsmöjligheter genom en accis' uttagande på den utländska konstprodukten margarin, och jag skall sålunda inte så mycket ägna mig åt den huvudfrågan. Den utveckling på marknaden för smör och margarin, som med tämligen stor visshet kan förutses, torde emellertid kunna föranleda än mera ingripande åtgärder, än vad en till sin maximigräns av 50 öre höjd margarinaccis innebär. Ett erkännande härav gives också i den den 27 maj detta år mellan vissa partier träffade överenskommelsen i arbetslöshets- och jordbruksfrågor. Det heter där på tal om de sistnämnda: »Erfordras för att bereda avsättning inom landet av det smör, som ej kan exporteras, ytterligare åtgärder, bör utredning härom komma till stånd, varvid även frågan om reglering av margarintillverkningen tages under omprövning.» Även i utskottet synes man vara enig om behovet av en dylik utredning. Det förefaller mig härvid synnerligen önskvärt, att denna utredning snarast påbörjas, så att ett slutfört utredningsarbete föreligger, när behovet av antydda åtgärder anmäler sig, i stället för att frågan först då upptages till undersökning, enkannerligen när ett behov därav med visshet kan väntas anmäla sig, och jag förmodar, att en dylik utredning även borde tilltala herrar Örne och Holmgren, som nu yrkat avslag på föreliggande olika förslag.

Beträffande riktlinjerna för denna utredning skulle jag utöver vad som säges i utskottets utlåtande önska framhålla, att vidden och betydelsen av de problem, som sammanhånga med landets fettförsörjning och fettframställning, motivera frågans skärskådande under icke alltför snäva synvinklar. En mera ingående, förutsättningslös undersökning av detta slag har aldrig kommit till stånd, medan behovet av en sådan utan svårighet skönjes. Visserligen föreligger tull- och traktatkommitténs utredning av 1922 »Margarinindustriens utveckling med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget», men dels torde denna numera i betydande grad vara antikverad, dels sysselsätter sig densamma av naturliga skäl icke närmare med sådana viktiga synpunkter som margarintillverkningens egenskap av konkurrent till jordbruket, ej heller har margarinets värde ur närings- och hälsosynpunkt jämförts med smörets, vilken fråga på grund av nyare näringsfysiologiska rön och erfarenheter nu torde ligga väsentligt annorlunda till. Det torde härvidlag vara tillräckligt erinra om att näringsfysiologerna numera ej tillmätta födoämnenas kalorivärde samma utslagsgivande betydelse som tidigare utan fastmer bedöma näringsvärdet med hänsyn till vitaminhalt, biologisk valör m. m.

I fråga om konkurrensförhållandet mellan smör och margarin lär särskilt under rådande arbetslöshet — vilken tyvärr ej synes alltför snart kunna avvecklas — en förutsättningslös prövning vara på sin plats av respektive pro-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

duktionsgrenars förmåga att skapa inhemska arbetstillfällen. Härvid bör hänsyn tagas även till hela vår jordbruksnäringens beroende av mjölkhushållningen och den senares beroende i sin tur av tryggad avsättning för smöret till rimliga priser. Skulle vid en sådan undersökning resultat framkomma, som tyda på att en ingripande reglering av margarintillverkningen är påkallad, torde också böra övervägas, huruvida icke en sådan reglering lämpligen bör ske genom ett statens övertagande i en eller annan form av margarintillverkningen. Härför talar bland annat den redan långt drivna förtrustringen inom denna industri liksom även vissa sociala hänsyn, vilka här i största korthet skola antydast. Det kan visa sig, att väsentligt höjt pris på smör särskilt i tryckta tider kan leda till en bland annat ur folkhälsans synpunkt mindre önskvärd tillbakagång av konsumtionen. Vid en sådan utveckling kunde överskottet från en statligt driven margarinindustri delvis disponeras så, att det finansierade tillhandahållandet till lägre priser av smör åt mindre väl situerade konsumenter.

Omständigheter finnas, som tala för att en utredning av ovan antydd natur lämpligen bör tillhandahållas upplysningar av sådan art, som endast stå att erhålla vid en tillämpning av lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar av den 18 juni 1925. Bland dessa omständigheter kunna nämnas den ovan antydda, i varje fall partiella och reella, om ej formella förtrustringen av margarinindustrien samt det förhållandet, att utländskt kapital i betydande utsträckning torde vara investerat i denna industri. Ävenså torde om möjligt utredas, huruvida eventuellt icke samma utländska kapitalintressen finnas representerade inom de företag, från vilka margarinindustrien hämtar sina råvaror, samt det inflytande, som ett sådant samband möjligen kan utöva på prissättningen av råvarorna. Ej minst ur beskattningssynpunkt torde ett klarläggande av dessa frågor vara av intresse.

Jag skulle sålunda vilja framhålla som synnerligen önskvärt, att möjligheter beredas den kommande utredningen att erhålla upplysningar rörande margarinindustrien genom tillämpning av lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar av den 18 juni 1925, samt att ifrågasvarande utredning må föreligga färdig till nästa års riksdag.

Härutöver skulle jag, herr talman, vilja uppehålla mig något vid det förhållandet, att vid margarinfrågans lösning vid årets riksdag vissa personer, som tidigare varit starka motståndare till kraftåtgärder mot margarinets nedpressande av jordbrukarnas existensmöjligheter, nu, när landets största konsumentparti insett nödvändigheten av åtgärders vidtagande, inte ansett sig böra stödja en gemensam samförståndslösning, utan ur partitaktisk synpunkt fullständigt ändrat inställning och föreslagit skenbart strängare åtgärder mot margarinet.

Nationella ungdomsförbundets styrelse uttalade för några dagar sedan, att »förbundet har sedan länge drivit sin kritik mot den nuvarande svenska parlamentarismen. Denna kritik har genom den senaste tidens händelser ytterligare aktualiserats. Parlamentarismens förfall börjar bli uppenbart för oss alla.» Från såväl Nationella ungdomsförbundet som högerpartiet har vidare ideligen framhållits, att man önskade, att det i vårt land skulle föras rikspolitik i stället för partipolitik. Jag instämmer till fullo i dessa uttalanden, men anser samtidigt, att man framför allt inom högerpartiet icke borde ha rätt försöka inbilla valmännen, att detta parti för någon rikspolitik, utan det vore, särskilt med hänsyn till senaste tidens händelser, av vikt, att högern med hjälp av Nationella ungdomsförbundet sopade rent i eget hus, innan man angrep andra politiska organisationer för partitaktiska manövrar. Man kan verkligen ifrågasätta, huruvida det kan anses landsgagneligt och betecknas som rikspolitik,

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

att, när riksdagens starkaste parti, regeringspartiet, kommit till en samförståndslösning med ett borgerligt parti och medlemmar ur andra borgerliga partier, från högern och även från frisinnaat håll, man nu försöker genom hetsagitation utnyttja denna överenskommelse rent partitaktiskt. Det i mitt tycke ynkligaste härvidlag är, att man försöker, som jag sett i de senaste tidningarna, utmåla bondeförbundets riksdagsgrupp som förstörare av jordbrukets politiska möjligheter vid årets riksdag. Dylika metoder borde man väl förstå kunna icke gagna ett framtida samarbete utan torde på ett beklagligt sätt skärpa klassmotsättningarna, vilket särskilt i allvarstider måste anses synnerligen betänkligt.

För att något gå till rätta med denna kritik vill jag vid denna fråga, om margarinbeskattning, lämna en del sakliga uppgifter, som borde kunna vederlägga en del av den i samband därmed begynta bluffagitationen. Jag rekommenderar härvid särskilt Nationella ungdomsförbundets ledning, dessa, som påstå sig vilja bekämpa parlamentarismens förfall, att studera i riksdagsprotokollen, hur deras förtroendemän ur saklig synpunkt handla särskilt i jordbruksfrågorna, och fråga sig, om detta handlingsätt bör betecknas som partitaktiskt eller som rikspolitik.

Jag kan då först och främst konstatera, att vi alltid haft borgerlig majoritet i Sveriges riksdag, varför, om man ur rikspolitisk synpunkt anser sig behöva vidtaga åtgärder till jordbrukets skydd, exempelvis i margarinfrågan, man mycket väl hade haft tillfälle att göra detta med hjälp av den borgerliga majoriteten. Men hur ha de borgerliga ställt sig till margarinfrågan under de år, som gått? Jag kan då stanna vid föregående års riksdag, då margarinfrågan var minst lika aktuell som i år, och håller mig härvid till, hur de borgerliga då handlade. Först och främst hade vid då i andra kammaren motioner, dels av högermannen herr Nygren, dels av liberalen herr Wijkander, som önskade väsentlig lindring i den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen i margarinlagstiftningen. Detta margarinlagstiftningsförslag ansågs ju, särskilt vid jämförelse med utländska margarinlagstiftningar, vara synnerligen mildt avfattat, varför å andra sidan motioner avlämnats, där man begärde måttlig skärpning av propositionens förslag. Denna skärpning tillstyrktes av utskottet, men föll detta förslag om skärpta bestämmelser i första kammaren på sex röster, och hur röstade därvid de borgerliga? Mot jordbrukarnas önskemål röstade härvid följande borgerliga: herrar Forssell, Johan Larsson, Thorén, K. A. Andersson, Bergman, fröken Hesselgren, herrar Bjurström, Carl Carlsson, Österström och Granström. Dessutom avstodo från att rösta och voro frånvarande flera högermän och frisinnaade, utan att ha kvittat ut sig med socialdemokrater, vilket jag kontrollerade omedelbart efter röstningen. Bland dessa, som avstodo från att rösta, märktes herrar Stendahl, von Stockenström, Elof Andersson, Boman, Nordborg, Mellén och Hansén.

Vid föregående års riksdag behandlades även en bondeförbundsmotion om 50 öres accis per kg margarin, vilken motion som bekant föll i riksdagen. Trots att den borgerliga majoriteten var större föregående år, ha vi i år utskottsförslag om margarinaccis på minst 30 öre. Men det kan vara intressant att höra vad exempelvis en av denna accis' understödjare, herr Olsson i Ramsta, hade att säga föregående år om densamma. Han yttrade då i andra kammaren bl. a. om accisförslaget: »Vi ha icke anledning att ur jordbrukarsynpunkt fördyra ett bra födoämne för den fattiga arbetaren och för de arbetslösa, just i ett land, som har ett så kallt klimat som vårt och där det behövs fett i näringen. Penningarna tagas ju ut av det arbetande folket, som konsumerar margarin.» Så långt herr Olsson i Ramsta föregående år — herr Olsson, som nu är med om utskottsförslaget. Jag skall icke besvära med en uppräknig av

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

de röstande i första kammaren, men jag har protokollet här i min hand. Det gällde endast en utredning om möjligheterna av en margarinaccis, och flera högermän och frisinna röstade mot denna billiga begäran. Jag vill som sagt inte besvara med att läsa upp namnen, men om någon är intresserad av hur han röstade föregående år, har jag rösträkningsprotokollet till förfogande.

Det är ju glädjande, att nämnda herrar och partier, som föregående år stälpte förslaget om margarinaccis, i år önska i utskottet komma med mer skärpta bestämmelser, än vad man lyckats komma med i samförståndslösningen. Man må dock ursäktas mig, om jag fattar detta högre bud i utskottet mera som en partitaktisk åtgärd från högern och de frisinna för att därmed kunna ge bondeförbundet en spark. För övrigt har denna min misstanke ytterligare stärkts därigenom, att man hade kunnat vänta att, därest högern och de frisinna kunnat garantera sina partiets stöd för en verklig margarinaccis, detta borde ha kunnat garanteras bondeförbundet, vilket, enligt vad jag erfarit, i stället partiledarna *icke* kunnat garantera. Det skall bli intressant att se vid voteringen, huruvida dessa borgerliga partiledare ha kunnat förmå några medlemmar, som äro absoluta motståndare till margarinbeskattningen, att vid voteringen rösta mot sin uppfattning, alltså för utskottsförslaget, för att på så sätt kunna fullborda bluffen till partitaktiskt gagn. De liberala och även en frisinna ledamot ha ju dock redan deklarerat motsatsen. I samband härmed vill jag ge mitt högaktningssfulla erkännande åt dem bland de borgerliga, som trots pressen från partipiskarna, för en landsgämnelig rikspolitik velat stödja samförståndslösningen, och yrkar jag med hänsyn till denna min inställning bifall till reservationen.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet med anledning av herr Örnes anförande. Jag hade dock inte alls haft för avsikt att ingå på någon närmare polemik med herr Örne, som för övrigt visst inte är närvarande här nu. Vi känna ju alla herr Örnes grundmurade liberala åskådning, och vi förstå därför, att han många gånger har svårt att följa med den socialdemokratiska politiken. Det är emellertid saker, som jag här inte har anledning att närmare gå in på, men det var ett par yttranden av herr Örne av mera praktisk innebörd, som jag skulle vilja säga några ord om.

Herr Örne yttrade, att smörpriset icke påverkas av margarinpriset och att dessa två priser icke stå i något samband med varandra. Som skäl härför åberopade han, att man under vissa år — jag tror, att det var särskilt åren 1928 och 1929, som han tänkte på — kunnat hålla ett mycket högt smörpris, trots att margarinpriset då var relativt lågt. Det är alldeles riktigt, att vi då hade ett smörpris på ungefär 3 kronor, trots att margarinpriset låg på endast ungefär hälften så hög nivå, men det berodde ju på att vi hade en så god export. Vi hade de åren mycket stor export, och läget på exportmarknaden, i England och i Tyskland, var gynnsamt, vilket gjorde, att vi kunde avsätta betydande mängder smör, mycket mer än vi nu sälja till dessa länder, till fördelaktiga priser. Emellertid kan man icke komma ifrån, att det som läget nu är dock råder en viss relation mellan smörpris och margarinpris. Jag kan nämna, att i höstas, då mjölkregleringen sattes i kraft och smörpriset på kort tid ökades med några tioöringar, märkte man omedelbart en nedgång i förbrukningen av smör, och jag är alldeles övertygad om att, när man nu kommer att öka smörpriset undan för undan, kommer det att bli svårigheter att avsätta samma kvantiteter smör, som man hittills har kunnat avsätta.

Det har under diskussionen om denna sak anförts i pressen — och jag tror, att även herr Örne var inne på det — att svårigheterna nu för smörproduktionen icke bero på margarinindustriens omfattning, utan man vill göra gällan-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

de, att de i främsta rummet bero på att smörproduktionen har ökat så mycket under de senare åren. Men vad man helt och hållet glömmer att tala om — eller man kanske inte har reda på det — är, i vilken omfattning som just margarinproduktionen och margarinförbrukningen ökat i vårt land under de allra senaste åren. Om vi se på den kungl. propositionen, anföres där, att margarintillverkningen 1913 utgjorde omkring 23,000 ton. Sedan gör man ett hopp till 1926, då den var något över 40,000 ton, medan den de senare åren legat vid omkring 50,000 ton. Jag skulle emellertid vilja komplettera dessa uppgifter med att nämna, att i början på 1920-talet, t. ex. under de fem första åren, margarintillverkningen låg under 25,000 ton. Medeltalet för åren 1920—1924 utgör sålunda 24,500 ton, medan vi de senaste fem åren ha en medelsiffra på över 50,000 ton. Man kan inte komma ifrån, att under de senaste åren tillverkningen och förbrukningen av margarin och i samband därmed naturligtvis också importen av det utländska växtfett, som användes vid margarintillverkningen, faktiskt mer än fördubblats, och jag undrar, om man inte ändå av detta skäl kan säga, att det inte är smörproduktionens fel, att svårigheter nu råda.

Jag vill också i fråga om smörmarknaden erinra om att man ju under de allra senaste åren har fått alldeles särskilda svårigheter att dragas med på vår exportmarknad. Flera olika länder och särskilt de länder, till vilka vi exportera smör, ha ju infört ganska höga tullar på smör. Det har England gjort. Tyskland har genomfört även kontingentering på smör, och vi vänta och befara, att England när som helst också kommer att genomföra kontingentering. Under sådana förhållanden är det uppenbart, att vår smörproduktion befinner sig i ett mycket bekymmersamt läge. Man skulle för att uttrycka sig kort kunna säga, att den svenska smörproduktionen tränges mellan å ena sidan tullförhöjningar och importrestriktioner i exportländerna och å den andra sidan av konkurrensen från en stor och mäktig och ohämmad importfettindustri.

Som motivering till att jag har anslutit mig till utskottets förslag i förevarande fråga vill jag vidare anföra, att det väl ändå är uppenbart, att när staten nu genom särskilda åtgärder har medverkat till en förhöjning av smörpriset, margarinpriset härigenom kunnat hållas högre än vad eljest skulle ha varit fallet. Margarinpriserna ha i år för de bättre kvaliteterna legat vid så där 1:30 å 1:50 per kg i minut. Antag att smörpriset hade varit alldeles oreglerat. Vi hade då haft ett smörpris, som vissa tider i år varit nere i 1:20 i parti, i minut givetvis något högre. Tror någon, att margarinfabrikerna då hade kunnat hålla samma pris som nu? Jag är förvissad om att priset kommit att ligga flera tioöringar lägre än vad fallet varit nu. Jag menar därför, att redan genom den smörprisreglering, som ägt rum under det senaste halvåret, margarinfabrikerna faktiskt kunnat hålla ett icke oväsentligt högre pris och följaktligen också göra större förtjänst än vad som hade blivit fallet, om staten icke här hade ingripit. När det nu är avsikten att ytterligare höja smörpriset — och vi äro glada och tacksamma för att även regeringen vill medverka därtill — synes det mig därför vara alldeles på sin plats, att man redan nu lägger en accis på margarin.

Det har här framhållits av herr Gustafsson i Benestad, att regeringen förklarat, att den vill stödja smörpriset genom olika åtgärder, bl. a. margarinaccis, och herr Gustafsson sade, att han icke ville vara med om att lyfta det ansvaret från regeringen. Han ville icke ge regeringen den lättnad, som det skulle innebära, om riksdagen nu antog utskottets förslag, utan herr Gustafsson ville, att ansvaret helt och hållet skulle ligga på regeringens skuldror. För min del skulle jag inte ha något emot att avlyfta en del av det ansvaret

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

från regeringen, och jag kan inte anse, att regeringen egentligen borde ha så mycket emot att riksdagen redan nu beslöte att införa en margarinaccis med det belopp, som här föreslås. Jag tror nämligen, att man kommer att bli nödsakad att göra detta ganska snart. Men jag frågar: skall man nödvändigtvis vänta, tills smörpriset har höjts och svårigheter ha uppstått för avsättningen av smör inom landet? Vi kanske få lov att försöka exportera ännu mer, men samtidigt blir margarinförbrukningen ännu större än förut. Jag tycker, att det är logiskt riktigare, när man går in för att ytterligare höja smörpriset, att man redan från början ger hela anordningen det stöd, som en från början fixerad margarinaccis avser. Det kan ju tänkas, att det blir påkallat att ytterligare höja densamma, och jag vill säga till herr Gustafsson, att jag litat lika mycket som han på att regeringen då kommer att fullt lojalt utnyttja den fullmakt i detta avseende, som riksdagen lägger i dess händer.

Vad sedan herr von Heland beträffar, så sökte han dölja sin tydligen mycket stora irritation i det nuvarande läget genom att göra en del angrepp på olika personer. Det var Nationella ungdomsförbundet, som jag naturligtvis inte tillhör, och en del personer inom riksdagen. Jag skall icke närmare gå in på detta utan vill endast ta upp, vad herr von Heland yttrade om mitt ställningstagande vid några föregående tillfällen i riksdagen. Han talade, om jag uppfattade honom rätt, närmast om en regeringsproposition förra året, varigenom man inhämtade riksdagens yttrande över ett Kungl. Maj:ts förslag. Att jag avstod i voteringen vid det tillfället var helt enkelt därför, att jag ansåg det vara riktigast att göra det. Då regeringen ber om riksdagens yttrande i en viss fråga, har jag, då jag varit departementschef, ansett otillbörligt att deltaga i voteringen därom. Jag har ansett, att riksdagen där själv borde fatta beslut. Lika litet har jag brukat deltaga i voteringar, då det gällt skrivelser till regeringen, när jag själv varit ledamot av densamma. Jag vet mycket väl, att det i år och icke minst under de senaste dagarna av den nuvarande regeringen har tillämpats en annan praxis, i det att regeringsledamöter ha deltagit i voteringar om skrivelser till regeringen. Jag har ansett, att man inte bör göra det, ty om riksdagen vill skriva till regeringen eller icke, är en sak, som inte regeringens egna ledamöter böra lägga sig i. Jag har som sagt inte heller ansett, att man, då det gällt riksdagens yttrande över ett av regeringen framlagt förslag, bort deltaga i voteringen. Jag uppfattade inte riktigt säkert, vilka fall som herr von Heland syftade på, men för såvitt det gällde några sådana som jag här talat om, har jag velat förklara, vad anledningen var till att jag i omröstningsprotokollen är angiven såsom icke deltagande i voteringarna.

Slutligen vill jag endast säga, att om det föreligger två olika förslag, varav man finner, att det ena är något bättre än det andra, så anser jag, att man bör rösta för det man tycker är bäst. Jag tillhör ju inte regeringskoalitionen, och jag anser mig därför oförhindrad att rösta för det förslag, som jag tycker är det bästa. Jag ber på grund därav, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr förste vice talman! Sanningen är på marsch, och denna jordbrukets dag här i riksdagen fyller mig med den allra största tillfredsställelse. I ett anförande vid lantbruksveckans öppnande för tre månader tillbaka tillät jag mig att ange de riktlinjer för svensk jordbrukspolitik, som i varje fall under de närmaste svåra depressionsåren enligt min uppfattning borde följas för att rädda vårt jordbruk från katastrof och vår jordbrukarbefolkning från ruin. Till min glädje har nu den dag kommit, då stora betydande grupper av den svenska riksdagen enat sig om att fullfölja sådana riktlinjer. Icke minst

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

bereder det mig glädje, att den nu sittande regeringen och bakom den det stora arbetarpartiet funnit jordbrukets läge i vårt land vara sådant, att kraftiga åtgärder äro av nöden för att avhjälpa de bekymmer, som dväljas i de hundratusentals jordbrukarhemmen runt om i Sveriges bygder. Åtgärder och anordningar, som ännu för något år sedan ansågos vara sådana, att en anslutning från det hållet betraktades såsom utesluten, uppbäras nu av samma regering. Detta vittnar om en ökad ansvarskänsla och en vidgad blick för det svenska folkets samfälliga livsfrågor, som endast kan hälsas med djupaste tillfredsställelse av den som sedan många år tillbaka betraktat den svenska landsbygdsbefolkningen som rikets kärna och märm.

Jag kan så mycket mindre dela uppfattningen, att man med nedsättande ord bör karakterisera denna den sittande regeringens förändrade hållning, som jag för min del förstått, att regeringen på ett ganska begripligt och naturligt sätt kommit in på dessa nya riktlinjer. Det hänger nämligen samman med den uppfattning om målet för vår penningpolitik och vår valutapolitik och dess önskan att genom åtgärder på dessa områden skapa botemedel mot eller i varje fall något lätta på konjunkturtrycket på näringslivet. Regeringens program går ut på att söka skapa ökad köpkraft inom landet, men för att denna ökade köpkraft skall kunna komma att stimulera det inhemska näringslivet måste ansträngningarna gå ut på att vidga möjligheterna för inköpen av svenska produkter. Lämpliga åtgärder äro på grund därav nödiga mot importen av utländska varor, ty eljest komme den ökade köpkraften att rinna bort till främmande länder i stället för att komma de svenska näringarna tillgodo. Genom denna sin principiella inställning förefaller mig regeringen hava på ett organiskt sätt letts in på tanken på åtgärder av importbegränsande natur och sådana åtgärder har regeringen också föreslagit eller förberett på en rad skilda områden. De äro så mycket viktigare, som programmet för arbetslöshetens bekämpande, i vad det avser att lätta näringslivet och skaffa det något mera luft under vingarna, måste, för att få den avsedda effekten, gå parallellt med en sådan beskärning av importen eller sådana importreglerande åtgärder.

Vad nu den närmast föreliggande frågan angår, ha väl flera av de föregående talarna rätt därutinnan, att insikten om betydelsen av det svenska mjölkprisets och smörprisets höjande icke tidigare varit så utbredd inom riksdagen, som önskligt hade varit, och att vid föregående tillfällen åtskilliga, som antingen icke personligen känt och förstått dessa bekymmer i tillräcklig grad eller icke varit i tillräcklig grad orienterade i och intresserade för det svenska lantbrukets förhållanden, ställt sig mera kallsinniga mot åtgärder av detta slag. Det är något, som man kan beklaga och som man från mina utgångspunkter naturligtvis så mycket mer beklagar, som jag ju skulle ha ansett det högeligen önskvärt, att de åtgärder, varom nu är tal, kommit till tillämpning långt före detta, därigenom förebyggande mycken nöd och många bekymmer hos vårt lands jordbrukare. Men, denna sak åsido, så får man väl ändå icke alltför mycket göra den frågan till utgångspunkt för angrepp mot oliktankande vid tidigare tillfällen, utan man får väl vara glad över att nu äntligen den stund har kommit, då insikten i hela riksdagen om dessa åtgärders nödvändighet så trängt igenom som fallet är, och man får väl nu hoppas, att en ny och bättre tid skall randas för animalieproducenterna här i landet, vilkas ställning ju varit fullkomligt förtvivlad och fortfarande är det med hänsyn till mjölkprisets abnormt låga nivå och smörprisets fantastiska tillbakagång. Jag hälsar sålunda — som jag redan sagt — utskottets och utskottsreservanternas gemensamma förslag om åsättande av en accis på margarinet med den allra största tillfredsställelse, och vare sig kammaren kommer att gå den ena eller den andra av de

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

båda vägar, som här äro anvisade, kommer ju i alla händelser det första stora steget att vara taget för en verklig förbättring av den svenska animalieproduktionens ställning. Detta är det väsentliga.

När jag sedan beträffande de båda olika linjerna närmare sökt att eftertänka, vilken av dem som bäst skulle tillgodose det syfte, som jag personligen eftersträvar, måste jag erkänna, att vid första påseende och för övrigt ganska långt in i det sista en viss tvekan måst föreligga från min sida, eftersom bådadera linjerna äro förenade med vissa fördelar och möjligen också bådadera med vissa olägenheter. En fördel med den av utskottets majoritet föreslagna anordningen, enligt vilken margarinaccisen omedelbart skall av riksdagen beslutas att träda i kraft med ett fixerat belopp, är naturligtvis, att man därvid genom ett omedelbart riksdagsbeslut får saken fullt tryggad, och vidare, om jag förstått utskottets motivering rätt, att man visserligen icke för nästa budgetår men möjligen för framtiden skulle komma att kunna tillföra statsbudgeten vissa icke föräktliga inkomster. Dessa synpunkter ha gjort och göra naturligtvis, att jag tvekat, om icke den linjen vore att föredraga i en situation såsom den nuvarande. Å andra sidan kan jag icke underlåta att nämna, att jag vid lantbruksveckans öppnande på tal om margarinfrågan tillät mig framhålla, att denna fråga är av en utomordentligt ömtålig natur, då ju å ena sidan åtgärder mot margarinet äro absolut nödvändiga för tillvaratagandet av den stora landsbygdsbefolkningens intressen men det å andra sidan icke kan förnekas, att vi i vårt land äga stora fattiga folkgrupper, för vilka margarinet utgör ett fettämne av stor betydelse och vilka i sin svåra ekonomiska ställning måst tillgodose sitt fettbehov genom inköp av denna billigare artikel. Det borde dock, slutade jag på denna punkt mitt anförande vid lantbruksveckan, icke vara uteslutet att här finna väg för en rikspolitik på detta område, som toge hänsyn till båda de samhällsgruppers berättigade intressen, som det här gäller. Jag finner nu, att den vid utskottets betänkande fogade reservationen ger uttryck för just denna rikspolitik, som jag för tre månader sedan vid lantbruksveckans öppnande efterlyste. Ty i denna reservation har man på ett sätt, som är ägnat att väcka den livligaste tillfredsställelse hos dem, som icke vilja göra denna sak till en söndrande och skiljande fråga inom svenskt folkstyre, lyckats förena de synpunkter, som de svenska jordbrukarna måste anlägga på spörsmålet, med de sociala synpunkter, som det icke minst i en tid som den nuvarande ävenledes är nödvändigt att anlägga på ett så ömtåligt spörsmål som det föreliggande. Vid avvägandet av de båda förslagen har jag därför slutligen stannat vid uppfattningen, att det för denna frågas behandling i framtiden och för det fortsatta politiska samarbetet med avseende å åtgärder för avhjälpande av våra jordbrukares svårigheter är riktigare samt för en politik på lång sikt klokare att följa den väg, som föreslås i reservationen än att följa utskottet, vars synpunkter jag ju eljest i hög grad respekterar och vilka jag också, som jag nyss nämnde, i åtskilliga avseenden delar. Jag kommer sålunda, herr talman, att i valet mellan de båda linjerna ge min röst åt den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Ehuru jag därutinnan blivit i väsentliga delar förekommen av herr von Heland, vill jag vidare anför, att jag för min del icke kan fullt överblicka de föreslagna anordningarnas betydelse för vår mjölk- och smörproduktion i framtiden och icke med full säkerhet kan bedöma, om det avgörande, som här förestår, kan innebära den slutgiltiga lösningen av ifrågavarande spörsmål. Jag föreställer mig därför i likhet med honom såsom alldeles nödvändigt, att den utredning, varom såväl utskottet som utskottsreservanterna tala och som närmast bygger på en i andra kammaren av herr Carlström väckt motion — men som legat i luften under en längre tid redan dessförinnan — snarast möj-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

ligt måtte komma till stånd och få karaktären av en allmän och förutsättningslös utredning rörande möjligheterna att på ett för de olika folkklasserna rättvist sätt reglera förhållandet mellan den inhemska fettvaruproduktionen och produktionen av den konstprodukt, som margarintillverkningen ju faktiskt utgör. Denna utredning tror jag för min del, i likhet med den av mig nyss citerade talaren, bör läggas så allsidigt, att den jämväl kommer att omfatta frågan om införandet av statsreglerande åtgärder i syfte att begränsa tillverkningen och försäljningen inom landet av den konstprodukt, som margarinet utgör. Den måste också för att kunna fylla sin uppgift omfatta hela den industris ställning, om vilken jag nu talar, och naturligtvis därjämte denna industris inverkan på vår handelsbalans, på sysselsättningsgraden inom vårt näringsliv och överhuvud taget dess nationalekonomiska betydelse i allmänhet. Man får emellertid icke vid denna undersöknings bedrivande tappa ur minnet vad som här från flera håll redan med skärpa betonats, nämligen att denna industris arbetarantal endast kan räknas till något tusental eller litet däröver, medan det antal personer i vårt land, vilkas utkomst för dagen är oupplösligt förknippad med mjölk- och smörpriserna, kunna räknas i hundratusental, och att sålunda en oerhörd skillnad består, när man ser på dessa båda grenar av fettvaruproduktionen, såväl när det gäller deras inverkan på arbetstillfällena och utkomstmöjligheterna här i landet, som när det gäller dessa båda fettvaruproducerande näringsgrenars betydelse i det svenska näringslivet i allmänhet. På andra områden har den nu sittande regeringen redan igångsatt utredningar av denna natur. De äro grundade just på samma uppfattning, att här i landet existerande dotterbolag till utländska världstruster böra närmare undersökas i syfte att få fram ett resultat, som kan visa betydelsen av dessa företags fortvaro här i landet, möjligheten för vårt land att inbespara ansehlige summor i handelsomsättningen med utlandet genom förändrade anordningar härutinnan samt slutligen och framför allt möjligheten för ökad användning av inhemska svenska produkter för vissa ändamål. Jag tänker i detta senare sammanhang närmast på den av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anbefallda utredningen angående importen till riket av motorbränsle och möjligheten att i ökad omfattning använda svensk sprit vid tillverkningen av denna artikel. I anslutning till vad jag sålunda anført, synes mig det utredningskrav, som här föreligger, synnerligen starkt motiverat, och jag tror, att de vägar och de metoder, som tillämpas vid den av mig sist åsyftade utredningen, med fördel skulle kunna tillämpas även vid den utredning, varom jag nu talar.

Jag slutar, herr talman, med det allmänna uttalandet, att när nu riksdagen, som jag hoppas, går att besluta införandet av en accis på margarin, eller för att uttrycka mig mera exakt, går att ge Kungl. Maj:t en fullmakt att på detta område träffa anordningar, som säkerställa det svenska smörpriset vid ett visst minimibelopp, så är detta steg av ofantlig betydelse för vårt lands jordbruk. Jag uttalar förhoppningen om att regeringen så skyndsamt som möjligt, då förhållandena det påkalla, sätter denna anordning i funktion, så att smörpriset stabiliseras vid lägst den nivå, som är tänkt. Då är en stor sak vunnen för den svenska lantbruksbefolkningen. Att den saken har vunnits är ju ett resultat av en lycklig samverkan mellan stora folkgrupper i vårt land, en samverkan, förutan vilken enligt min personliga tro en åtgärd av denna natur icke med säkerhet hade kunnat bli genomförd. Och om den mot min förmodan hade kunnat genomföras, skulle den ha kommit att genomföras i stridens tecken och under upprivande motsättningar mellan stora folkgrupper i vårt land i stället för att den nu, som jag hoppas, skall kunna genomföras utan sådana strider och i god samverkan mellan inflytelserika politiska krafter.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Jag yrkar, herr talman, bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johan Johansson, Ernst Svenson, Johan August Larsson, Johan Larsson* och *Löfvander*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Diskussionen här i dag rör sig efter två mycket olika linjer.

Å ena sidan ha vi en relativt liten fråga, där det finns delade meningar bland dem, som likväl alla anse att man i nuvarande situation kan tänka sig, att man för att höja smörpriset kan tillgripa även en från många synpunkter så litet tilltalande åtgärd som den att höja priset på margarin. Det gäller, huruvida man omedelbart skall gå till en relativt hög accis eller om man skall avvakta händelsernas utveckling och se, huruvida en sådan högre accis är nödvändig.

Å andra sidan ha särskilt herr Örne och några andra talare gjort denna debatt till en diskussion om hela den uppgörelse i kristidsspörsmålen, som nu håller på att genomföras.

Jag skall tillåta mig yttra något om båda dessa frågor.

Vad den första frågan beträffar yttrade herr von Stockenström, att han och hans meningsfränder voro både glada och tacksamma för den ändring, som kommit till uttryck i regeringens och regeringspartiets uppfattning i margarinfrågan. Om herr von Stockenströms *glädje* vågar jag inte uttala mig. Men herr von Stockenströms *tacksamhet* har tagit sig ett ganska egendomligt uttryck, när han försöker samla en majoritet, som skall gå emot den linje, vilken mycket väl hade kunnat accepteras även av honom och hans meningsfränder, och när han, såvitt jag förstår, på den punkten icke kunnat anförå några som helst vägande argument för att frångå linjen att börja med en accis på 10 öre, om det skulle bli nödvändigt.

Jag kan inte tänka mig någon annan anledning att omedelbart kräva en accis på 30 öre än den, att man anser, att en sådan accis under alla förhållanden är nödvändig. Det finns ingen, som kunnat anförå skäl för att vi i detta läge kunna avgöra, vilken accis, som kan befinnas erforderlig för att nå det mål, som är det gemensamma, nämligen en höjning av smörpriset. Under sådana förhållanden frågar man sig, vilka ytterligare skäl, som kunnat föreligga för att omedelbart föreslå en accis på 30 öre. Det enda jag har kunnat tänka mig är det, som herr Wohlin antydde, men som tydligen inte ligger i utskottsmajoritetens — d. v. s. den hälft av utskottet, som med lottens hjälp blivit majoritet — intentioner, nämligen att statsverket för den löpande budgeten behöver inkomster, som omedelbart skulle användas. Inte heller denna majoritet av utskottet föreslår, att de av denna accis inflytande medlen omedelbart skola användas för att täcka utgifter, utan föreslår att medlen skola reserveras i en fond, på samma sätt som reservanterna mena, för att eventuellt i framtiden användas för ändamål, som kunna gagna konsumenterna.

Under sådana förhållanden tror jag man vågar påstå, att den linje, som blivit vald, är onödig och att den under vissa förhållanden på de fattigaste folkklasserna, om vilka herr Wohlin talade, kan lägga en börda, som inte är berättigad och inte heller nödvändig för att nå det uppställda målet.

Vad som under sådana förhållanden kan ha varit det verkligt bärande motivet i denna aktion, undandrar sig mitt bedömande. Det förefaller mig vara riktigast att då nöja sig med den försiktigare linjen. Herr Gustafsson i Benestad har sagt, att han är fullt övertygad om, att denna fullmakt i Kungl. Maj:ts hand kommer att användas i den utsträckning, som är nödvändig. Jag är för

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

min del också alldeles övertygad om, att så kommer att bli fallet. Men den fullmakten ger också möjlighet, om dessa medel icke behövas, att undvika en åtgärd, som vi väl allesammans här måste erkänna icke är önskvärd, därest icke ett större syfte gör den verkligen erforderlig.

Här gäller det nämligen inte vad jag skulle vilja kalla en protektionistisk åtgärd av vanligt slag. Det som är det egendomliga, och det som gör åtgärden mindre tilltalande, är att man flyttar över aktionen på ett område, som ligger vid sidan av det område, där man egentligen vill ha en effekt, att man sålunda för att gagna smörproducenterna och skaffa dem ett bättre pris inte nöjer sig med den belastning av konsumenterna, som följer av detta högre smörpris, utan griper över på ett annat område. Man går in på en alternativ förbrukning, där man under andra förhållanden skulle säga till konsumenterna, att det står dem fritt, om de inte vilja betala det högre smörpriset, att köpa det billigare margarinet. Man griper alltså in på ett annat område, som inte med det ursprungliga området har det nödvändiga sammanhanget. Det är uppenbart, att det är på denna punkt de största betänkligheterna måste inställa sig. Det är i grund och botten ingenting annat än en ny konsumtionsskatt, som det här är avsikten att pålägga det svenska folket, och jag kommer strax in på denna sak.

Det är uppenbart att det parti, som regeringen representerar, endast med mycket stor tveksamhet ger sig in på att öka våra konsumtionsskatter. Men det finns en sak som gör, att steget inte varit så svårt att taga som annars varit fallet. Det är att vi ha fått en majoritet — och det gläder mig uppriktigt att även den majoritet, som finnes i utskottet, gått på samma linje — inom en praktiskt taget enhällig riksdag, som inte är beredd att begagna denna nya konsumtionsskatt för de löpande utgifterna utan som är beredd att överväga, om inte konsumenterna på något sätt skola kunna beredas kompensation för den i detta avseende höjda skatten genom ett eventuellt lättande av någon annan av konsumtionsskatterna.

Detta gör att det, som jag nämnde, varit lättare för regeringen och det parti, som vi representera, att gå den här föreslagna vägen.

Men det avgörande, när vi kunnat ge oss in på den, är uppenbarligen, att vi inte ha funnit någon annan väg att åstadkomma det resultat för jordbruket, som är målet. Och det är på den punkten, som hela det stora spørsmålet om regeringens politik och den nu gjorda uppgörelsen har förts in i debatten av herr Örne.

Herr Örne är sedan gammalt här i kammaren den mest konsekvente företrädaren för det fria näringsliv, som vi haft. Jag har under många år här i kammaren slagits vid hans sida mot höjda konsumtionsskatter och mot protektionistiska åtgärder överhuvud taget och har därför ingen svårighet att förstå de utgångspunkter, som diktera herr Örne's uppträdande här i dag. Där emot har jag så mycket svårare att förstå det sätt, på vilket han lagt sin argumentering och de i många hänseenden mycket lösa grunder, på vilka han byggt upp sina påståenden.

Jag skulle icke ha tagit upp detta herr Örne's yttrande till behandling, om det icke varit så, att herr Örne i denna kammare icke står ensam; han står kanske ganska ensam inom det socialdemokratiska partiet, men han har ganska många meningsfränder utanför, som av principiella skäl gilla hans ståndpunkt. Men framför allt har han ett alldeles ofantligt stort antal anhängare, som av politiska och taktiska skäl glädja sig över de beskyllningar, som han i detta läge riktat mot regeringen.

Vad den inrepolitiska uppgörelsen inom det socialdemokratiska partiet beträffar, som herr Örne dragit upp, skall jag endast be att få konstatera, att

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

det inte är riktigt, att det socialdemokratiska partiet i höstens valrörelse gick fram med något slags enkelt frihandelsprogram, under förklaring att om vi endast slopa alla tullar och ta bort alla restriktioner i näringslivet, skola vi komma ut ur de ekonomiska svårigheterna. Jag skulle tvärtom vilja säga — och det är skäl att säga detta på grund av mycket, som förekommit i den offentliga debatten — att frågan om de handelspolitiska förhållandena spelat en ganska underordnad roll i den socialdemokratiska agitationen i fjolårets valrörelse. Det, som spelade den dominerande rollen, var frågan om att på ett rimligt sätt skaffa människor arbete. Vad vi vände oss emot, när det gällde att bemöta den protektionistiska uppfattningen, var den övertro på alla slags protektionistiska åtgärder, som vi ville varna väljarna för att lita till. Och mot den övertron, där den finnes, vända vi oss fortfarande.

När herr Örne talade om att regeringen och det socialdemokratiska partiet på denna punkt skulle ha uppgivit sin tidigare ståndpunkt, övergivit sin principiella uppfattning och svikit sitt program, vill jag erinra herr Örne om, att han väl ändå någon gång har läst det socialdemokratiska partiprogrammet. Och där skall han finna, att i den punkt, som berör handelspolitiken, står det inte bara »frihandel», utan också att utrikeshandeln skall organiseras under samhällets kontroll. Hur herr Örne skall kunna förena den ståndpunkten med den mycket förenklade dogmatiska frihandelsståndpunkt, som han här företräder, har jag svårt att förstå.

Herr Örne har emellertid, och jag vill ju säga, att det inte är ovanligt att träffa på den uppfattningen bland agitatorer, en obetvinglig lust att framställa sig själv såsom den ensamme mannen, som kämpar mot en värld av förmodrat förstånd. Å andra sidan har han en lika obetvinglig lust att framställa sig som representanten för de breda massorna och deras intressen, som han endast behöver vända sig till för att genom folkomröstning få en överväldigande majoritet för sin egen ståndpunkt. Herr Örne valde sitt exempel med förstånd, det måste jag erkänna. Han sade: Gå ut till svenska folket och ställ till en folkomröstning och fråga, om det vill ha en skatt på margarin, så skall ni få se vad de svara! Det skulle bli en överväldigande majoritet, som säger nej! Ja, det är alldeles riktigt. Och jag lyckönskar herr Örne till att vara finansminister i ett land och låta skatterna avgöras genom allmänna folkomröstningar! Jag undrar, vilka skatter herr Örne skulle vilja lägga fram en och en för det svenska folket och fråga, om det vill ha dem? Vill han fråga om det vill ha tull på kaffe? Vill han fråga, om det vill ha skatt på margarin, högre eller lägre inkomstskatt eller om det önskar den eller den indexen? Om man på det viset förenklar de politiska problemen, att man frågar väljarna, om de vilja offra det ena eller det andra, utan att sätta in det i ett större sammanhang och tala om, vad de få i stället, tror jag, att varje förnuftigt styrelsesätt skulle vara omöjligt.

Om jag sålunda på den punkten kan lämna herr Örnes folkomröstning, skall jag emellertid gå över till frågan om handelspolitiken. Herr Örne säger, att han alltid strävat efter och alltid, åtminstone tidigare, trott, att det skulle vara möjligt att till slut vinna människorna för en rationell ekonomisk politik. Ja, det där ordet »rationell» är ett mycket vackert ord. Men frågan är bara, vad det är som är »rationellt». I det läge, i vilket vi nu befinna oss, då världen i stort sett stänger av sig emot sina särskilda delar, om jag får uttrycka saken på det sättet, vad är det då som är rationellt? Är det rationellt att fortfarande hålla fast vid den fiktionen, att det finns en världsmarknad, där priserna bestämmas, som herr Örne säger, efter tillgång och efterfrågan, och att vi på denna världsmarknad kunna utgöra den där delen, som njuter alla fördelarna av tillgången och efterfrågan och de priser, som därav uppstå.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Det finns i detta ögonblick ingen sådan världsmarknad. Det finns hela rader av avstängda nationella marknader, som i olika grad och på olika områden ha ett överskott på sina produkter, som de för att sysselsätta sitt folk och ändå få någon inkomst kasta ut på denna s. k. världsmarknad, d. v. s. på alla de punkter, där det finns möjlighet att kila sig in till vad pris som helst.

Att under sådana förhållanden söka uppehålla föreställningen, att man endast genom att själv bedriva en rationell politik skulle komma tillrätta med svårigheterna, stämmer också ganska litet överens med herr Örnes egen inställning. Det är inte så synnerligen länge sedan herr Örne själv kände ett behov av att på en alldeles avgörande punkt göra en anpassning efter de förändrade förhållandena i världen, nämligen när det gällde förhållandet till Tyskland. I stället för att, när det gäller frågan om de tyska avstängningsåtgärderna, förklara, att dessa åtgärder i själva verket icke skada oss, utan skada Tyskland självt, förklarade han helt enkelt, att om tyskarna avstänga sig på det viset, skola vi begagna det stora importöverskott, som vi ha i förhållande till Tyskland, för att klämma efter dem. Herr Örne förstod alltså i det fallet, att våra åtgärder icke voro alldeles oberoende av vad som sker ute i världen. När vi inte kunna ändra förhållandena i stora världen, ty en sådan ändring är den förnuftigaste metoden, är det på ett eller annat sätt nödvändigt att skaffa det andrum och göra den anpassning här hemma, som under de givna förhållandena är det bästa möjliga, eller låt oss säga, det minst onda.

Det är den politiken vi under flera år bedrivit genom de olika regleringar, som blivit införda. Och den enda verkligt befogade fråga, som herr Örne skulle kunna ställa till sitt parti, vore den: Varför ha ni inte tidigare insett, att detta var det riktiga?

På den punkten skall jag anknyta till, vad herr Wohlin yttrade. Jag tror nämligen att det är oriktigt att påstå, att den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet under detta senaste år vunnit några anmärkningsvärt ökade insikter eller någon ökad ansvarskänsla eller dylikt. Jag är övertygad om att vi voro lika ansvarskännande för två år sedan och för ett år sedan, som vi äro nu. Det, som har förändrat sig, är varken våra insikter eller vår ansvarskänsla, utan det, som har förändrat sig, är förhållandena i världen. Det är klart, att med den olika ekonomiska inställning, man har, drar det längre eller kortare tid för att komma fram till ett erkännande av vissa fakta. För den som i sin allmänna ekonomiska åskådning, såsom t. ex. den svenska högern, varit böjd för att anse protektionistiska åtgärder av olika slag såsom välgörande under alla förhållanden — »en tull kan aldrig skada» — är det alldeles uppenbart, att man inte behöver någon längre tids erfarenhet för att gå hur långt som helst på denna avstängningens väg. Men när man, såsom socialdemokraterna, sedan gammalt är övertygad om att det internationella bytet, likaväl som bytet inom länderna, är fördelaktigt och bidrar till att höja välståndet, när man i det längsta hoppats, att världen skulle ta förnuftet tillfångas, när man inte ville tro, att man skulle låta det gå till en fullständig avstängning mellan nationerna, då är det klart, att man i det längsta dragit sig. Man väntar och hoppas, och det är först, när förhållandena utvecklats så, som under det sista året skett, att man inte längre kan tro på en omsvängning, det är först då, som man finner sig i att tillgripa de åtgärder, som här blivit föreslagna.

I den situationen är det alldeles uppenbart, att man inte kan bortse från jordbrukets läge. Även herr K. A. Andersson, som tycks mena, att åtgärder för att höja priset på smör äro förkastliga, därför att de öka levnadsomkostnaderna för de fattiga, blir betänksam och till och med omvänd, så

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

snart man kommer över på ett område, som han har sina ögon särskilt inriktade på, nämligen när det gäller de bohuslänska fiskarna. Även om herrarna erinra sig det mesta, som skrivits om den nuvarande regeringens syndafall och den rad av protektionistiska åtgärder, som den tillgripit, kanske inte alla hunnit uppmärksamma, vilken den första av dessa protektionistiska åtgärder, som regeringen tillgripit, egentligen var. Jo, det var den ur praktisk synpunkt lilla, men ur principiell synpunkt synnerligen betydande åtgärden att genomföra en importreglering på långa. Och denna importreglering på långa var föreslagen av det liberala partiets ordförande, herr K. A. Andersson!

När man har sådana exempel för ögonen, skall man inte vara alldeles ovillig att försöka se sakerna något mera i stort, än som här har skett.

Jag kommer nu till frågan om prisfördyringen. Det är klart, att det socialdemokratiska partiet vänt sig mot åtgärder, som höja levnadskostnaderna för de breda lagren. Jag vill säga herr Örne och även herr K. A. Andersson, att det socialdemokratiska partiet i denna punkt icke i någon mån har ändrat uppfattning. Det socialdemokratiska partiet har aldrig någonsin förklarat, att billigast möjliga priser, framkallade av vad slags förhållanden som helst, är något som vi skola sträva till. Hela den stora del av den svenska allmänheten och de svenska politiska partierna, som brukar beskylla det socialdemokratiska partiet för att endast representera lönearbetarnas intressen, vet mycket väl, att det socialdemokratiska partiet aldrig har motiverat en sänkning av arbetslönen, när den varit i vårt tycke låg nog, med det resonemanget, att om vi få än lägre arbetslöner, kunna vi få lägre produktionskostnader och därigenom också lägre priser. Vi ha aldrig motsatt oss en höjning av arbetslönerna genom att säga, att detta kommer att belasta konsumenterna, såvida vi nämligen funnit, att de arbetare, vilka det gällt, hade en oskäligt låg lön.

Det är ingenting annat än en tillämpning av dessa principer, som vi nu försöka, när det gäller det svenska jordbruket. Vi ha icke tidigare funnit, att de priser, som jordbrukarna ha fått, ha varit sådana, att vi ha haft anledning att höja dem eller haft anledning att motsätta oss en sänkning av dem. Men vad som hänt under de sista tre åren är, vilket herr Örne vet lika bra som någon annan, att det svenska jordbruket genom priset förslorat sådana massor av miljoner, att det vore oförsvärligt att vägra att ta upp problemet till behandling. Det är inte osannolikt, att den förlust i inkomster på saluöverskottet, som det svenska jordbruket under dessa sista tre år lidit, överstiger 300 miljoner. Att man under sådana förhållanden överväger åtgärder, genom vilka en prisåterhämtning på dessa områden kan åstadkommas, förefaller mig icke behöva möta motstånd ens ifrån dem, som slå sig till riddare för principen om den s. k. tillgången och efterfrågan, när man vet, att denna tillgång är framkallad av fullständigt abnorma faktorer. Herr Örne säger, att denna politik är så orimlig, att om man för 30 eller 25 år sedan skulle fört fram den inom det socialdemokratiska partiet, skulle man ha blivit utskrattad, nämligen den politik, som innebär, att vi nu skola uppmana folk att producera så mycket som möjligt och sedan lova, att vi skola köpa av dem denna produktion till ett visst bestämt pris. Det problemet föreligger icke i dag, hur man skall kunna reglera den produktion, som eventuellt kan uppkomma på grundval av dessa garanterade priser. Att det är ett stort problem och att det leder över till den fråga, som herr Örne berörde, nämligen frågan om planhushållning, är klart. Jag kan försäkra herr Örne, att åtminstone den nuvarande regeringen inte blundar för det problem, som uppstår, när man garanterar ett visst pris, och att det problemet kräver en undersökning av olika vägar för att hålla den därigenom uppkomna produk-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

tionen inom de lämpliga gränserna, det är självklart. Det gäller åtminstone en av de åtgärder, vilka nu äro föreslagna, nämligen skatten på oljekakor, som tydligen har till ändamål att förminska importen av dessa fodermedel och därigenom också åtminstone i någon mån bidraga till minskning av mjölk- och smörproduktionen.

Vad för övrigt beträffar talet om den uppgörelse, som här skulle ha träffats mellan socialdemokrater och bondeförbundare och några andra, och den moraliska halten av den, är det kanske onödigt att taga upp en så utträskad fråga. Det förefaller ibland, som om man i det fallet vore ledsen över att här hade brutits ett politiskt monopol. Ty det läge, som vi här i vårt land ha befunnit oss i under de sista tio åren, är, som alla veta det, att vi haft någonting, som brukat kallas för ett borgerligt block, där de säkra elementen ha varit högern och bondeförbundet. Å andra sidan ha vi haft socialdemokratien. Utgången av den dragkampen har avgjorts av ett mellanparti, som kallas för de frisinnade, och detta parti har ansetts inneha monopol på att rösta ibland med socialdemokraterna och ibland med de övriga borgerliga. Det förefaller mig, som om det inte skulle vara så särskilt beklagligt, om vi på den punkten åtminstone återigen fått något mera av den fria konkurrensen, och det förefaller mig, som om herr Örne inte skulle behöva vara motståndare därtill.

Vem som får betala uppgörelsen, det kanske man kan ha olika meningar om. För min del skulle jag vilja ansluta mig till vad en talare här tidigare har sagt, nämligen att det blir kontrahenterna själva, som få hjälpa varandra. Det är alldeles uppenbart, att det pris, som det svenska folket betalar för att få se flera människor i arbete och för att få se bättre priser på jordbruksprodukterna, det priset betalas av svenska folket självt. Det finns ingen utanför de stora folkklasserna, som gör det. Jag skulle i det fallet vilja erinra herr Örne till sist om ett gammalt gott ord av hans egen läromästare i ekonomiska ting, nämligen Adam Smith. Han sade just i fråga om höjningen av arbetslönerna och dess påstådda skadliga inverkan på landet, att det, som gagnar den största klassen i samhället, omöjligen kan vara till skada för samhället självt. Jag kan tillägga: Det som gagnar de båda fullständigt dominerande klasserna i det svenska samhället, kan inte vara till skada för det svenska samhället självt.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har begärt ordet för att motivera, varför jag för min del kommer att biträda den reservation, som är fogad till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag vill emellertid först säga några ord med anledning av herr Örnes anförande. Jag har under många år med den allra största solidaritet följt herr Örne i hans kamp för frihandeln, och jag ser ännu alltjämt i denna hans strid en utomordentlig tillgång för de sunda och riktiga principer, som böra tillämpas i den svenska ekonomiska politiken. Men jag måste säga, att jag för min del icke nu kan följa honom, då han även i ett sådant läge som det, som nu föreligger, vill driva frihandelsprincipen till en ytterlighet, som icke kan vara riktig eller välbetänkt. Jag kan emellertid å andra sidan inte säga, att det skadar, att även i en sådan situation som denna de rena frihandelssynpunkterna komma fram under debatten. Därigenom att de komma fram synes det mig, att man kan så mycket lättare nå fram till en överenskommelse, där allt både för och emot har kommit till tals, allt som överhuvud taget kan sägas i den föreliggande saken.

Anledningen till att jag för min del biträder denna stora märkliga, kanske historiska uppgörelse mellan arbetarepartiet och bondeförbundet, varav nu före-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

liggande spörsmål är en detalj, är först och främst att arbetslösheten har nått en sådan omfattning i vårt land, att det är nödvändigt, att ett krafttag göres för att man skall kunna nå fram till åtgärder, varigenom verkligen arbete beredes för ett större flertal av de arbetslösa. Och när den föreliggande uppgörelsen kan ge arbete åt mellan 70,000 och 100,000 arbetare, om man räknar även dem, som indirekt få arbete genom den uppgörelse, som är träffad, då synes det mig, att här verkligen är något betydande gjort. Här har åstadkommits något som icke bara är ett palliativ eller något sken, utan en verklighet som man måste vara synnerligen glad över.

Den minskade köpkraften hos arbetarklassen stärkes på detta sätt i mycket hög grad, och detta blir av värde icke blott för arbetarklassen själv, för hela dess ekonomiska standard och dess sociala läge, det blir även av den största nytta för bondeklassen och för hela medelklassen. Man bringar genom denna överenskommelse hjälp över en väldig råjong av den svenska nationens produktiva krafter. Och kan då den jordbrukskris, som råder — och den krisen är, det ha alla erkänt, oerhört svår, farlig, betungande och äventyrlig — lättas på ett effektivt sätt, då synes det mig, att det är en plikt för oss alla att biträda en sådan uppgörelse, som tillgodoser krav, som ställts från just de produktiva elementen i samhället. Då stärker man hela den stora bärande grunden hos hela det svenska folket.

Det har redan sagts här av en talare, att när icke de representanter, som företräda de mera välsituerade i samhället, vilja hjälpa till, då blir det så, att de fattiga få hjälpa varandra, och det synes mig vara ett gott tecken, något som visar på en växande solidaritet just hos dessa stora folklager, en växande solidaritet gentemot varandra. Det synes mig, att det är en mycket stor vinning, att arbetare och bönder här hålla samman och bilda grundvalen för den uppgörelse, som är träffad. Jag kan för min del ingalunda betrakta den uppgörelsen som någon kohandel eller någon uppgörelse i mindre god moralisk bemärkelse, utan jag ser i uppgörelsen ett tecken på en växande solidaritet, ett växande samförstånd och en växande förståelse mellan de stora bärande folkgrupperna i vårt land. Och det synes mig vara av ett särskilt värde att denna insikt har kommit till synes och vuxit fram ifrån denna svenska urgrund själv i en tid, när demokratin anfaller i alla länder och när man även i vårt land ser tendenser, som ge vid handen, att fienderna till denna demokrati rusta sig till avgörande slag, till avgörande kamp. Det har ännu, såvitt jag vet, aldrig i historien inträffat, att en demokrati har gått under, när arbetare och bönder hållit samman, men väl när dessa stora folkgrupper ha stått som fiender emot varandra.

Det har sagts här, att överenskommelsen, och framför allt har man pekat på att margarinaccisen skulle drabba med alldeles särskild tyngd de allra fattigaste och drabba alldeles särskilt hårt ibland dessa de stora konsumerande arbetarlagren. Men när man talar med arbetare och även med arbetare i en stad som Stockholm, där sambandet mellan arbetare och bönder är mindre utpräglat än på andra platser, finner man, att det råder, märkligt nog, en ovanlig, nästan enstämmig sympati för tanken att arbetarklassen bör hjälpa bondeklassen i en situation, där bondeklassen befinner sig i en stor nöd. Jag har talat vid många möten med arbetare, som vid andra tillfällen säkerligen inte skulle varit beredda att gå med på ett offer sådant som detta, och de ha sagt, att vad det beträffar, att vi få betala något mer för en eller annan lantbruksprodukt, gör det oss ingenting, blott det kommer den stora av krisen drabbade delen av bondeklassen till godo, den del, som har det svårt och verkligen är beträngd; det är något att verkligen lägga märke till. Det visar, synes det mig, att sambandet mellan arbetare- och bondeklass

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

ingalunda är så avbrutet, som man skulle kunna tro det vara. Det finns fortfarande hos arbetarklassen en stark känsla för sambandet och blodsbandet mellan arbetare och bondeklass. Nästan alla arbetare i industrien i detta land ha anförvanter på landet bland småbonde- och småbrukarklassen, och de kunna vid mångfaldiga tillfällen just peka på att de ha fått veta av dessa sina anhöriga på landet, hur oerhört svårt det är i mångt fattigt bondehem.

Jag tror, att detta ger vid handen, att arbetarklassen med en verkligt äkta solidarisk känsla har accepterat en uppgörelse sådan som den föreliggande och att det ingalunda är så, att vi här ha med någon mindre aktningvärd ko-handel att göra. Det är klart, att arbetarna, när det finns 200,000 arbetslösa bland dem i vårt land, av statsmakterna kräva, att det skall visas förståelse för deras svåra läge; det är klart, att industriarbetarna och med dem jämställda i samhället kräva av riksdagen, dess partier och dess grupper och inte blott av arbetarnas egna representanter, utan även av representanter för andra grupper och klasser i samhället, att de beakta den nöd och de svårigheter, som arbetarna ha att kämpa med. Kan man på detta sätt hjälpa både bondeklassen i dess svårigheter och arbetarklassen i dess nöd, då kan väl detta inte vara någonting annat än gott att säga om, och det vore egendomligt, om det skulle kunna betraktas såsom något mindervärdigt eller mindre politiskt hederligt.

Det ligger en stor sanning i det gamla ordet ända från medeltiden, att bon-denöd är arbetarnöd och att arbetarnöd är bondenöd. Eftersom de äro de stora konsumerande och producerande klasserna, så gäller i alldeles utomordentlig grad: är det möjligt, att arbetarklassen kan ha det bra, om bondeklassen är fattig och utsugen? Och å andra sidan: är det möjligt, att bondeklassen kan ha det bra, om arbetarklassen är fattig och utsugen? Nej, dessa två förhållanden betinga varandra, och därför måste man se till att man samtidigt kan hjälpa både arbetarna och bönderna.

Nu kom emellertid herr Örne in på en sak som man inte får förbise, när han frågade, om man inte kunde tänka sig, att när nu denna uppgörelse i år har träffats mellan arbetare och bönder, en annan uppgörelse ett annat år träffas mellan någon av dessa grupper och en tredje genom en köpslagen och ett auk-tionsförfarande, som måste leda till de allra farligaste och mest allvarliga konsekvenser. Jo, den faran förefinnes, och den kanske icke är alldeles fjärran, men jag är dock övertygad om att det icke kan finnas någon möjlighet för, att man i den svenska riksdagen på allvar skulle löpa risken att komma in i en sådan farofylld situation. Det skulle nämligen betyda — om herr Örne i det avseendet hade rätt — att den svenska exportindustrien skulle gå fullständigt under. Det kan icke vara något, som den svenska bondeklassen kan finna vara önskvärt, och ännu mindre den svenska arbetarklassen. Det kan också leda dithän, att man råkade in i sådana äventyrligheter, att hela det svenska finansiella tillståndet bringades i en sådan fara, att den svenska statsbudgeten skulle totalt sprängas sönder. Jag tror icke det finns någon risk för att någon mera inflytelserik part skulle våga gå in på vägar, som skulle leda dithän.

Man måste utgå ifrån att den överenskommelse, som är träffad, är träffad på hederliga villkor och att det är meningen, att den skall genomföras på hederliga vägar och att den icke skall leda fram till några alldeles orimliga konsekvenser. Och det synes mig, att den omständigheten, att just i den fråga, som vi nu behandla, bondeförbundet trots alla lockelser stått fast vid överenskommelsen och är beredd att gå in för densamma, trots att den kanske skulle se ut som om ett biträdande av utskottsutlåtandet skulle ge mer, den omständigheten, säger jag, visar, att det är på hederliga och tilltalande vägar, som vi äro inne, och att det icke är någon risk, att vi skola gå den väg, som herr Örne befarade. Men vi få väl då också taga den del av uppgörelsen, som är

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

den minst sympatiska för oss, som företräda arbetarklassens synpunkter och intressen, om vi se dem i rent trängre bemärkelse; då få vi taga även margarinaccisen, och då få vi säga, att för det stora helas skull taga vi den, och Paris kan vara värd en mäsas. När man vinner så ofantligt mycket för det hela, får den ringa del, som här möjligen skulle kunna sägas vara mindre tilltalande, även tagas, ty man får icke allt precis så, som man skulle önska det. Man får vara nöjd, om man får det i stora huvuddrag så som man finner vara bäst. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nerman: Herr talman! Med hänvisning till motionen nr 537 i andra kammaren ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag skall bara komma med ett par torra anmärkningar, som jag emellertid ansett mig skyldig att framföra med anledning av några uttalanden i herr von Helands anförande. Han sade det, att margarinet är en konstprodukt, och så sade även herr Wohlin senare. Det argumentet höres ofta i debatter, men det är inte något annat än ett slagord. Det förhåller sig på samma sätt med margarin som med smör, att båda framställas av människohänder genom diverse procedurer ur ett råmaterial. De äro således i samma mening konstprodukter.

Herr von Heland uttryckte bekymmer för värdet av margarinet ur närings- och hälsosynpunkt jämfört med smöret. Margarinet är ett utomordentligt värdefullt födoämne, i kaloriskt avseende fullt jämförbart med smöret. Vad angår hälsosynpunkten beror det väl mest på vad det är för hygienisk kontroll vid fabrikationen. Såvitt jag förstår, är väl den hygieniska kontrollen över margarintillverkningen minst lika betryggande som den, som finns vid smörtillverkningen.

Vidare säges det, och det sade herr von Heland med rätta, att margarinet icke innehåller vitamin på samma sätt som smöret. Det är vitaminfattigt, och det är en viktig sak. Det är givet, att smöret i det avseendet har ett försteg framför margarinet. Det är bekant, att människan absolut behöver vitamin och inte kan reda sig utan det. Men därav följer inte, att det behöver finnas vitamin i allting, som man äter. Det behöves bara, att det i något av vad man äter finns tillräckligt med vitamin och det är ganska litet sådant, som man behöver. Om man skall anse ett födoämne icke vara rekommendabelt eller lämpligt, därför att det är vitaminfattigt, då skulle också herr von Heland anse, att kött vore en olämplig föda, ty det delar med margarinet den egenskapen att vara vitaminfattigt.

Jag vill alltså, herr talman, säga, att margarin är ett utomordentligt värdefullt födoämne, mot vilket inga anmärkningar av betydelse ur närings- och hälsosynpunkt kunna framställas.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! Man borde kanske här först konstatera, att herr Örnes farhåga, att riksdagsmännens hemresa skulle förhindra en lång debatt, inte har blivit besannad. Jag tror nog, att jordbrukarna ha tagit denna fråga så pass allvarligt, att de äro beredda att med herr Örne dryfta den under så lång tid, som kan erfordras.

Det är med tillfredsställelse man kan hälsa utfästelsen av herr jordbruksministern, när han satte i gång mjölkutredningen, att smörpriset skulle höjas till 2.30. Det är nog i alla fall det lägsta pris, varmed jordbrukets produktion kan tänkas vara någorlunda skäligt lönande. Det är för mig, som känner jordbruksminister Sköld såsom en man, som brukar stå vid sina utfästelser, helt naturligt, att han här resolut har tagit konsekvenserna av sina tidi-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

gare råd till Sveriges jordbrukare att gå in för en mera utpräglad animalisk produktion. Det är därför för mig ganska självfallet, att detta förslag, vilket, såsom här uttryckligen betonats bl. a. från regeringsbanken, synes ha varit det enda möjliga för att klara denna sak, har framlagts av regeringen, och jag tror därför inte, att man behöver säga, att den politiska uppgörelse, som här har ifrågakommit, skulle varit absolut nödvändig för att få fram ifrågavarande förslag från regeringen.

Det gäller inte, huruvida man litet mer och mindre futtigt skall tumma på margarinfabrikationens möjligheter eller ej, utan det hela är ett vägande av olika åtgärder, som behöva vidtagas för att man överhuvud taget skall kunna inom jordbruket sysselsätta den del av befolkningen, som nu har sin försörjning där. Och jag förmenar, att man med den nu föreslagna åtgärden att höja produktprisen går den naturliga vägen. De förut begagnade åtgärderna att genom stöd- och ackordslån så att säga hålla den nödortfött liv i de stackars jordbrukarna var en sämre väg, även om det vid ett visst tillfälle var en nödvändig åtgärd. Man har nu kommit därhän, att man tillgriper den mera rationella utvägen att försöka höja produktpriset.

Vid granskandet av propositionen finner man, att däri anförts ganska goda, som jag anser, fullgoda skäl för nödvändigheten att ställa smörets konkurrenskraft i ett bättre förhållande till margarinets än vad som kan tänkas bli resultatet efter den nu planerade mjölkregleringens genomförande. Men även om man i propositionen finner giltiga skäl för framläggande av förslaget, finner man också uttalanden där, som göra en betänksam, huruvida den föreslagna åtgärden är fullt tillfredsställande. Så uttalar exempelvis finansministern i sin proposition, att accisen bör tillgripas endast om så befinnes oundgängligen erforderligt och en garanti för att så sker har man, anser finansministern, däri att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, när och till vilket belopp dylik accis skall uttagas. Här är således en reservation uttalad, av vilken man lätt kan draga den slutsatsen, att det endast blir i yttersta nödfall, som denna accis kommer att tillgripas. Det kan uppstå sådana förhållanden, att den synnerligen avvaktande hållning, som man måste läsa ut ur propositionen, förorsakar svårigheter, som inte skulle behövt ifrågakomma, om man redan från början hade fastlåst accisen till det mycket skäliga belopp, som utskottet föreslår. Därför anser jag för min del, att utskottet har haft fullgoda skäl, när det förordat accisens fastläsande. Jag tycker, att det finns även ett annat skäl härför att draga fram, nämligen det att i och med att jordbrukarna själva genom kraftfoderaccisen bidra till mjölkprisets stödande, d. v. s. gå in för att medvetet införa en spärr i produktionen, är det på samma gång rättvist, att margarinfabrikationen, som får en fördel av detta förhållande, också för sin del redan från början får bidra med ett mindre accisbelopp.

Jag vill i anledning av vad som här har förevarit säga, att den uppgörelse, som här är träffad mellan olika politiska partier, har ur jordbrukarsynpunkt tillmätts alldeles för stort värde. Ty skulle man döma av de sympatiska uttalanden för jordbruksåtgärder, som här gjorts från regeringsbanken och inte minst av en av de senaste ärade talarna, herr Ström, skulle det ju inom alla partier förefinnas en vilja att hjälpa de stackars jordbrukarna, som hade gjort det synnerligen onödigt att här träffa en uppgörelse — i vissa avseenden innebärande uppgiffringar för jordbruket — för att ge socialdemokraterna tillfälle att visa den här uttalade välviljan.

Jag får lov att säga, att när jag följde herr Wohlin i hans argumentering, blev jag något förvånad över att han med all den flödande vältalighet, som han är mäktig, inte kom längre än till en så pass nödortfött motivering för sitt

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

yrkande, som han gjorde. Han ställde mot varandra de båda positiva förslagen och sade, att å ena sidan utskottets förslag hade den fördelen, att det omedelbart påförde den accis som lämpligen bör påföras, det var en fördel, och att å andra sidan reservanternas förslag hade den sociala fördelen, att det icke tog medlen till budgetära ändamål utan reserverade dem för sociala ändamål. Men har möjligen icke herr Wohlin tagit fel på detta och underlåtit att observera, att utskottet ingalunda, såsom herr Wohlin tyckes förutsätta, reserverar medlen för budgetändamål, utan lämnar den frågan öppen och likaväl som reservanternas ställer sig välvilligt till användande av medlen för sociala ändamål. Jag kunde icke undgå att av herr Wohlins anförande få det intrycket, att han ansåg utskottsförslaget vara sakligt starkast men av psykologiska eller taktiska orsaker anslöt sig till reservanternas. För min del tror jag, att man kan komma till en anordning som gör det möjligt att med åtminstone en del av dessa pengar bidra till en ökad smörkonsumtion i landet på det ena eller det andra sättet.

När herr Andersson i Djursholm sade, att denna accis drabbar en befolkningsgrupp, som har det betydligt sämre ställt än jordbrukarna, ber jag att få hänvisa till de resultat, som i dessa dagar offentliggjorts angående jordbruksdriften. Jag tar ett exempel: i ett västsvenskt län ha de officiella räkenskaperna visat, att vid 18 mindre jordbruk, vardera om 16.9 hektar jordbruksjord, har det vid dessa jordbruk i medeltal uppstått en förlust å 397 kronor, om man räknar räntan på det nedlagda jordbrukskapitalet. Det egna arbetet har betalats med 82 öre per mansdagsverke, och jag tror icke att dessa dagsverken varit av det allra kortaste slaget. Jag har bara velat nämna det såsom en jämförelse. Man kan icke generellt säga, att margarinaccisen enbart drabbar de fattigaste befolkningslagren, ty användningen av margarin har numera trängt in i kretsar, där det icke bara äro ekonomiska skäl som göra att man använder denna vara.

Jag tror, att herr von Heland sökte slå in öppna dörrar, när han talade om allt motstånd, som skulle rests mot de föreslagna åtgärderna till jordbrukets stödande. Han tycktes känna en besvikelse, när han funnit, att de ändrade förhållandena, som på de senare åren inträtt på jordbrukets område hade fått den övervägande delen av svenska folket att förstå, att här måste göras någonting för att hindra en katastrof på landsbygden. Det lät som om han ville säga: Margarinfrågan är vår egen lilla gata, på vilken inget annat politiskt parti får träda in. Anser han måhända det vara en förlust för honom, att icke i valrörelsen eller under politiska upplysningsresor kunna utpeka de politiska personer, som röstat emot denna sak. Varför så starka ord, herr von Heland, när det här från alla håll så starkt uttalats, att man vill göra allt för att stödja jordbruket?

Herr Gustafsson i Benestad var så självupppoffrande, att han i sitt yrkande om bifall till reservationen också yrkade avslag på sin egen motion, som han lade fram i vintras och som innebar åsättande av en fast accis. I sin motion har han tydligt sagt, att i margarinaccisen ha vi ett lämpligt skatteobjekt. Herr Gustafsson lär väl således knappast ha orsak att på grund av att reservationen vill förbehålla accismedlen till sociala ändamål ansluta sig till densamma utan borde väl snarare ansluta sig till utskottet, som i högre grad än reservationen ansluter sig till hans i nämnda motion uttalade önskemål.

Jag vill påpeka, att redan tidigt i vintras låg förslag om margarinaccis på riksdagens bord i form av motioner. Efter remiss inkom från olika håll tydliga påpekanden, att här måste man göra någonting åt margarinet, och det förslag som nu föreligger om en fast accis å 30 öre förelåg från Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap redan före den nu så omtalade överenskommelsen.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Därför vill jag på det bestämdaste tillbakavisa påståendet, att utskottets förslag skulle vara tillkommet i politiskt syfte. Så är icke förhållandet. Vi högermän ha gått in för att sakligt pröva frågan, och vi ha vidhållit vår tidigare uppfattning.

Jag tycker, att sådana kraftuttryck som herr von Heland begagnade, »hetsagitation av olyckligaste slag, bluffagitation» m. m. icke äro på sin plats i dag, när vi skola sakligt dryfta vad som i denna fråga är att göra.

Jag delar herr Wohlin's uppfattning, att det kan vara behöfligt att vidtaga en utredning om, vilken ställning margarinindustrien skall ha i folkhushållet. Denna uppfattning kommer till uttryck såväl i utskottets utlåtande som i reservationen; i båda fallen är praktiskt sett kravet om utredning lika, något förreträde i detta fall kan icke tillmätas reservationen.

Jag tror, att förhållandena kunna bli sådana, att de påkalla ett kraftigare ingripande än nu föreliggande förslag innebär, och i likhet med herr Wohlin är jag övertygad om, att det är lyckligt, att detta faktum att vi äro tvungna att gemensamt ordna margarinfrågan trängt igenom i alla partier. Men jag vet icke, varför man skall gå därhän, att man för att få till stånd behöfliga åtgärder, som alla synas vara eniga om behöva vidtagas, skall behöva springa ifrån sitt eget förslag och taga ett annat som man anser vara svagare! Jag vidhåller, att från jordbrukarnas synpunkter utskottets förslag är vida överlägset reservanternas, och därför kommer jag, herr talman, att rösta för utskottets förslag, vartill jag yrkar bifall.

Herr Bagge: Ja, herr talman, jag hade icke förmånen av att åhöra den första delen av herr von Helands anförande, men då jag kom in i kammaren, hörde jag, att herr von Heland dundrade mot de borgerliga ledamöter, som tidigare hade röstat mot en utredning om accis på margarin, men som han nu förut såg skulle komma att rösta för en sådan accis. Han kunde icke finna någon annan förklaringsgrund till detta, än att de i så fall måste rösta mot sin övertygelse, drivna av partiledningen. Då jag hör till dessa fördömdas skara, ber jag få säga, att det även finnes en annan möjlighet som ligger nära till hands och som det hade varit trevligt om även herr von Heland hade tänkt på, och det är att numera en mjölkreglering är genomförd. Det vore då dåraktigt att icke söka göra densamma effektiv, när den en gång finnes till, och för att göra den effektiv är det nödvändigt att få igenom en accis på ett visst belopp för att komma upp till ett smörpris som är önskvärt. — Det är i all enkelhet anledningen till att jag kommer att rösta för accisen i dag. Värre var det icke!

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Jag ber endast att få göra en kort replik till herr finansministern, som passade på tillfället att på min bekostnad inhösta en applåd från kammarens ledamöter. Jag är övertygad om att herr finansministern vid närmare begrundande skall finna, att han har gjort mig orätt. Jag vill påpeka, att i vårt tullskyddade land fiskerinäringen intager den egendomliga ställningen, att den trots detta tullsystem praktiskt taget är oskyddad. Den orättvisa ställning, höll jag på att säga, som fiskerinäringen intager inom samhället har gjort, att det under en lång tid från fiskerihåll har klagats över detta förhållande särskilt med hänsyn till den betydande importen av fiskvaror vi ha i detta land. Under min långa tjänstemannabana har jag alltid ansett det vara oriktigt att vidtaga protektionistiska åtgärder för fiskerinäringen. Jag har icke kunnat tillägna mig finansministerns ståndpunkt därutinnan, att därför att det finnes protektionism inom vissa områden, skall det finnas sådan inom alla områden, och jag har både utanför och innanför riksdagen sökt förhindra dylika framkomna projekt.

Ang accis å margarin m. m. (Forts.)

Under detta tillstånd utan tullar har den svenska fiskerinäringen under de senare årtiondena utvecklats på ett glänsande sätt, och jag är fortfarande av den mening, att detta är det bästa för näringen. Endast på en punkt har jag under trycket av rådande svårigheter ansett mig kunna gå in för en protektionistisk åtgärd, nämligen, såsom herr finansministern omnämnde, i fråga om spillånga. Men, mina herrar, jag tillåter mig framhålla, att det är en så stor skillnad mellan nu nämnda ärenden och det ärende, som nu föreligger till behandling, att det förvånar mig, att herr finansministern velat taga upp jämförelsen. Spillånga är nämligen närmast att betrakta såsom en lyxartikel, som i mycket, mycket ringa grad användes inom den svenska hushållningen. Däremot lämnade herr finansministern obesvarad en fråga som jag framställde, och den löd så: Kan det anses rimligt, att en stor befolkningsgrupp, som är i en lika stor, om icke större svårighet, som arbetar under mera ogynnsamma ekonomiska förhållanden än lantbrukarna, skall drabbas av en prisförhöjning på så viktiga livsfrnödenheter som smör och margarin? Jag vidhåller vad jag i mitt första anförande framhöll, att vi äro ute på oriktiga vägar, när vi fördyra livsmedlen för befolkningsgrupper, som måste köpa dem, och resultatet kanske blir, att vi bli skyldiga att hjälpa dessa grupper ur det ökade betryckta läge, som kommer till stånd genom statsmakternas egna åtgöranden. De äro snart komna därhän, att alla vilja ha hjälp av samhället, ingen vill söka klara sig själv ur svårigheterna. Det har utbrett sig en understödsgaranda, som allt mer och mer gör sig gällande mot samhället. Man måste fråga sig vem som till slut skall betala allt detta, när allt större och större befolkningslager skola hjälpas.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hammar skjöld: Herr talman! Förra året, då frågan om den allmänna mjölkavgiften förelåg till behandling och då man åsyftade, att mjölkpriserna inom landet skulle regleras genom tillägg på exportsmöret, tillät jag mig erinra om, att ifrågavarande väg för reglering av smör- och mjölkpriserna inom landet icke kunde vara effektiv längre än det finnes möjlighet till export för praktiskt taget obegränsade kvantiteter. Den farhåga, åt vilken jag sålunda gav uttryck, har snarare än jag själv trodde kommit till förverkligas. Det har blivit nödvändigt att vidtaga reglerande åtgärder, som direkt avse icke blott exportsmöret utan även förhållandena inom landet. Under sådana omständigheter och då vi icke gärna rimligtvis kunna ställa det så, att ett pris som uppnås delvis genom uppostringar av mjölkproducenterna själva, enligt lagen om sammanhängande priser indirekt kommer mjölkproducenternas konkurrenser, d. v. s. margarinfabrikanterna till godo, kan jag icke finna annat än att åtgärder för att begränsa margarinförbrukningen äro påkallade. Emellertid måste jag trots detta erkänna, att jag i början av denna långa debatt hyste allvarliga betänkligheter mot att rösta för en accis å margarin och detta därför, att jag med rätt eller orätt hade fått för mig, att regeringens förslag angående accis å margarin utgjorde ett led i en uppgörelse, som jag för min del icke kan gilla, att regeringen genom framläggande av detta förslag fullgjorde en förpliktelse enligt träffad överenskommelse, och jag då befarade, att man genom att acceptera denna del av överenskommelsen också skulle anses ha godkänt den motprestation som var avsedd. Genom herr Wohllins och herr finansministerns anföranden har jag emellertid kommit till insikt om, att regeringens förslag om margarinnaccis är baserad på en, tidigare eller senare vunnen, men dock fast och djup övertygelse om det berättigade i denna margarinnaccis, och att regeringen från sin sida icke väntar något vederlag för framläggande av detta förslag, vadan uppgörelsen i detta avse-

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)
ende får anses sakna praktisk betydelse. Under sådana förhållanden, herr talman, är jag oförhindrad att rösta för margarinaccisen, och utan att upptaga tiden med vidare motivering kan jag tillkännagiva, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Wohlin: Herr Gustafson i Domö trodde, att jag icke skulle ha observerat, att jämväl utskottet förutsätter, att genom margarinaccisen influtna medel icke skola gå till statsbudgetära ändamål. Det är oriktigt. Jag betraktar det först som en förtjänst i utskottets förslag, att utskottet går ut ifrån, att om accisen blir obligatorisk och bestämmes till lägst 30 öre för kg., ett betydligt större belopp än det, varmed departementschefen räknat, otvivelaktigt skall komma att inflyta under nästa budgetår. Utskottet har vidare i sin motivering sagt, att frågan, huru uppkommande överskott i accismedel skall disponeras, bör hållas öppen till nästa års riksdag. På detta sistnämnda uttalande byggde jag min förhoppning, att accismedlen skulle kunna framdeles i viss mån reserveras för statsbudgetära ändamål. Jag uttalade såsom min uppfattning, att detta var en förtjänst i utskottsmajoritetens förslag vid jämförelse med reservanternas. Då jag sedermera trots detta stannade vid reservation, berodde det, såsom jag närmare utvecklade, på min uppfattning om betydelsen av den tankegång, som ligger till grund för reservationen, nämligen att man där har en linje, efter vilket man på ett ömtåligt område — där det gäller att väga olika samhällsklassers berättigade intressen mot varandra — på ett ur rikspolitisk synpunkt gynnsammare sätt kunnat lösa denna intressefråga.

Med detta förtydligande, som jag hoppas att herr Gustafson i Domö har förstått, ber jag således att få komplettera mitt tidigare uttalande på den punkten.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Hammarskjölds förklaring, varför han skulle rösta för utskottets förslag synes mig vara synnerligen egendomlig. Han hade tydligen varit beredd att rösta emot en viktig näringsfråga, därför att denna frågas lösning möjligen skulle berott på en politisk överenskommelse.

Herr von Stockenström trodde, att jag ville dölja min irritation över en av vissa partier gjord överenskommelse genom angrepp på vissa personer. Jag kan försäkra herr von Stockenström, att så ingalunda är fallet. Jag är mycket, mycket lugn och glad över denna överenskommelse.

Herr von Stockenström förklarade vidare, varför han föregående år icke hade deltagit i omröstningen, när det gällde margarinfrågan. Jag vill acceptera denna förklaring, men vill säga att herr von Stockenström var jordbruksminister ända till strax efter valen, och herr von Stockenström vet mycket väl — han hade ju såsom jordbruksminister hört riksdagen ifråga om margarinlagstiftningen — att kamrarna stannade i olika beslut, varför tydligen den dåvarande jordbruksministern, herr von Stockenström, när denna margarinlagstiftning fastställdes, hade kunnat göra den skärpning i margarinlagstiftningen som andra kammaren hade biträtt.

Herr Gustafson i Domö ansåg, att vissa uttryck i mitt förra anförande icke vore lämpliga å en dag som i dag, då vi skola taga ställning till denna för jordbruket så viktiga fråga. Jag vill säga, att mitt förra anförande — och det framhöll jag däri — var en protest mot den agitation, som kom från högern och de frisinnade, så snart överenskommelsen blev känd, och då vi icke ha samma möjlighet inom vårt parti att komma till tals med valmännen som högern och de frisinnade ha — vi ha inte någon sådan tidningspress — ansåg jag, att

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

det var min rätt som riksdagsman att protestera mot ett så föga riksgagneligt tillvägagångssätt.

Herr Gustafson i Domö drog också den slutsatsen av mitt förra anförande, att jag skulle känna en besvikelse över, att kammaren i år så enigt tyckes sluta upp kring åtgärden beträffande margarinet, ty på det sättet skulle vi bondeförbundare, eller kanske det bara var jag, gå miste om agitationsobjekt under kommande valtid. Ja, drog han den slutsatsen, får jag säga, att han icke har följt med vad jag har sagt. Jag uttryckte min synnerliga glädje över, att man vid denna riksdag tycktes kunna få en uppslutning omkring denna för oss jordbrukare så viktiga fråga, och jag sade, att jag hoppades, att samtliga partier kunde sluta upp kring den lösning, som regeringspartiet, såsom det största konsumentpartiet, velat vara med om att biträda.

Jag är likaledes synnerligen glad över, att herr Bagge i år går in för denna frågas lösning.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Av en del ledare, som varit synliga i bl. a. Svenska Dagbladet, hade jag väntat mig det angrepp, som herr Gustafson i Domö riktade mot mig, men vilket angrepp är fullkomligt oberättigat. Jag har nämligen följt mina motioner från i år och i fjol, vilken senare motion icke ens bevärdigades att remitteras från bevillningsutskottet till de myndigheter, som hördes över andra motioner i samma syfte. Någon framgång för min tankegång vann jag emellertid inte då. Jag upprepade motionen i år. Huvudsyftet med motionerna, såväl i fjol som i år, var att få ett bättre smörpris. Det står uttryckligen i motionerna. Det medel jag kunde peka på var en margarinaccis. Kungl. Maj:t har tagit upp tankegången i motionerna, i vissa delar använt ungefär samma uttryck som där och begärt rättighet att åsätta en margarinaccis av lägst 10, högst 50 öre. Utskottsförslaget skiljer sig härifrån så till vida som minimisatsen där är 30 öre och maximisatsen fortfarande 50. Jag vet hur min tankegång förut behandlats av den borgerliga majoriteten, och ser jag på omröstningssiffrorna från denna kammare i fjol, så finner jag, att det blott var ett litet fåtal, 81 medlemmar, närvarande vid omröstningen, och det måste ha varit 21 borgerliga borta utan att ha varit utkvittade. Den borgerliga majoritet, som jag skulle kunna bygga på, om jag biträdde utskottets förslag, är alltså så ytterligt svag, att det inte finns någon möjlighet för mig att tro, att man skulle kunna nå ett positivt resultat på den vägen. Jag anser, att jordbrukets ställning för närvarande är så pass allvarsam, att jag hellre, tio gånger hellre, tar det förslag, som är framlagt av Kungl. Maj:t, med den garanti som är lagd därunder. Jag tar hellre en fågel i handen, herr Gustafson i Domö, än jag låter locka mig ut i skogen efter tio, som troligtvis aldrig fångas.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag lyckades inte riktigt uppfatta början av min ärade vän herr Åströms anförande. Han yttrade emellertid något om att jag utan tvivel i morgon i en del av pressen skulle komma att bli prisad såsom den ende självständige mannen. Om min vän därmed ville antyda, att jag har uppträtt här i dag för att framkalla en sådan effekt i någon del av pressen, så ber jag att få bestämt avvisa den tanken. Vad som kommer att hända i pressen är jag tämligen på det klara med, nämligen att större delen kommer i hög grad att ogilla mitt uppträdande, och framförallt den press, som står mig närmast, det vill säga den press som för talan för mitt eget parti. Det är således ingalunda för att vinna applåder, som jag har uppträtt, det är på grund av, att jag känt det vara nödvändigt att yttra vad jag här gjort.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Efter herr finansministerns av djup övertygelse burna anförande var det en person som yttrade, att herr finansministern skulle vara oerhört farlig för en fransk jury, han skulle nämligen övertyga den ögonblickligen. I dag tycks första kammaren också vara en fransk jury, ty herr finansministern övertygade den så gott som fullständigt om det riktiga i sin ståndpunkt. Herr finansministern talade så varmt för margarinaccisen, att han endast kunde ledas av en personlig omvändelse i handelspolitiskt avseende för att komma till den ståndpunkt han intog. Och däremot skall jag inte göra några invändningar, jag förstår mycket väl att folk kan omvända sig.

Emellertid var det åtskilligt i vad herr finansministern yttrade, som inte kan lämnas utan vissa erinringar från min sida. Vad som utgjort huvudskälet för det socialdemokratiska partiets och framförallt mitt ståndpunktstagande i handelspolitiken har varit, att erfarenheten tydligt har ådagalagt, att alla sådana här åtgärder, som det har vimlat av under det senaste årtiondet, så långt ifrån ha varit ägnade att upphjälpa näringslivet, att de tvärtom överallt där de tillämpats ha lett till betydligt svårare och värre förhållanden än dem, under vilka vi levat i vårt land. Och säkert är, att hade den stora katastrofen på det finansiella området i vårt land förra året inte inträffat, så skulle just den omständigheten, att vi hållit oss jämförelsevis fria från dylika åtgärder, gjort vår ställning så avsevärt mycket bättre, att ingen hade vågat föreslå sådana här åtgärder och motivera dem med omtanken om vårt näringslivs bästa. Är det inte så, att de länder, där förhållandena äro som allra värst, ha gått i spetsen? De äro de föredömen vi nu skola följa, sedan åtgärderna där inte bara visat sig onyttiga utan positivt skadliga. Jag träffade en man nyss, som erinrade mig om, att år 1926 beslöt Amerikas förenta stater att införa en smörtull av 4 cents per pound för att skydda det inhemska jordbruket mot den danska konkurrensen. Detta beslut prisades av den väl organiserade amerikanska pressen i lyriska tongångar såsom ägnat att fullständigt rädda de amerikanska jordbrukarna och hjälpa dem upp på en hög nivå och så vidare. Och hur har det gått? Ja, äro de amerikanska jordbrukarna inte numera lika hårt trängda som jordbrukarna i varje annat land? Är det inte så, att Tyskland på de senaste åren aldrig tvekat att genomföra sådana åtgärder, som vi nu skola slå in på här? Och ha de tyska jordbrukarna fått det så bra? Först när herr finansministern kan besvara den frågan med ja, så tycker jag det finns anledning att proklamera omvändelsen med sådan iver som vi här ha hört honom göra.

Herr finansministern erinrade om, att det i det socialdemokratiska programmet står inte bara frihandel utan också, att utrikeshandeln skall organiseras under samhällets kontroll. Det var intressant att få den belysning till denna sats, som vi nu få här! Såvitt jag kan se har allt som gjorts i världen under den senaste tiden inte gått ut på utrikeshandelns organisation utan på dess *desorganisation*. Herr finansministern talade om, att det inte längre existerar någon världsmarknad. Nej, tyvärr är det ganska dåligt, men handeln är dock i fråga om volymen allt fortfarande ungefär 40 procent av vad den var, när den stod på sin höjdpunkt. d. v. s. när det var goda konjunkturer. 40 procent är en mycket liten del, och värdet har ju också sjunkit, så att handeln i pengar uttryckt är ungefär $\frac{1}{3}$ av vad den var, men det förekommer i alla fall fortfarande en internationell handel, den har man inte alldeles lyckats utrota trots alla försök, och därför få vi väl ändå lov att allt fortfarande tala om en världsmarknad, åtminstone när det gäller våra viktiga exportnäringer. Vi kunna, mina herrar, inte komma ifrån, att vad som nu beslutas, kommer till sist ändå att oerhört hårt drabba vår exporthandel, framförallt med skogens produkter. Det vore ju lätt för massaindustrien att kräva att få

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

köra fullt och bygga nya anläggningar vart år, och att staten skulle betala massan med 19 öre per kg., samma som vetet nu skall betalas med, att staten utan vidare skulle inlösa den trämassa, som fabrikanterna behagade framtälla. Kravet vore analogt med det som nu skall godkännas. Men inte tror jag, att ett sådant krav skulle kunna kallas för ett krav på utrikeshandelsorganisation.

Herr finansministern tolkade mitt tal om folkomröstning på ett ganska egendomligt sätt. Jag menar självfallet inte, att man i en folkomröstning skulle gå ut och fråga: Vill ni ha skatt på margarin, mina damer och herrar? Utan man skulle uppställa det beslut, som riksdagen nu kommer att fatta, det vill säga hela den reglering, som här kommer i fråga tillsammans med accisen, till folkomröstning, och denna skulle gälla godkännande eller förkastande av riksdagens beslut. Jag vet mycket väl, att det kan resas många invändningar mot folkomröstningsinstitutet, men man kan inte komma ifrån, att där det tillämpats har det utgjort en garanti för demokratien.

Jag skall inte, herr talman, ta upp tiden med att gå in på en hel del yttranden, som äro fällda under denna diskussion, det skulle verka närmast som ett utslag av grälsjuka, sådan som situationen för närvarande är, och jag har inte velat ställa till något gräl. Jag har velat ventilera de grundläggande principerna för handelspolitiken och den allmänna politiken. Jag tillät mig i mitt första anförande att i en något ironisk och skämtsam form rikta en protest mot det system, som har blivit allt vanligare i den svenska riksdagen: att stora och allomfattande förslag framkastas i sista ögonblicket och forceras igenom med en sådan hast, att det inte beredes det ringaste tillfälle att i sak ventilera frågorna. Hur var det häromdagen, herr talman? Då genomfördes accisen på kraftfodermedel vid ett bordläggningsplenium, sedan det stått i pressen, att någon realbehandling av ärendena inte skulle förekomma, och så snart efter framläggandet av utskottets yttrande, att säkerligen ingen hade hunnit att ta del av detsamma. Propositionen i den nu förevarande frågan kom i början på juni. Det är inte rätt, att de stora frågorna skola behandlas på ett sådant sätt. Jag riktade de skarpaste anmärkningar mot den föregående regeringen och särskilt mot dess jordbruksminister för användandet av samma slags metoder. Det kan väl inte begäras, att jag i år skall inta en annan ståndpunkt. Om denna regering, om den förra regeringen, om någon annan tänkbar regering förfar på samma sätt, så måste domen ur de synpunkter jag här förfäktat bli exakt densamma.

Ja, herr talman, jag slutar med en försäkran, att jag inte här har fullföljt någon personlig ärelystnads syften. Jag har velat fästa uppmärksamheten på en utveckling, som är oerhört farlig, en utveckling, vars spår vi sett i andra länder, där den lett till ett fullständigt uppbrytande av alla politiska och ekonomiska principer. Det har varit mitt syfte att framhålla detta. Om sedan kammarens ledamöter på grund av »högre» syften inte vilja följa min mening, så finns det ingenting att göra däråt från min sida annat än att uttala ett beklagande.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Den siste ärade talaren förklarade, att han inte ville fortsätta debatten i denna fråga, men han tog själv upp åtskilligt på nytt och framförde därvid samma synpunkter som i sitt första anförande. Han har visserligen blivit vederlagd, men det oaktat står han på samma ståndpunkt.

Herr Örne pekade på förhållandena i andra länder, där man vidtagit sådana här åtgärder, och vi se hur det gått där, sade han. Ja, det är just detta vi se! Men vi ha därav dragit den slutsatsen, att det är nödvändigt för oss att

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

inrätta oss efter de åtgärder som vidtagits i andra länder. Herr Örne där-
emot ser missförhållandena, men inbillar sig, att vi skola själva kunna rätta
till dem genom att följa hans råd. Jag har vid upprepade tillfällen sagt,
att det står inte i vår makt att göra, utan vi måste vidta skyddsåtgärder,
till dess vi komma i normala gångor igen, och jag vidhåller, att det är nöd-
vändigt, att vi inta den positionen för närvarande.

Vad sedan beträffar några yttranden och beskyllningar som riktats mot
dem, som stå för utskottsförslaget, vill jag upprepa vad jag sade i mitt första
anförande, att åtminstone jag för min del har ställt mig på rent saklig grund,
och jag anser fortfarande, att det förslag, som vi fört fram, är det klokaste
och riktigaste. Jag tror att om man vill nå den verkan, som är avsedd, så
tvingas Kungl. Maj:t, vare sig Kungl. Maj:ts eget eller utskottets förslag
här blir antaget, att gå in för det högre accisbeloppet. Det var särskilt herr
von Heland, som gav uttryck åt sin förtrytelse över att vi intagit denna posi-
tion, och han ansåg, att det låg något av politisk bluff i detta. Jag känner
inte närmare till herr von Helands förutvarande verksamhet, men det före-
faller mig, som om den sammanfallit, i viss mån åtminstone, med den poli-
tiske agitatorns.

Herr Örne beskyllde regeringen för att den forcerat fram denna fråga så
hastigt och anmärkte även på, att den hade blivit så hastigt behandlad, vil-
ket väl skulle vara en admonition till utskottet. Men dessa frågor ha ju legat
på riksdagens bord sedan riksdagens början. De ha motionsvis förts fram
av riksdagsgrupper och enskilda motionärer och ha på ett tidigt stadium —
redan i januari månad — remitterats till ämbetsverken för hörande. Svaren
på remisserna kommo också in och ha legat kvar i bevillningsutskottet. Men
på grund av den utveckling, som man såg framför sig, ansågs det vara klokt
att vänta med avgörandet till en senare tidpunkt. Jag vill erinra herr von
Heland om, att jag själv — jag tror det var i februari månad — i egenskap
av ordförande i Sveriges allmänna lantbrukssällskap hade att medverka till
avgivandet av ett yttrande över dessa frågor på anmodan av lantbrukssty-
relsen. I Lantbrukssällskapets styrelse sitta representanter för olika poli-
tiska partier, och vi försöka där med all makt frigöra oss från politiska syn-
punkter och se uteslutande sakligt på frågorna. I vårt yttrande fastslogs
det, att en accis av 30 öre pr kg är den lägsta tänkbara, ifall åtgärden skall
få önskad effekt. Jag har velat säga detta för att tillbakavisa de beskyll-
ningar, som här riktats mot oss, att vi i nuvarande läge skulle sett uteslutan-
de partitaktiskt på frågan. Så är ingalunda förhållandet.

Herr Wohlin uttryckte en viss sympati för utskottsförslaget på grund
av att man därigenom möjligen skulle kunna få medel till budgetens stär-
kande under det kommande regleringsåret. Jag vet inte, om han gjorde det
ur synpunkten att det skulle vara bra att ha dessa pengar, eller att det
eventuellt skulle utgöra en kritik mot utskottets inställning i jämförelse med
den inställning Kungl. Maj:t och reservanterna haft, nämligen att dessa
medel inte skulle disponeras för budgetära ändamål utan användas för so-
ciala intressen och möjligen komma de folkklasser till godo, som anses i viss
mån bli beskattade härigenom. Herr Wohlin citerade vad utskottet sagt
på sidan 8, att utskottet har det oaktat ansett frågan, huru uppkommande
överskott i accismedel skall disponeras, böra hållas öppen till nästa års riks-
dag, men underlät att fortsätta med följande. Att den av departements-
chefen anförda sociala synpunkten härvid kommer under bedömande, har
jämväl synts utskottet lämpligt. Jag vill således understryka, att när det
gäller medlens användning har utskottet intagit samma ställning som Kungl.
Maj:t.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har inte begärt ordet med anledning av herr Örnes uppträdande här, ehuru jag uppfattat hans första anförande såsom delvis adresserat till mig. Han sade, att han ville tala till dem, som valt honom. Jag är ju den ende här närvarande, som bidragit till herr Örnes val, och jag vill deklarerat, att jag alltjämt inte ångrar, att jag gjort det. Men jag tycker i alla fall att hans uppträdande här i dag verkar i allt för hög grad den ståndaktiga tennsoldatens. Han påpekade, att de ingripanden, som skett överallt i länderna, inte lett till något resultat. Men kan man inte också peka på, hur lönlöst det visat sig vara att sitta med armarna i kors och vänta på att en bättring skall inträda? Även om herr Örne kan teoretiskt leda i bevis, att allt ordnar sig av sig självt bara man har tid att vänta, så är det programmet orealiserbart i en tid, då hela världen ropar på handling. Herr Örnes program ter sig alltså för mig som ett katastrofprogram. Han räknar i allt för hög grad med kalla siffror och alldeles för litet med de levande människorna.

Herr Gustafson i Domö satte sitt ord i pant för att utskottsförslaget inte var tillkommit i politiskt syfte, eller, för att citera det uttryck, han använde, för att ställa bondeförbundet mot väggen. Ja, jag vill inte yttra mig om det, vill inte gå in i själarna och försöka läsa ut vad som där skett. Jag tycker, att herr Gustafson ser så troskyldig ut, att han med framgång söker verka oskuld från landet, men det utesluter inte, att det kan vara både större och listigare rävar än han, som smyga i buskarna.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Anderssons anförande, där det var ett ord, som stack mig litet grand. Han sade, att ingen vill nu försöka klara sig själv. Alla vilja ha understöd av samhället, det har insmugit sig en understödstagaranda i vårt samhälle, vilken herr Andersson fann vara betänkelig. Det där är ju en »klyscha», som man ofta hör framföras, men jag tror, att den är både orättfärdig och orättvis. Den, som känner svenska folket, både arbetare och bönder, vet att understödstagarandan är särdeles litet utbredd bland dem. Ingen vill egentligen ha understöd. Det slår man ifrån sig med båda händerna. Det kanske finns en viss övertro på att samhället kan hjälpa i alla situationer, men när man vänder sig till samhället med begäran om hjälp, så ber man inte om understöd utan om hjälp att sig själv redligen försörja. Herr Andersson frågade, vem det är, som skall hjälpa, då alla vilja ha hjälp. Ja, den frågan ha redan både herr Åström och finansministern svarat på. Jag tror, att herr Åström uttryckte svaret så, att de fattiga få försöka hjälpa varandra. Jag tycker, att det är en betänkelig enögdhet att tala om understödstagaranda, då praktiskt sett hela samhället hotas av katastrof och då de stora bärande grupperna i samhället, som måste taga sitt öde i egen hand, därvid beklagligtvis tillgripa medel, vilka än den ena, än den andra gruppen tidigare haft vissa betänkligheter mot, men som för närvarande äro de enda, som erbjuda sig. Det är djupt orättvist att beteckna detta som kohandel, som en köpslagan mellan oförenliga intressen. Att dessa båda samhällsgrupper funnit varandra, är ett uttryck för själva samhällets självbevarelsedrift, och jag vill beteckna kritiken, som på den punkten kommit fram mot hela denna för vår nations framtid så betydelsefulla uppgörelse som ett bevis för hur svårt partisinet har att fatta allvaret i en verkligt stor situation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågakvarande utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås.

Ang. accis å margarin m. m. (Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Aström* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition vid den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr *von Heland* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits avslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr *Johansson, Johan Bernhard*, jämte 19 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 79.

Vid omröstningen röstades

ja av herrar Trygger, Stendahl, Bagge, Borell, Hammarskjöld, Rydberg, Sederholm, Tamm, von Stockenström, friherre Lagerfelt, herrar David Pettersson, Björkman, Karl Gustafsson, Ekman, greve Spens, herrar Johansson-Dahr, Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson, Bismark, Thelin, Erik Ander-

Ang. accis å margarín m. m. (Forts.)

son, Wijkström, Roos, Johan Nilsson i Kristianstad, Forssberg, von Geijer, Pålsson, Ohman, Boman, Nordborg, Hallin, Widell, Sundberg, Mellén, Bengtsson, Nylander, Lundell, Fritiof Gustafson, August Johansson, Karl Bodin, Lindgren, Ernfors, Halvarsson, Velander, Frändén, Bergqvist, Gabrielsson, Sandström och Lindmark; samt

nej av herr förste vice talmannen, herr andre vice talmannen, herrar Klefbeck, Lindley, Forssell, Hagman, Löfgren, Fredrik Ström, Olof Carlsson, Norman, Branting, Möller, Wahlmark, Johan Larsson, Forslund, Reuterskiöld, Lindström, Källman, Carl Svensson, Wilhelm Björck, von Heland, Åkerman, Norman, Bärge, Viktor Larsson, Oscar Gottfrid Karlsson, Westman, Bergström, Oscar Ericson, Pauli, Larsén, Per Gustafsson, Thorén, Johan August Larsson, Wagnsson, Gunnar Bodin, Wohlin, Alexander Nilsson, Anton Pettersson, Jacob Hansson, August Nilsson, Johan Nilsson i Malmö, Berling, Löfvander, Hjalmarsson, Alfred Andersson, Lindblad, Sjödahl, Rosén, Sigfrid Hansson, Karl Andreas Andersson, Björnsson, Johan Johansson, Sandegård, Edward Larson, Ernst Svenson, Strömberg, Schlyter, Sandén, Julin, Örne, Åkerberg, Petrén, Dalberg, Åström, Bjurström, Sandler, Carl Eriksson, Granath, Carl Carlsson, Per Andersson, Lindhagen, Walles, Vennerström, Nils Andersson, Västberg, Asplund, Karl Johanson och Hansén.

Herrar Henriksson, Holmgren, Torsten Ström, Bergman, Kvarnzelius, Sam Larsson, Jonsson och Bäckström förklarade sig avstå från att rösta.

Vid förnyad föredragning av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för avsättning till statens mjölkregleringsfond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under budgetåret 1933/1934 av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker.

I en den 3 januari 1933 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 60, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, utom annat, att 2 § 1 mom. i nämnda förordning skulle erhålla följande lydelse:

Omsättningsskatt upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår dels med en grundavgift av 1 krona 60 öre, för liter räknat, dels med 60 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen äga att efter grunder, som av kontrollstyrelsen fastställas, vid försäljningen av spritdryckerna göra sig betäckta för omsättningskatten.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats följande i anledning av ifrågavarande proposition väckta motioner, nämligen:

1:o de likalydande motionerna nr 235 i första kammaren av herrar *Bergman* och *Johansson-Dahr* samt nr 412 i andra kammaren av herr *Olsson* i Mora

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.) m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker med den ändring, att 2 § 1 mom. erhöles följande lydelse:

Omsättningsskatten upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår dels med en grundavgift av tre kronor, för liter räknat, dels med 60 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen — — — omsättningsskatten.

2:o) motionen nr 388 i andra kammaren av herr *Andersson* i Lindome m. fl., i vilken hemställts, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 60, i vad den avsåge ökad omsättningsskatt under budgetåret 1933/1934 å spritdrycker, som försålles genom utminutering, måtte besluta, att stämpelavgift, på sätt i motionen föreslagits, skulle uttagas vid dylik försäljning; samt

3:o) motionen nr 395 i andra kammaren av herr *Nylander*, i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid import av apoteksvaror och andra icke eller lågt tullbeskattade produkter en särskild importavgift skulle uttagas, avsedd att motsvara den spritskatt, som statsverket skulle erhållit, därest varan tillverkats inom landet.

Till behandling i samband med förevarande proposition hade utskottet funnit lämpligt upptaga de likalydande, till utskottet hänvisade motionerna nr 96 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl. samt nr 336 i andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta åsättande av en provisorisk omsättningsskatt av tre kronor per liter å alla viner utom de alkoholfria, att gälla till utgången av budgetåret 1933/1934 från den dag Kungl. Maj:t bestämde.

Förevarande proposition hade, i vad den avsåg tiden intill utgången av löpande budgetår, redan behandlats av riksdagen, varvid 2 § 1 mom. i förordningen angående omsättningsskatt å spritdrycker erhållit den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 60, i vad densamma avsåge omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker att utgå under budgetåret 1933/1934, icke kunnat oförändrad bifallas, och med anledning av motionen II: 395 av herr *Nylander* ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 235 av herrar *Bergman* och *Johansson-Dahr* och II: 412 av herr *Olsson* i Mora m. fl. samt motionen II: 388 av herr *Andersson* i Lindome m. fl., antaga i betänkandet infört förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

2) antaga i betänkandet infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 26 § förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; samt

3) att de likalydande motionerna I: 96 av herr *Bergman* m. fl. och II: 336 av herr *Johanson* i Huskvarna m. fl., angående en omsättningsskatt å viner, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Larsson* i Örbyhus och *Ljunggren* av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 235 av herrar *Bergman* och *Johansson-Dahr*

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
samt II: 412 av herr Olsson i Mora m. fl., antaga utskottets förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker med den ändring, att 2 § av nämnda förslag erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Enligt utskottets förslag skulle 2 § 1 mom. i berörda förordning även efter den 1 juli 1933 hava den i propositionen nr 60 angivna lydelsen. Enligt reservationen skulle momentet däremot avfattas på sätt som angivits i motionerna I: 235 och II: 412.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr Larsson, Johan: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i utskottet framförde jag den uppfattningen, att fastställandet av här ifrågasatt spritskatt borde ske i samband med budgetregleringen, enär jag tror, att större inkomster från denna skatteälla med säkerhet både kunnat och bort utvinna än de hittills varande. En dylik inkomstökning vore säkerligen önskvärd. Härigenom kunde motsvarande minskning ske i upplåningen till täckande av bristen i budgeten. Man invänder mot detta resonemang, att skatten redan nu är för hög, men häremot kan jag svara, att den varugrupp det här gäller, hör till de för alla befolkningslager umbärliga varorna. Den representerar ju inga nödvändighetsvaror, varför en höjd beskattning ej på något sätt kan sägas vara orättvis.

En höjd skatt torde även med all säkerhet föra med sig en konsumtionsminskning av ifrågasatt varor, vilket enbart är till nytta ur nykterhets-synpunkt och social synpunkt. Detta förhållande bestyrkes tillfullo av erfarenheten från vissa andra länder. Det framhålles som skäl mot en förhöjd beskattning, att genom ett högre pris komme den olaga sprithandeln med säkerhet att avsevärt ökas. Det är dock ingalunda säkert, att så kommer att ske. Den olaga sprithandeln har andra orsaker, säkerligen i viss mån beroende på att många genom det nuvarande systemet bli avstängda från legala spritköp. Den olaga sprithandeln torde därför sannolikt icke komma att ökas genom införande av dyrare pris på legal sprit. Man kan även ifrågasätta, huruvida inte utvecklingen kommer att gå i den riktningen, att lättnader komma att göras i de nuvarande restriktionerna. Men konsumtionsminskning åstadkommes medelst fördyring genom högre skatt och till sådan höjd som ifrågakommit i vissa andra länder, exempelvis Danmark.

Den på föranstaltande av riksdagens nykterhetsgrupp avgivna motionen, vilken väckts i första kammaren av herrar Bergman och Johansson-Dahr samt i andra kammaren av herr Olsson i Mora med flera, har till syftemål att i nykterhetsavseende genom höjd beskattning verka hämmande på konsumtionen men ändock med säkerhet på grund av den högre skatten bereda staten större inkomster. Reservationen innebär ett bifall till denna motion.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Ljunggren vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Vi ha ju en gång tidigare under riksdagens lopp diskuterat dessa frågor, och det finns därför knappast någon anledning att gå in på en utförligare diskussion om föreliggande ärende. Det finns ju visserligen representanter i riksdagen och även i denna kammare, som ha den uppfattningen, att man kan gå med på en förhöjd beskatt-

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
ning utöver den, som nu föreslås i utskottets betänkande. Deras uppfattning om dessa frågor är kanske mest lagd på den bogen, att de vilja främja nykterheten, men de ha också den åsikten, att man kan beskatta de varor, det här gäller, nästan obegränsat och ändå nå ett gott ekonomiskt resultat, ja kanske till och med ett bättre ekonomiskt resultat än det föreliggande förslaget kan antagas komma att giva. Emellertid torde vi, som inte dela denna åsikt, ha fullt fog för vår uppfattning, att man i varje fall bör ha någon längre tids erfarenhet, innan man vidtager några ytterligare förändringar, åtminstone om dessa skola gå i den riktning, som reservanterna tänka sig. Det visar sig också, då vi skola gå till en slutjustering av budgetberäkningarna på den budget, som nu skall fastställas, att man nödgas göra betydande sänkningar i inkomstberäkningen beträffande såväl sprit- som maldrycker, eller med inte mindre än 9 miljoner kronor. Det är ju tydligt, att inför ett sådant resultat och med utsikt till att det ekonomiska utfallet skall leda till försämrade inkomster för statsverket, bör man gå varsamt fram, innan man beslutar sig för en ytterligare höjning av skatten. Jag vill i detta sammanhang också erinra om vissa andra synpunkter, som man bör tänka på, då man behandlar dessa frågor, nämligen särskilt den illegala anskaffningen av alkoholhaltiga drycker. Jag syftar därvid på smuggling och hembränning. Det är tydligt, att de »näringsidkare», som syssla med hithörande verksamhet, ha möjlighet till ökad framgång, om man går oförståndigt tillväga med prisregleringen. Jag tror, att det är ur olika synpunkter synnerligen angeläget, att man söker se förståndigt på dessa frågor och söker avvåga förhållandena på ett så förnuftigt sätt som möjligt.

Jag tror, herr talman, att det finns fullt fog för att kammaren nu skall intaga samma ståndpunkt som tidigare, och jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Det är två skäl, som man anför mot de motioner, som det här gäller. Det ena är, att genom en ökad beskattning av spriten skulle konsumtionen minskas så mycket, att man icke skulle få in något mera till statsverket trots denna ökning i skatten. Den skulle således ur finansiell synpunkt representera ett misslyckat beskattningssystem. Men det finansiella utfallet beror alldeles på, *hur mycket* man ökar skatten. De exempel, vi i det avseendet ha från andra länder, visa att båda de resultat, som genom en sådan skattläggning åsyftas, nämligen dels minskning i konsumtionen — vilket från nykterhetssynpunkt ju är önskvärt — och dels höjning av statens inkomster, äro möjliga att samtidigt ernå. Det visar sig klart i andra länder. Jag skall icke i denna sena timme upptaga herrarnas tid genom att anföra några vidlyftiga bevis för denna sak. Jag ber att få anföra ett enda exempel, nämligen från Danmark, och jag ber tillika få erinra om, att en analog erfarenhet föreligger från England och även från andra länder. I Danmark var det så, att året före krigsutbrottet, eller 1913, inkommo i danska statskassan genom skatter och införseltullar på spritdrycker sammanlagt ej mer än mellan 7 och 8 miljoner kronor. Sedan man i Danmark höjt denna skatt på sätt som är allmänt känt, sjönk ju konsumtionen katastrofalt, kan man säga — om man tycker, att det är någon katastrof, att en sådan konsumtion sjunker — men icke desto mindre inbragtes mellan 29 och 30 miljoner kronor årligen i statskassan av dessa medel. Och om man räknar med *alla* alkoholhaltiga drycker, så är skillnaden den, att medan man år 1913 fick ungefär 16 miljoners inkomst från dessa källor, så utgjorde motsvarande siffra 1929 — det är det senaste året, för vilket fullständig statistik föreläggat för mig — omkring 64 miljoner. Detta utgör sålunda ungefär en fyrdubbling av inkomsterna, men samtidigt

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
föreligger en högst betydande sänkning av konsumtionen. Detta visar, att båda de nämnda syftena äro möjliga att samtidigt vinna.

Den andra invändning, som man gör mot en sådan beskattning, är den, som den föregående ärade talaren starkt underströk, nämligen att fara föreligger för en tilltagande olaga hantering. Då ber jag få säga, att det synes mig vara en högst olämplig metod att bekämpa den olaga handeln på priskonkurrensens väg. Skall man med framgång bekämpa den olaga hanteringen på den vägen, får man gå ned med de lagliga varornas priser, tills man kommer i närheten av självkostnadspriset. Det gäller naturligtvis om denna konkurrens som om all annan affärskonkurrens, att konkurrenterna inställa sig efter varandras priser; således rättar sig priset i den olaga handeln på för försäljarna så förmånligt sätt som möjligt efter priset i den lagliga. Är det senare högt, höjes givetvis också det förra, ehuru i alla händelser så, att det håller sig under priset på den legala varan. Men resultatet av det hela blir, att det blir svårare att åtkomma de starka dryckerna på grund av förhöjt pris, och det är ju det, som är önskvärt ur nykterhetssynpunkt. För övrigt: att av hänsyn till den olaga handeln icke våga pålägga den legala en annars önskvärd lyxbeskattning, det innebär en samhällets förklaring, att samhället kapitulerar inför olagligheten. Det är ovärdigt ett rättssamhälle, och jag tror icke, att det svenska samhället är utan möjligheter att kunna upprätthålla sin värdighet och sina plikter i här förevarande fall. För övrigt, den skattehöjning, som här föreslås, är ingalunda så oerhört stor, att man behöves befara, att det skall bli någon synnerligen väsentlig skillnad i avseende på den olaga handelns omfång genom den i motionen påyrkade skattesatsen och genom redan förut införda höjningar. Den höjning, som motionen avser, är ju ganska moderat tilltagen, men ändå så pass stor, att man velat garantera, att staten verkligen får ökade inkomster samtidigt som man hoppas på, att det skall bli någon ytterligare sänkning i konsumtionen. Motionen innebär nämligen endast en höjning av 1 krona och 40 öre per liter utöver nuvarande skatt, således tillsammans 3 kronor, och den skattesatsen kan ju icke jämföras med de drastiska höjningar, som vidtagits i Danmark och i England, men dess accepterande torde garantera ett mera framgångsrikt fortgående på den väg, man hittills med en viss, dock ej tillräcklig framgång ur bägge de angivna synpunkterna beträtt. Man kan icke säga, att den nedgång i inkomsterna, som man i pressen talat om, varit någon verklig nedgång, den innebar blott en relativ minskning av de siffror, som voro beräknade. Det påstås emellertid av sakkunniga, att under maj månad visat sig andra siffror än de som föreligga från mars och april.

Jag får således dels på grund av vad jag här anfört och dels med anslutning till vad den ärade reservanten förut påpekat, yrka bifall till herrar Larssons och Ljunggrens reservation.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Johansson-Dahr*.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den av herrar Larsson i Örbyhus och Ljunggren vid betänkandet angivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utfästelse gentemot Stockholms Enskilda Bank;

nr 132, i anledning av väckt motion om viss engångsersättning till änkefru Emma Kleberg;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel m. m.; samt

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

bevillningsutskottets memorial nr 76, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

första lagutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1933/1934 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; ävensom

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 209 med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 210 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal;

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 215 angående anslag till vissa kostnader för arbetslöshetsförsäkringens organisation m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 213 med förslag till lag om offentlig arbetsförmedling m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kvarlåtenskapsskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till avskrivning av visst i fonden för förslag till statsverket ingående lånekapital.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.59 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 17 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och bordlades särskilda utskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna nr 211, 212 och 216 gjorda framställningar angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten samt till bekämpande av arbetslösheten jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 22, angående redovisning i riksstaten för budgetåret 1933/1934 av vissa anslag för offentliga arbeten m. m.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av visst belopp ur fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till avlyftande av kassans skuld till riksbanken.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställes ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, m. m. Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 266,

1) antaga vid nämnda proposition fogat förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställes ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning; samt

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1934, i den mån så prövades nödigt, utfärda föreskrifter om tvångsinblandning av sulfitsprit i importerad eller inom riket tillverkad bensin.

Reservation hade anförts

1) av herrar *Lithander* och *Velander*, vilka på åberopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 266, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) av herr *Örne*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Velander**: Herr förste vice talman! Den kungl. proposition, som föranlett bevillningsutskottets här föreliggande betänkande, har, såsom framgår av en till betänkandet fogad reservation, synts åtminstone mig icke böra av

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
riksdagen bifallas. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tager enligt propositionen sikte på, att, i händelse av en riklig potatisskörd innevarande år, potatis i vidgad utsträckning skall kunna användas för bränneriändamål, vilket då skulle åvägabringas genom en begränsning av sulfitsprits användning för tekniskt bruk och dess ersättande med potatisbrännvin eller potatissprit.

1918 års kungl. förordning, som reglerar handeln med skattefri sprit eller sprit för tekniskt, industriellt och därmed likartat ändamål, avsåg, förutom åstadkommande av en i olika hänseenden effektiv kontroll, att bereda dels konsumenterna tryggad tillgång på dylik sprit till så lågt pris som möjligt, dels ock sulfitsprittillverkarna en säker avsättning för deras tillverkningsprodukt. Det ansågs också då vara av synnerlig vikt att genom en ökning av den inhemska tillverkningen av sprit, framställd ur avfallsluten vid sulfitcellulosa-tillverkningen, kunna göra vårt land mindre beroende av utländska brännoljor och på samma gång nyttiggöra en avfallsprodukt, vars avförande i outnyttjat skick varit förenat med betydande olägenheter.

I bevillningsutskottets motivering till förordningens 5 §, som tillerkänner parthandlare — i detta fall Aktiebolaget Skattefri sprit — rätt att för tekniskt bruk utan inskränkning inköpa sulfitsprit, under det att inköp av annan sprit gjorts beroende av Kungl. Maj:ts prövning, säges det ock uttryckligen, att därmed avsetts just att begränsa användningen för sagda ändamål av sprit, framställd exempelvis av potatis och spannmål.

Av intresse är måhända, att denna 1918 års förordning och de principer, som uppbära densamma, av riksdagens båda kamrar på sin tid enhälligt godkänts.

Vidare bör kanske i detta sammanhang erinras om, att på grund av en 1919 beslutad riksdagsskrivelse av för ändamålet av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga utredning verkställdts angående vissa med sulfitsprits användning sammanhängande frågor samt att denna utredning utmynnade i ett principuttalande av innehåll, att sulfitspriten även i fråga om förtäring skulle i konkurransavseende jämnställas med sprit av jordbruksprodukter samt att tillverkningen av sprit av sistnämnda slag, alltså sprit av jordbruksprodukter, skulle regleras och begränsas i syfte att möjliggöra en avveckling därav i framtiden.

De sakkunnigas förslag framfördes i princip oförändrat i proposition till 1920 års riksdag. Propositionen blev av bevillningsutskottet i huvudsak tillstyrkt, men riksdagens båda kamrar stannade vid olika beslut, vadan frågan föll. Riksdagen antog emellertid ett samtidigt framlagt förslag till förordning, möjliggörande användning av sulfitsprit jämväl för förtäring ändamål. Såsom villkor härför uppställdes — och detta gäller allt fortfarande — att behovet av skattefri sprit för tekniskt bruk först skulle vara tillgodosett. Härmed avsågs dock ingenting annat än att i överensstämmelse med grunderna för 1918 års förordning alltjämt säkerställa tillgången på en prisbillig sprit för tekniska och industriella ändamål utan att särskilt gynna avsättningen av lantbruksprodukter för tillverkning av brännvin.

En liknande uppfattning har sedermera tid efter annan uttalats från riksdagens sida, och man kan säga, att så även skett så sent som vid sistlidna års riksdag i samband med behandlingen av vissa ämnet berörande motioner.

Ostridigt torde sålunda vara, att statsmakterna allt hitintills avsett, att sulfitspriten skall i första hand och framför annan sprit vinna eller beredas avsättning för tekniska, industriella och därmed likartade ändamål samt att sulfitspriten, i den mån tillgång därutöver förefinnes, skall i avsättningshänseende vara åtminstone likställd med brännvin av potatis eller spannmål. Där-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
jämte har ju, såsom känt, sulfitsprit, blandad med bensen, i allt större utsträckning beretts användning som motorbränsle.

På grund av bland annat sulfitsprits företrädesställning och konkurrensförmåga med avseende å teknisk och industriell användning ha sulfitsprittillverkarna med nedläggande av betydande engångskostnader, sannolikt väsentligt överstigande 30 miljoner kronor, genom anpassning, förbättring och utvidgning av produktionen kunnat till hushållens, hantverkets och den tekniska industriens förfogande ställa en synnerligen prisbillig sprit, som överflödiggjort begagnandet inom landet av motsvarande utländska varor och preparat och samtidigt berett svenska industriidkare bättre möjligheter att kunna med sina alster konkurrera jämväl på den internationella marknaden.

Utan att vilja trötta kammaren med siffror kan jag i detta sammanhang nämna, att priset i detaljhandeln för sulfitsprit sålunda successivt nedgått från 1 kr. 60 öre 1920 till 59 öre innevarande år, allt för liter 95-procentig vara.

Nu skulle enligt den föreliggande propositionen och utskottets förslag Kungl. Maj:t tillerkännas befogenhet att, låt vara temporärt, begränsa eller inskränka det sulfitspritindustrien genom lagstiftning och den faktiska utvecklingen tillerkända skyddet gentemot övriga tillverkare vid avsättning av teknisk sprit. I dess ställe skulle lantbruksbrännerierna resp. potatisodlarna rycka upp och sulfitindustrien kompenseras, såsom det heter, genom ökad avsättning av motoralkohol.

Detta projekt är ur ekonomiska och praktiska utgångspunkter förtjänt av den största uppmärksamhet. Att detsamma överhuvud aktualiserats är att tillskriva en utomordentligt god potatisskörd under 1932 samt den minskade konsumtionen av brännvin, väsentligen föranledd eller orsakad av den under de senaste åren starkt stegrade alkoholbeskattningen, alltså en direkt följd av statsmakternas egna åtgärder. Potatisodlarnas avsättningssvårigheter äro förvisso förtjänta av beaktande. Det stöd, som med iakttagande av sunda ekonomiska principer kan beredas dem, får säkerligen anses påkallat. Man har dock skäl att fråga sig, huruvida sulfit- resp. sulfitspritindustrien befinner sig i ett bättre ekonomiskt läge än de jordbrukare, det här är fråga om. Man kan också erinra om att landets skogstillgångar för närvarande knappast äga något egentligt rotvärde, i varje fall ett synnerligen blygsamt sådant, att en förändring till det bättre härutinnan är till väsentlig del beroende av exempelvis sulfitcellulosaindustriens läge, ekonomiskt och organisatoriskt, samt att detta förhållande jämväl för landets jordbrukare icke kan anses vara av mindre vikt än möjligheterna att lätt placera ett tillfälligt överskott av potatis inom ett fåtal av landets jordbruksdistrikt.

Och huru skulle nu detta projekt komma att rent ekonomiskt te sig i praktiken. Den årliga avsättningen av sulfitsprit till tekniska och industriella ändamål, vilken sker genom Aktiebolaget Skattefri sprit, kan sägas utgöra i runt tal 5 miljoner liter av 95 % alkoholstyrka. Sulfitsprittfabrikernas försäljningspris utgör för närvarande cirka 33 öre per liter eller sålunda för angivna 5 miljoner liter 1,650.000 kronor. Skulle sulfitsprittfabrikerna bli hänvisade att sälja denna spritkvantitet i form av motoralkohol till nu gällande pris, erhöles de därför efter täckande av vissa därmed förenade omkostnader och utgifter allenast cirka 700.000 kronor eller sålunda 950.000 å 1,000.000 kronor mindre än vid försäljning av samma spritkvantitet för tekniskt eller industriellt bruk. Om vidare lantbruksbrännerierna resp. potatisodlarna skulle sättas i tillfälle att leverera enahanda spritkvantitet, alltså 5 miljoner liter å 95 %, får uppmärksammas, att priset på lantbruksbrännvin under senaste kampanj uppgått till 29 öre för liter av normal styrka, utom beträffande en tilläggskvantitet av 2 miljoner liter, för vilken priset utgått med 26.3 öre per liter, mot-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
svarande ett potatispris av 1 kr. 83 öre per hektoliter. Med utgångspunkt från detta sistnämnda lägre pris skulle betalningen till lantbruksbrännerierna komma att utgöra 48 öre för liter 95 procentig vara. Härtill komma emellertid vissa kostnader för frakter, lagring, eventuell omdestillering m. m. med minst 5 öre för liter. Genomsnittspriset skulle således komma att uppgå till åtminstone 53 öre för liter eller sålunda för ifrågavarande spritkvantitet cirka 1 miljon kronor mera än om densamma inköpts från sulfitsprittfabrikerna. Lägges härtil den nyss angivna prisminskningen för sulfitsprittfabrikerna, som ju måste drabba antingen fabrikerna själva eller motortrafiken, äro vi uppe i en summa av icke mindre än 2 miljoner kronor. Med utgångspunkt från detta belopp samt den omständigheten, att för tillverkning av den spritkvantitet, som vi här talat om, kan beräknas åtgå cirka 560,000 hektoliter potatis med ett uppskattat värde av 1 kr. 83 öre för hektoliter, skulle alltså cirka 1 miljon kronor kunna inbesparas åt folkhushållet genom att potatisodlarna erhöles ett kontant belopp, motsvarande potatisens värde, och denna helt förstördes, i stället för att den tankegång, som uppbär den kungl. propositionen, fullföljes. Det är givetvis icke min mening att rekommendera en förstöring av potatisen. Jag utgår tvärtom ifrån att denna liksom tidigare skall finna åtminstone någon förnuftig användning. I själva verket torde emellertid den sålunda beräknade förlusten för folkhushållet komma att bli väsentligt större med hänsyn till konsekvenserna så att säga i andra hand av den desorganisation av marknaden och den pristäldring, som skulle drabba såväl industriidkare, hantverkare och andra, vilka nu förbruka teknisk sprit, som ock motortrafikens utövare.

Därest propositionen nu bifalles, skall Kungl. Maj:t, »för den händelse behöf därav inträder», som det heter, äga genomföra därmed avsedda åtgärder. I avvaktan därpå har sulfitsprittindustrin att arbeta under ett i viss mån förlamande osäkerhetstillstånd, som tilläventyrs kan komma att avbrytas av ett regeringsbeslut, medförande en omläggning av dess produktion och arbetsförhållanden. Ett sådant beslut synes dock icke kunna komma till stånd förrän tidigast i september månad, vid vilken tidpunkt utfallet av potatisskörden kan konstateras. Det får nämligen icke förutsättas, att potatisskördens resultat på förhand fastställles eller fixeras. Med hänsyn härtil samt till den omständigheten, att omläggningen av produktionen från teknisk sprit till motoralkohol vid vissa fabriker beräknas taga en tid av cirka 9 månader, måste det framstå såsom uteslutet, att det med propositionen avsedda syftet kan för sulfitsprittfabrikernas vidkommande förverkligas före den 30 juni 1934, eller den tidpunkt, då Kungl. Maj:ts befogenheter i förevarande avseende skulle upphöra.

Det är ju självfallet, att sulfitsprittillverkarna, som genom egna omfattande åtgärder, utan direkta uppoffringar från statsmakternas sida, äntligen nått därhän, att de med en viss tillförsikt kunna motse framtiden, måste med den största oro avvakta utgången av detta försök att begränsa den vinstgivande delen av deras produktion — framställningen av den tekniska spriten — för att kompenseras genom en utvidgning av den för dem allt hitintills förlustbringande produktionen, framställningen av motoralkohol. Ur olika synpunkter kan det för dem icke vara likgiltigt, om deras existensmöjligheter göras beroende av produktionsreglerande och prisstegrande åtgärder från statsmakternas sida, vilkas konsekvenser väl äro avsedda och måste komma att belasta framför allt den konsumerande allmänheten och näringslivet, då de själva skapat betingelser för och ha utsikt att, utan dylika ingripanden, kunna så att säga stå på egna ben.

Någon åtminstone relativt fri näringsutövning borde väl ändå även i denna hårt pressande tid, om icke eftersträvas, så dock tolereras.

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)

Jag tvivlar visserligen icke på att Kungl. Maj:t skall komma att besjålas av en ärlig vilja och strävan att åstadkomma bästa möjliga resultat vid ett eventuellt utnyttjande av de befogenheter, som med propositionen avses. Jag hyser emellertid den uppfattningen, att ett gynnsamt resultat överhuvud taget icke står att ernå vid ett ingripande i här avsedd ordning. Det måste därför i varje fall vara försiktigt och riktigt samt ur olika synpunkter påkallat, att riksdagen avvaktar resultatet av motorbränslesakkunnigas utredning och därmed sättes i tillfälle att närmare överväga ifrågavarande säkerligen mycket invecklade frågekomplex i hela dess vidd.

Det har sagts, att den kungl. propositionen skulle ansluta sig till någon i ett större sammanhang träffad uppgörelse mellan vissa grupper eller partier inom riksdagen, och att därmed ett bifall till densamma skulle vara givet. Jag kan icke yttra mig därom, men jag beklagar, om så skulle vara förhållandet. I varje fall kan jag, herr förste vice talman, med den inställning jag har till föreliggande spörsmål icke annat än yrka bifall till den av herr Lithander och mig avgivna, vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Wohlin: Herr förste vice talman! Jag vill ingalunda klandra den föregående ärade talaren för de synpunkter, han här utvecklat, synpunkter, vilka i förstone kunna synas mången ganska naturliga och som ju ge ett uttryck för den oro, som möjligen hyses inom en viss betydelsefull svensk industri. Men jag nödgas samtidigt en smula korrigera hans uppfattningar och söka ställa denna fråga i sin rätta belysning.

Den ärade talaren nämnde ett fåtal av landets jordbruksdistrikt, varmed detta ämne hade samband, och han jämförde även den svenska sulfitspritindustriens svårigheter och jordbrukarnas svårigheter i de av honom åsyftade bygderna. Jag behöver knappast erinra kammarens ledamöter om de tiotusentals småbrukare, som i oftast fattiga förhållanden leva på den magra sandjorden och grusjorden i de sydsvenska bygderna och som för sin utkomst väsentligen äro beroende av odlingen av potatis, vilken gröda icke utan stora svårigheter och allenast i mindre omfattning kan på dessa jordar ersättas med grödor av annan natur. Sedan lång tid tillbaka har odlingen av potatis här varit av utslagsgivande ekonomisk betydelse för dessa massor av mindre jordbrukare liksom för dessa trakters ekonomiska liv i allmänhet. Den odling av fabrikspotatis, som där av ålder bedrivits, har varit den mest givande och den för dessa många odlare oefftergivligt nödvändiga formen av ekonomisk drift. Denna odling av fabrikspotatis har på grund av utvecklingens gång i riktning mot minskad konsumtion av brännvin här i landet samt ökad produktion av sulfitsprit kommit att under årens lopp begränsas från en tidigare mycket större kvantitet till den, som under senare år har kunnat produceras. Jag erinrar om att det fanns en tid, då potatisbrännvinet fick gå till tekniskt och industriellt ändamål, men att genom dels sulfitspritindustriens utveckling och dels den av den föregående talaren åberopade, numera dock ganska föräldrade lagstiftningen detta område reserverats för sulfitspriten. Jag har verkligen svårt att förstå den ärade talarens yttrande, att »någon näringsfrihet skall det väl ändå finnas i detta land», samtidigt som han går in för upprätthållande av en lagstiftning från 1918, som ju i allra högsta grad ingripit i fråga om näringsfriheten på det föreliggande området och reserverat mycket betydande avsättningsmöjligheter för den sulfitsprit, för vars intressen han har gjort sig till tolk.

Läget är helt enkelt det, mina herrar, att på grund av den utomordentligt stora potatisskörden under sistlidet år ett sådant överskott av potatis uppstått, att med den bränning, som då blev tillåten och sedermera i viss mån ut-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
ökad, icke mindre än omkring 6 miljoner liters överskott av potatisbrännvin för närvarande ligger och kommer att trycka nästkommande års marknad. Man beräknar därför, att om man skall få avsättning för detta överskottslager av potatisbrännvin, bränningen under nästkommande kampanj knappast kommer att överstiga 15 miljoner liter, mot en normal bränning av minst 20 å 22 miljoner liter under de senare åren. Vid sådant förhållande är det uppenbart, att hos alla, som intressera sig för dessa sydsvenska jordbrukare och deras ekonomiska förhållanden — och det gör, förmodar jag, även den siste talaren — den frågan måste framställa sig, på vad sätt man på rimliga vägar och utan att på ett skadligt sätt ingripa mot andra berättigade stora näringar här i landet skall kunna från dem avlasta detta överskott av potatisbrännvin. I sådant syfte har nu dels en uppgörelse träffats mellan chefen för finansdepartementet och jästbolaget, enligt vilken överenskommelse jästindustrin förbinder sig att nedsätta sin produktion av brännvin till ungefär hälften av den nu tillåtna mängden, varigenom omkring 2 miljoner liter avlastas till förmån för de potatisodlare, varom jag nu talat. Ytterligare torde de s. k. bethärrerierna i södra Skåne komma att nedläggas; under alla förhållanden komma de att under nästkommande kampanj få inställa sin verksamhet, varigenom cirka 800,000 liter av ifrågavarande överskott än ytterligare avlastas från potatisodlarna.

Men Kungl. Maj:t har funnit — och enligt min mening med rätta — att det icke räcker med de sålunda redan vidtagna åtgärderna utan att man — om man icke vill riskera möjligheten av en ekonomisk katastrof i de bygder, varom det nu är tal — måste gå ett steg vidare och söka bereda marknad för åtminstone en väsentlig del av det återstående överskott, som, efter vad jag nu nämnde, fortfarande kommer att finnas kvar. Kungl. Maj:t har då, efter undersökning av olika utvägar, för att nå detta mål ansett sig böra av riksdagen begära en fullmakt att — därest potatisskörden innevarande år blir så pass stor, att denna omständighet i förening med de överskottslager, varom jag nyss talat, kan bringa odlarna i allvarliga svårigheter — få i lämplig utsträckning reservera marknaden för teknisk sprit jämväl för potatissprit. Då den föregående talaren talade om att hela den kvantitet av sprit, som nu från sulfittfabrikerna levereras för tekniskt och industriellt ändamål samt för hushållsbruk, skulle genom detta åt Kungl. Maj:t givna bemyndigande i stället överföras och reserveras för potatissprit, så har han nog icke rätt uppfattat den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten. Det är säkerligen icke meningen att sträcka sig så långt, utan syftet är att på ett rimligt och allt efter omständigheterna i höst förnuftigt sätt bereda möjlighet för potatisspriten att i en viss grad få konkurrera med sulfitspriten på det ifrågavarande området för teknisk sprit.

Jag vill vidare erinra den föregående talaren därom, att när han i sitt anförande på ett fullkomligt riktigt och i allo övertygande sätt framhållit den betydelse, som den svenska sulfitspritindustrin har haft och alltjämt har för vårt land, så finnes det nog ingen i denna kammare, som icke delar denna uppfattning och som icke önskar, att denna industri framdeles skall komma att arbeta under mera tryggade förhållanden än den under de senare åren gjort. Vi önska alla, att den skall komma i ett läge, där den skall kunna blomstra upp, finna anledning att investera nytt kapital och på det viset bli en framtidsindustri av växande betydelse såsom biindustri till det svenska skogsbruket. På den punkten är jag fullkomligt överens med den föregående talaren, och det måste vara angeläget att finna sådana regler för framtiden, att detta syfte kommer att uppnås. Vad är det emellertid Kungl. Maj:ts förslag innebär? Jo, det innebär att under en speciell nödtid som

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
den nuvarande för de sydsvenska odlarna av fabrikspotatis göra ett *tillfälligt* arrangemang, varigenom avsättning, som på grund av gällande lagstiftning hittills icke varit tillåten, beredes potatisspriten på marknaden för teknisk sprit, dock icke mer än som de senare under året inträdande förhållandena motivera och berättiga, samt vidare att samtidigt *kompensera* sulfitspritudustrien i dess berättigade intressen genom att bereda den möjlighet att i stället utöka sin tillverkning av sprit för motorändamål. Jag tror, att det är Kungl. Maj:ts mening — åtminstone har jag trott mig kunna utläsa det av den framlagda propositionen — att sulfitsprittfabrikerna vid prissättningen å den sulfitsprit, som skall gå till motorändamål, skola få en skälig och rimlig kompensation för den förlust de kunna komma att lida genom att en viss del av marknaden för teknisk sprit undandrages dem. Denna priskompensation är så mycket lättare att realisera, som meningen ju är att eventuellt, om så behöves, genom en lag om tvångsinblandning av sulfitspriten i bensinen bereda ökad avsättning för sulfitspriten till ett något högre pris än det, som för närvarande gäller här i landet. Genom att man på detta sätt överför en del av överskottslagret av potatissprit på marknaden för den tekniska spriten och i stället låter sulfitsprittfabrikerna få större avsättning av sprit för motorändamål till ett pris, som kompenserar dem för den förlust, de lida genom åtgärden, har Kungl. Maj:t på ett enligt min uppfattning riktigt sätt försökt att lösa ett f. n. mycket komplicerat och ganska kinkigt problem. Och att Kungl. Maj:t gjort detta i en situation som denna, motiveras fullt ut av det nödläge, som det stora potatisöverskottet åstadkommit i de sydsvenska bygderna, och behöver enligt min uppfattning på intet sätt prejudicera den slutliga lösningen av det problem, det här gäller, vilken lösning förberedes inom en därför särskilt tillsatt kommitté. Jag kan i detta sammanhang ej underlåta att såsom en anmärkning mera vid sidan säga, att den föregående talaren i sin iver att här lägga fram sina synpunkter åtminstone på en punkt väsentligen sköt över målet. Det var då han talade om den användning, som sulfitspriten för närvarande har såsom dricksprit. Jag får påpeka, att den frågan icke är aktuell i det *nuvarande* sammanhanget, ty Kungl. Maj:t föreslår nu ingen ändring i fråga om sulfitspriten användning för förtäringssändamål och denna gren av sulfitspriten avsättningsmöjligheter, som är den mest lukrativa för sulfitsprittfabrikerna skall fortfarande *tills vidare* bestå. De ekonomiska kalkyler, som den föregående talaren gjorde, voro för övrigt så till vida missvisande, som de voro grundade på uppfattningen, att hela marknaden för teknisk sprit skulle av Kungl. Maj:t genom det givna bemyndigandet reserveras för potatissprit, men detta är, som jag nyss anförde, icke riktigt. Därför voro också de miljonsiffror, med vilka den föregående talaren rörde sig, alldeles felaktiga. Och ingalunda är det heller så, att den prisstegring på teknisk sprit, som han i siffror angav skulle bli en följd av propositionen, behöver blir så stor som han angav, just av det skäl, som jag nyss nämnde. Då den ärade talaren till sist ej kunde komma till någon annan lösning av detta svåra problem än att bibehålla status quo med avseende å sulfitspriten avsättningsområden d. v. s. de för densamma reserverade marknaderna men att man kunde tänka sig möjligheten av ett kontant utbetalande av en eller annan miljon, ett utströende av guld över ifrågavarande jordbruksbygder i södra Sverige i syfte att därmed uppköpa en del av deras potatisöverskott, för att det sålunda uppköpta överskottet sedermera skulle förstöras — ja, så slutade han ju själv med ett erkännande, att den vägen kunde han dock icke rekommendera, men han hoppades, att någon »förnuftig användning» av detta potatisöverskott dock skulle kunna förefinnas. Ja, mina herrar, vartill användes potatis?

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)

Framförallt användes den till mat, men om hela den svenska konsumtionen är fylld — och den är så mycket mer fylld som riksdagen har avvisat åtgärder mot onödig import av utländsk potatis — då kan man väl icke driva potatisätandet längre än till den gräns, som konsumtionen sätter. Man kan väl icke heller driva brännvinsdrickandet till högre gräns än svenska folket konsumerar brännvin, och man kan väl slutligen ej begära, att dessa odlare i de sydsvenska bygderna skola mata ut potatis till kreaturen i större utsträckning än som motsvarar det antal kreatur de ha. Den ärade talaren har således icke angivit en enda förnuftig utväg att lösa denna fråga, då han avskurit andra möjligheter och naturligtvis även avskurit möjligheten att avkoppla sulfitspriten från marknaden för förtäringssprit. När vi befinna oss i ett sådant läge, tycker jag kort och gott, att Kungl. Maj:t valt den rätta vägen, och jag ber alltså för min del att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Stendahl: Herr förste vice talman! Det är alldeles riktigt, att man för närvarande här i landet ligger inne med ett överskott av förtäringbrännvin, på ungefär 6 miljoner liter. Men det förefaller mig, som om intet hinder finnes för att man balanserade detta överskott eller denna marginal, till dess att det kommer ett år, då produktionen av brännvin, framställt av potatis, på grund av skörde- eller andra förhållanden kommer att minska. Således kan man utgå från, förefaller det mig, att detta överskott på 6 miljoner liter skulle kunna få ligga såsom en assurans mot tillfälliga händelser, som skulle kunna inträffa och som alltid komma att inträffa inom en viss tidsperiod. På det sättet skulle man för nästa år, såvitt jag förstår, kunna från potatisbrännerierna köpa cirka 18 miljoner liter potatissprit utan att öka det överskott, som nu finnes.

Därtill kommer, som den siste talaren fullt riktigt framhöll, att genom åtgärder, som äro vidtagna under finansministerns egid, till potatisbrännerierna kommer att överföras vid detta års bränning, således i höst, en ytterligare kvantitet av cirka 3 miljoner liter, vilket förut icke kommit dem till del. Man skulle då vara uppe i 20 å 21 miljoner liter. Det förefaller mig, som om denna hjälp, som här är vidtagen till potatisodlarnas fromma, vilket, som jag nyss sade, betyder icke mindre än 3 miljoner liter, således bortåt 20 procents ökning mot vad de annars skulle få, ej är fy skam, eller något, varom man bara kan tycka: »Ja, det ha vi fått, och det är bra, men vi vilja ha mer.» Detta senare förefaller mig i viss grad som ett oresonligt resonemang.

Nu är det ett faktum, att så som detta förslag är lagt, skulle man för varje tusental kronor potatis, man köper för att bränna, på sätt som här är föreslaget, d. v. s. för att öka potatisbränningen, öka hushållskostnaden eller inköpspriset, vad man nu kallar det, på den brända spriten med 2.000 kronor. Fördyringen blir således jämnt det dubbla mot det belopp, som man använder för att köpa råvaran. Man kan ju ha olika uppfattning om vad som kan anses vara riktigt och ekonomiskt försvarbart, men jag för min del menar nu, att en dylik proportion är så pass orimlig, att det kan finnas fog för att ifrågasätta, huruvida man bör gå den vägen. Om det nu vore så, att man utan vidare, som den siste ärade talaren påpekade, skulle kunna överföra den kvantitet träsprit, som nu användes till teknisk sprit men som det är meningen att beröva industrien, till att användas som motorsprit, skulle man ju öka självförsörjningen av motorsprit med motsvarande kvantitet eller med en viss kvantitet minska importen av brännolja, och det kunde ju vara värt en slant. Men min uppfattning av läget är nog densamma som den förste ärade talaren här angav, nämligen att härför fordras en ny investering och en ny maskinell in-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
redning eller installation i viss grad, och dylika maskinella inredningar bruka icke kunna genomföras från i dag till i morgon, utan det tager i alla fall en viss minimitid. Enligt de uppgifter, jag fått, sammanfaller det fullständigt med den tid, som angavs av den förste ärade talaren, nämligen nio månader, och då blir faktiskt, såvitt jag förstår, konsekvensen av detta, att man tager från sulfittfabrikerna en viss kvantitet och lägger den över på potatisbrännerierna, men sulfittfabrikerna hinna ej under samma tid vidtaga den nyinstallation, som behöves för att av den, om jag så får uttrycka mig, refuserade kvantiteten sulfitsprit göra motorsprit.

Om det är så, ett sätt, som jag för övrigt tycker är synnerligen önskvärt, nämligen att man vill göra ett offer för att öka produktionen av motorsprit, och om man därvidlag vill ha en svensk industri att investera en eller ett flertal miljoner för att göra en dylik motorspritindustri möjlig, förefaller det mig, att den smekning, som man här börjar med att ge den, nämligen att beröva den möjligheten att detta är fortsätta en tillverkning, som den faktiskt med statsmakternas medgivande fått lov att driva, så är det ett synnerligen egendomligt sätt att stimulera en industri till att vidtaga nya kapitalinvesteringar och hjälpa till att få fram en produktion, som vi allesammans nog anse ur statsintressets synpunkt vara önskvärd. Det förefaller mig, att det skall vara egendomliga industriidkare, som efter en sådan behandling verkligen skulle känna sig särskilt förpliktade eller stimulerade till att vid lämpligt tillfälle bli utsatta för mera av den sortens vänligheter, som det här är fråga om.

Jag skulle ytterligare vilja säga, att till hösten så väntas ju ett kommittébetänkande. Jag kan ju icke veta vad det kommittébetänkandet kommer att innehålla, men det skulle förvåna mig mycket, om det ej skulle fortsätta på den väg, som här av kommitténs ärade ordförande har angivits, nämligen en överflyttning av brännvinsbränningen från vissa andra råprodukter, d. v. s. melass och jäst, varigenom den kvantitet, som då skulle komma potatisodlarna, respektive potatisbrännerierna tillgodo, skulle kunna ökas med ytterligare 3 å 4 miljoner liter.

Allt detta sammantaget gör, att det förefaller mig, som om denna hast, som är resultatet av den kungl. propositionen, vore något mera brådstörtad än vad nöden kräver. Därför förefaller det mig, att man skulle kunna vänta och nöja sig med vad som redan vidtagits, vilket, som jag nyss sade, icke är småsaker, till hjälp för de betryckta potatisodlarna, och se tiden an till början av nästa års riksdag, då vi med all säkerhet kunna vänta en kungl. proposition, som skulle reda upp eller åtminstone komma med förslag att reda upp vissa här berörda förhållanden.

Jag har tidigare berört, att så som detta förslag är lagt, betyder det faktiskt ekonomiskt, att för varje tusen kronor man köper potatis, såsom råvara för att bränna brännvin, blir merkostnaden för den sprit, som skall försäljas, 2 000 kronor. Det finner jag i likhet med en föregående ärad talare icke vara en ekonomisk politik att rekommendera, och jag skulle då betydligt hellre gå med på att votera 500 000 kronor, om det är det beloppet det är fråga om, för att köpa potatis av odlarna där nere och sedan lämna ut den i form av potatis, kött eller fläsk till nödlidande eller behövande personer i form av tilläggsransoner, så att det icke skulle trycka den övriga marknaden.

Herr förste vice talman! Jag tillåter mig instämma i den förste ärade talarens yrkande om avslag.

Herr **Örne**: Herr talman, mina herrar! De konsekvenser, som ett bifall till den här föreliggande propositionen kommer att medföra, därest vi skulle få en stor potatisskörd i år också, äro utvecklade av två föregående talare, och

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
jag skall icke så mycket uppehålla mig vid den saken. Herr Wohlin har på ett mycket värtaligt sätt utvecklat de stora svårigheter, för vilka potatisodlarna i södra Sverige ha råkat ut, tack vare den stora skörden. Emellertid förhåller det sig väl på det sättet, att på den normala spritkvantitet, som tillverkas, har icke den årliga tillgången på potatis åstadkommit någon starkare pristryckande verkan, förmodar jag. Det skulle vara intressant att få reda på det från auktoritativt håll. Är det så, att den normala kvantiteten framställt brännvin av vin- och spritcentralen betalas lägre på grund av den stora skörden, är det naturligtvis en svårighet. Men om man köper denna normala kvantitet och betalar den med samma pris som förut, få ju visserligen odlarna bara sälja sin vanliga kvantitet potatis, men de få samma pris för den, och det överskott, de ha, blir ju ett rent tillskott, om de överhuvud få *något* betalt för detta överskott. Så synes det mig ligga till. Men det kan ju hända, att det råder helt andra lagar på detta område än som annars gälla inom affärsverksamheten. Det förefaller så av herr Wohlins anförande. Emellertid, om det nu råder ett nödläge, är jag principiellt ej emot att man räcker de nödlidande en hand. Det kommer jag att visa genom att rösta för de åtgärder, regeringen har föreslagit beträffande de arbetslösa. Om det vid en undersökning visar sig, att det råder ett verkligt nödläge här på grund av en sådan fruktansvärd naturhändelse som att potatisskörden har växt till 2,200,000 ton, så borde man väl undersöka det och hjälpa odlarna en smula. I stället har man nu gjort denna underbara kringgående rörelse, som är skildrad här.

Denna sak har emellertid en sida, som jag icke riktigt hörde, om de föregående talarna påpekade. Det är ju på det sättet, om jag inte har gjort mig skyldig till ett stort misstag, att det fortfarande ej betalas någon bränsleskatt från automobilägarna för spriten; den är skattefri. På varje liter sulfitsprit, som överföres till motorbränsle, förlorar således vårt vägväsen 10 öre. På 5 miljoner liter förlorar det $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Jag kan icke undgå att framställa en idé, som förefaller mig vara ungefär likvärdig med den, som tagit sig uttryck här. Som vi veta, är det f. n. en ytterst svår situation för vår stenindustri. Om man nu skulle lösa stenindustriens svårigheter efter samma riktlinjer, som man tänkt sig att lösa potatisfrågan, så skulle man förbjuda användandet av annat vägmateriel än sten. Därav skulle följa, att asfaltindustrien och de, som där äro sysselsatta, skulle komma att lida skada. Det kunde man ju klara lekande och lätt genom att föreskriva, att alla, som nu ha plåttak, skulle riva av dessa och lägga asfalt på taken i stället. Då säger man: »Men det vore väl alldeles ofantligt svårt, ty det skulle ju bli en kostnad för husägarna, och så skulle plåtslagarna bli arbetslösa.» Ja, men då kunde man ålägga husägarna att sedan lägga på nya plåttak, så finge plåtslagarna arbete. Därefter kunde man föreskriva, att hyresgästerna för att hålla husägarna skadeslösa skulle betala högre hyra. På detta svaras då, att det ha de icke råd till i en massa fall; de behöva tvärtom hyreslindring. Men då finns det samma tillflykt som här, d. v. s. man säger: »Tag av automobilskattemedlen och betala till hyresgästerna, så att de orka betala den ökade hyran!»

Det är precis den nu framförda idén, som ligger bakom det diskuterade förslaget. Jag var litet ängslig för att lägga fram den, ty det kunde ju finnas någon, som tog den på allvar och till nästa riksdag väckte en motion därom. Och så kunde något parti göra till villkor för beviljande av den tidens arbetslöshetsanslag att också få igenom något, som, även om det icke är exakt likt det, som jag skildrat, dock vore något, som pekade i samma riktning.

Nu är det ju på det sättet, att här i landet har vuxit upp en ganska avsevärd teknisk industri, som arbetar med sulfitsprit. Denna tekniska industri

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
mår ganska bra, därför att man här har att göra med en tillverkning, som icke är underkastad några stora variationer i fråga om tillverkningsvillkoren, utan råvaran kan hållas i ungefär samma pris år efter år, och tillgången kan hållas ganska jämn. Råvaran är ju av förträfflig kvalitet, när det gäller dessa tekniska saker. Industrien har, tror jag, fyra-, fem- kanske sexdubblats under den tid, som förflutit sedan man upptog denna tillverkning på grundval av sulfitspriten. Därigenom äro sysselsatta en mängd arbetare, och man har slagit ut konkurrensen från utlandet i mycket stor utsträckning. I sitt utlåtande över denna industri säger kommerskollegium: »Den största olägenhet, som skulle bliva en följd av den ovannämnda planens genomförande, skulle uppenbarligen ligga i den desorganisation, som densamma i viss mån skulle medföra i handeln med skattefri sprit för tekniska och hushållsändamål, och den minskade förbrukning för sådana syften, som kan befaras bliva en följd av prishöjningen och ovissheten om prisläget.» Den närmast föregående ärade talaren har framhållit de direkta förlusterna. Jag vet ej, om han då räknade med förlusten på automobilskatten också — nej, det har han icke gjort, ser jag — och således bör den komma till här, och det beloppet blir beroende på hur stor kvantitet det blir. Den föregående talaren har emellertid uppvisat, att det är förenat med mycket stora förluster att gå denna väg, och då hade det väl varit det enklaste och det, som minst rubbar bestående förhållanden på det industriella området, att göra en undersökning i vad mån det var absolut oundgängligt att komma dessa potatisodlare i södra Sverige till hjälp. Jag tror, att man då hade kommit att stanna vid ett belopp, som varit väsentligt mycket mindre än det belopp, det allmänna här får offra, och dessutom hade man säkerligen kunnat bringa en mer effektiv och mer riktigt placerad hjälp än den man kommer att bringa på det sätt, man här har tänkt sig.

Ja, herr talman, jag står antecknad som reservant utan något yrkande. Det beror på att jag trodde, att jag skulle bli ensam och att det skulle vara fullständigt lönlöst att framställa något yrkande. Nu hör jag, att jag har åtminstone något litet understöd på denna punkt, och jag ber därför att få instämma med de övriga reservanterna och med de föregående talare, som hemställt om avslag.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Oavsett vilken inställning man har till denna fråga, ha vi väl alla varit ense och äro alla ense om att potatisodlingens upprätthållande här i landet är av synnerligen stor vikt. Det är nu så, att potatisodlingen är i viss mån anknuten till vissa industrier för tillverkning av sprit och stärkelse m. m. I de gamla tiderna, innan vi hade fått Vin- och spritcentralen och innan vi hade fått statligt omhändertagande av partihandeln och utminuteringsen av spritvaror, sköttes ju detta av tillverkarna själva och vissa grossister, som skötte det på det sättet, att under goda potatisår föll visserligen priset kanske i viss utsträckning, men de köpte i alla fall upp potatisen, så att tillverkningen under sådana år blev väsentligt större än under de år, då skörden blev mindre. Det var ju helt naturligt. Nu är det hela mera stelt, och det blir så, att under goda skördeår är det mycket svårt att få någon avsättning till rimligt pris för den stora potatisproduktionen. Vi ha sökt gå andra vägar för att reglera förhållandet, genom en tullsats för att begränsa importen vid vissa tillfällen, men riksdagen har icke gärna velat gå med på det, och det är tydligt, att man måste söka någon utväg för att få avsättning under vissa prekära förhållanden.

Nu är det ju så, som här har nämnts, att man har gått in för att försöka hålla tillbaka den utvidgning av tillverkningen av sprit, som äger rum i vissa andra industrier, nämligen vid pressjästtillverkningen, och man har också för-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
sökt åstadkomma en uppgörelse med dem, som ha tillverkat brännvin av sockerbeter, då ju dessa kunna finna annan lämplig användning.

Vad beträffar pressjästförbrukningen, har man tidigare haft den uppfattningen, att det var oundvikligt, att man skulle framställa ett visst kvantum brännvin för att få en lämplig produkt pressjäst, men det har ju visat sig genom tekniska experiment och på grund av utvecklingen, att man mycket väl kan nöja sig med att vid denna tillverkning uttaga en mindre kvantitet brännvin.

Nu är det inte fråga om att fatta något definitivt beslut här utan det är fråga om att lämna Kungl. Maj:t en fullmakt att reglera förhållandena, så att man skulle kunna få användning för jordbruksspriten vid den tekniska industrien och att man i stället skulle använda sulfitspriten till inblandning i bensin för motorbränsle. Det torde väl ändå vara en riktig väg, att man tänker sig att man på det sättet skall kunna få användning för inhemskt motorbränsle i betydligt större utsträckning än som för närvarande varit och hitills är förhållandet. I andra länder har man som bekant gått in för en tvångsinblandning av sprit i bensin sedan flera år tillbaka. Sålunda har man ju föreskrivit en betydligt större inblandning av inhemsk sprit i bensin i Tyskland, Frankrike och Italien. Vi böra väl även här tillgodogöra oss den inhemska tillverkningen.

Nu säger visserligen herr Örne, att om man skall gå in för att på detta sätt använda spriten, kan man inte taga ut den skattesats, som man nu tager ut, på den prisbilligare bensinen. Det är visserligen sant, och givetvis blir följden härav den, att man eventuellt på det sättet får något minskat skattebelopp att ställa till förfogande för vägväsendet, men det får man nog finna sig i. Jag tror, att om man ser denna sak i ett sammanhang, är det väl försvarligt, att man går till väga på detta sätt. Det är nämligen så, att vi på grund av vissa förhållanden under senare år ha haft en synnerligen riklig tillgång på automobilskattemedel, vilka ha använts för underhåll och nybyggnad av vägar, men jag tror, att vi litet var ha en känsla av att vägbyggandet här i landet under de senare åren kanske pågått i ett tempo, som skulle kunna anses fåla vid någon avmattnings, för den händelse andra intressen anses med rätta böra tillgodoses på den verksamhetens bekostnad.

Jag vill med detta komma till den slutsatsen, att jag tror, att det är viktigt, att man får avsättning för jordbrukets och skogarnas produkter på sådant sätt, att den därmed sysselsatta befolkningen kan förbli vid sina naturliga arbetsuppgifter, så att vi, vilket vi visserligen varit inne på tidigare, slippa anslå ytterligare en mångfald miljoner att användas till vägbyggande i brist på annan sysselsättning för arbetslösa som förut arbetat i skogs- och jordbrukshanteringen, men som, då dessa näringar av brist på medel icke kunnat behålla dem, i stället måst omhändertagas av det allmänna, som sysselsatt dem med att bygga vägar. Det vore ju väl, om man kunde ordna det så, att detta undvekes. Man har tvingats att använda vägbyggandet som en tillfällig anordning, men det är enligt min mening inte lyckligt att göra det till en konstant institution och att gå in för att öka i stället för att minska den. Jag tror tvärtom, att även om man varit tvungen att tillgripa den utvägen under rådande förhållanden, bör man inrikta sig på att föra de arbetslösa tillbaka till den näring, de en gång utövat. Även om man under vissa förhållanden, menar jag, skulle få någon minskning i dessa bensinskattemedel, tror jag, att man inte alltför mycket behöver dra sig för att gå in för den nu föreslagna åtgärden. Den går ju, som sagt, ut på att man skall kunna bibehålla potatisodlingen vid en viss utsträckning, så att man under goda skördeår dock skall finna användning för skörden utan att behöva realisera den till fullkomligt

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)

ruinerande priser såsom skett under detta år. Det är ju beklämmande, då man får bevittna, att det skickas prima matpotatis till konsumtionscentra, där potatisen betingar ett pris av 70—80 öre per hektoliter, vilket pris ett välorganiserat företag i Stockholm tillåtit sig att betala gamla leverantörer, som skickat potatis till företaget under många år. Jag har bevis på att så är förhållandet. Det är orimligt att begära, att man skall kunna få jordbruksprodukter till sådana priser. Vi få ju dock på detta område liksom på så många andra tänka tillbaka på de tider, då det sattes mera värde på att vi hade en inhemsk potatisodling i viss utsträckning, och vi äro inte alldeles säkra på att vi inte kunna komma i den situationen igen. Nog ha vi anledning på detta område liksom på alla andra, som gälla vår inhemska jordbruksproduktion, att vaka över att vi inte tränga ut den inhemska odlingen.

Jag tror sålunda, att det förslag, som här föreligger till första kammarens avgörande, är väl värt att beakta, och jag ber för min del att få yrka, att första kammaren ville bifalla utskottets hemställan.

Herr Velander: Herr förste vice talman! Jag känner mig uppfordrad till ett par korta repliker i anledning av vad herr Wohlin tillät sig anföra gentemot mig.

I inledningen till mitt anförande antydde jag något om sulfitspritens nuvarande användningsområden och i det sammanhanget sade jag också något om att den förekom till förtäringssändamål. Med utgångspunkt ifrån detta yttrade herr Wohlin, och det i en mycket förebrående ton, att jag sköt väsentligt över målet, då jag gjorde denna antydan beträffande förtäringsspriten, enär den kungl. propositionen inte tog på något sätt sikte på denna sprit. Jag har inte påstått eller ens antytt att så skulle vara fallet.

Herr Wohlin tillät sig vidare, för att ställa mitt anförande i en, som han förmodligen avsåg, synnerligen drastisk belysning, att tolka mitt uttalande om den ekonomiska konsekvensen för folkhushållet av här avsedda anordning, för den händelse densamma skulle komma att omfatta hela den spritkvantitet, som sulfitsprittfabrikerna nu leverera för tekniskt ändamål, så att jag rekommenderat förstöring av den av mig i sammanhang därmed angivna kvantiteten potatis 560,000 hektoliter. Jag sade dock mycket bestämt ifrån, att det givetvis inte var min mening att förorda något dylikt. Jag hade så mycket mindre anledning att göra det, som det, såvitt jag vet, trots att det många gånger tidigare förefunnits överskott på potatis, icke förekommit att potatis behövt förstöras.

Herr Wohlin förebrädde mig vidare, att jag inte kunnat anvisa någon förnuftig utväg att hjälpa potatisodlarna, ehuru jag inte funnit lämpligt att gå den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen. Jag erinrade dock om, att det pågår en utredning, där herr Wohlin själv är ordförande; och skulle det ha varit ganska förmätet av mig, om jag försökt anvisa en lösning av en fråga, som herr Wohlin håller på att utreda. Med den respekt, som jag hyser för herr Wohlin, skulle det aldrig falla mig in, även om en viss utväg syntes mig möjlig, att lämna honom några anvisningar i det hänseendet.

Herr Wohlin antydde, vad den här föreliggande frågan enligt hans uppfattning egentligen rör sig om, och det gjorde han på ett sätt, som jag finner vara i någon mån missvisande. Han sade, att här var det bara fråga om att bereda möjlighet eller tillfälle för potatisodlingen att konkurrera med sulfitspritindustrien. Det är dock inte fråga om någon konkurrens utan här tages sikte på att eventuellt avföra en viss kvantitet sulfitsprit från teknisk användning genom en direkt statsreglering och motsvarande kvantitets tillhandahållande av lantbruksbrännerierna. Vore det fråga om en konkurrens, så är det alldeles

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
klart, hur denna konkurrens skulle komma att utfalla. Det är säkerligen inte alldeles omotiverat, om jag tillåter mig säga, att lantbruksbrännerierna, även om de hade råvarorna fullständigt gratis, att de icke kostade brännerierna ett enda öre, dessa likväl inte skulle ha någon möjlighet att konkurrera med sulfitsprittfabrikerna ifråga om framställningen av teknisk sprit; jag står för detta uttalande.

Herr Wohlin yttrade, att jag i mitt anförande gjort gällande, att propositionen toge sikte på att hela den kvantitet sprit, som nu levererades för tekniskt ändamål av sulfitsprittfabrikerna, skulle ersättas av potatissprit. Det sade jag nu inte. Men när jag sökte antyda vissa beräkningsgrunder till klarläggande av de ekonomiska konsekvenserna för folkhushållet av en dylik anordning, tog jag sikte på hela angivna kvantiteten. Dessa beräkningsgrunder äga dock tillämpning, vare sig det gäller bortelimerandet av större eller mindre del av den av sulfitsprittfabrikerna levererade tekniska spriten.

Herr Wohlin antydde också, att jag intoge en föräldrad uppfattning i denna fråga, då jag bland annat åberopade 1918 års förordning angående handel med skattefri sprit. Jag anförde dock, att riksdagen därefter i olika sammanhang och vid upprepade tillfällen behandlat hithörande spörsmål, sista gången så sent som vid sistlidet års riksdag. Jag har ock i viss utsträckning gått igenom riksdagsstrycket för att utröna, vilken ståndpunkt som ifrån olika håll tidigare möjligen intagits i denna angelägenhet, utan att jag i något sammanhang funnit, att herr Wohlin intagit en ståndpunkt, sammanfallande med den, han här gjort gällande. De tiotusentals småbrukarna på sandjordarna i Kristianstads län, varom han talade, har han sålunda tidigare knappast uppmärksammat. Jag ömmar visserligen för dessa småbrukare, men det förefaller likväl, som om de inte uteslutande vore beroende av potatisodling, ty det är dock så, att i detta landets förmodligen förnämsta potatisodlingsdistrikt endast cirka 7 procent av åkerarealen användes för potatisodling.

Herr förste vice talman! Jag vidhåller mitt tidigare framställda yrkande.

Herr Frändén: Herr talman! Det är anmärkningsvärt hur ofta det i riksdagen förekommer, att det framföres krav på åtgärder, som direkt avse ekonomiska förmåner för förslagsställarna själva, och så är förhållandet beträffande den föreliggande frågan.

Några skånska bränneriägare framförde förra året en motion, vari det föreslogs inskränkning av sulfitsprittillverkningen och utökning av potatisbränningen. Vad har den motionen föranlett? Jo, den har föranlett en kungl. proposition, och nu ha vi här ett utskottsutlåtande, som i huvudsak tillfredsställer just fjolårsmotionärerna i den frågan. Det är lika anmärkningsvärt att finna, hur liten hänsyn det tages just ifrån det hållet till kraven från andra orter, från enskilda personer och från stora industriföretag, utan att det kan påvisas andra skäl, än att det skall vara till fördel för en del potatisodlare i norra delen av Kristianstads län att en utökning av potatisbränningen kom till stånd. Efter uppförandet av trämassefabriker, som kostat oerhört stora belopp, har det pågått ett rastlöst arbete för att försöka göra denna industri ekonomiskt bärande. Detta har, det vågar jag påstå, inte lyckats, förrän dessa företagare kunnat utfinna möjligheter att utnyttja avfallsprodukterna vid trämassetillverkningen. Jag sade, att det har skett efter stora uppoffringar från fabriksägarnas sida, men vår högtstående ingenjörsvetenskap har också bidragit till att sida vid sida med kapitalet åstadkomma det resultat, vartill man nu kommit. Denna industri har också hittills kunnat reda sig utan att behöva begära eller mottaga statsunderstöd. För uppförandet av alla dessa fabriker och deras dagliga drift kräves det ju massor av arbetskraft, vilka, om drif-

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)

ten nu skulle behöva inskränkas, givetvis skulle bli arbetslösa och öka de arbetslösas antal på detta område. Trots alla dessa förhållanden försöker man nu direkt att åtminstone delvis strypa till denna industris verksamhet. Det säges visserligen i den kungl. propositionen, att man skall gå försiktigt fram, men under alla förhållanden skulle ju sulfitspritindustrin bli beroende av potatisodlingen i det län, som jag nyss nämnde.

Man kan verkligen fråga sig, hur det kan vara möjligt, att ett sådant förslag kan komma fram och att det ställes anspråk på att det skall bifallas. Jag instämmer i vad den förste ärade talaren sade att det väl vore bättre om man kunde anslå ett belopp för att lösa in potatisen och, som herr Stendahl sade, dela ut den till fattigt folk, ty alltid förekommer det någonstans inom vårt avlånga land, att det blir missväxt på potatis, och det vore väl en lika hederlig användning av potatisen att dela ut den på det sättet som att bränna brännvin av den. Jag skulle nästan ha lust att fråga herr Bergman, som i mångt och mycket, men alldeles särskilt när det gäller spriten, är en förståndig karl, huruvida det inte vore lika hederligt att äta upp den potatisen som att bränna brännvin av den. Därigenom skulle ju i alla fall inte all annan industri, som är beroende av denna billiga tekniska sprit, behöva bli lidande och komma i det läget, att den för teknisk sprit skulle behöva betala dubbelt så mycket som nu. Man behövde då inte heller våldföra sig på en industri, som faktiskt åtminstone för stora delar av vårt land, är till så utomordentlig nytta och av så stor betydelse.

Av utskottsutlåtandet finner man, att utskottet inte har tagit den ringaste hänsyn till vare sig vad kontrollstyrelsen eller kommerskollegium har sagt; allt naturligtvis i avsikt att om möjligt trumfa igenom beslutet. Jag vågar säga, att det är ett alltför våldsamt tillvägagångssätt. Sulfitsprittillverkningen sker i direkt kombination med trävaruindustrin i vårt land, och för att kunna hålla denna igång behövs den här sulfitsprittillverkningen. Det är då märkvärdigt, att man just nu så livligt åtrår att komma denna näring till livs, samtidigt som man betalar ut miljoner till andra trävaruföretag, för att de skola kunna hålla sin drift igång. Det förefaller åtminstone mig, som om riksdagen efter närmare övervägande inte borde vara med om en slik manöver.

Det har sagts, att denna fråga skulle stå i samband med den uppgörelse, som här har skett mellan socialdemokraterna och bondeförbundarna, men i så fall må jag ju säga, att det skulle förvåna mig mycket, om bondeförbundarna och socialdemokraterna i hela Norrland med Gävleborgs och Värmlands län skulle vilja vara med om att stödja ett sådant förslag.

Det är alldeles klart, att detta förslag för skogsägarna kommer att ha stor inverkan beträffande priset på det virke, som de ha att sälja. Det kommer även att verka ofördelaktigt för industriidkarna, ty det måste gå ut över deras förmåga att avlöna sin personal, i fall man stryper till industrien, så att den knappast kan existera. Jag måste för min del säga, att det verkligen vore beklagligt, om man i dessa tider, då snart sagt alla ropa på statsunderstöd, fastän de trävaruindustrier, som ha dessa trämassefabriker, med all makt och med den största uppoffring såväl ekonomiskt som materiellt, ändå sökt hålla driften uppe, skulle försöka lägga hinder i vägen för dem. Herr Wohlin var ju inne på den tanken, att man skulle ge dem statsunderstöd för motorspriten, men jag tycker verkligen, att det är oklokt och att det talet nästan verkar som ett försök att locka ännu fler att begära statsunderstöd.

Herr talman! Då jag inte kan finna vare sig rim eller reson, som ett statsråd här yttrade sig härom dagen, i hela denna framställning, ber jag att få hemställa om bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Kvarnzelius*.

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfatbrännvin m. m. (Forts.)

Herr Nordborg: Herr talman! Denna kammare har i dag i enighetens tecken gjort sitt allra bästa för att slå ihjäl en industri till förmån för en annan näring. Strax efteråt kommer ett nytt förslag om att komma en annan industri till livs.

Jag skulle vilja föreslå, att man inte konsekvent går in för att söka komma *alla* industrier till livs för att endast hjälpa en enda näring, utan att man åtminstone borde inskränka sig till att taga varannan industri, som kommer på tapeten, upp till begrundande, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag talar ifrån denna plats, för att jag skall höras bättre av Norrlandsbänken.

Herr Frändén hade nog avfattat sitt anförande, innan han hört att meningen var att ge sulfatspritfabrikerna en kompensation för den förlust, som de komma att lida genom att en viss del av deras avsättning på marknaden för teknisk sprit i stället kommer att reserveras för potatisspriten. Denna kompensation består däri, att de i stället skola äga möjlighet att avsätta en ökad kvantitet sulfatsprit för motorbränsleändamål. Den kvantitet, som de avsätta för detta sistnämnda ändamål, skall betalas högre än den betalas för närvarande. På det sättet är det tänkt, att sulfatspritindustrien icke skall lida någon ekonomisk förlust genom hela det förslag, som nu föreligger — icke ett öres förlust. Slutresultatet blir, att den lättbentyl, som tack vare den ökade inblandningen av sulfatsprit i bensinen, kommer i marknaden, kanhända blir några öre dyrare, och det får i sin tur den konsekvens, som landshövding Nilsson för en stund sedan påpekade och som även påpekats från annat håll, nämligen, att det blir ett något minskat belopp till vägunderhåll. Men det är en obetydlig summa, som man i förevarande sammanhang knappast behöver tillmätta någon betydelse, särskilt när en så intresserad vägexpert, som landshövdingen i ett av våra större län, icke tycker att vägunderhållet skulle lida så stor skada genom en dylik mindre avbränning. Det är vad jag ville säga till den ärade talaren på Norrlandsbänken, vars oro för sulfatspritindustrien skulle ha varit berättigad, därest han icke hade förbi-sett, att det är meningen att giva samma industri den kompensation, varom jag nu talat.

Jag har icke någon anledning att ytterligare ingå på någon replikväxling med herr Velander, men jag vill bara säga, att när jag fortfarande från honom saknar varje anvisning på någon annan lösning av denna komplicerade fråga, vilken kunde tillgodose de sydsvenska jordbrukarna, än att han hänvisade till en pågående utredning, vars resultat komma inför riksdagen nästa år, under det att denna fråga måste lösas nu, för att Kungl. Maj:t skall ha fullmakt till hands redan i höst — ja, då finner jag, att herr Velander fortfarande har brustit i förmåga att ange någon annan lämplig lösning i stället för den här föreslagna.

Om herr Örnes utvecklingar kan jag i korthet säga, att de först och främst voro oklara och för mig i väsentliga delar obegripliga och vidare att icke heller han förmådde ge något som helst förslag angående en rimlig och resonlig lösning av samma sak.

Med avseende å herr Stendahl, som torde vara den av herrarna, som bäst känner detta spörsmåls olika sidor, får jag slutligen gentemot honom anförä, att det är väl ändå ganska äventyrligt att låta 6 miljoner liter potatisbrännvin ligga som något slags »assurans» för kommande år, ty assuransen, om vi skola använda det uttryckssättet, blir väl, för den händelse potatisskörden blir medelmåttig eller över medelmåttan, en ganska tyngande ballast, som man icke

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfatbrännvin m. m. (Forts.)

gärna kan balansera från år till år. Att man balanserar penningposter i böcker från år till år, känner man till, men att man balanserar miljoner liter brännvin från år till år, det är något för mig okänt ur assuranssynpunkt. Jag finner, att icke heller herr Stendahl kan angiva någon annan lösning än att Kungl. Maj:t skall ställa en halv miljon kronor till förfogande för inköp av fabrikspotatis att användas som »tilläggsranson till fattigt folk». Fabrikspotatisen är emellertid inte så lämplig för matändamål, varför jag tror, att den lösningen av frågan icke är mycket att reflektera på.

Jag ber, herr förste vice talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Bergman: Jag hade inte tänkt yttra mig, framför allt av den anledningen, att vi ha en föredragningslista, som efter denna punkt omfattar ungefär 50 ärenden, och vi komma inte härifrån förrän i morgon bittida, om vi skola fortsätta att diskutera på det långgrandiga sätt, som hittills varit fallet i denna enda fråga.

Jag skulle ej heller ha yttrat mig, om det icke hade varit på grund av den omständigheten, att herr Frändén särskilt interPELLERADE mig om min mening. Då jag alltså på visst sätt blev tvungen att begära ordet, vill jag även erinra om en omständighet som det ej behövs många sekunder att påvisa, och som icke saknar betydelse. I utskottets utlåtande får man en sammanfattad redogörelse för en promemoria, över vilken det har avgivits yttranden, som det står, av generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium och Sveriges bränneriätkareförening. Man får dock icke veta vad dessa sagt. Vi ha här haft tillfälle att höra vad generaltullstyrelsen har menat, och vad Sveriges bränneriätkareförening har sagt i saken, det kunna vi räkna ut. Särskilt intressant vore emellertid att få veta vad kontrollstyrelsen och kommerskollegium ha sagt. Jag har anledning att tro, att de ha haft en annan mening. Nu får man visserligen veta det, om man går till propositionen — där står det ju — men när man nu skall fatta beslut, ha nästan alla här icke någonting annat framför sig än utskottets utlåtande. Det vore önskvärt, icke blott i detta fall utan i andra fall också, att man åtminstone på en rad finge veta, i vilken riktning sakkunniga myndigheters uttalanden ha gått. Annars kan mången ha svårt att fatta ståndpunkt.

Emellertid får man veta (på sid. 3), att det pågår en utredning i denna sak av tillkallade motorbränslesakkunniga, vilkas utlåtande man snart har att förvänta. Då förefaller det väl som om det knappast skulle vara lämpligt att, innan detta utlåtande föreligger, fatta något föregripande beslut i saken.

Jag skulle, om jag hade deltagit i detta ärendes behandling inom bevillningsutskottet, vilket jag på grund av uppdrag i annat utskott var förhindrad att göra, troligtvis ha ställt mig på avslagsståndpunkten, och jag skall nu för min del be att få yrka bifall till reservationen. Därmed torde jag ha givit herr Frändén det besked han efterlyste.

Herr Hansén: Jag har i likhet med flertalet kamrater å Norrlandsbänken under de gångna åren dels som riksdagsman, dels i annan ställning varit med om långt gående åtgärder till stöd åt jordbruket, åtgärder, som jag fullt insett ha varit av den karaktären, att de direkt lagt bördor i motsvarande grad på Norrlands jordbrukare. Jag har gjort det likväl med gott samvete, därför att det alltid stått klart för mig, att man måste se näringslivets frågor i ett större sammanhang och göra klart för sig, att när den ena näringen lider, så drabbar det också den andra näringen, och om man lider i en landsända, så drabbar det också på ett eller annat sätt den andra landsändan. Detta innebär emellertid icke att jag i det hänseendet kan vara med hur långt som helst.

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)

Jag ber att få berätta en liten historia. Jag kom hem i fjol sommar. Då kommo till mig fem stycken beprövade, stadiga bönder från Norrbotten — två voro högermän, två bondeförbundare och en tillhörde mitt parti. Vet herrarna, vad de sade till mig? Jo, de ställde i korus denna fråga till mig: »Men hör nu riksdagsman, finns det inte något sätt att hjälpa jordbrukarna i södra Sverige, utan att vi skola bära bördan? Går det inte an att finna en form för stöd åt jordbruket, som inte endast ger oss ökade bördor?» Jag hade tyvärr intet annat svar att ge än att vi hade åtminstone funnit en sådan utväg, och det var stödlånen, som i särskilt hög grad kommo Norrlands småbrukare till godo. Det hade också tacksamt noterats av dem.

I dag föreligger här ett förslag till stöd åt potatisodlingen. Jag vill förklara för herrarna, att jag för min ringa del med nöje skulle vara med om stöd åt potatisodlarna. Jag missunnar inte potatisodlarna i någon del av landet att få bättre betalt. Men jag måste reagera mot att den form, som man här valt, skall gå ut över, inte småbrukarna i Norrland, men den norrländska industrien och därmed de norrländska arbetarna. I den mån — och det är väl syftet med denna stödåtgärd — som den leder till att potatispriset stiger, vill jag erinra om, att Norrland är en stor kund för överskottet på potatis från de södra delarna av landet.

Jag vill också erinra om att i fjol förelågo starka krav på att lägga tull på sill. I dag fördyrades margarinet. Man frågar sig onekligen: är det rimligt i denna tid att bara fördyra den dagliga kosten för de allra fattigaste?

Den form för hjälp åt potatisodlingen, som här föreslås, skapar oro inom den industri, som det här är fråga om, och denna oro kan få rätt betänkliga följder. Jag har visserligen inte förbisett vad som här upplysts under debatten, att dessa industriföretag bliva tillförsäkrade samma priser för sulfitspriten under den tid, som denna eventuella förordning skall gälla, men jag vill erinra om, att inom denna industri har i många år rätt oro, därför att riksdagen icke har givit garanti för tullfrihet för en tillräcklig tid framåt. Av den anledningen har denna industri inte kunnat gå in för en vidgad drift på detta område, och därigenom nyttiggöra en avfallsprodukt, som annars går till spillo. Tro herrarna, att ett beslut i enlighet med utskottets förslag stärker dessa industriföretag i deras föresats att utvidga sin tillverkning? Jag tror det inte.

Jag måste för min del säga: stöd gärna potatisodlingen, men stöd den på ett sätt, som inte gör skada i dubbel måtto på annat håll!

Jag tillåter mig, herr talman, att instämma i avslagsyrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Carl Carlsson, Bjurström, Bäckström* och *Sandström*.

Herr Frändén: Herr Wohlin sade, att jag hade antagligen avfattat mitt anförande, innan jag blivit varse, att det skulle ges någon compensation till dessa sulfitsprittfabriker. Jag vill säga, att jag är emot allt statsunderstöd, för såvitt det inte är den enda möjligheten och rent av nödvändigt, och i detta fall är det ju ingenting annat än ett statsunderstöd, som det är fråga om, herr Wohlin, fastän herr Wohlin, som är en gentil man, kallade det för compensation. Det är ett statsunderstöd, som skall tagas från automobilskatte-medlen. De behövas minsann, där de skola vara, och de skola inte schackras bort på detta vis. Nu skulle dessa sulfitsprittfabriker få sälja sin motorsprit till inblandning, men det vet ju herr Wohlin, att det har pågått i många år. Det är således intet nytt att komma och tjusa till dem med, eftersom det är något, som förekommer redan nu.

Jag vill säga som herr Hansén, att vi norrlänningar — åtminstone jag —

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfatbrännvin m. m. (Forts.)
ha samvetsgrant röstat för bifall till alla de krav på förbättringar å jordbrukets område, som ha kommit från Skåne och trakterna därnere. Det ha vi gjort under alla år, men jag tycker verkligen, att herrarna nu gå för långt. Ni ha blivit bortskämda. Ni kräva här fullkomligt orättfärdiga saker, när ni komma och vilja ta bort denna industri och möjligheterna för skogsbefolkningen att kunna få avsätta sitt virke och möjligheterna för arbetarna inom denna industri att få en draglig utkomst. Jag menar, att det är inte rätt att gå till väga på det sättet.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet **Wigforss**: Det är beklagligt, att jag skall behöva upprepa vad som så många gånger förut har blivit sagt, men när denna diskussion väsentligen tycks utveckla sig till att bli en diskussion mellan norrlänningar och potatisodlare i södra Sverige, är det nog nödvändigt att upprepa, att det är inte meningen att på något sätt skada den norrländska sulfatindustrien. Den andra delen av diskussionen förstår jag mycket väl, därför att detta är en kostsam form av hjälp åt potatisodlarna. Det kan ingen förneka, som har satt sig in i frågan. Jag kan endast försäkra, att den fullmakt, som Kungl. Maj:t i detta fall skulle få, skall brukas med sådan försiktighet, att det inte kan bli tal om att den skall missbrukas.

Att man emellertid från den norrländska sulfatindustriens sida kan komma och säga, att man inte vill ha statsunderstöd, när den faktiskt lever på att slippa betala en skatt av 10 öre — d. v. s. en direkt subvention, som alla förbrukare av motorbränsle betala till denna sulfatindustri — och ytterligare kan säga, att eftersom man är motståndare till allt understöd, vill man inte giva potatisodlarna denna hjälp, så förefaller mig detta resonemang ganska orimligt, så mycket mera som utskottet uttryckligen har skrivit — och det är kanske något, som är en smula riskabelt — att sulfatindustrien skall få den kompensation, som består däri, att lika mycket, som den får avstå av teknisk sprit, skall den utan vidare få sälja till motorbränsle till samma pris, som den skulle få, om den sålde till teknisk sprit. Därjämte skriver nu utskottet, att Kungl. Maj:t skall se till, om inte sulfatindustrien dessutom i ännu större utsträckning än förut kan få avsättning för sin sulfatsprit.

Om jag rätt kan förstå detta uttalande om användningen av denna fullmakt — såsom utskottet åtminstone här antyder, att den skulle användas — kommer detta att leda till bättre förhållanden för sulfatindustrien än som skulle ha varit fallet, om inte detta utskottsutlåtande blir antaget.

Man kan sålunda ha delade meningar om den andra delen av diskussionen, men man kan inte gå emot detta utlåtande på grund av den diskussion, som nu har förts rörande Norrlandsintressena.

Herr **Stendahl**: Med anledning av herr statsrådets upplysningar undrar jag ändå, om en kompensation, genomförd på det sätt, som herr statsrådet, såvitt jag förstod, med fullt fog ansåg vara avsett i utskottets utlåtande, är genomförbar på den tid, som fullmaktslagen skall gälla. Jag har för min del tillåtit mig betvivla, att så är fallet.

Herr Bergman begärde en upplysning om vad kontrollstyrelsen respektive kommerskollegium hade sagt i detta fall. Kontrollstyrelsen avstyrker bifall till den kungl. propositionen på det allra bestämdaste, och kommerskollegium säger varken det ena eller det andra, men en sak är säker, att det icke tillstyrker.

Sedan bara en replik till min högt ärade ordförande i sakkunnigkommittén. Om han hade varit köpman, hade han aldrig i livet givit mig den repliken,

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
som han gav, ty i köpenskap gäller som en av de allra enklaste grundreglerna, att när det är dålig tillgång med ty åtföljande höga priser, köper man så litet som möjligt, och när det är riklig tillgång och därmed följande jämförelsevis skäliga, rimliga eller låga priser, köper man jämförelsevis mycket, och så låter man de goda åren balansera över, hållande en rimlig marginal för att möta de svåra tiderna.

Det är just precis den metoden, som jag här tillåtit mig framhålla såsom den lämpliga och som ett förståndigt sätt att hjälpa dessa, som nu påstå sig sitta i en svår ställning och behöva hjälp. Det är att göra det, enligt mitt sätt att se, på ett förståndigt och ekonomiskt sätt, och ur den synpunkten förefaller det mig, som om jag på ett mera praktiskt sätt ömmar för dem än vad herr Wohlin gör.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Det är ingen konst för herr Stendahl att vara köpman i egenskap av ledamot av Vin- och spritcentralen, då man köper upp brännvin efter fastställt pris, som prissättningskommittén sätter, och då ingen annan får köpa upp sprit i detta land. Då köper man vad man behöver, och ett kommande år kan det hända, att prissättningen på grund av minskad tillgång på råvara blir ett par öre högre, men detta slipper det affärsdrivande verket att betala. Det får i stället den konsumerande allmänheten betala.

I gamla tider var det så, att det fanns privata uppköpare av brännvin, och när det blev god tillgång på råvara, brändes det mera brännvin. Dessa uppköpare köpte då upp brännvin och lagrade det i spekulationssyfte. Sedan, ett eller annat år efteråt, när det blev minskad tillgång på råvara, och det således brändes mindre brännvin, släpptes det lagrade brännvinet ut, och på det sättet fick man en reglering till stånd. Så går det emellertid inte till för närvarande utan nu, när det är ett statsföretag, som tagit hand om uppköpen, kan det hända, att det varierar med en eller annan miljon liter. Ett statsföretag har inte den smidighet, som behövs, för att få rimlig avsättning av produkterna under vissa förhållanden, och det är detta, som detta förslag nu vill försöka att reglera. Man vill ge ett direktiv eller en fullmakt till Kungl. Maj:t att ordna med dessa företag, så att de kunna använda spriten för andra ändamål och således under god tillgång få användning för densamma.

Jag tror inte, att man skall blåsa upp den här frågan till något storpolitiskt spörsmål, eller en uppgörelse mellan Norrland och södra Sverige, ty skulle vi börja en bokföringsmässig granskning därvidlag, undrar jag verkligen vilken landsända, som åtnjutit den största ekonomiska omsorgen från statsmakternas sida. Jag tror inte, att det är någon anledning att försöka gå in på några djupare kalkyler, men jag tror säkerligen, att vi i södra Sverige skulle komma att stanna i ett utomordentligt gott läge.

Här sade en ärad talare på Göteborgsbanken, att man sökt tidigare i dag att slå ihjäl en näring, och nu skall man försöka slå ihjäl en till. Jag förstår inte, var man får sådana argument ifrån. Jag tycker, att man skall försöka hålla reda på, vad man säger även efter middagen, när man kommer hit till kammaren.

Det förefaller mig ändå, som om man vid detta tillfälle, när man just nu på kamrarnas bord har fått in förslagen om de stora uppoffringar, som statsmakterna få lov att göra för att rätta till arbetsförhållandena här i landet, borde bifalla nu ifrågavarande förslag, och jag vill påstå, mina herrar, att dessa grupper av medborgare, som vi här i viss mån skulle stödja genom en för statsmakterna mycket billig åtgärd, falla inte under den kategorien, att de kunna få arbetslöshetsunderstöd. De gå hemma på sina anspråkslösa jordar

Ang. begränsning av rätten att inköpa sulfitbrännvin m. m. (Forts.)
och torvor och försöka där försörja sig bäst de kunna. Om de skulle tränga sig på som industriarbetarna och kanske inte minst som arbetarna vid vissa storindustriella företag och under alla förhållanden begära att få sin utkomst, så tror jag, att vi skulle komma till utomordentligt stora belopp, och det lilla, som här föreslås till stöd, skulle då rentav försvinna av blygsamhet inför dessa stora belopp. Jag tror, att man även skall tänka något på detta. Det går inte an att ordna förhållandena här i landet på sådant sätt, att alla skola tränga sig fram omkring dessa statliga arbeten och statliga arbetstillfällen, som man försöker lägga upp. Man får försöka ordna det så, att befolkningen kan bibehållas i sina naturliga näringar och arbeten.

Det står uttryckligen sagt i utskottets utlåtande, att ett bifall till detta förslag förutsätter uppenbarligen, att sulfitspriten tillförsäkras en ökad avsättning till motorbränsle och till samma fördelaktiga priser, som den för närvarande betingar.

Jag tror, att om man skulle låta potatisbrännvinet fritt få konkurrera med övrigt brännvin, som tillverkas här i landet för det ena eller andra ändamålet, skulle potatisbrännvinet stå sig mycket väl och inte behöva någon omsorg från det allmännas sida.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herrar Lithander och Velanders vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velanders* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herrar Lithander och Velanders vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ersätt-
ning åt ut-
skottsekrete-
raren E. A.
Westling.

Föredrogs ånyo sammansatta banko- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare.

I detta memorial hade utskottet anfört bland annat:

»Hos utskottet hava varit anställda såsom sekreterare bankoutskottets sekreterare, förste kanslisekreteraren i finansdepartementet E. A. Westling, och såsom vaktmästare bankoutskottets vaktmästare.

Sedan utskottets arbete avslutats, begärde utskottet jämlikt 9 § i de av innevarande års riksdag antagna avlöningsbestämmelserna för personal hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m. kanslideputerades yttrande i fråga om ersättning åt utskottets personal, därvid utskottet för sekreteraren föreslog ett ersättningsbelopp av 300 kronor.

Med anledning härav hava kanslideputerade i skrivelse den 7 juni 1933 erinrat om, att riksdagens besparingskommitté i sitt den 20 december 1932 avgivna betänkande (sid. 21) i fråga om personal från ständigt utskott, som anlåtats av sammansatt utskott, uttalat att enligt kommitténs mening denna personal borde, där ej alldeles särskilda omständigheter till annat föranledde, vara skyldig att utan särskild gottgörelse tjänstgöra hos sammansatta utskott. Med hänsyn härtill finge kanslideputerade, som anslöte sig till detta besparingskommitténs uttalande och i ett likartat ärende vid innevarande riksdag hävdad en dylik uppfattning, avstyrka bifall till framställningen i fråga.

Utskottet, som på grund av arbetets omfattning och beskaffenhet finner särskild ersättning åt utskottets sekreterare vara påkallad, får hemställa, att riksdagen må anvisa såsom ersättning åt utskottets sekreterare, förste kanslisekreteraren i finansdepartementet E. A. Westling, ett belopp av 300 kronor.»

Herr von Geijer: Herr talman! Jag inser, huru betänkligt det är i ett ärende av så ringa ekonomisk räckvidd som detta att taga till orda vid denna sena timma, när föredragningslistan därjämte är så lång. Emellertid har denna fråga en principiell sida, och det är den anledningen, som gjort, att jag ber att få säga några ord.

Som herrarna hörde vid uppläsningen av klämman, gäller det här ett arvode på 300 kronor till sammansatta banko- och jordbruksutskottets sekreterare. Till denna funktion har det sammansatta utskottet utsett bankoutskottets sekreterare. Den besparingskommitté, som tillsattes under fjolåret, kom under sitt arbete att få sin uppmärksamhet fäst på den praxis, som ganska undantagslöst hade tillämpats, att sekreterare och även vaktmästare i sammansatta utskott för detta sitt arbete fått en särskild ersättning. I den delen yttrade kommittén, att enligt dess mening borde de ständiga utskottens personal, som anlåtats av sammansatt utskott, vara skyldig, där ej alldeles särskilda omständigheter till annat föranledde, att utan särskild gottgörelse tjänstgöra hos sammansatt utskott. Det är denna princip, som kanslideputerade, vilka blivit hörda i ifrågavarande ärende, omfattat som sin mening. Emellertid har utskottet, oaktat kanslideputerade avstyrkt dylik ersättning, gått in till riksdagen med begäran, att riksdagen måtte anslå beloppet ifråga.

Jag behöver inte här vidare utveckla de skäl, som ligga bakom besparingskommitténs och kanslideputerades principiellt uttalade mening. Jag hoppas emellertid att från det sammansatta utskottet få sådana upplysningar, att utskottet, genom att ånyo framkomma med ärendet, icke har avsett att på något sätt förneka riktigheten i den mening, som vunnit uttryck i besparingskommitténs nyss angivna principuttalande, till vilket kanslideputerade hänvisat, och att jag läst utskottets hemställan rätt, då jag fattat det

Ang. ersättning åt utskottssekreteraren E. A. Westling. (Forts.)

så, att utskottet i denna del velat ge uttryck åt, att sådana alldeles särskilda omständigheter, som besparingskommittén hänvisat till, i detta fall ha förelagat. De upplysningar i denna del, som lämnats av det sammansatta utskottet till kanslideputerade, vore kanske inte heller fullt klargörande. Ej heller innehåller sammansatta utskottets memorial nu någon vidare upplysning i den delen.

Skulle jag emellertid, herr talman, få sådan upplysning från utskottet, har jag för min del intet att erinra mot memorialet som sådant.

Herr Gustafsson, Karl: Herr förste vice talman! Jag skall villigt erkänna, att vi under brådskan i utskottet inte ha skrivit tillräckligt tydligt för att kunna ge den ärade föregående talaren en ordentlig uppfattning om vad vi här åsyftat. Jag får säga, att utskottet i dess helhet är i princip ense med honom därom, att man bör göra allt, som sig göra låter, inom utskotten för att tillse, att inte några extra utgifter behöva förekomma.

I detta fall förhåller det sig emellertid så, att vår sekreterare i bankoutskottet var så överhopad med arbete, att han måste utföra detta arbete även under kvällar och nätter. Vi ansågo, att detta egentligen inte var riktigt, och att det därför skulle kunna tolkas såsom alldeles särskilda omständigheter.

På grund därav har utskottet för sin del velat tillstyrka denna ersättning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Då den upplysning, jag begärt, nu blivit mig lämnad, upprepar jag, vad jag förut sagt, nämligen att under nu angivna förhållanden har jag icke något att erinra mot ett bifall till det föreliggande memorialet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av särskilda utskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av byggnader för statens bakteriologiska laboratorium jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 156, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, under punkterna IV, V och VII föreslagit riksdagen att

IV) besluta, att vid Restads sjukhus vid Vänersborg skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag utföras ny- och ombyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 395,500 kronor;

V) besluta, att vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett bostadshus för kvinnlig personal för en beräknad kostnad av högst 278,000 kronor; samt

*Anslag till
byggnads-
arbeten vid
sinnessjukhus
m. m.*

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)

VII) bland utgifter för kapitalökning, bilaga 1, under rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 7,442,800 kronor, att utgå av lånemedel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl under punkterna d), e) och g) hemställt,

att riksdagen måtte

d) besluta, att vid Restads sjukhus vid Vänersborg skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag utföras ny- och ombyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 395,500 kronor;

e) besluta, att vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett bostadshus för kvinnlig personal för en beräknad kostnad av högst 278,000 kronor; samt

g) till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 6,592,800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Sederholm*, *Wohlin*, *Nylander*, *Lindman*, *Nilsson* i Landeryd och *Linnér*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottets under punkterna d), e) och g) gjorda hemställan bort avfattas sålunda:

»att riksdagen må

d) avslå Kungl. Maj:ts förslag, att vid Restads sjukhus vid Vänersborg skola i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag utföras ny- och ombyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 395,500 kronor;

e) avslå Kungl. Maj:ts förslag, att vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett bostadshus för kvinnlig personal för en beräknad kostnad av högst 278,000 kronor;

g) till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 5,307,800 kronor.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: I detta knippe av utlåtanden från det särskilda utskottet ha till behandling framlagts de olika förslag i fråga om byggnader, som blivit till det särskilda utskottet remitterade. En granskning av detta knippe av byggnadsfrågor ger vid handen, att det särskilda utskottet i övervägande antal fall tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Visserligen har utskottet i åtskilliga avseenden gjort nedprutningar i de begärda anslagen, men utskottet har vid behandlingen och prövningen av dessa olika anslagsfrågor behandlat dessa fullkomligt statsutskottsmässigt, om jag så får uttrycka mig, d. v. s. de ha bedömts efter den angelägenhetsgrad, i vilken dessa byggnadsfrågor kunna anses befinna sig, och efter granskning av möjligheterna att få dessa byggnadsarbeten igångsatta har man försökt bedöma det behov av anslag, som bör ställas till förfogande under nästa budgetår.

Det är emellertid på några punkter, där utskottet vid sin granskning funnit, att det inte föreligger sådana skäl att man har kunnat bifalla Kungl. Maj:ts förslag. I det nu föredragna utlåtandet är det också åtskilliga reservanter, som ha uttalat betänksamhet mot vissa av i detta utlåtande upptagna punkter. Jag vill erinra om, att det är rätt så betydande belopp, som Kungl.

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)

Maj:t här begär. Kungl. Maj:ts framställningar röra sig i alla dessa utlå-tanden om sammanlagt 24 miljoner kronor.

De poster, som reservanterna i nu föredragna utlåtande inte ansett sig kunna biträda äro dels uppförandet av vissa byggnader å Restads sjukhus vid Vä-nersborg samt å Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn dels ett upökande av takten för färdigställandet av S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö samt Vipe-holms sjukhus i Lund. Vad beträffar Restads och Mariebergs sjukhus, lig-ger saken ju till på så sätt, att dessa sjukhusbyggnader ju rätteligen ligga litet längre fram i planen. Vid förfrågningar, som gjordes rörande nöd-vändigheten att igångsätta dessa arbeten, har det från vederbörande myndig-heter svarats, att de inte ligga i den angelägenhetsgrad, att man ej nu mycket väl kunde skjuta på dessa arbeten. Inom utskottet har yttrats, att de nog inte hade kommit fram nu, om det inte varit på grund av de ändrade signa-ler, som utgått. Man har ansett sig böra föra fram så mycket byggnadsar-beten som möjligt.

Vad beträffar sjukhusen vid Växjö och i Lund, förhåller det sig på det sättet, att på framställning av regeringen beslöts förra året, att färdigstäl-landet av dessa två stora sjukhusbyggen skulle ske i en något långsammare takt, och detta regeringens förslag godkändes enhälligt av förra årets riks-dag. I överensstämmelse med detta riksdagens beslut ha vederbörande myn-digheter äskat, för byggnadsföretaget i Växjö 825,000 kronor och för bygg-nadsföretaget i Lund 850,000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid nu före-slagit, att förra årets beslut skulle upphävas och att arbetstakten åter skulle ökas, och i det syftet äskat till vartdera av dessa båda byggnadsföretag $1\frac{1}{2}$ miljoner kronor, eller sålunda tillsammans 3 miljoner kronor. Utskottets majoritet har i sista stund nedsatt beloppet till 1,300,000 kronor för vart-dera företaget.

Jag håller före — och denna uppfattning delas av reservanterna — att den takt för arbetenas utförande, som förra året beslöts, bör man bibehålla. Vis-serligen säga ju vederbörande, att det blir någon fördyring av byggnadskost-naderna på grund därav, att administrationen utdrages ett år längre. Men detta gick riksdagen förra året in för och godkände, ty det sades då från Kungl. Maj:ts sida, att en viss fördyring kunde uppstå. Jag vill erinra om, att det dock blir en viss compensation för denna fördyring därigenom, att så mycket mindre belopp behöva ställas till förfogande. Man gör sålunda en räntevinst.

Det finns också en annan sak, som tillkommit och som talar för, att man inte nu beslutar sig för att ånyo öka arbetstakten i fråga om dessa företag. Som kammarens ledamöter ha sig bekant, utbröt byggnadsstrejk den 1 april i år, och den pågår fortfarande. Efter allt vad vi inom utskottet kunnat in-hämta, torde strejken sannolikt komma att bli mycket långvarig. Den kom-mer i lyckligaste fall att räcka till framemot jul, sålunda större delen av nästa budgetår. Utskottet har — det vill jag erinra om — i det nyss behand-lade utlåtandet nr 5 gjort ett principuttalande, där utskottet fullkomligt en-hälligt sagt ifrån, att innan enighet vunnits mellan parterna, böra några stör-re byggnadsföretag i byggnadsstyrelsens eller annan statsmyndighets egen regi icke igångsättas eller avsevärt utökas. Vad det nu gäller Marieberg och Restad så äro de nya byggnadsföretag, som skulle igångsättas, och vad beträff-ar S:t Sigfrids sjukhus och Vipeholms sjukhus, äro de företag, som man före-slår att avsevärt utöka. Det är sålunda med kännedom om utvecklingen av byggnadsstrejken sannolikt, att även om man skall besluta i överensstäm-melse med utskottets förslag, skulle arbetena icke kunna sättas i gång vid Restad och Marieberg eller utökas vid Växjö och i Lund.

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)

Alla skäl synas därför tala för, att man begränsar anslagsbeloppen till vad myndigheterna i fråga om sjukhusen vid Växjö och i Lund begärt, d. v. s. 825,000 kronor för sjukhuset i Växjö och 850,000 kronor för sjukhuset i Lund, och låter byggnadsarbetena löpa i den takt, som förra årets riksdag beslöt. Jag tror, att det ur arbetssynpunkt på dessa platser inte är så önskvärt, att man forcerar arbetet på det sättet, som i propositionen föreslås, ty sedan byggnaderna en gång färdigställt, måste ju samtliga de nu anställda arbetarna entledigas. Det kan vara ett skäl, som talar för, att man låter det gå i den takt, som det nu gör, så att åtminstone de nu befintliga arbetarna kunna få arbete.

Jag vill ju nämna, att man kan rikta vissa erinringar mot, att byggnadsstyrelsen under nu pågående strejk har arbetet i gång i sin egen regi. Jag kan passa på att sticka emellan med det meddelandet, att det förhåller sig på det sättet, att byggnadsstyrelsen har gjort upp med sina arbetare sålunda, att de få betalt med motsvarande belopp, som arbetsgivarna erbjudit byggnadsarbetarna vid förhandlingarnas början, med löften om att retroaktivt vid förhandlingarnas slut få skillnaden mellan detta belopp och det, som förhandlingarna kan ge till resultat. Jag har för min del inom utskottet riktat mig mycket skarpt emot detta förfarande, då ju därigenom ett visst handtag ges åt byggnadsarbetarna, när dessa i statens tjänst anställda arbetare ju slippa underhållas av fackföreningskassorna under strejken utan i stället kunna få sin arbetsutkomst och betala sina fackavgifter och sålunda i stället bidra till de andra, som äro i strejk. Härigenom bidra de även att förlänga strejken i viss mån. Att utskottet emellertid på den punkten inte gjort någon erinran beror därpå, att det var synnerligen önskvärt, att enighet vanns åtminstone därom, att man gjorde det uttalandet, som återfinnes i det nyss behandlade särskilda utskottets utlåtande nr 5, att inga nya arbeten sättas i gång eller hittillsvarande arbeten avsevärt utökas, innan förhandlingarna äro slutförda.

Här föreligger nu, vad både Restad och Marieberg beträffar, det förhållandet, att de inte ligga i den angelägenhetsgrad, att de behöva igångsättas. Det är nya företag. Visserligen kommer här att göras den invändningen, att man där skall skaffa ett antal vårdplatser till billigare pris än i statens stora sinnessjukhus, som byggas nu, men denna möjlighet står öppen även ett kommande år. Jag mötes också av den invändningen, att det är angeläget att forcera för att få ett så stort antal vårdplatser som möjligt. Denna invändning bemöter jag därmed, att på skilda håll i landet pågå mycket stora och betydande arbeten med sinnessjukhus, så att ett stort antal vårdplatser under den närmaste tiden under alla förhållanden kommer att färdigställas. Därför synes det mig inte vara särskilt trängande, att man bryter sönder den plan, som en gång är uppgjord, utan man bör följa densamma. Det statsfinansiella läget är också sådant, att det icke motiverar denna forcering eller denna utökning. Förra året var det också det statsfinansiella läget, som förmådde den dåvarande regeringen och riksdagen att förlänga arbetstiden, för att medelsdispositionerna inte skulle behöva bli för stora, och jag vågar påstå, att om det statsfinansiella läget förra året motiverade en förlängning av tiden, är det statsfinansiella läget nu icke bättre utan snarare sämre och motiverar sålunda icke, att man förkortar tiden och därmed ökar anslagsbelastningen. Jag gör denna erinran om det statsfinansiella läget jämväl under den erinran, att Kungl. Maj:t ju föreslår, att dessa företag skulle forceras genom lån med kort amorteringstid, för vilkas likviderande man måste taga upp en ganska skärpt arvskatt. Alla skäl synas mig därför tala för, att de nya av dessa företag, nämligen vid Restad och Marieberg, icke igångsättas och att arbe-

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)
tena vid sjukhusen vid Växjö och Vipeholm bibehållas i den förut beslutade arbetstakten.

I full överensstämmelse med vad jag nu anfört ber jag, herr förste talman, att på samtliga punkter, som reservationen avhandlar, få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen, såväl i fråga om dess motive-ringar som dess klämmar.

Herr Pauli: Jag skall inte taga så lång tid på mig för att bemöta den föregående talaren, detta så mycket mer, som han själv varit vänlig nog att i förväg anföra de invändningar, som kunna göras mot hans resonemang. Jag anser inte, att hans bemötande av dessa invändningar varit av den sakliga tyngd, att de skulle kunna övertyga kammaren om att reservanterna ha rätt.

Både de skäl, som tala för anskaffande av ett större antal vårdplatser vid dessa sinnessjukhus, och de skäl, som tala för ett snabbt igångsättande av arbetena och utvinnande av arbetstillfällen, äro så starka och vägande, att jag nöjer mig att med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré: Till vad som yttrades av den siste talaren, vill jag endast foga några ytterligare skäl för utskottets hemställan.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på en av de anstalter, där reservanterna velat försena bygget, nämligen Vipeholms sjukhus vid Lund, som är avsett för svårskötta, obildbara sinnesslöa. Det är av ett synnerligen trängande behov, att just denna anstalt snarast möjligt blir iordningställd och kan tagas i bruk. Det förhåller sig nämligen så, att de statsunderstödda sinnesslöanstalterna inte ha tillräckliga resurser att sköta dessa svårskötta, obildbara sinnesslöa. Därav blir följden, att kommunerna för närvarande få behålla dem å sina fattigvårdsanstalter. En utredning, som jag i egenskap av inspektör för sinnesslövården i riket verkställt, visar att årligen hemsändes från dessa anstalter sådana obildbara sinnesslöa, som äro alltför svårskötta. Åtskilliga tiotal ligga vidare anmälda till intagning, men mottagas inte, därför att de äro så svårskötta, att de nuvarande statsunderstödda anstalterna inte ha resurser att sköta dem. Det förhåller sig därför så, att det finns många kommuner landet runt, som vänta på, att denna anstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa, snarast möjligt skall bli iordningställd, och som med mycket stor ledsnad skulle mottaga underrättelsen, att reservanternas mening segtrat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Reservanterna göra invändningar på två punkter, nämligen med avseende å sjukhusen vid Restad och Marieberg.

Jag skall i denna fråga be att få yrka bifall till utskottets förslag. Om man emellertid skulle göra någon skillnad beträffande dessa bägge punkter — därest varje punkt blir behandlad för sig — vill jag framhålla, att behovet av byggnaden vid Mariebergs sjukhus (Kristinehamn) är allra mest behjärtansvärt. Vid Marieberg kan man nämligen utvinna 51 vårdplatser för en kostnad av 278,000 kronor. Vid Restad kan man enligt utskottsutredningen få 30 vårdplatser för en kostnad av närmare 400,000 kronor. Skall man sålunda göra någon åtskillnad på dessa båda sjukhus, bör givetvis Marieberg ha företräde, då detta kan i större utsträckning och samtidigt för mindre kostnad tillgodose behovet av vårdplatser på detta område, där överhuvud behovet är så trängande.

Jag ber således att få hemställa om bifall till utskottets förslag åtminstone

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)
i punkten om Marieberg, dock naturligtvis helst i fråga om bägge de omstridda punkterna.

Herr Nylander: Herr talman! Utöver vad herr J. B. Johansson anförde för reservanternas ståndpunkt, vill jag endast tillägga ett par ord.

Vad beträffar byggnadsarbetena vid Restad och Marieberg, så äro de angelägenheter, som framkommit i sista stund, så att de därför knappast kunna vara så förberedda, som man i vanliga fall vill för att kunna besluta i saken. Vi hava visserligen sett små skissritningar på dessa företag, men några definitiva byggnadsritningar, efter vilka arbetet skall utföras, finnas ännu inte. Med kännedom om den tid, som åtgår för att uppgöra sådana ritningar — vilken tid i alla händelser uppgivits till flera månader — kan man mycket väl beräkna, att något arbete knappast kan komma i gång i år, även om riksdagen beviljar anslag. Man kan inte sätta i gång ett sådant arbete mitt i vintern, och det kan sålunda hända, att det drar fram till nästa år, innan arbetet kommer i gång. Då ha reservanterna haft den synpunkten, att man skulle kunna använda dessa pengar på ett för arbetslöshetens lindrande bättre sätt än att binda dem i företag, som i alla händelser inte kunna komma i gång på rätt lång tid.

Beträffande S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och Vipeholmsanstalten i Lund är det ju klart framlagt av herr Johan Bernhard Johansson, huru riksdagen förra året beslutade en något långsammare arbetstakt. Det kan väl inte vara riktigt, att man nu, då dessa företag äro så att säga halvfärdiga, ökar arbetsstyrkan och arbetstakten. Vid ett ordentligt och riktigt skött byggnadsföretag brukar det vara så, att man undan för undan minskar arbetarstyrkan mot slutet av byggnadstiden, för att man inte skall stå inför det svåra problemet att sedan på en gång behöva säga upp en ökad arbetarstyrka.

Det är sålunda rent praktiska skäl, som tala för, att man här anslår de lägre belopp, som byggnadsstyrelsen i varje fall har begärt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Henriksson: Då jag är nära granne till Vipeholmsanstalten, skall jag be att få säga några ord om denna.

Jag kan inte yttra mig om, huruvida denna anstalt är av behovet påkallad. Om det funnes anledning tro, att det inom en nära framtid skulle bli lättare att skaffa penningar, t. ex. till nästa år, så skulle jag med nöje gå med reservanterna. Huruvida anstalten är behöfelig, kan jag, som sagt, inte yttra mig om. Men att det skulle bli lättare att skaffa pengar till nästa år, det har jag däremot mycket svårt att förstå. Den stora miljonrullning, som vi nu hålla på med under varje dag, kommer säkerligen att förorsaka, att vi till nästa år mera måste inrikta oss på att betala av de stora skulder, som vi under de senaste åren kommit i, än att göra sådana utgifter, som inte äro absolut nödvändiga för att vi skola kunna rädda landet och folket från ännu större olyckor. Jag är därför av den åsikten, att vi — medan vi ännu äro i gång med denna miljonrullning — få försöka skaffa medel till sådana företag, som inte kunna uppskjutas någon längre tid.

Vid Vipeholmsanstalten äro för närvarande alla byggnader under tak, dock med undantag för köksbyggnaden. Jag tror knappast, att det finns ett enda rum, som ännu är användbart inom hela detta stora byggnadskomplex. Det är klart, att en anstalt, den må vara stor eller liten, inte kan tagas i bruk, förrän köksinrättningen och värmeledningen äro färdiga. Det synes mig därför, som om byggnadsstyrelsen hade börjat i fel ända, ty hade köksinrättningen och värmeledningen varit med i den första byggnadsetappen, så hade man

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)

kunnat nöja sig med de två tredjedelarna, och då kunde det ha räckt med det av reservanterna föreslagna beloppet. Den delen av byggnaden hade då inom en nära tid kunnat tagas i anspråk, vilket nu inte blir förhållandet, om vi gå efter reservanternas förslag.

Det ligger redan 2,250,000 kronor nedlagda i dessa byggnader, som man inte har ett öres nytta av, förrän det hela blir färdigt. Om vi gå den väg, som reservanterna föreslå, kommer det förbrukade beloppet att bli något över 3 miljoner, utan att anstalten ändå kan tagas i användning på ganska lång tid framåt. Det är enligt min mening inte någon sparsamhet att gå den vägen.

Vad som också är egendomligt med denna anordning är, att byggnadsstyrelsen står som entreprenör för detta arbete. Om det är därför, att det är arbetslöshet inom byggnadsstyrelsen, så att de skola ha bättre användning för personalen, det kan jag inte yttra mig om, men om så är förhållandet, tror jag, att det varit riktigare att reducera denna personal till rimliga proportioner, så att den endast behöfde ägna sig åt det, som jag anser byggnadsstyrelsen verkligen skall vara till för. Jag har alltid tänkt mig, att byggnadsstyrelsen skulle vara till för att uppgöra ritningar, kostnadsförslag och arbetsbeskrifningar till statens byggnader samt se till, att arbetena bli utförda i enlighet med de föreliggande förslagen. Men här har det visat sig något helt annat. Jag kan inte undgå att ställa den frågan: vem skall kontrollera byggnadsstyrelsen i detta fall? Om statsrevisorerna skola ha det uppdraget, så är det min åsikt, att de få vara minst lika skickliga som den skickligaste i byggnadsstyrelsen, ty att kontrollera en husbyggnad och kostnaderna för densamma, därtill skall det vara en verkligt kompetent person. Om byggnadsstyrelsen fått felaktiga direktiv, anser jag, att riksdagen bör skriva så, att byggnadsstyrelsen får i uppdrag att endast utlysa entreprenader och se till, att arbetena bli ordentligt utförda. Då komma vi på den rätta vägen med byggnaderna, och jag är förvissad om, att om det ställts på det sättet och det tagits i förnuftiga etapper, så kunde man ha haft en hel del av anstalten färdig, och såvitt beräkningar och planer äro riktigt uppgjorda, hade det inte varit någon extra kostnad att bygga till vid behov. Då så icke skett skulle emellertid ännu större belopp ligga oförräntade, om man inte nu sökte göra det färdigt, och därför vore jag närmast böjd för att följa departementschefens åsikt, så att man finge det färdigt nu, medan vi rulla med miljonerna, men då det inte är någon möjlighet att komma fram med det yrkandet, anser jag att kammaren dock bör i detta fall gå in för utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Petrén**: Endast ett par ord i anledning av herr Nylanders yttrande. Det finns det skälet att återgå till den ursprungliga planen beträffande S:t Sigfrids sjukhus och Vipeholm, att totalkostnaden för vart och ett av dessa då blir 45,000 kronor mindre, vartill kommer, att skadeståndet till Lunds stad blir större efter den 1 juni 1934, så att om byggnaden försenas ett år, skall Lunds stad ha större skadestånd. Det blir alltså också därigenom en ökad utgift, om reservationen segar.

Beträffande de föreliggande förslagen till bostadshus vid ett par sinnessjukhus vill jag med avseende å Restads sjukhus framhålla, att där finnes sådan brist på personalbostäder, att t. o. m. ogift kvinnlig personal, en del av sköterskorna, bo utanför sinnessjukhuset. Var och en förstår väl, vilka olägenheter som förorsakas genom en sådan anordning, och detta visar ju, hur välbehöfligt det är, att även vid detta sinnessjukhus bostadshuset fortast möjligt kommer till stånd.

Anslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhus m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo särskilda utskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av tvättinrättning vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny ladugård m. m. vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande särskilda utskottets utlåtande nr 9, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till allmänna arbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Ang. tillbyggnad till lantmäteristyrelsens hus m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 27 januari 1933 dagtecknad proposition, nr 74, hade Kungl. Maj:t under punkten 1 föreslagit riksdagen att för tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m. för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av låne-medel, av 232,500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, för tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m. bevilja

Ang. tillbyggnad till lantmäteristyrelsens hus m. m. (Forts.)
ett belopp av 232,500 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *von Stockenström*, *Sederholm*, *Sam Larsson*, *Gustafson* i Domö, *Nyländer*, *Lindman*, *Nilsson* i Landeryd och *Lindmark* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr förste vice talman! Här komma vi till ett byggnadsföretag, där jag vid granskning funnit, att man inte bör tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. I den reservation, som är fogad vid detta betänkande och i vilken jag instämt, hemställes också, att framställningen i fråga icke måtte av riksdagen bifallas. Det gäller här lantmäteristyrelsens hus i Stockholm. En delegation från utskottet har avlagt besök på platsen för att taga del av förhållandena, och reservationen innehåller ju det viktigaste av vad som i denna sak kan sägas. Man har funnit, att bristen på tillräckliga lokaler för styrelsen är inte större, än att ett anstånd kan tills vidare medgivnas. Det förhåller sig på det sättet, att lantmäteristyrelsen har hyrt en våning i ett annat hus för 12,000 kronor om året, och hyresavtalet för denna våning utgår ej förr än den 1 okt. 1937. Det säges i propositionen, att man inte har någon säkerhet för, att med hänsyn till den rådande hyresbristen i Stockholm våningen kan uthyras, eller att den kan disponeras för annat statligt ändamål. Det förefaller därför, som om man borde kunna låta anstå med dessa arbeten till litet närmare den tid, då kontraktet om den förhyrda våningen utlöper, vilket, som jag nämnt, inte är förr än 1937.

Vidare kan det ju erinras om, att byggnadsstyrelsen, som haft att yttra sig i ärendet, har uttalat, att den i handlingarna omnämnda grundförstärkningen är visserligen önskvärd, men den är för närvarande ej oundgängligen påkallad. Det har förekommit vissa sättningar, ganska obetydliga — man räknar med $2\frac{1}{2}$ mm. om året. Dessa grundförstärkningsarbeten äro av den beskaffenhet, att de icke kunna utföras under eldningssäsongen, utan de måste utföras på sommaren. Nu är det som bekant icke möjligt att sätta i gång med dessa arbeten under innevarande sommar. Dels blir det ju ganska sent beslut i år av riksdagen, och dels pågår det byggnadsstrejk, vilken, som jag nyss nämnde, väntas räcka långt fram på hösten. På vintern kunna dessa grundförstärkningsarbeten icke utföras, utan de måste under alla förhållanden anstå till nästa sommar.

Det kan slutligen sägas, att organisationsnämnden, som också har granskat saken i sammanhang med den plan, den uppgjort över statens byggnadsverksamhet, upptagit detta arbete först under budgetåret 1934—1935.

Sammanställer man alltså dessa skäl: att det finns förhyrda lokaler, som icke kunna disponeras för annat ändamål, att grundförstärkningsarbetena måste utföras på sommaren och icke kunna utföras under innevarande sommar och att behovet av lokaler icke är så trängande, att inte byggandet kan uppskjutas, synes det reservanterna, att det föreligger all anledning att för denna gång avvisa detta förslag. Därmed är ju inte sagt, att man gjort det för alltid, utan det kan komma igen, men för närvarande synes det finnas fulla skäl för att icke bifalla denna hemställan, och därför, herr förste vice talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Det är naturligtvis mycket svårt att bevisa, att ett visst byggnadsarbete måste utföras just detta år och inte lika gärna kan

Ang. tillbyggnad till lantmäteristyrelsens hus m. m. (Forts.)
skjutas upp till ett följande. Jag tror emellertid, att flertalet i den delegation av utskottet, där herr J. B. Johansson och jag hade äran sitta och arbeta tillsammans, vid sitt besök i lantmäteristyrelsens gamla hus fingo ett ganska starkt intryck såväl av otillräckligheten av lokalerna som även av grundens bristfällighet. Vi skola komma ihåg, att detta hus härstammar ända från drottning Kristinas tid, och lantmäteristyrelsen har under hela denna tid varit inrymd i dessa lokaler. Det är ju inte svårt att förstå, att ett ämbetsverk under dessa århundraden måste ha utvidgat sig så pass, att det kan behöva ytterligare utrymmen, och som vi höra har sådant utrymme fått förhyras utanför denna byggnad.

Nu föreligger ett tillfredsställande tillbyggnadsförslag, som skulle lösgöra de förhyrda lokalerna. Herr Johansson invänder, att dessa lokaler skulle man inte från statens sida kunna få användning för. Jag vill då framhålla, att såväl byggnadsstyrelsen som departementschefen ha påpekat, att lokalreserven i staten tillhöriga byggnader är så ringa, att även det gamla kanslihuset fått i viss mån tagas i anspråk för tillfälliga utrymmesbehov och att, sedan detta rivits, man i avvaktan på det nya kanslihusets fullbordande kommer att ha en mycket knapp reserv av lokaler för statens räkning. Därför finns det inte den minsta risk, förklaras det här, för att inte den ifrågavarande förhyrda lägenheten skulle kunna utnyttjas för statliga ändamål.

Vad sedan beträffar grunden för detta gamla hus vid Kungsträdgården, så förhåller det sig så, att det är likadant med detta hus som med kejsarriket Japan. Det ligger på en sluttning, och det riskerar visserligen inte som kejsardömet Japan att halka ned i Stilla havet, som just på den platsen lär vara ovanligt djupt, utan det riskerar endast att halka ned i Kungsträdgården, men det kan vara ganska obehagligt det också. Detta beror på en sättning genom att den gamla trägrunden murknat bort. Vi fingo se ett stycke av en träbit, som var tagen från den pålade grunden, och jag kan försäkra, att något murknare än den träbiten kan man knappast leta upp. Så att nog får man säga, att det är en synnerligen dålig grund, som den mot Kungsträdgården vettande delen av huset vilar på.

Herr Johansson nämnde i litet föraktfull ton, att de sprickor, som konstaterats, voro endast $2\frac{1}{2}$ mm; men det står i propositionen $2\frac{1}{2}$ —3 mm. Herrarna skratta, när jag ger denna upplysning, men jag ber herrarna förhöra sig hos byggnadsstyrelsen, vad det vill säga även med sprickor på $\frac{1}{2}$ mm, när det gäller sprickor av denna natur. Man har sagt oss att sprickor på $2\frac{1}{2}$ —3 mm äro en mycket allvarlig historia. Nu vill jag naturligtvis inte försöka skrämma kammaren, så att ni tro, att lantmäteristyrelsens hus ramlar sönder, om vi inte genast reparera det. Men jag har velat framhålla, att man sannerligen inte är försvarad med att skjuta alltför länge på detta grundförstärkningsarbete, och när man är i tillfälle att utföra detta arbete i samband med en välbehövlig tillbyggnad, så förstår jag inte, varför man skulle uppskjuta det längre, i synnerhet som man kommer tillbaka till den ständigt för oss förhållande synpunkten, att därigenom ytterligare arbetstillfällen kunna tillgodogöras.

Jag ber alltså, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Då herr Pauli syntes göra gällande, att jag inte skulle ha lämnat fullt korrekta uppgifter beträffande det föreliggande hyresavtalet, ber jag att få läsa upp den passus i propositionen, som handlar om detta. Det heter där: »Med anledning av att hyresavtalet beträffande lokalerna i fastigheten nr 4 vid Västra Trädgårdsgatan utlöper först den 1 oktober 1937 framhåller byggnadsstyrelsen slutligen, att det med hän-

Ang. tillbyggnad till lantmäteristyrelsens hus m. m. (Forts.)

syn till läget å hyresmarknaden föreläge en viss risk att icke samma hyresbelopp skulle erhållas, därest lokalerna skulle uthyras i andra hand för den återstående hyrestiden.» Det är väl rätt så tydligt, att styrelsen hyser en viss tveksamhet rörande möjligheten att disponera de förhyrda lokalerna, och herr Pauli har inte kunnat bestrida, vad byggnadsstyrelsen framhåller beträffande tidpunkten för utförandet av de ifrågasatta tillbyggnads- och grundförstärkningsarbetena, därvid styrelsen säger: Ehuru några omedelbara åtgärder för verkställande av grundförstärkningen icke kunna anses vara oundgängligen påkallade etc., och på ett annat ställe, att förstärkningsarbetena delvis måste utföras under den tid, då uppvärmning av byggnaden icke vore behöfelig. Det föreligger således alla skäl för ett uppskov, och det blir ju här endast fråga om ett sådant.

Herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Jag tror, att det finns en synpunkt att lägga på denna fråga utöver dem, som redan anförts ifrån utskottsmajoritetens talesmän. Det är ingen, som bestrider, att det är nödvändigt att inom kort företaga en utbyggnad av lantmäteristyrelsens hus. Jag tror, att även minoriteten inom utskottet håller med om, att förhållandena för närvarande inom lantmäteristyrelsens arkivlokaler hota att bli fullkomligt olidliga och nära nog kommit att göra det omöjligt att utföra det arbete, som där bedrives, samtidigt som de nuvarande förhållandena där onödigt fördyra arbetet.

Nu sönderfaller, kan man säga, det anslag, som här är begärt, i två delar: en, som avser att för en kostnad av 127,000 kronor bygga ut lantmäteristyrelsens fastighet och få ökat lokalutrymme, och en, som avser att för en kostnad av 105,000 kronor göra nödvändiga grundförstärkningsarbeten. Inom parentes må nämnas, att då man talar om s. k. sprickor i grunden på 2 å 3 mm, är det att lägga märke till, att sprickorna ökas med 2 å 3 mm om året, så att de hota att anta ganska oroväckande proportioner.

Nu betalar man — och det är det, jag särskilt vill framhålla — för de lokaler, som lantmäteristyrelsen förhyr ute i staden, 12,000 kronor om året. Det är 10 procents ränta ungefär på den kostnad, 127,000 kronor, som erfordras för en sådan utbyggnad av lantmäteristyrelsens hus, att förhyrning kan undvikas. Det är således en god affär för staten att göra den utbyggnad, som Kungl. Maj:t föreslår. Det blir en förräntning med icke mindre än 10 procent på penningarna. Grundförstärkningsarbetena, som draga en kostnad av 105,000 kronor, måste under alla förhållanden göras förr eller senare, och det är ju mycket naturligt, att man gör dem i samband med den föreslagna tillbyggnaden.

Nu säga reservanterna, att man kan vänta ett år till med utbyggnaden, och naturligtvis kan man göra det, men jag förstår inte, vad det skulle tjäna till. Det finns ingen som helst anledning till ett uppskov. Lokalerna behövas, och staten gör, som jag redan sagt, en god affär genom att låta lantmäteristyrelsen få tillräckligt med lokaler i sitt eget hus.

Det invändes, att man inte har någon säkerhet för, att de lokaler, som lantmäteristyrelsen nu förhyr — och som äro förhyrda för statens räkning till år 1937 — skulle kunna användas för något annat ändamål av staten, och man pekar på ett uttalande av byggnadsstyrelsen, som är anført i propositionen, att det skulle föreligga en viss risk för, att man inte skulle få dessa lokaler uthyrda i andra hand. Jag har bett byggnadsstyrelsen på nytt yttra sig i den punkten, och byggnadsstyrelsen säger nu, att den lokalreserv, som staten för närvarande förfogar över, är väl knapp och består helt och hållet utav lokalerna i det gamla kanslihuset, som ju kommer att rivs, så snart bygg-

Ang. tillbyggnad till lantmäteristyrelsens hus m. m. (Forts.)
nadskonflikten är slut. I detta gamla kanslihus äro för närvarande femton rum disponerade för statens räkning och tagna i anspråk av kommittéer eller andra, som där arbeta för statens räkning.

Vidare säger byggnadsstyrelsen, att för en byrå i lantbruksstyrelsen behöves hyras 10 å 12 rum och att man sannolikt även behöver hyra rum för arbetsrådet. Det finns således ingen risk för, att inte staten skulle kunna fullt ut tillgodogöra sig de nu för lantmäteristyrelsens räkning förhyrda lokaler, som bli lediga för det fall, att riksdagen, som jag hoppas, bifaller utskottets hemställan om anslag för påbörjande av ombyggnad av lantmäteristyrelsens hus.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 49.

Punkterna 4—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande särskilda utskottets utlåtande nr 10, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till allmänna arbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till uppförande av en magasinsbyggnad för etnografiska museet i huvudsaklig överensstämmelse med av vetenskapsakademien i skrivelse den 27 augusti 1931 framlagt, av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 återgivet förslag å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 160,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herr *Pauli*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte till uppförande av en magasinsbyggnad för etnografiska museet i huvudsaklig överensstämmelse med av vetenskapsakademien i skrivelse den 27 augusti 1931 framlagt, av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1933 återgivet förslag för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 160,000 kronor.

Herr *Pauli*: Herr talman! Jag har i detta ärende tillåtit mig att teckna en reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall be att i korthet få utveckla, varför jag ansett, att detta förslag bör bifallas.

Frågan gäller etnografiska museet, vilket, som herrarna kanske veta, håller på att inredas i de gamla övergivna kasernerna på norra stranden av Djurgårdsbrunnsviken. Härtill har, som framgår av utskottets utlåtande, för budgetåret 1930/1931 anvisats 85,000 kronor och för budgetåret 1931/1932 230,000 kronor, men arbetet är ingalunda färdigt. Man har kommit så långt, att man har inrett en av kasernerna till visingslokal, men man har ännu inte fått den behövliga monterutrustningen. Dessutom har man inrett en del av kasernutrymmena till magasin. Nu visar emellertid — jag skall inte gå in på detaljer — professor Lindblom i sitt petitum, som finns i propositionen, att det är nödvändigt att för magasinsändamål inte bara använda de vindsutrymmen, som därför avsetts, utan även en ny byggnad. Och man har då tänkt sig den förnuftiga lösningen, att detta nya magasin inte skulle bli ett sådant, där man stoppar in dessa etnografika från främmande världsdelar på sådant sätt, att de äro otillgängliga inte bara för allmänheten utan även för dem, som önska studera dem. Dessa samlingar skulle i stället göras så pass tillgängliga, att forskare skulle kunna använda magasinet såsom en nödtorftig studielokal — ett slags »studiemagasin». Det är detta, som gjort, att det blivit något dyrare, än man ursprungligen hade tänkt sig.

Byggnadsstyrelsen har funnit denna omändring fullt motiverad, och den har också tillstyrkt ett tidigare iordningställande av denna magasinsbyggnad, vilket motiverats därmed, att den etnografiska avdelningens samlingar under senare år ökats i ett kraftigare tempo än man tidigare förutsåg. Byggnadsstyrelsen har alltså tillstyrkt både det tidigare byggandet och den något utvidgade formen för detsamma.

Nu skall jag säga precis som min vän herr J. B. Johansson sade nyss, när han talade för sin reservation på en annan punkt, att han visste på förhand, vilka invändningar som skulle komma att göras. Jag vet på förhand åtminstone en av herr J. B. Johanssons invändningar, därför att jag har hört den i utskottet. Det är den, att på kaserntomten bortan på Gärdet finns en gammal matsalslokal av trä, i vilken man har stoppat in en del samlingar, och herr J. B. Johansson tycks anse, att denna synnerligen eldfarliga och bristfälliga lokal kan vara försvarlig som magasineringslokal även en tid

*Anslag till
magasins-
byggnad för
etnografiska
museet.*

Anslag till magasinsbyggnad för etnografiska museet. (Forts.)
framåt. Jag har en alldeles motsatt uppfattning. Med hänsyn därtill, att dessa samlingar äro både dyrbara och i många fall fullkomligt unika, kan jag inte finna det vara förenligt med vare sig ekonomisk klokhet eller ansvarskänsla att tänka sig, att ett sådant trähus med sin bristfälliga beskaffenhet skulle få tolereras någon längre tid såsom magasineringslokal.

Jag har naturligtvis ingen förhoppning om att kunna omvända kammaren till mina synpunkter och till Kungl. Maj:ts, eftersom utskottet här lämnat mig ensam på skansen. Jag ber emellertid att få uttala den bestämda förhoppningen, att det uppskov, som utskottets avstyrkande och kammarens eventuella avslag innebär, inte skall utsträckas längre än som är strängt nödvändigt. Ty man kan inte stå till svars med att ha dessa saker förvarade på detta sätt, och det är inte heller riktigt, anser jag, att riksdagen, när den nu har gått in för att successivt göra dessa kaserner till ett hyggligt och användbart museum för etnografiska samlingar, på detta sätt gör ett avbrott och en paus i det hela.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Den siste ärade talaren yttrade i början av sitt anförande, att byggnadsstyrelsen hade funnit denna byggnadsfråga motiverad. Jag undrar, om det är någon, som, när en byggnadsfråga förelagts riksdagen, har sett, att inte byggnadsstyrelsen i stort sett har tillstyrkt densamma.

Här förhåller det sig dock så, att den delegation inom särskilda utskottet, som haft att pröva dessa byggnadsfrågor, har avlagt besök ute vid kasernerna och tagit lokalerna i betraktande. Där råder det förhållandet, att genom anslag på huvudtiteln i vanlig ordning ha pågått och pågå fortfarande restaureringsarbeten av ingalunda obetydliga delar av själva kasernerna. Dessa restaureringsarbeten pågå som sagt alltjämt. Det finns iordningställda utrymmen, som ännu inte på långt när äro utnyttjade, och det synes mig, som om den närmaste och viktigaste uppgiften vore den att placera museiföremålen i dessa iordningställda nyrestaurerade lokaler. Detta arbete pågår och betydande utrymmen stå ännu till förfogande.

Den byggnad, som det här är fråga om att uppföra, skulle uppföras på samma tomt, där den nu befintliga köksbyggnaden och regementsmatsalen stå. Denna byggnad skulle rivas och på dess tomt skulle i stället uppföras en ny magasinsbyggnad, dock så inrättad, att i denna nya magasinsbyggnad skulle föremålen kunna bli tillgängliga för studiesyften.

Nu förhåller det sig inte så, som herr Pauli sade, att denna byggnad är mycket bristfällig, utan jag skulle tvärtom anse, att denna byggnad är väl underhållen. Jag är inte ensam om detta omdöme, eftersom hela utskottet utom herr Pauli anser, att denna byggnad kan användas ännu en tid. Den är mycket väl underhållen, vad målningen beträffar, och även i övrigt, och det synes mig därför vara mycket opraktiskt och oekonomiskt att omedelbart riva ned en väl underhållen byggnad för att på samma tomt uppföra en ny byggnad för magasineringsändamål. Den nuvarande byggnaden användes för magasinering, visserligen inte på samma sätt, som för detta ändamål särskilt uppförda lokaler ge möjlighet till, men den användes dock som magasinsbyggnad och kan ännu några år användas för detta ändamål. Byggnaden kan sägas vara en övergångsbyggnad, där föremålen kunna vara placerade, tills de bli uppställda i de utställningslokaler, som enligt vad jag nyss sade ha iordningställts och hålla på att iordningställas i kasernerna.

Jag skall be, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till magasinsbyggnad för etnografiska museet. (Forts.)

Herr Pauli: Jag skall bara säga herr J. B. Johansson det, att jag har inte menat, att denna byggnad var så bristfällig i egenskap av matsalsbyggnad för de beväringar, som nu inte längre exercera därborta på Gärdet. I den egenskapen kunde den nog ha använts ännu ett par år framåt. Jag ansåg, att den var bristfällig i egenskap av museimagasin. Även den allra enklaste lada kan, om den är ordentligt timrad och målad, anses uppfylla alla rimliga anspråk såsom lada, men därför är det inte säkert att den uppfyller alla rimliga anspråk såsom ett betryggande förvaringsrum för dyrbara och lättantändliga föremål.

Det är endast den lilla skillnaden, som jag här velat framhålla.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

I en till riksdagen avlåten, den 3 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 83, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund i huvudsaklig överensstämmelse med ett av arkitekten Å. Noreen uppgjort förslag för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag att utgå av låne-medel av 400,000 kronor.

*Anslag till
byggnads-
arbeten vid
universitets-
biblioteket i
Lund.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Sigfrid Hansson, Björnsson, Sam Larsson, Lindström, Pauli, Forslund, Jansson* i Falun, *Lindqvist, Fast, Olsson* i Gävle, *Andersson* i Tungelsta och *Andersson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund i huvudsaklig överensstämmelse med ett av arkitekten Å. Noreen uppgjort förslag bevilja ett belopp av 400,000 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr Pauli: Herr talman! Vid denna punkt finns en reservation, som inte liksom den förra är undertecknad av en ensam utskottsledamot, utan av tolv av utskottets ledamöter. Det är alltså, som vi finna, endast lotten, som har avgjort, att den ståndpunkt, som framförts här i reservationen, inte blivit utskottets. Saken gäller, som vi se, om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund.

Jag vill erinra herrarna om, att vi i detta sammanhang också beviljat ett liknande anslag åt universitetsbiblioteket i Uppsala. Det skedde alldeles nyss under punkt 5. Visserligen beviljades inte hela den av Kungl. Maj:t begärda summan, men det var dock ett ganska stort belopp, som möjliggör igångsättandet av dessa högst behövliga tillbyggnadsarbeten. Nu är det inte den enkla

Anslag till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund. (Forts.) synpunkten, jag här vill driva, att när man ger pengar för universitetsändamål i Uppsala, skall man också ovillkorligen ge lika mycket till Lund, utan jag har den synnerligen sakliga grunden att bygga på, att både Uppsala och Lunds universitetsbibliotek ha sina lokaler i det allra närmaste fullstoppade med litteratur och tidskrifter och ha dessutom ont om läsutrymmen. Framför allt är det själva förvaringsutrymmena, som äro i det närmaste slut. Då därjämte båda dessa bibliotek få tillförsel av vetenskaplig litteratur i samma proportioner, är det alldeles tydligt, att en utvidgning, som behövs på det ena hållet, också behövs på det andra hållet. Det är alltså inte här fråga om den enkla satsen »giv åt Stål en penning även», utan det är på fullt sakliga skäl, som detta förslag har framlagts.

Nu skall jag inte här diskutera själva byggnadsförslaget. Jag vill blott nämna att det består i, att man på baksidan av universitetsbiblioteket i Lund reser upp en magasinsbyggnad, som har gjorts relativt smal för att skona det vackra trädbeståndet på den gamla Helgonabacken. Man har tänkt sig att i framtiden kunna bygga på uppåt och därigenom på ett praktiskt sätt kunna vinna ökade utrymmen. Det kan kanske invändas, att man därigenom bygger upp ett slags skyskrapa, som ter sig främmande i stadens fysionomi i övrigt, men denna ytterligare påbyggnad är ju endast framtidsmusik, och vi veta ju för övrigt inte, hur det då kommer att se ut vare sig i fråga om arkitekturen eller i andra avseenden.

Herr J. B. Johansson, som nyss begärde ordet, kommer att läsa upp organisationsnämndens yttrande angående universitetsbiblioteket i Lund. Jag vill då redan nu framhålla, att organisationsnämnden i sitt betänkande i oktober 1932 säger, att det har befunnits, att utrymmet i den nuvarande biblioteksbyggnaden är i det närmaste helt taget i anspråk, men att en viss utrymmesökning möjligen skulle kunna vinnas dels genom att i vissa fall minska avstånden mellan hyllfacken och dels genom att vidtaga en del överflyttningar till andra lokaler av en del tryck. Emellertid tillägger organisationsnämnden, att det synes nämnden i varje fall oundvikligt, att biblioteket erhåller utvidgade lokaler inom de närmaste åren. Jag vill slutligen erinra om, att det förslag, som här är framlagt, ingalunda täcker det behov, som organisationsnämnden själv har konstaterat.

Jag skall med hänsyn till den långt framskridna riksdagssäsongen och den sena timmen inte utveckla dessa skäl närmare, utan nöjer mig, herr talman, med att på grund av det nu anförda yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen: Jag vill inte bestrida, att det inte kan finnas behov av en utvidgning av bibliotekslokalerna vid Lunds universitet, men detta behov torde inte vara så trängande, som den siste ärade talaren ville göra gällande, och det framgick ju också av det citat, som herr Pauli nu föredrog, av organisationsnämndens yttrande i saken. Jag kan därför bespara mig besväret att för kammaren uppläsa detsamma. Därav framgår emellertid att det kan anstå till budgetåret 1936/1937 med igångsättandet av dessa arbeten. Nu är det ju i alla fall så, att dessa arbeten, som nu föreslås till utförande, inte enbart skola sättas i gång för att tillgodose trängande byggnadsbehov, utan även för att minska arbetslösheten, och endast från den synpunkten kan detta arbetes snara igångsättande försvaras. Jag anser emellertid att man beträffande denna byggnad kan vänta ett eller annat år och liksom organisationsnämnden föreslagit skaffa ökat utrymme för biblioteket genom en sammanflyttning av de olika hyllfacken och genom att flytta över en del dubbeltryck och tidningar till andra lokaler. Behovet av ökat utrymme för biblioteket skulle därigenom ej bli så trängande.

Anslag till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund. (Forts.)

Dessutom finns det en annan synpunkt, som man icke bör förbise, när man går att besluta i denna byggnadsfråga, nämligen den, att riksdagen redan beslutat utförandet av en del statliga byggnadsarbeten i Lund för nästa budgetår. Sålunda är beslutat att vid Vipeholms sjukhus vid Lund utföra arbeten för 1.3 miljoner kronor, vid kemiska institutionen vid Lunds universitet för 600,000, vid S:t Lars sjukhus invid Lund för 400,000 och till institutionslokaler vid Alnarps mejeriinstitut 200,000. Dessutom skola statliga byggnadsarbeten utföras vid Landskrona.

Med hänsyn till dessa förhållanden kan det ej vara så trängande att just nu för arbetslöshetens avhjälpande sätta i gång flera arbeten i Lund eller i dess närhet. Detta är ett skäl, herr talman, som för mig varit synnerligen vägande. Man bör ju fördela de statliga arbetena så vitt möjligt på olika delar av landet. Det torde därför inte vara skäl att nu besluta igångsättande av även här ifrågavarande arbete nere i Lund.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Med instämmande i vad andre vice talmannen här yttrat skall jag endast i korthet be att få fästa uppmärksamheten på, att denna byggnadsfråga tycks ha tagits direkt ur organisationsnämndens betänkande, som avgavs den 25 oktober förra året. Såvitt av handlingarna kunnat inhämtas, föreligger inte såsom grund för framställningen till riksdagen någon framställning från universitetsmyndigheterna i Lund. Ärendet har alltså tagits direkt ur organisationsnämndens betänkande, och sedermera har det inforrats yttranden från överbibliotekarien m. fl.

Herr andre vice talmannen har redan omnämnt, att organisationsnämnden, som ju haft i uppdrag att granska och uppgöra plan för statens byggnadsverksamhet, granskat och bedömt även denna byggnadsfråga i ett större sammanhang och kommit till det resultatet i fråga om angelägenhetsgraden, att dess utförande föreslagits ske under de två budgetåren 1936/1937 och 1937/1938. Det är sålunda enligt nämndens mening inte så synnerligen angeläget, att detta arbete sker just nu.

Det är också riktigt, att man bör taga någon hänsyn till, att de byggnadsanslag, som beviljas, något så när lika fördelas på olika orter i landet. Det har redan, som här antytts, förutom detta byggnadsföretag beviljats anslag för nästa budgetår för 2 å 3 miljoner enbart i Lunds stad. Även denna omständighet bör kunna inverka vid avgörandet av denna fråga.

Dessutom föreligger det förhållandet, att vid granskningen av de skisser och ritningar, som företeddes inom utskottet, fanns det vissa betänkligheter emot att godkänna dessa ritningar. Jag tror, att det skulle vara önskvärt, att Lunds stads myndigheter finge tillfälle att ånyo se på dem, om de överhuvud taget någon gång gjort det. Ty det föreföll, som om denna byggnad, när den en gång kommer upp i den storlek, som ritningarna utvisa, möjligen skulle kunna störa stadsbilden. Därom kan jag emellertid inte döma i annan mån, än vad ritningarna ge vid handen.

Jag ber, herr talman, att få förena mig med herr andre vice talmannens yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag vill endast tillkännagiva, att jag i denna fråga kommer att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som är tillstyrkt av universitetskanslern. Jag har själv besökt universitetsbiblioteket i Lund och fått den bestämda uppfattningen, att det föreligger ett stort behov av utvidgning av lokalerna. Utan att ingå i någon närmare diskus-

Anslag till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund. (Forts.)
sion om saken ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Det är ju mycket intressant att erfara, att herr J. B. Johansson hyser ett så starkt intresse för stadsbilden i Lund. Men man har svårt att förstå att han, när han talar om det stora överflödet på byggnadsarbeten, avsedda för Lund, kan glömma bort att alldeles invid Lund ligger en mycket större stad, som heter Malmö, och där det alldeles säkert finns gott om arbetskraft, som behöver sysselsättas. Det är en synpunkt, som man inte bör glömma, när det gäller byggnadsfrågorna i Lund.

Herr Bergman: Herr talman! Det är med verklig förvåning, som jag här hör påstås, att det icke skulle vara så trängande med avseende på behovet av ökat utrymme vid universitetsbiblioteket i Lund. Jag har flera gånger arbetat i detta universitetsbibliotek, även vid ett par tillfällen under sista året, och jag har många gånger arbetat i Uppsala. Jag kan konstatera, att det är mycket mer trångt och besvärligt med avseende på utrymmena i Lund än i Uppsala. Beträffande Uppsala har utskottet enhälligt tillstyrkt ett anslag, och det behövs förvisso ökat utrymme även där, men det behövs ännu mer i Lund.

Jag har sett och arbetat i många universitetsbibliotek i Europa, men jag har knappast sett något, som haft det mera trångt och obekvämt med utrymmet än just universitetsbiblioteket i Lund. Är det någonstades som det i detta avseende föreligger ett i ordets bokstavliga mening trängande behov, så är det vid universitetsbiblioteket i Lund. Jag vill därför, herr talman, på det livligaste instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Petrén*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sam*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste

Anslag till byggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund. (Forts.)
vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Da emellertid herr *Larsson, Sam*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 38;

Nej — 46.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 9.

I en till riksdagen avlåten, den 3 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 82, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av byggnad, inrymmande lokaler för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorium för byggnadsstatik m. m., å högskolans område vid Valhallavägen i Stockholm för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag att utgå av lånemedel av 478,500 kronor.

*Ang. ny-
byggnad för
kansli lokaler
m. m. för
tekniska
högskolan.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Björnsson* och *Pauli* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av byggnad, inrymmande lokaler för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorium för byggnadsstatik m. m., å högskolans område vid Valhallavägen i Stockholm bevilja ett belopp av 478,500 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr **Pauli**: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång uppträder som talesman för reservanterna — jag skulle inte ha gjort det med hänsyn till att vi endast äro två, nämligen herr Björnsson och jag, om jag inte haft anledning att för kammaren framhålla en omständighet, som icke framgår vare sig av propositionen eller av utskottshandlingarna i detta ärende.

Det är så, att de lokaler, som det här gäller att bereda rum för genom en nybyggnad vid Tekniska högskolan, för närvarande äro förlagda till de gamla byggnaderna uppe vid Drottninggatan. Dessa gamla lokaler måste emellertid nu synnerligen snabbt utrymmas, och anledningen därtill är riksdagens eget beslut i fjol om lantmäterihögskolans upprättande. Redan förut har lantmäteriundervisningen bedrivits i en del av dessa lokaler, men denna undervisning har inte haft den utvidgade organisation, som riksdagen genom nyssnämnda beslut givit den. På grund av detta riksdagens eget beslut behövas större utrymmen för lantmäteriundervisningens bedrivande; man har räknat med att det från och med hösten 1934 behövs plats för fyra årskurser, under det att den tidigare provisoriska anordningen endast varit avsedd för tre årskurser.

Ang. nybyggnad för kanslilokaler m. m. för tekniska högskolan. (Forts.)

Alla måste därför förstå, att det finns mycket starka skäl för Kungl. Maj:ts hemställan att redan på hösten 1934 få den nya byggnaden färdig uppe vid Tekniska högskolan och därigenom bereda bättre plats åt lantmäteriundervisningen i de gamla lokalerna vid Drottninggatan.

Jag skall inte närmare utveckla de övriga skäl, varför denna flygelbyggnad vid Tekniska högskolan behövs. De äro också synnerligen talande, men de ha inte det nyhetens behag — eller obehag — för kammaren, som dessa upplysningar angående lantmäteriundervisningen böra ha. Jag har emellertid inte någon större förhoppning om att kammaren, trots det synnerligen välgående i dessa upplysningar, skulle vara villig att gå emot utskottet, men jag anser mig ändå, herr talman, oförhindrad att med fullaste övertygelse yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Att döma av de föregående voteringarna ser det tämligen hopplöst ut att föra talan för den mera försiktiga ekonomiska politik, som jag för min del anser att man i dessa tider bör föra, när det gäller att uppföra offentliga byggnader, det må vara museer eller byggnader av annat slag. Jag trodde att med den välvilja, som överhuvud taget hela detta knippe av byggnadsföretag fått möta, så skulle, där de rent sakliga skälen talade för ett avslag, också sådan försiktighet kunna iakttagas.

I den här föreliggande byggnadsfrågan förhåller det sig på det sättet, att statens organisationsnämnd, som haft att granska och uppgöra plan för statens byggnadsverksamhet, bedömt detta spörsmål med hänsyn till angelägenhetsgraden, och den har i sin plan upptagit detta byggnadsföretag att färdigställas budgetåret 1938/1939.

När en av regeringen tillsatt nämnd, som på sakkunnigt sätt prövat angelägenhetsgraden, funnit att det hela kan anstå till 1939, kan jag inte böja mig för herr Paulis vältalighet om behovet. Behovet har prövats, som jag sagt, och det har befunnits, att arbetet inte behöver utföras nu.

Med denna korta hänvisning till organisationsnämndens betänkande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo särskilda utskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till allmänna arbeten, avseende jordbruksdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till allmänna arbeten, avseende handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 13, i anledning av väckt motion om vidtagande av reparations- och omändringsarbeten i en bostadsvilla vid statens växtskyddsanstalt;

nr 14, i anledning av väckt motion om utförande av konserveringsarbeten å Bohus fästningsruin; samt

nr 15, i anledning av väckt motion om anslag till ordnande av fyrbelysningen i Kalmarsunds djupränna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 129, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 87 med föranledande av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 90, gjorda framställning i fråga om det ordinarie anslaget till karolinska institutet: avlöningar för professorer och lärare m. fl.;

nr 130, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader för Svea hovrätt, dels och Kungl. Maj:ts under riksstatsens andra huvudtitel, punkterna 12, 13 och 15, gjorda framställningar angående anslag till bestridande av kostnader för Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av krigsdomstolarnas verksamhet m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Herr förste vice talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående pension åt förste eldaren vid riksbankens huvudkontor J. Appelberg;

nr 58, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående visst understöd åt en f. d. befattningshavare hos ett enskilt med statslån understött järnvägsaktiebolag;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen; samt

nr 60, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om uppförande av nybyggnad för riksbankens sedeltryckeri.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 73, i anledning av väckta motioner om ändring av tullen å kaffe. *Om ändring av kaffetullen.*

Till bevillningsutskottet hade för förberedande behandling överlämnats följande fem motioner, avseende ändring av tullen å kaffe, nämligen:

1:o) de likalydande motionerna nr 105 i första kammaren av herrar *von Geijer* och *Karl Gustafsson* samt nr 181 i andra kammaren av herr *Lithander* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte, med ändring av de utav 1932 års riksdag beslutade tilläggstullar å kaffe (tulltaxenr 73 och 74), besluta, att från och med dag Kungl. Maj:t bestämde tilläggstullar därå skulle vid införsel från utlandet i stället utgå efter nedan angivna grunder:

Om ändring av kaffetullen. (Forts.)

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
Kaffe:			
73	153	orostatT	40:—
74	154	rostat, kaffesurrogat med tillsats av kaffe här- under inbegripetN	48:—

2:o) motionen nr 178 i första kammaren av herr *Holmgren* m. fl., däri yrkats, att riksdagen ville besluta att såsom bidrag till finansieringen av åtgärder till arbetslöshetens bekämpande uttaga en tullförhöjning av 25 öre per kilogram kaffe att gälla under ett års tid från den dag Kungl. Maj:t beslöte; samt

3:o) de likalydande motionerna nr 179 i första kammaren av herr *Johan August Larsson* och nr 340 i andra kammaren av herr *Wallén* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte sänka kaffetullen från 45 till 30 öre per kilogram.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 105 av herrar von Geijer och Karl Gustafsson och II: 181 av herr Lithander samt motionen I: 178 av herr Holmgren m. fl. om höjning av tullen å kaffe, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 179 av herr Johan August Larsson och II: 340 av herr Wallén m. fl., om sänkning av tullen å kaffe, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Boman*, *Wohlin*, *Lithander*, *Forssberg*, *Anderson* i Norrköping och *Brännström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 105 av herrar von Geijer och Karl Gustafsson och II: 181 av herr Lithander samt motionen I: 178 av herr Holmgren m. fl., besluta, att förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, i nedan angiven del hava följande ändrade lydelse:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
Kaffe:			
73	153	orostatT	35:—
74	154	rostat, kaffesurrogat med tillsats av kaffe här- under inbegripetN	42:—

2) av herr *Bergman*, som på anförda skäl och under hänvisning till den motivering, som förebragts i motionen I: 178, inom utskottet yrkat, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 105 av herrar von Geijer och Karl Gustafsson och II: 181 av herr Lithander samt motionen I: 178 av herr Holmgren m. fl., besluta, att förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, i nedan angiven del hava följande lydelse:

Om ändring av kaffetullen. (Forts.)

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
		Kaffe:	
73	153	orostatT	35:—
74	154	rostat, kaffesurrogat med tillsats av kaffe här- under inbegripetN	42:—

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Bevillningsutskottet har i det föreliggande betänkandet avstyrkt kravet på en något förhöjd kaffe-tull. Som skäl härför anför utskottet i sitt kortfattade yttrande, att tullen inte skulle vara behövlig för att balansera budgeten, som vi nu snart äro färdiga att fastställa. Men det är ju uppenbart, att de beräkningar, som kunna göras i så här vanskliga tider, inte alltid äro hållbara. Det har visat sig inte minst i år, när vi måst vidtaga en justering på det nu löpande budgetårets sifferresultat. Jag tror att det hade inneburit en viss trygghet, om man här kunnat få en statsinkomst på 8 å 10 miljoner kronor. Då skulle man givetvis kunna göra beräkningarna så mycket mer i underkant och få den blivande budgeten betydligt starkare. Skulle eventuellt något överskott komma att uppstå, hade ju detta automatiskt lämnat en välbehövlig förstärkning till kassafonden.

Jag förstår ju det motiv, som utskottsmajoriteten haft, eller att man inte i onödan vill tillgripa en ny indirekt beskattning. Det är emellertid ingalunda säkert, att konsumenterna behöft få någon nämnvärd kännning av en förhöjning av kaffetullen med 20 öre per kilo. Vi veta, att priserna på kaffe ofta fluktuera med detta belopp. De exporterande länderna hålla säkerligen också väl reda på konsumtionen i importländerna och se till, att prisläget avväges så, att de inte riskera någon minskning av exporten åt något håll.

Jag tror därför, att man med skäl kunnat räkna med att vi inte själva måst betala den sålunda endast skenbara höjning av kaffepriset, som en förhöjd tullsats skulle kunna beräknas åstadkomma. Priset från exportländerna kunde måhända ha blivit sänkt i motsvarande grad. Då hade konsumenterna fått kaffet för samma pris som förut, men vi hade fått en välbehövlig förstärkning till vår statskassa, som man i dessa tider ingalunda borde avvisa.

Herr talman! Jag är förvissad om, att kammarens ledamöter redan ha sin ståndpunkt klar, och jag tror inte att jag har förmåga att nu ändra deras uppfattning. Därför skall jag inte uppehålla tiden längre, utan skall endast tillåta mig att yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottets betänkande av-givna reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Nilsson i Kristianstad här har yttrat. Det förefaller mig ganska egendomligt, att man här kan se socialdemokraterna vara med om att genom beskattning höja priserna på allehanda näringsmedel, som för den fattiga befolkningen ha stor betydelse, medan de, då det gäller kaffet, inte vilja vara med, utan vika undan för en alldeles felaktig inställning hos befolkningen, som använder kaffe långt mer än vad den har nytta av.

Då med den här föreslagna tullförhöjningen inga andra kunna få några olägenheter än de, som begagna kaffe till övermått, vilket ingen människa kan anse vara önskligt, kan jag inte förstå varför man kan ha någonting emot den här föreslagna åtgärden. Det skäl, som utskottet anført, att man skulle ha så gott om pengar, att man därför inte behöver höja tullen på kaffe, förefaller i dessa tider inte så synerligen imponerande.

Om ändring av kaffetullen. (Forts.)

Herr **Sjödahl**: Herr talman! De sociala och hygieniska skäl, som åberopades av den siste ärade talaren, synas vara tämligen obevisade i detta ärende. Jag tror ingalunda att man ur den tillgängliga statistiken kan läsa ut med någon säkerhet, att en ökad tull och därmed ett ökat pris i någon högre grad kommer att minska konsumtionen av kaffe här i landet. Den synes förbli ungefär densamma. Det är mycket möjligt, att konsumenten övergår till en billigare kaffesort, men knappast att han minskar förbrukningen. De socialhygieniska skälen synas därför, utan närmare bevisning, sväva i luften. Att ytterligare pålägga en skatt sådan som denna, utan att man kan direkt påvisa, att något behov därav för statsbudgeten förefinnes, synes ändå höra till sådant, som kammaren inte i nämnvärd grad behöver uppmuntra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i detta ärende.

Herr **Holmgren**: Det är märkvärdigt, att alltid då det är fråga om kaffe framhålles det, att ett stegrat pris inte kommer att minska konsumtionen, men så fort det är fråga om något annat anses det självklart, att ett stegrat pris skall minska konsumtionen. Vi veta, att kaffet inte är till någon nytta, det är inte något näringsmedel, och det är känt att en stor del missbrukar det och tar skada därav. Under sådana förhållanden kan jag alltså inte inse, att den siste ärade talarens skäl ha något värde, utan jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Bergman**: Jag ber att få instämma med herr Holmgren och vill endast tillägga, att när herr Sjödahl talar om, att det icke skulle finnas något behov härav i sådana tider som dessa, är det väl ett av de mest besynnerliga påståenden man kan få höra. Det torde väl icke vid någon riksdag under vår livstid förelegat större budgetsårigheter än vid denna. Nu säger man kanske, att det har beräknats så mycket ifrån andra källor, att det inte behövs mer. Ja, beklagligtvis har riksdagen i ödesdiger utsträckning avhänt sig möjligheten att erhålla medel på annat sätt än genom upplåning, men kaffet återstår ännu, och ifall man skulle genom en något förhöjd tull på denna i enorma kvantiteter inkommande lyxartikel vinna den åsyftade statsinkomsten, skulle man givetvis i motsvarande mån kunna minska den oerhörda upplåningen.

Beträffande den folkhygieniska sidan av saken, som jag i min reservation särskilt uppehållit mig vid i anslutning till den av herr Holmgren, mig själv och herr Hellberg väckta motionen, anser jag det för övrigt ganska sannolikt, att det blir någon minskning också i konsumtionen. Förut ha ju ökningarna varit jämförelsevis föga kännbara, men då den nu ifrågasatta ökningen tillkommer, blir hela stegringen något mera kännbar, varför jag har anledning att tro, att det verkligen uppstår någon minskning i konsumtionen. Då kan även den socialhygieniska synpunkten i någon mån åtminstone börja komma till sin rätt samtidigt som det oaktat en betydande ökning av statsinkomsterna säkerligen är att motse.

Jag ber att få yrka bifall till min reservation, vilken är identisk med herr Nilssons m. fl. i avseende på själva yrkandet, men i avseende på motiveringen skiljer sig därifrån genom att den även betonar de socialhygieniska sidorna.

Herr **Sjödahl**: Herr talman, mina herrar! Då det av den siste ärade talaren har erkänts, att den finansiella planen för nästa års budget redan är upplagd, behöver det knappast vidare framhållas, att detta tillägg skulle betyda en ytterligare skattläggning av svenska folket utöver vad som behövs för anskaf-

Om ändring av kaffetullen. (Forts.)

fande av penningmedel för nästa års budget, och den sammargåvan tycker jag att svenska folket gärna kan besparas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bergman: Det vore väl besynnerligt, om staten skulle vara skyldig att upplåna 10 miljoner även om man finge beloppet på annan väg. Det är ju självklart, att upplåningen minskas, om man på i motionen föreslaget sätt får in dessa medel på en skatt som det står i vars och ens skön att undgå.

Herr Boman: Herr talman! Reservanterna förorda införandet av en tullförhöjning på kaffe. När det talas om, att budgeten är väl balanserad utan denna nya skatt, så tycker jag man är inne på en märkvärdig väg. Man renskrapar fonder, 10 miljoner kronor — gamla sparade vinster — tagas från Tobaksmonopolet, det uttages besparade medel på andra områden, det uttages ur kassafonden ett flertal miljoner kr.

Vad fördyrandet av kaffepriset beträffar kan jag inte underlåta att återge några siffror från den utredning, som verkställts angående importmonopol på kaffe. Där ser man, hur priset på kaffe har varierat mellan kr. 3: 24 år 1928 och kr. 1: 29 år 1931. Tro herrarna då, att en tullförhöjning på 20 öre skulle ha någon betydelse för priset? Det är världsmarknadspriset, som har betydelse för kaffets pris i Sverige. Som ett ytterligare skäl kommer, att staten Brasilien, som är det största exportlandet för kaffe till Sverige, har exporttull på denna vara, och denna skulle ju en dag kunna höjas med de 20 öre, som svenska staten anser sig kunna vara av med.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Sjödahl: Bara en replik till den siste ärade talaren. Den konsumtionsskatt, som riksdagens bägge kamrar idag ha beslutat, hade ett bestämt syfte, nämligen att få ett bättre pris på en viss vara, som framställs i en betydelsefull näring, jordbruket. Skattläggningen på kaffe betyder däremot ingenting annat än en ökning av konsumtionsskatterna, utan att man därigenom åstadkommer ett uns av svenskt arbete.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande betänkandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Bergmans vid betänkandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hellberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Nilssons i Kristianstad m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om ändring av kaffetullen. (Forts.)

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 31.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt ävensom en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Ang. förbud
mot tillverk-
ning av
brännvin av
sockerbetor.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbetor under tillverkningsåret 1933/1934.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 270, bemyndiga Kungl. Maj:t att, därest så prövades nödigt, meddela förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbetor under tillverkningsåret 1933/1934.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Då Kungl. Maj:t har denna rätt utan riksdagens bemyndigande, hemställer jag, att riksdagen ville besluta att, med förklarande att något bemyndigande icke erfordras, avslå Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad: Ja, det är möjligt, att Kungl. Maj:t kan göra detta, men då skall det väl föreligga något särskilt förhållande. Här har man försökt ordna det på det sättet, att man helt enkelt skulle upphöra med tillverkningen av brännvin av sockerbetor för att liksom lämna större utrymme för avsättningen av potatis. Vi kunna ju visserligen säga, att vi äro självförsörjande i fråga om sockerbetor, om vi få goda skördeår, men vi ha inte nått den gränsen, att vi kunna sägas ha för stor sockerbetodling i landet. Därför synes det mig som om riksdagen borde överlåta åt Kungl. Maj:t att träffa detta arrangemang. Det torde vara så, att en uppgörelse är träffad, men det kan ju hända, att den på något sätt klickar, och att någon av parterna vill förhindra dess genomförande. Riksdagen skulle därför uttala sig för, att Kungl. Maj:t så att säga skulle få gå tvångsvis fram, ifall någon enstaka av dem, med vilka överenskommelsen är träffad, skulle vägra i vändningen. Majoriteten har gått med, men det finns några som ännu sätta sig emot, och då kan det behövas att gå fram tvångsvis, det kan ju inte hjälpas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbeter. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt, skulle bifallas, dels ock, av herr *Reuterskiöld*, att riksdagen skulle besluta att, med förklarande, att något bemyndigande ej erfordrades, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av avsättningsförhållandena för slaktdjur samt kött och fläsk ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående ordinarie anslaget till departementschefen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 102, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvodena för bankofullmäktige m. fl. arvodestagare;

nr 103, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst i vad rör jordbruksärenden; samt

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till tryckningskostnader.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensions- och indragningsstaterna;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för chefen för stuteribyrån hos lantbruksstyrelsen;

nr 66, angående användande av riksbankens vinst för år 1932; samt

nr 67, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. bolags
rätt att för-
värva fast
egendom m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om utredning rörande jämkning i den tekniska utformningen av dispensbestämmelserna i lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Med föranledande av en inom första kammaren väckt motion, nr 292, av herrar *Tamm* och *Elof Andersson*, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

A) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt vissa jämkningar i den tekniska utformningen av de dispensbestämmelser, som stadgats i 4 § andra och tredje punkterna samt i den därmed sammanhängande 5 § av lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, kunde vidtagas i syfte att, utan att lagens sociala och jordpolitiska verkningar försvagades, möjliggöra att vid lagens tillämpning mera hänsyn toges till de omständigheter, som föreläge i det särskilda fallet; samt

B) att riksdagen, i anledning av motionen, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i syfte att underlätta arrondering av såväl bolags, förenings och stiftelses som enskilda personers jordinnehav Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande lämpligheten av ändringar i gällande inteckningslagstiftning, avseende att, utan minskning av inteckningshavares säkerhet, bereda ökade tillfällen till utbyte av jord.

Reservation hade anmälts av herr *Lindhagen*, som med utförlig motivering hemställt, att riksdagen i anledning av motionen ville hos Kungl. Maj:t anhålla:

1) om förslag till lagstiftning, varigenom olämpliga skogsskiften genom byte mellan skogsägare av olika slag kunde likvärdigt och till allas fördel omläggas, så att de bleve tjänligare till skogsvård och till stöd för jordbruket;

2) om bestämmelser i denna lagstiftning, särskilt vid byten mellan industri och mindre jordbruk, tillika om det målsmanskap och ekonomiska stöd från det allmännas sida, som för ändamålet borde lämnas jordbrukarna såsom den svagare parten;

3) att i denna lagstiftning eller i annan ordning omsider bereddes effektiva möjligheter till inteckningars omflyttning eller dödande i de sålunda utbytta markområdena utan överkänsligt övervärderande på öret av inteckningshavares säkerhet, vilket ej skedde vid expropriationer, exekutiva auktioner eller andra konjunkturers tillåtna fria spel med säkerheten.

Herr Lindhagen: Herr talman! I denna sena timme och i den sinnesstämming, som kammaren befinner sig inför det stora upprottet, är det ju knappast tillåtligt ens att tala i saken, och det tjänar heller inte mycket till. Detta är en stor fråga och en vidlyftig fråga, och den skulle gott förtjäna minst en timmes föredrag.

Jag vill emellertid uttala en skarp gensaga mot det attentat å den sociala jordlagstiftningens effektivitet, som här smygvis framlägges för riksdagen utan konturer eller förväntade praktiska resultat och med åsidosättande i både motivering och kläm av det, som skulle vara det viktigaste, och för bolagen liksom för allmogen och staten det väsentliga, nämligen en omformning genom utbyten av de olämpliga långsträckta skogsskiften, som förekomma mångestades i landet och i all synnerhet i de norra delarna av riket.

Vi hade nyligen till behandling de s. k. expropriationslagarna för åstadkom-

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

mande av möjlighet för de mer eller mindre jordlösa att erhålla jord för deras omistliga ändamål från bland annat bolagsdomänernas jordmonopol. Det var inte där fråga om någon konfiskation, utan det var ett utbyte av jord mot pengar, jord för nya jordbruk, arbetarejordbruk, förbättring av ofullständiga jordbruk, frilösning av arrendejordbruk och tomtmark till bostäder på landet. Allt detta avsågs av riksdagen under förebärande, som man gjort ända sen Norrlandskommitténs tid, att det fanns så mycket jord till salu, att det inte behövdes någon expropriationslag. Det där är en av de största bluffar, som förekommit i jordlagstiftningen. Vad som finns till salu är färdiga jordbruk, som en jordbrukare vill avhända sig och sedan skall intagas av en annan jordbrukare. I vissa fall kan man stycka ett sådant jordbruk mellan flera med uppföring av de stora ekonomibyggnaderna. Men det är icke heller någon kolonisation, utan innebär, att man utestänger från uppehälle en del lantarbetare och i stället sätter dit några småbrukare. Vad som här är fråga om är kolonisation av oodlad jord, varom 1925 års riksdag på min motion avlät en skrivelse. För detta ändamål ha också vid flera tillfällen ända från Norrlandskommitténs tid, ja kanske ännu tidigare, verkställts inventeringar av odlingsmarken inom riket. Denna odlingsmark är naturligtvis i stort sett inte till salu. Allra minst när det gäller att komplettera jordbruk och eljest skaffa småfolk odlingsmöjligheter är den till salu på rätt plats, i rätt tid, till rätt omfång, av rätt beskaffenhet, till rimligt pris, alltid och överallt. Detta är man dock nog bluffig att vilja påstå för att leda bort tanken från den heliga jordäganderättens okränkbarhet under alla förhållanden. Man tillåter inte, som skett och sker mångenstädes i världen och fordom även i Sverige, att på något sätt beskära jordmonopolen. När man dock får ersättning i pengar, borde väl åtminstone detta vara tillräckligt, och ingreppet är ju också av anspråkslös beskaffenhet och bygger på skäligt hänsynstagande för jordägaren. Jag skulle just vilja fråga, hur herrar äganderättsentusiaster till varje pris tänka sig, att det alltid skall finnas jord till hands i detta fall.

Låt mig taga ett exempel. 1896 års ägostyckningslag tillät fri ägostyckning. I motiverna framhölls, att det var särskilt till förmån för skogsindustrien i landet, som sålunda kunde bli av med jordbruk, av vilka den inte hade något behov och få behålla hela skogsmarken. Den begagnade sig också flitigt därav. Under perioden 1896—1905, vilket senare år den provisoriska norrlandska ägostyckningslagen kom till stånd, så avstyckades en mängd sådana fullständigt ofullständiga jordbruk. Då ville man inte släppa till odlingsmark eller skog, och det är ju tillåtligt, att även skogsindustrien tänker på sitt intresse, men samhället måste tänka på allas intressen. Från 1928 har det blivit en regeringsmaxim, att ofullständiga jordbruk skola fullständigas. Det är av synnerlig vikt för riket, sade jordbruksminister von Stockenström i sin egna hemsproposition nämnda år. I sådana fall hjälper det inte att vädja till det bolag, från vars domän den ofullständiga ägostyckningen är gjord, att frivilligt avstå från odlingsmark och husbehovsskog som behöver läggas till jordbruket. Tror någon att där alltid eller i regel eller ens i några fall svaras: naturligtvis, var så god. Nej det sker ej utan trycket av en expropriationslag. Det ligger i sakens natur, det känner hela den undre världen till och det är från den som kravet kommit på en expropriationslagstiftning, vilket nu för första gången upptagits av regeringen. Det är ett första steg, och de andra följa lika visst som stjärnornas gång, även om det går långsamt.

På samma sätt måste det ställa sig med förbättringen med de utstyckningar som efter 1905 och allt fortfarande förmodligen till växande antal äga rum med förknappningar eller rena försummelser i tilldelning av odlingsmark eller rimlig husbehovsskog, som sker genom tillskyndan av »skogssakkunnige» och andra

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

industrialiserade befogenhetsinnehavare, såsom jag sökt visa i mitt program till andra lagutskottets utlåtande nr 18 år 1933.

Även för övriga tillbörliga av jordreformen påkallade utbrytningar från bolagsdomäner och storgods ställer det sig lika vanskligt utan stöd av expropriationslagen.

Riksdagen 1933 har således fortfarande helt avvisat arronderingar i kolonisationssyfte ens i moderat omfattning mot ersättning från jordmonopolen till förmån för de jordlösa.

Nu kommer däremot ett anspråk från bolagens jordmonopol att också genom lag få monopolisera till sig ytterligare av allmogens skogsegendoms odlingsmöjligheter. Det har framförts i en motion av herr Tamm och herr Elof Andersson. Det är den ofantliga skillnaden mellan dessa två motionärer, att i den förra frågan uppträdde Elof Andersson — ensam inom de s. k. borgerliga partierna och ensam frisinad — och sade, att han icke kunde stå till svars med att vägra medverkan till expropriation i jordbrukssyfte, under det att däremot Tamm som målsman för det stridande industriella jordmonopolet naturligtvis betraktade Elof Andersson som en avfälling och behandlade honom ganska nedlåtande här i kammaren för detta hans obehöriga tilltag. Herr Elof Andersson ville däremot en likställighet. Då bolagen skola få genom lag arrondera sig, som det kallas, böra bolagen också genom lag förpliktas tillåta jordlösa att skäligen arrondera sig på bolagens mark. Herr Tamm åter säger nej till de mer eller mindre jordlösa men ja till skogsbolagens arrondering. I stället för att statsmakten borde gå fram för en rimlig beskärning av jordmonopolen komma vi således in på den gamla kära vägen att hjälpa bolagsmonopolet att nafsas åt sig mer och mer, så att jordmonopolet blir större och starkare och detta ens utan vederlag.

Förslaget har naturligtvis framförts under försäkringar, att det inte alls är meningen att på något sätt komma lagens jordpolitiska verkningar till livs, så att dessa försvagas, utan man skall endast möjliggöra »uppmjukningar», som Tamm uttrycker sig i sin motion, eller »tekniska åtgärder», som utskottet kallar det! Utan att de medföra något förminskande av bondeklassens jordbestånd skall man ändå kunna trolla på något sätt, så att genom dessa tekniska och uppmjukande åtgärder jordmonopolet kan få något mera utan förminskning av böndernas jordinnehav. Bakom sådana yrkanden ligga naturligtvis i alla fall realiteter. Det är meningen att kunna få någonting, större eller mindre, och det är således inte någon teknik det är fråga om här, utan om en realitet, d. v. s. att genom ändringar i lagens bokstav kunna komma åt mer än förut. Annars är det ju ingen mening med motionen.

1906 års förbudslag var ju egentligen en kolossal expropriationslag, ty den exproprierade i lagstiftningen och i det allmänna tänkesättet den som man förut ansåg fullkomligt okränkbara rätten att köpa och sälja fast egendom, och denna lag förklarade, att i regel inga bondehemman få köpas, såvida icke särskilda omständigheter därtill föranleda, d. v. s. undantagsomständigheter, och det överlämnades åt Kungl. Maj:t att pröva dessa. Emellertid gällde lagen endast för de norra trakterna, som voro mest hotade av det industriella jordmonopolet. Men så skulle den utsträckas till södra och mellersta Sverige, vartill jag också tagit initiativet, fast jag icke tänkte mig, att det skulle leda till, att lagens verkningar i de norra delarna av riket borde försvagas. Det sades emellertid uttryckligen i de officiella motiven, att man icke behövde ha en lika kraftig lag söderut, och därför borde den bli mindre sträng även i de norra delarna av riket. Av detta skäl bland andra tillkommo år 1925 de fem s. k. lindrigare koncessionsvillkoren, som vände upp och ned på saken. Enligt motiven skulle nämligen för dessa fem fall begäran om kon-

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

cession i regel bifallas, och endast undantagsvis, om särskilda skäl talade däremot, skulle koncession avslås.

Men den kungl. propositionen 1925 gick ännu längre. Den ville nämligen avlägsna det stödskogsbegrepp, som fanns kvar i den gamla förbudslagen och enligt vilket jordbrukshemman, som icke förut hade gått i bolagets ägo och således hade kvar sin skog från avvitrtingarna, skulle få behålla åtminstone tillräcklig stödskog, som skulle räcka till avsalu och för hemmanets fulla behov. För att vara säker på att det fanns några konturer, som icke kunde genom manipulationer och godtyckliga ämbetsmannaåtgärder i skumrasket i skogarna där uppe åsidosättas, införde den gamla lagen vissa fasta bestämmelser om hur mycket som i de olika landsdelarna skulle minst lämnas kvar i böndernas ägo. Det övriga skulle få köpas. Inom Norrlandskommittén väcktes det förslag, att sådana köp först skulle hembjudas åt stat eller kommun, så att det kunde bildas kronoparker eller kommunalskogar av sådana områden; alltsammans var ju ursprungligen gammal kronoskog, som hade skänkts till jordbruket. 1925 års riksdag till och med skrev till regeringen, att den ville ha den saken under övervägande. Denna uppfattning har således framförts ännu på ett ganska färskt stadium i riksdagens historia. Den var ett uttryck för att man ville slå vakt om de där gamla skogarna, som ännu icke hade övergått till det industriella monopolet, och så mycket som möjligt bibehålla dem åt folket och åt det allmänna väståndet.

När nu 1925 års proposition kom, hade den tagit bort de där garantierna. Den hade »uppmjukat» också den bestämmelsen. Det skulle ske en prövning »från fall till fall» på ort och ställe av vad som kunde anse vara tillräckligt för jordbruket.

Lagrådet hade, såsom återgives i utskottets betänkande, sagt i ett utlåtande 1920, att det är oerhört svårt och, när frågan kommer till högre instans, alldeles omöjligt för vederbörande att sålunda bedöma böndernas skogsbehov från fall till fall. Det är enligt min uppfattning så sant som det blivit sagt. Med den industrialisering, som enligt naturlagarna övergått det högre ämbetsmannaståndet, är det lätt att förstå, att man numera allt mer avlägsnar sig från det program, som uppställdes av Norrlandskommitténs konservativa och liberala ledamöter — tilldelning av odlingsmark och skog till de hotade bondejordbruken — och att vad som enligt Norrlandskommittén skulle ske i minsta underkant enligt nuvarande praxis blir i högsta överkant. Därom finns som sagt en närmare utredning i andra lagutskottets utlåtande nr 18 i år i ett program för en skrivelse, som på min motion avläts, dock med vitt skilda åsikter bakom sig, i det att somliga till och med hoppades att undersökningen av hur dessa tilldelningar av odlingsmark och husbehovsskog gingo till, även kunde leda till att få bort all husbehovsskogstilldelning, som Tamm motionerade om 1931, medan andra ville inskränka tilldelningen för vissa sydliga landsdelar och andra ville utvidga den för skogsbygderna särskilt norr ut i riktning mot Norrlandskommitténs linjer. Med dessa skilda utgångspunkter blev denna motion »enhälligt» tillstyrkt, herr talman, vartill motionären gratulerades. Men han kände sig inte precis nöjd, ty det blir väl som vanligt skogssakkunniga, som de kallas, som sättas till och nu för tiden sköta även den sociala jordfrågan, och dessa skogssakkunniga utväljas nästan uteslutande bland det industriella jordmonopolets män och deras vederlikar. Därför börjar också utlåtandet över de utredningar, som först verkstälts av socialiseringsnämnden genom en från det industriella jordmonopolet tillkallad expert, med att det är en gammal fördom, som håller på att försvinna, att bönderna överhuvud skola ha husbehovsskog. På den strängen spelar man, och då man inte kan få den principen ännu genomförd, ger man så litet som möjligt. Den

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

stora faran är, att samtidigt som vi skola fullständiga ofullständiga jordbruk, skapa vi oavlåtligt nya ofullständiga jordbruk.

Man behöver ju inte tala om ett attentat mot stödsfogarna, ty det ligger naturligtvis en välvilja i att man vill »uppmjuka» bestämmelserna, som det kallas. Men om man uppmjuka en lag, vars tillämpning är vanskelig, betyder det, att man tar bort ryggraden i lagen, och då är fältet fritt för alla möjliga manipulationer. Bondeförbundet 1925 tog i med kraft i andra lagutskottet. Herr Tjällgren, som nu är bortrest — egentligen skulle han sitta här och försvara sitt initiativ vid min sida — och herr Johansson i Kälkebo, som var bondeförbundets ordförande, förklarade i utskottet, att de inte ville tillåta det där. De sade ungefär: »Jag känner dig, vackra mask», och ansågo, att det var nödvändigt att ha några fasta konturer för bibehållande av erforderlig stödsfog. Därför bibehölls de gamla garantierna i 1906 års lag. Det fastslogs tillika att där odlingsmark, lämpad för bildande av nya jordbruk, fanns, skulle möjligheten till skogstilldelningar även till sådana nybildningar bibehållas, vilket ej heller skett genom propositionen.

Nu vilja herrar Tamm och Elof Andersson åter omstöpa den garanti, som bibehölls 1925 genom bondeförbundets och mitt ingripande — det var ju bondeförbundet, som gjorde det, förstås, ty det representerar en maktfaktor, och utan det hade det kanske inte gått. Även enligt andra lagutskottets tillstyrkan skall det också provas, att övergiva de där av riksdagen bibehållna garantierna och genomföra 1925 års propositions uppmjukningsidéer. Utskottet kallar nämligen bestämmelserna om stödsfogsarealerna för stela och vill ha en uppmjukning på den punkten. Utskottet säger dock icke, hur den skall ske, men framhåller, att det naturligtvis icke får bli några rubbningar i lagstiftningens anda och effektivitet. Man hoppas således på ett trolleri.

Utskottet menar vidare, att det är galet, att stödsfogen beräknas efter mantal, och att det bör ske efter nutida begreppsbestämningar från fall till fall, vilket till och med 1920 års lagråd ansåg vara minst sagt äventyrligt. Men förhållandet är ju, att avvitreringarna skedde efter mantal, och stödsfogen beräknas efter avvitreringarna. Därför har det gamla mantalet i dessa punkter fortfarande aktuell betydelse. Därigenom bibehålles säkerligen åt bondeklassen mera skog än den skulle få efter de nya från fall till fall principerna.

Vad sedan angår det andra momentet — 4 § 3 mom. i förbudslagen — och de lindrigare koncessionsvillkor, som beviljades 1925, vill ju motionen också ha bestämmelser om att man i skogsvårdens intresse för att sammanlägga skogsägor med varandra skulle få »avrunda» skogsområdena, som det heter. Men såsom också tidigare framhållits, är Sveriges skogsmark söndersplittad genom myrar, berg och floder, sjöar, havsvikar och odlingar, och den skog, som växer på alla dessa utsprång, går ju i alla fall att sköta och vårda utan att de behöver ha cirkelform. När bolagen köpt in sig på olika byalags område och ha framträdande utsprång av skogsmark, är det ju givet, att det icke alltid kan vara så nödvändigt, att marken också blir avrundad, utan den kan nog skötas på samma sätt som förut. I alla händelser får man nog vara mycket försiktig, så att inte med den statliga administrationens tillhjälp böndernas besittningsrätt på något sätt inskränkes till skada för jordbrukarna och deras egna förmögenhetsförhållanden.

Denna nya rätt är således också synnerligen vanskelig, och att inlåta sig på några ytterligare uppmjukningar, såsom här ifrågasättes, är ju i hög grad äventyrligt, såsom redan framhållits. Det är för övrigt ganska intressant att iakttaga, hur olika herr Tamm ställer sig till »uppmjukningar». När det gällde expropriation, yttrade Tamm i debatten, att bestämmel-

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

serna i propositionen visserligen voro ytterst försiktigt formulerade, men, fortsatte han, »jag vill ansluta mig till ett uttalande, som i ett annat sammanhang häromdagen gjordes i denna kammare av herr Örne, nämligen att om en uppmjukning börjar företagas, så vet man aldrig var det stannar. Detta är en uppfattning, som vi säkert litet var funnit riktig.» Detta sade Tamm för att komma åt den då föreslagna lagstiftningen. Att införa en lag om expropriation för ett nytt ändamål är emellertid icke någon uppmjukning, fast det kallades så av herr Tamm. Men i sin motion nu talar han upprepat om att det bör bli uppmjukningar i lagen, ehuru han i den nämnda debatten åberopade majoriteten bland allt folket för den uppfattningen, att sådana icke vore tillräddliga. Det är alltså en tacksam motsägelse i Tamms olika uttalanden, vilket jag vill skriva oss till minnes.

Den viktigaste praktiska frågan och det som också diskuterades mest i andra lagutskottet, var alla dessa olämpliga skiften, som finnas mångestades i landet, särskilt norrut, dessa långa, smala remsor, som ju äro fullkomligt onaturliga. På många platser ligga bolagens och böndernas skogsremsor blandade om varandra, och kanhända även kronan och kommunalskogar här och var äro meddelägare i detta missförhållande. Norrlandskommittén påkallade rättelse i detta, dock utan påföljd hitintills.

Vidare äro böndernas husbehovsskiften på åtskilliga ställen lagda långt från jordbruken, såsom det till exempel är fallet i Lillhärdal, där man sade mig att sådana skiften kunde ligga ända till fyra mil från gården. Vad kan väl då vara angelägnare, än att det just kommer till stånd en lagstiftning, som *tar hänsyn till alla parter och inte bara till bolagen och som bereder vederbörande tillfälle att genom utbyten på ett likvärdigt sätt sammanföra sina ägor, så att en god skogsvärd kan äga rum.* Detta har nu i lagutskottets utlåtande fått ett mycket valhänt uttryck, så vitt jag kan förstå. Det talas knappast i motiveringen om utbyten. Det förekommer visserligen på ett ställe ett uttryck om detta, men i själva klämman talas det bara om att man bör överväga, huruvida i förbudslagen ändringar »kunna vidtagas i syfte att, utan att lagens sociala och jordpolitiska verkningar försvagas, möjliggöra att vid lagens tillämpning mera hänsyn toges till de omständigheter, som föreligga i det särskilda fallet». Det skall visst betyda, som det står, att bolag, förening och stiftelse skola kunna få förvärva egendom i sådant syfte. Men hur går det för alla andra, som aldrig kunna få förvärva någon skogsegendom från bolagen, vilka däremot kunna lätt förvärva från bönder till skada för framtida släkten? Hur går det för bönderna, staten, kommunerna och andra? Därom finns ingen hänsyn än mindre vägledning i detta yttrande.

Men när vi sedan komma till punkten B, då ha jämte bolag, förening och stiftelse även enskilda personer ryckt in. Man skall alltså bereda alla dessa, men inte kronan, så vitt jag kan se, lättnader för utbyte av jord genom ändringar i gällande inteckningslagstiftning »avseende att, utan minskning av inteckningshavares säkerhet, bereda ökade tillfällen till utbyte av jord». Där förekommer för första och sista gången ordet »utbyte» i själva klämman.

Jag för min del har således i denna omgång ansett, att jag borde framlägga ett förslag till skrivelse i anledning av den väckta motionen, ty bakom den kan också ligga, om än dunkelt uttryckta och väsentligen undanskjutna, de lojalaste skogsvärdsavsikterna till förmån för alla vederbörande.

De viktigaste av dessa äro enligt erfarenheten att få de här olämpliga skiftena omlagda till läge och form, och därför lyder mitt förslag så, att jag begär »förslag till lagstiftning, varigenom olämpliga skogsskiften genom byte mellan skogsägare av olika slag kunna likvärdigt och till allas fördel omläggas,

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)
så att de varda tjänligare till skogsvård och till stöd för jordbruket» vilket är lika viktigt. Detta är också en formulering, som verkligen giver något, men då måste man också som det sker i reservationens andra punkt, och som man alldeles glömt bort, tillägga en begäran »om bestämmelser i denna lagstiftning, särskilt vid byten mellan industri och mindre jordbruk, tillika om det målsmanskap och ekonomiska stöd från det allmännas sida, som för ändamålet bör lämnas jordbrukarna såsom den svagare parten».

Med min formulering har jag slutligen velat polemisera mot såväl detta som alla föregående utskotts uttalanden om att man skall försöka få någon lagstiftning, som möjliggör relaxering av in-teckningarna. Det är just på detta rigorösa krav på ett värderande på öret som alla sådana här försök till utbyten falla. Vid expropriation och exekutiva auktioner torde det inte förekomma något sådant där överkänsligt övervärderande på öret, och då kan man också lättare vinna resultat. Därför lyder min tredje punkt på följande sätt: »att i denna lagstiftning eller i annan ordning omsider beredas effektiva möjligheter till in-teckningars omflyttning eller dödande i de sålunda utbytta markområdena utan överkänsligt övervärderande på öret av in-teckningshavares säkerhet, vilket ej sker vid expropriationer, exekutiva auktioner eller andra konjunkturers tillåtna fria spel med säkerheten».

Herr talman! Jag yrkar bifall till min reservations tre punkter, som nu blivit av mig föredragna.

Herr Reuterskiöld: Herr förste vice talman! Utskottet har i början och slutet av detta utlåtande uttalat sig för en jämkning av bestämmelserna om dispenser i den riktningen, att dispensernas tillämpning skulle underlättas. I mitten av betänkandet talar man om att utredningen skall vara förutsättningslös och allsidig.

Det är emellertid frågan, om utskottet i verkligheten har velat beakta även behovet av en jämkning i den motsatta riktningen, då utskottet verkligen inte synes anse, att något behov härav föreligger.

Jag tillåter mig i anledning härav, herr förste vice talman, att påpeka, att konstitutionsutskottet åtminstone två gånger, 1930 och 1931, om jag inte minns fel, har gjort anmärkning i sitt dechargebetänkande mot en enligt utskottets mening alltför mild och felaktig tillämpning i åtskilliga fall av dispensbestämmelserna, och jag har därför bara velat uttala en önskan att, när det blir en allsidig utredning, vederbörande ville beakta även vad dessa anmärkningar inneburo.

Herr Westman: Herr talman! Den siste ärade talaren tycks ha förbisett den punkt i utskottets utlåtande, där det står: »Utskottet har ingalunda ensidigt åsyftat en utvidgning för den enskilde av hans rätt att överlåta fastighet. Tvärtom räknar utskottet även med den möjligheten, att ifrågasatt jämkning i lagens dispensbestämmelser skall medföra inskränkning i den rätt till fastighetsförvärv, som gällande lagstiftning medgiver.»

Utskottet har ganska noggrant gått igenom en hel del av de akter, som föredragits inför Kungl. Maj:t, när dispens beviljats, och har därvid funnit, att i en hel del fall ha de föräldrade tekniska bestämmelserna i lagstiftningen givit anledning till avgöranden, som enligt vad alla sakkunniga ha sagt, inte ha varit i överensstämmelse med lagens syfte. Det är för att möjliggöra en praxis i överensstämmelse med lagens verkliga syfte, som utskottet har föreslagit denna skrivelse.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Ang. bolags rätt att förvärva fast egendom m. m. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Jag för min del har visst inte underlåtit att lägga märke till den passus i utskottets utlåtande, som den föregående talaren fäste uppmärksamheten på. Det är en sådan där gest, som det kan ligga ett uppsåt under, men när man känner till, hur det i verkligheten förhåller sig, vet man ju, att det inte kan bli någonting av den, och när allt kommer omkring, blir det endast en ökning av förvärven.

Motionären beklagar, att dispensansökningar, som bort bifallas, blivit avslagna. Och utskottet tror att så varit fallet och hänvisar till en föredragning av sekreteraren, som enligt min hörsel ej bevisade någonting, som kunde bereda utskottet någon visshet därom. Skrivelsen avser eventuella ändringar i förbudslagen för att bereda bolagen en ymnigare dispens. Att sedan generöst tillägga, att en granskning av lagen också kan föranleda en skärpning av densamma är väl snarast ett utflöde av den gamla satsen att den, som urskuldar sig, anklagar sig. Genom detta uttalande kan det ju för all del hända, att försiktigheten blir en hårsman större, och då är det bra, att detta är sagt. Men det har inte någon verklig betydelse, och det ligger inte någon trygghet bakom detta uttalande alls, utan tvärtom talar allt för att det bara blir ett fromt önskemål.

För övrigt yttrade den siste talaren inte något om de stora bristerna i det här förslaget och om den viktigaste skogsvårdsfrågan, den som vi därför mest diskuterade i lagutskottet, nämligen frågan, att genom en särskild lagstiftning möjliggöra ett allsidigt byte av de olämpliga skiftena till hjälp för alla parter. Detta kan väl inte ske, genom att man ändrar förbudslagen på angivet sätt till förmån för ytterligare förvärv av bolag, föreningar och stiftelser. Därför tycker jag, att ordföranden gärna kunnat medgiva, att min formulering är mycket riktigare, mera utformad och går klarare på sak. Jag får väl eventuellt upprepa den nästa riksdag, få vi se, hur det går då!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de yrkanden, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckt motion rörande viss ändring av lagen den 10 oktober 1913 (nr 239) angående köttbesiktning och slakthus; samt

nr 35, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om arbetstidens begränsning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 105, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl.

*Ang. reglering
av tillverk-
ningen av
potatismjöl
m. m.*

I en till riksdagen den 29 maj 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 263, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om tillverkning av potatismjöl.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Ang. reglering av tillverkningen av potatismjöl m. m. (Forts.)

Reservation hade anförts av herr *Carlström*, som av angivna orsaker yrkat avslag på den föreliggande propositionen.

Herr **Reuterskiöld**: Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herr *Carlström*. Då den fullt ut återger min uppfattning, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet endast yrkats, att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertäggande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1933/1934 jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dels dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lantbruksskolor och lantbruksskolor, dels ock tillskott till dyrtidstillägg till vissa lantmätare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att herr talmannen och de ledamöter, som fått i uppdrag att jämte honom tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning, ansett nödigt, att nu tillsvidare i kammarens kansli anställdes ytterligare två stenografer; och hemställde herr andre vice talmannen, huruvida kammaren medgäve detta.

Härtill svarades ja.

Därefter tillkännagav herr andre vice talmannen, att i enlighet härmed såsom stenografer anställdes F. Hähnel och korrespondenten N. G. Hj. Julin.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.18 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Söndagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 128 och 132—134, bevillningsutskottets memorial nr 76, första lagutskottets utlåtande nr 54 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 17—24.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att särskilda utskottets utlåtanden nr 17—24 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10.04 f. m.

In fidem
Eric Carlén.
